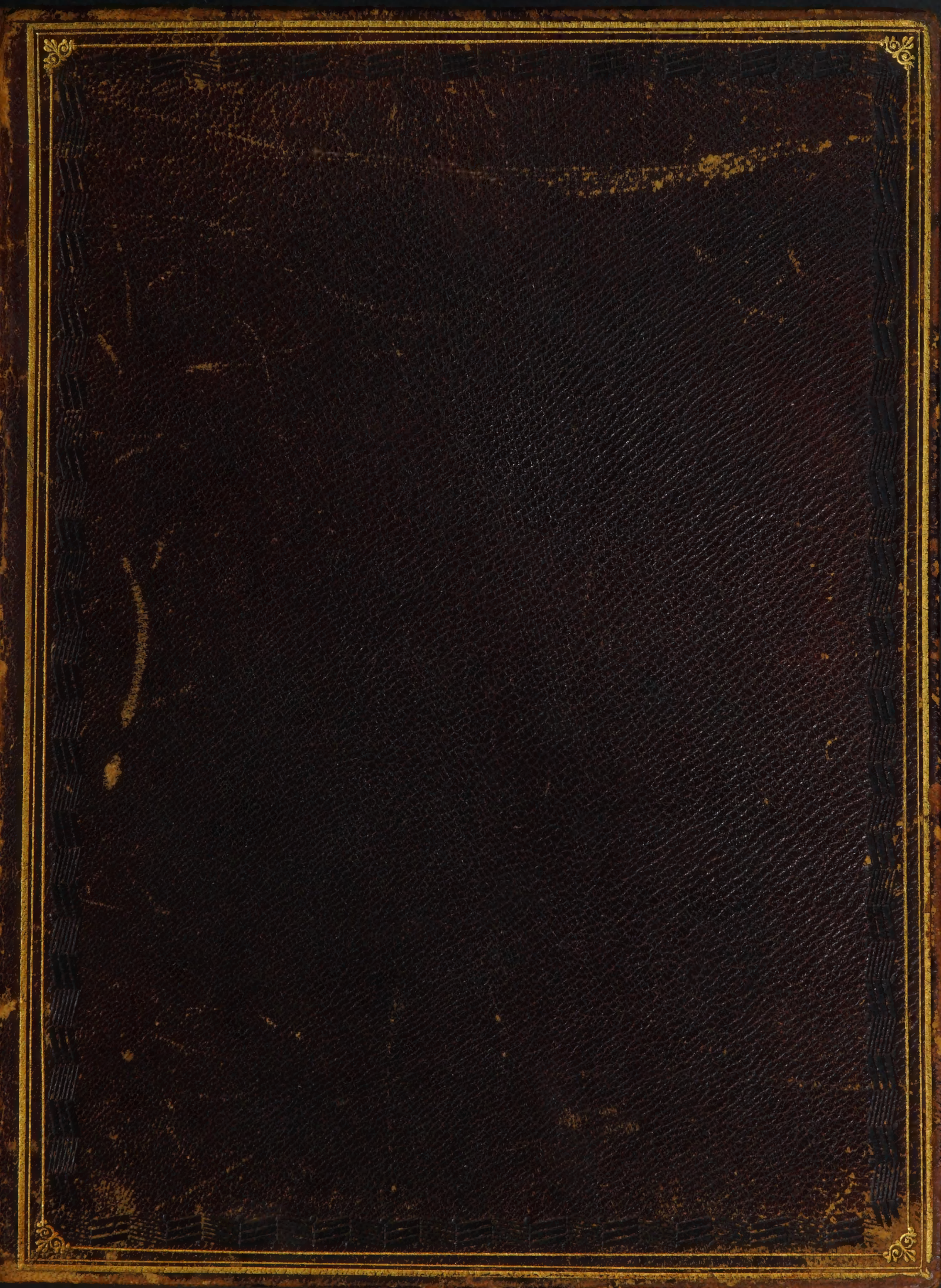


I. CATS.

EMBLEMS











L

May 12 [illegible] [illegible] [illegible] 3/ 0 [illegible]
1 [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

IACOBI CATZII I.C.

SILENVS ALCIBIADIS,

sive

PROTEVS:

Humanæ vitæ ideam, Emblemate trifariam variato, oculis subjiciens.

Iconibus artificiose in æs incisis, ac trium linguarum explicatione eleganter elustratus.

Deus nobis hæc otia fecit.



t'AMSTERDAM,
By WILLEM BLAEV,
Op 't water in de Sonnewyser.

Orbis Atlas Amor eſt.

Liefde weerelt-dragher.

Dient tot uyt-legginghe van het beelt des opſchrifts hier tegen over.

Die de weerelt wil behouwen,
En vermeeren, als in ſpijt
Vande doot en van den tijt,
Dat hy ſteden op doe bouwen:
Die wil ſtichten groote ſteen,
Huyſen maken gaet voor heen.

Die de huyſen wel van paſſe
Houden wil in goeden ſtant,
't Huyſgheſin dient daer geplant:
Die wil, dat vermeer' en waſſe
Al en yder huyſgheſin,
Stell' in 't werck de vruchtbaer min.

Dat die minnen, die noyt minden,
Die ghemint heeft, minne noch:
Smaeck al van dit groeyſaem ſoch,
Minne ſal te ſamen binden,
Met een en de ſelve bant,
't Aertrijck en ons vaderlant.

Die de weerelt wil afworpen,
En, in eenen corten ſtont,
Neder-vellen totten gront,
Roeye ſteden uyt en dorpen:
Die wil dempen groote ſteen,
Moeſt de huyſen eerſt vertreen.

Die de huyſen wil bederven,
Of van ſelfs haeſt doen vergaen,
Moeſte 't huyſgheſin verſlaen:
Die gheheel wil uyt doen ſterven
Al en yder huyſgheſin,
Neme wech de vruchtbaer min.

Dat die minnen, die noyt minden,
Die ghemint heeft, minne noch:
Smaeck al van dit groeyſaem ſoch,
Soo en ſal ons niet verſlinden
Noch de lanckheyt vanden tijt,
Noch de doot die 't al verbijt.

1.


Oceanus
Sinn' en Minne-Beelden.
of
EMBLEMATA,
Amores Moresqüe
spectantia.
EMBLEMES,
Touchants les Amours
et les Moeurs.
Venne Inventor. Aº 1618.
Fran. Schillemans sculp.
Meliora latent.
Lusus Ingeny Juvenilis Lib. 1.
Tundatur, olebit.

AD LECTOREM,
De fine hujus opuſculi,
PRÆFATIO.



I in Luſu non merè ludicra, & à Puero, quem exhibemus, non nimis puerilia exſpectas; at quippiam hîc reperire, quod vix aliquis ibidem quæſiverit, tibi eſt animus, mi Lector, ſiſte te pauliſper in hoc veſtibulo: antequam enim ulterius progrediaris, habeo quod de titulo hujus Libelli, deque inſtituti noſtri ratione paucis te præmoneam. Interpretem unumquemque adhibendum eſſe ei quod dixit, ſcripſitve, æquum judicant, qui æqui. Græci primo, deinde Latini, Græcos imitati, genus hoc ſcriptionis Emblemata *indigitarunt; cujus ego verbi originem aliis indagandam ut relinquam, neminiſque anxiam diſquiſitionem ut omittam, atque ex re ea deſcribam, pronuntio* Emblemata, *ſcite exhibita, mutas imagines eſſe, quæ tamen loquantur: levia videri, quæ tamen pondus habeant: ridicula apparere, cum non ſint inſipida: denique plus aliquid plerumque in his legi, quam ſit ſcriptum; plus cogitari, quam ſit lectum. At mirabitur fortaßis nonnemo imò, ut præter decorum, ſtomachabitur nos lubricæ iſtius ætatis, neſcio quas, ineptias non tantum ſolidæ morali Sapientiæ, verum etiam ſacris Meditationibus conjunxiſſe, reſque adeo diverſas, &, ut prima fronte videtur, contrarias in unum quaſi faſciculum colligaſſe. Cui objectioni ut ſatisfaciam, paucula de conſilio hac in re meo, & de ſcopo opuſculi hujus venia, bone Lector, tecum diſſerendi mihi ſit. Primo quidem primam Emblematum iſtorum partem è turbido juventutis noſtræ æſtu emanaſſe ingenue fateor: Illa enim cùm, agnato iſti ætati affectu, ad poeticas Sirenes & illecebras illarum ſubinde abriperetur, Emblemata aliquot amatoria, id eſt, ineptias juveniles, ſubinde chartis illeverat: quæ, cum aliis ejus generis exercitationibus, ſupervenientes aliæ occupationes tum temporis è manibus ut deponerem, adegerunt: eadem illa cum mihi nuper, veteres quaſdam chartas evolventi, in manus incidiſſent (ac id quidem cum jam ſingulari Dei Opt. Max. beneficio à prioris vitæ moleſtiis paulum reſpirare cœpiſſem) videbar, ea relegendo, me ipſum qualis fueram, id eſt, adoleſcentulum juvenilibus affectibus ſurſum, deorſum miſere agitatum ſatis graphice ibi depictum videre. Senſi nihilominus interea igniculos, neſcio quos, amœniorum iſtorum ſtudiorum in me, velut reſuſcitari, atque ut Poeta,*

——— Agnovi veteris veſtigia flammæ.

Quo priſtini affectus dulci lenocinio mihi ipſi paulatim ereptus cum forem, cœpi in animum inducere ut, exercendi hunc ipſum atque inſtruendi gratia, juvenilia illa & Amatoria Emblemata poetico luſu pro re nata variarem, & in robuſtioris ætatis meditationes magis viriles tam Morales, quam Sacras, transfunderem. Videbar enim iſto modo ludendo non vanam humanæ vitæ imaginem me & mihi ipſi, & aliis, exhibiturum eſſe; ſi præſertim hominem, triplici libello, triplici modo oculis exponerem; ut Naturalem, ut Civilem, ut Chriſtianum. Operi itaque accingimur, & juventutem noſtram, mi Lector, id eſt hominis iſtius naturalis genuinam effigiem in propagationem ſui propendentem (quod naturæ proprium eſſe quis ignorat?) atque ita coloribus ſuis depictam, primo Libello damus.

mus. Cur enim talem me fuisse diffitear? ille vitia sua fateri metuat, qui etiam nunc in illis versatur: somnium, *ait ille,* narrare vigilantis est. *Hominis Civilis, id est socialis, in mutuo hominum consortio viventis, Secundo exhibemus. Hominis Christiani, id est, vera fide imbuti, lineas aliquot Tertio demum Libello ducimus. Et hæc quidim retentis utrobique iisdem iconibus; cum ob alia, tum ob hoc, ut homini (tametsi corporis externam formam retineat) interiores animi facultates mutandas esse, mihi aliisque persuadeam; doceamque quo pacto è turbida & fluctuanti illa juventa, ad sedatum virilis ætatis robur, & inde in gravem & exemplo reliquis ætatibus futuram senectutem, laudabili volubilitate, nobis sit transeundum, & identidem ad meliora ac altiora sit enitendum; eousque dum solida ac genuina gravitas eundem locum in animis nostris obtinuerit, quem ibidem inanis levitas vanitasque juvenilium animorum (comparatione prioris & præsentis vitæ inter sese instituta) antea obtinuisse conscia mens unicuique dictabit; atque ita tandem vitæ uniuscujusque nostrum ratio, non amplius corruptis humanis affectibus, sed divinæ voluntati in toto mancipetur. Cum vero Iuventutis nostræ pars non minima eo prolapsa sit, ut vel honestior aliquis & ad gravitatem compositus libri titulus eundem legenti fere soleat è manibus excutere, atque adeo ab ulteriori lectione, tanquam præjudicio gravatum lectorem, deterrere, (nec enim, ut videtur, teneræ plurimorum aures aliud præterquam molliusculos lascivientium poetarum versiculos ferre possunt) E re visum nobis titulum & externam libelli faciem captui istorum dare: eamque ob rem curavimus frontem ipsam & imagines aliquot effigie poetici Cupidinis aliisque amatoriis ineptiis obduci, ut ne quis delicatulus, in hæc forte incidens, aliud hic præterquam melimela, merasque Veneris & Adonidis delicias latere suspicetur, atque ista ratione ad ulteriorem operis lectionem, tanquam ad escam palato suo congruentem, nepos quivis invitari possit. Fraudem itaque tibi facio, mi Lector, sed, ut spero, omnibus innoxiam: nam & blandis nutricibus alumnos suos tali fere modo, & cum bono ipsorum, fallere satis solenne est, cum nimirum deliciis puerilibus dissimulatos amari medicaminis succos ipsis propinant, &, ut ille,*

——— Prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flavoque liquore.

Sicut & Chirurgum novaculam spongia tectam mamillæ regiæ virginis (dum ulcus lenire & purgare se simulat) fæliciter impegisse memoriæ proditum est. Quod genus fraudis non licitum modo, sed & amicum esse quis non fateatur? Iterum dum in hoc essem totus ut adolescentulos amica fronte, id est, amœno & juvenilibus oculis blandienti titulo allicerem, verebar ne graviores severiorisque supercilii viros, tam ridiculo & futili in ipso limine proposito spectaculo, ab opere hoc arcerem, atque ita contrarium dum vitarem, in contrarium impingerem; operæpretium visum fuit ei malo tacito, & non omnibus æque exposito, remedio occurrere. Librum hunc eam ob rem obscura, & non ubique obvia, inscriptione Silenum Alcibiadis *indigitavi: quid autem ea totumque deinceps velit opusculum, duorum Emblematum ad titulum appositione, Lectori non nimis rudi satis indicavi. Quæ hic sigillatim explicare, quid opus? hoc volo, libellum hunc, tametsi eundem de summa (quod ajunt) cute ridiculum quis, & præter juveniles nugas in se nihil habentem, facile damnet: multo tamen alium esse propius intuenti, quam summo habitu in oculos incurrat; licet enim prior libellus, quem liberior nostra juventus effudit, amatoria tantum tractet, amatorie, id est, stolide & insulse multa ibi non tractari, sed inspersum fere ubique moralis doctrinæ salem æquus Lector animadvertet: præsertim vero si doctorum istos*

flores,

flores, quos ornandi & nos explicandi gratia adjecimus, subinde consulere non gravetur. Invenies alibi jocos, & fateor, sed ut impossibile absque coloribus pingere, ita Iuventutis mores describere, aut hominem naturalem dare, sine istis: nec, aliter agendo, ageremus, id quod agimus. Evocabunt isti torpentes animos è marcore, ut speramus, viamque sternent ad meliora, eoque ducent mentem juvenilem, idque sensim, quo per sese timuisset ascendere. Res ipsa loquitur, homines, ut plurimum, cum res tractantur arduæ, graves, imo & sacræ, jacere animis ac dormitare; ad res vero ludicras, pueriles ineptias, tricas, apinas, vigilare, torporem excutere, aures animumque arrigere. Vidit hoc, qui nihil non videt, unigenitus Dei filius, Salvator Christus, non latuit Sanctos, non fugit Doctos: qui omnes, quoties ad populum dicendum, quotiesque auditores ad attentionem excitandi vel revocandi; artem arte tegentes, à rebus levibus & plebeis fere suas isagogas mutuare in more habent. Nonne Christum à lusu puerili, à grano sinapis, & similibus ordiri quidem, at gravi demum & divino epilogo perorare in historia Euangelica sæpe videmus? Similia Paulum & alios viros sanctos factitasse, ethnicorum nempe poetarum versiculos sanctissimis divini verbi mysteriis inseruisse, auditorum gratia, quis ignorat? Inter doctorum exempla lepidum illud Demosthenis, cui cum Athenis, causam capitalem defendenti, auditores parum attenti obstreperent, paulisper jam nunc, inquit, mihi aures præbete, rem novam & auditu jucundam in medium prolaturus sum. Ad quæ verba cum ilico altum silentium summaque auditorum attentio exstitisset: Iuvenis quispiam inquit, asinum conduxerat, rerum quiddam Athenis Megaram deportaturus, in itinere vero cum vehementi ardore solis infestaretur, nec umbraculi copia uspiam esset, tandem bestiam radiis solaribus opponens sub asino, ut æstum effugeret, resedit: ibi agaso obtestari, factum controvertere, bestiam depellere, asinum ut iter, non ut umbram, faceret locatum dicere. Alter ex adverso, jus asino utendi fruendi pro arbitrio toto locationis tempore sese habere: quid multa? de verbis ad verbera, & demum in litem res deducta est. His dictis, omnibus summa animorum attentione exitum rei exspectantibus, discessum, quantum quidem videbatur, parabat; renitentibus contra Atheniensibus, &, ut reliquam fabulæ partem adderet, flagitantibus; ibi ille, itane inquit, narratio de asini umbra vobis cordi, seria audire operæpretium non videtur? Iam desinam, si prius idem aut simile in aurem insusurravero iis qui, ubi oculo alacri & exporrecta fronte, primam hujus opusculi partem evolverint, in ulterioribus, tanquam apes amisso aculeo, torpere incipient. Tu, si me audias, Lector, & te ames, canonem hunc animo inclusum ut geras sit cura, Non esse separandam caudam à capite c. Majores de Baptis. Vale.

Voor-reden ende verklaringe over het ooghmerck des Schryvers, in dit werck.

INdien ghy in jock niet al ſpel en ſoeckt, Leſer, maer gheſint zijt hier wat te vinden, datter niet en ſchijnt te weſen; ſoo ſtaet wat ſtille: want eer ghy voortgaet, wouden wy u geerne over het Opſchrift van dit Boecxken, ende ons wit dat wy daer in voor hebben, een weynich berichts doen. 't Is billick dat een yder zy tolck eñ vertaelder ſynder woorden. De Griecken als mede de Latynen, de Griecken hier in volghende, hebben deſe maniere van ſchryven *Emblemata* ghenaemt: den oorſpronck van welck woort ick niet voor en hebbe hier nae te ſpooren. Maer ſoo my yemandt vraeght wat *Emblemata* in der daet zyn? dien ſal ick antwoorden, dattet zijn ſtomme beelden, ende nochtans ſprekende: gheringhe ſaecken, ende niet te min van ghewichte: belachelijcke dingen, ende nochtaus niet ſonder wijsheyt: In de welcke men de goede zeden als met vinghers wyſen, ende met handen taſten kan, in de welcke (ſeg ick) men ghemeenlijck altijdt meer leeſt, alſſer ſtaet: ende noch meer denckt, alſmen ſiet: geen onbequamen middel (naer ons ghevoelen) om alle leerſame verſtanden, met een ſekere vermakelijckheyt, in te leyden ende als uyt te locken, tot veelderley goede bedenckinghen, yder na ſijn ghelegentheyt; hebbende in ſick een verholen kracht van behendighe beſtraffinghe der innerlijcker ghebreken van yder menſche, dwinghende dickwils (al hoe-wel ſonder ſchamperheyt, ende alleenlijck in 't ghemeen daer heenen gheſet) by ghelegentheyt van de voorgeſtelde beelden ende de korte uytlegginghe daer by ghevoeght, den genen, die ſick by gevolghe van dien op ſijn zeer voelt gheraeckt te zijn, al ſtil-ſwygende, en in ſijn eenicheydt, ſchaemroot te werden; ſiende ſijn innerlijcke feylen, uytterlijcken voorgheſtelt, ende hem ſelven, of ten deele ofte in 't gheheel levendich afghemaelt. Om welcke redenen wille wy niet onghevoeghelijck en hebben gheacht, naer te volghen het ghevoelen der gener, die *Emblemata*, in onſe tale *Sinnebeelden* meynen ghenoemt te moeten werden: ofte, om datmen door het uytterlijcke beelt eenen innerlijcken ſin te kennen is gevende, ende dat mitſdien, niet ſo ſeer het beelt, als den ſin, uyt het beelt ontſtaende, bedenckelijck is; ofte, om dat deſe maniere van ſchryven, boven andere, ſonderlinghe de ſinnen der menſchen is afbeeldende, ende voor ooghen ſtellende; werdende daerom, als by uytnementheyt, *Sinnebeelden*, ofte der Sinnen afbeeldinghe genaemt.

Dan yemant ſal miſſchien ſick verwonderen, jae onbetamelijck oordeelen (ende dat niet ſonder redenen) dat wy de mallicheden der jonckheydt, ghevoeght hebben, niet alleenlijck met de Leere der zeden, maer oock ſelfs met hoogher ende ſtichtelijcker bedenckinghen. En ſonderlinghe dat wy de ſotheden der jeught de eerſte plaetſe in dit werck hebben vergunt. Deſe tegenworpinghe ſal oorſaecke gheven het wit ende oogh-metck, dat wy ons in deſe oef-

ſe oeffeninghe hebben voorgheſtelt, den gunſtighen Leſer kortelijck te ontdecken. Derhalven willen wy wel rondelijck bekennen dat 't eerſte deel van dit Boecxken meeſt is gheweeſt het uytworpſel van onſe blinde jonckheyt, de welcke, door de ghewonelijcke gheneghentheden van die jaren, midtsgaders door eenighe luſt tot de dicht-konſte ghedreven zijnde, hadde nu ende dan ſoo eenighe minnelijcke *Sinne-beelden*, dat is, geckelijcke invallen, daer heenen gheſtelt; welcke ten dien tyde by ons (als in andere ſaecken als-doen beſich zynde) aen d' een zyde gheleydt, ende nu wederom, in 't doorſien van eenighe oude papieren, ons in de handt ghevallen weſende, hebben, door overſien van de ſelve, als in een ſpieghel, ontdeckt, hoedanich den voorigen ſtant onſer onbeſuyſelder Ionckheyt is gheweeſt, ende, by geleghentheydt van die bedenckinghe, ghemerckt de groote vriendelijckheydt des goeden Gods t'onſwaerts, onſe harten in dier voeghen gheopent hebbende, dat wy de ydelheydt der dommer jeught nu niet alleenlijck als met handen taſten, maer oock metten gemoede verfoeyen konnen.

Deſen onvermindert (midts wy nu van de bekommeringhe onſes vorighen ſtaets, door Gods ſonderlinghe goedertierenheyt, ontlaſt waren) hebben ten ſelven tijde in ons ghevoelt, ick en weet niet wat, vernieuwinghe vande vermaeckelijckheyt, die wy wel eertijts tot de dicht-konſte in ons hadden gheſpeurt; waer door wy allencxkens verloct, ende als ſoetelijck verleyt weſende, zyn verweckt gheworden, om, naer ghelijckmaticheydt onſer jegenwoordighe gheleghentheydts, de ydele *Minnebeelden* onſer Ionckheyt tot *Sinnebeelden* van ſtichtelijcker bedenckingen, 't onſer oeffeninghe, te ghebruycken; om alſoo door deſe maniere van ſchrijven, als een beworp, ende afbeeldinghe vanden wonderbaren ende veranderlijcken loop des menſchelijcken levens in dit werck te verthoonen, ende alſoo mijn ſelven ende andere aen te wijſen hoemen, uyt een domme Ieucht, tot een gheſette Manheydt, ende van daer tot een ſtichtelijck Ouderdom, behoort te klimmen; om alſoo, by middel van een pryſelijcke veranderinghe, ſijn voorighe ghenegentheden t' elcken in beter als te verſetten; mitſgaders (ghelijckmen te vooren dapper ende vierich is gheweeſt tot de hittige begeerlijckheden ende hartſ-tochten der wulpſcher joncheyt) de ſcherpheyt ende hevicheyt der ſelver te verkeeren t' elcken tot een beter eynde, niet ruſtende tot datmen ghevoelt, by vergelijckinghe van ſijn voorgaende maniere van leven, datmen op ghelijcke hoochte van ſtichtelijcke gheſetheyt is gheklommen, ghelijckmen te vooren inde ydelheyt der jonckheyt is gheweeſt: wettende alſoo onſe ſweerden (om ſoo te ſpreken) in 't landt der Philiſtinen (*1 Samel 13, 20*) halende ſterckte ſelfs by onſe vyanden, ende opweckende de kracht der volgende deuchden, door vergelijckinghe vande hevicheyt onſer voorgaende ghebreken: en door dien middel eyntelijck, ghelijck wy eertijts als dienſt-knechten der lichtveerdicheyt genegen zyn geweeſt tot ydelheyt, onſe leden te begeven tot dienſt-knechten der ſedicheyt tot oprechticheyt, ende alſo niet meer *naer menſchelijcke begeerlijckhedē, maer naer Gods wille den tijt die noch over is te leven* (*1 Pet. 4, 2*) Dan alſoo de jeucht onſer eeuwen wel meeſt (Godt betert) ſoo verre is vervallen, dat alleen een

ſtichtelijck opſchrift van eenich boeck ghenoechſaem is om 't ſelve hun uyt de hant te ſlaen, eñ als een tegenheyt ende afkeer daer van te doen hebben, ſonder dat de ſelve ſchijnt de moeyte te willen nemen om het vorder inhouden van 't ſelve t' onderſoecken, als in hun teere ooren niet anders konnende verdragen als ſoo eenich ſoet-galmende gheluyt van (ick en weet wat) lief-kooſende klinck-dichten: Soo hebben wy, de meepsheyt van deſe te ghemoete gaende, het opſchrift ende ſtant van dit boecxken naer der ſelver gelegentheyt ſoo wat ghevoecht, ende ten dien eynde op 't eerſte blat van 't ſelve ghedaen ſtellen een af-beeldinge van een naeckt kint, de werelt draghende, met een pijl en booch inde hant, ende voorts in alles ſo afghericht, dat uyt deſſelfs gheſtalteniſſe eertijts de blinde Outheyt, ende ten huydighen daghe de malle jonckheydt het ſelve voor der Minnen-God ſoude begroeten; daer by voeghende de rechte hovelinghen tot ſoodanigen hof dienende, te weten alderley ſlach van Ionghe-lieden, al by paren daer ontrent ſwemmende, als manſchap ende trouwe haren overheer aenbiedẽde: latende mede de de ſelve ghedaente in eenighe vande eerſte Sinne-beelden haer verthoonen, om alſoo den inganck eñ ſtaet deſes boecx ſoo voor te ſtellen, als of achter den ſelven niet anders als eẽ enkel prieel der minnẽ en ware ſchuylende. Even-wel nochtans, om tot ons voornemen te gheraecken, ſoo haeſt onſe Leſers d' eerſte plaetſe van dit boecxkẽ zijn voorby geleden, hebben wy, al 't gene dat te voren meeſt al niet anders en ſcheen te zijn als ſoo wat ſchielijcke invallen van belachelijcke Minne-beelden, by nieuwe beduydinghe (behoudende even-wel, om redenen vooren verhaelt, de ſelve beelden) verandert tot tweederley Sinne-beelden; treckende ydere der ſelver in het tweede deel tot een borgherlijcke berichtinghe, ende ſtracx daer naer in het derde-deel tot een ſtichtelijcke bedenckinge, om alſo (het eene een aenleydinge zijnde tot het andere; aenden deſen, ter wylen hy meynt dat alles is van eẽ ende de ſelve ſtoffe, aenden geenen terwylen hy begeerich is te ſien hoe dit ofte dat op eenen nieuwen eñ beteren ſiñ wert gheduydet) de ghemoederen van ſoodanighe meepſche Leſers, die geen vaſte ſpijſe en konnen verdragen, met een geoorloft, jae vriendelijck, bedroch eyntelijck wech te leyden, ende te vervoeren daer de ſelve, ten eerſten ingange, noyt en hadden gemeynt te komen. Niet anders dan ghelijckmen de kinders, tot haer eyghen voordeel, ſomtijts bedriecht, wanneermen de ſelve het bitter, doch gheſont, worm-kruyt met ſuycker, ofte andere ſoetheyt bedeckt, ongevoelijck ende onghemerckt in 't lijf krijcht. Want naedien 't meerendeel van deſe teere Leſers immers ſoo aelwaerdich is, als de walgende ſiecken, de welcke men de gheneeſ-drancken niet anders als onder het dexſel van yet wes dat ſy geerne eeten ofte drincken en kan ingeven: ſoo diende (naer ons ghevoelen) deſer etterbuyl niet dan met een bedeckte vliem (om ſoo te ſpreken) gheſneden te zijn, op dat de ſelve niet eer den ſteeck vande ghenees-meeſter, als het bedorven bloedt daer uyt vloeyende, midtſgaders haer eyghen vuylicheyt mochten ghewaer werden.

Ey lieve, 't gaeter huydenſdaeghs ſoo, de weerelt wil bedroghen zijn: Godt gave dat de ſaecken altijt ſoo mochten uytvallen, dat den genen die bedroghen

ghen wert, meer voordeels uyt het bedrogh, als den bedriegher ſelfs, quame tetrecken; ghelijck wy hier verhopen ende vaſtelijck (door Gods ghenade) vertrouwen te ſullen gheſchieden.

Middeler-tijt ſoo geven wy deſe onſe meyninge, ende hoedanich de ſtoffe van dit werck zy, in het Opſchrift van het eerſte deel, ende den aert van elck ſtuck, in het Op-ſchrift van yder in't byſonder, den verſtandighen Leſer ghenoehſaem te kennen, niet alleenlijck door't veranderen van de Syde-beelden ende vande geſtaltenïſſe des genes die in yder Opſchrift de werelt draecht, (die in't eerſte deel is den kinderlijcken Minne-God, *in't tweede* de Rechtmaticheyt, *ende in het derde de* Gods-dienſticheyt) *maer ſonderlinghe door de twee Sinnebeelden in de onderſte hoecken van yder Opſchrift ghedaen ſtellen, alles op dat wy met het ſelve, daer mede wy de Ieugt meynen te trecken tot het leſen van dit Boecxken, alle andere van rijper bedenckinghe niet en ſouden ſchijnen voorby te willen wijſen, ende daer van te vervreemden. Wy hebben dan tot dien eynde in't beginſel van het eerſte deel doen afbeelden een toeghebonden Apotekers-pot, den welcken, alhoewel van buyten niet anders en ſchijnt te verthoonen als ſoo wat beuſelinghen van bloemkens, ſottekens, ende diergelijcke viſevaſen, tot vermaeck alleen van den voor-by-gaenden man (ſoo't ſchijnt) daer henen gheſtelt: evenwel nochtans gheopent ende naerder in-geſien weſende, werdt bevonden van binnen vervult te zijn met goede ende heylſame ghenees-kruyden. Aen de overzyde hebben wy doen afbeelden een vijſel, ende ſoo wat pepers, die daer in werdt geſtooten, welcken peper al-hoe-wel van buyten gheheel ſwart, miſmaeckt, ende vol rimpels weſende, niet ſeer ongelijck en is onſe wicken, ende midts dien het ſlechtſte van alle graenvruchten, evenwel nochtans geſtooten zijnde, vervult de omſtaenders met een aenghename reucke. Willende met ſulcx, als voorſeyt is, te kennen geven dat al-hoe-wel 't jegenwoordich Boecxken ten eerſten aenvange ſoodanich ſick laet aenſien, als oft 't ſelfde niet anders en ware behelſende als enckele drift, ydelen ſchuym, ende, ick en weet niet wat, grondt-ſop door de hitte der derteler jonckheyt uytgewaſemt, dat evenwel 't ſelve (d'uytwendighe ſchorſſe wat afghedaen ende alles in naerder acht by den billicken Leſer genomen weſende) ſijnen ſchijn ganſch onghelijck, ende met eene van goede bedenckinghe niet gheheel ontbloot, bevonden en ſal worden. Waer toe oock dient het Latijnſche Opſchrift op't eerſte blat deſes Boecx gheſtelt, te weten,* SILENVS ALCIBIADIS, *ghelijck de gene die deſe maniere van ſpreken verſtaen, redene daer van konnen gheven. In de twee onderſte hoecken van het Opſchrift des tweden deels, ſal den Leſer vinden eerſt eens ambachtmans Waterpas; ende ten tweeden, een Sonne, ghelijckelijck ende de rijpende wijndruyven ſoeticheyt, ende den bedorven wijn (beyde door de ſonderlinghe werckinghe haerder ſtralen) ſuericheyt aen-brenghende: Door het water-pas ende des ſelfs beweginghe, haer voeghende naer den grondt daer het ſelve op gheſtelt is, den ghemeenen loop des burgerlijcken levens, onder een goede ende rechtmatighe Overheyt, ſick wel ende burgerlijck hebbende: met eerlijcke luyden ommegaende, eerlijck wandelende, ende in teghen-deel van beyde recht anders ſick aenſtellende: ende door de tweederley krachten der ſtralender Sonnen, de eyghen aert der Rechtmaticheydt (beloonende de goede, ende ſtraffende de quade) willende afbeelden, weſende de eyghen ſtoffe in dat deel te verhandelen. In't beginſel van het derde ende laetſte deel hebben wy, tot inleydinghe ende openinghe van't ſelve, doen ſtellen eerſt den Elephant aen de opgaende Sonne met ghebogen knien eere bewijſende, ende in dat groote licht des ſelfs grooteren Schepper, als met verſlagentheyt ende ootmoet, aenbiddende,*

 (het

(het welck dat beest uytter aert naer 't segghen van gheloofweerdighe Schryvers ghewoon is te doen) hebbende ghemeynt daer mede aen te wijsen de vernederinghe die den mensche, hoe groot hy oock zy, schuldich is aen de uytnemende voortreffelijckheyt van de onbegrijpelijcke Godheyt. Ten tweeden hebben wy ter selver plaetse aen de over-zijden ghedaen af malen des Kuypers Vier-yser, belettende dat het vier daer in vervatet niet daer henen lancx der aerden soude ligghen muffen, maer met een klare ende helle vlamme opwaerts soude stijghen, tot dienste van sijnen Werck-meester; daer mede voor hebbende aen te wijsen onsen Christelijcken plicht in dit leven, ende met eene te verthoonen dat de Godsdiensticheyt den eenighen middel zy om het Goddelijck vier onser zielen uytten leegen stof deser aertscher dinghen ten hemelwaerts op te drijven, ten dienste van dien grooten Werck-meester, die dit alderwonderlijckste Vat (waer van Hemel, Aerde, ende Zee als duyghen zijn) soo meesterlijcken t' samen heeft ghevoeght, ende in een verknocht (hem zy loff van eeuwicheyt tot eeuwicheyt) begrijpende, in de voorseyde drie onderscheyden stucken een afbeeldinghe (als ghesejt is) van den loop des menschelijcken levens, ende met eene de gestaltenisse des menschen selfs. Des menschen leven meynen wy bequaemlijck afghedeylt te konnen werden in drie deelen; in de Ionckheydt, *die wy toevoeghen het eerste Boeck: In de* Manheydt, *die wy aenwijsen in het tweede stuck; In den* Ouderdom, *dien wy toe-passen het derde Deel. Den mensche selfs aenmercken wy drysins; Eerstelijch, voor soo veel den selven is een redelijck dier, in sick hebbende een aengheboren gheneghentheyt, tot verbreydinghe ende uytsettinghe sijnes aerts, ghestadelijck hellende tot de ghewenschte vereeninghe mette ghene, sonder de welcke de heymenisse der voorteelinghe niet en wert uytghevoert: welcke gheneghentheydt de Oude onder den Heydenen (ghewoon zijnde de menschelijcke hartstochten te vergoden) Cupido hebben gheheeten, ende tot een Godt verheven; wiens beelt wy (om redenen hier vooren verhaelt) als de werelt draghende, hier vooren hebben doen stellen; ende met desen Mensche zijn wy besich in't eerste stuck. Ten tweeden, sien wy den Mensche aen voor soo veel hy een ghesellich dier is, ende in't burgerlijck leven onderlinghe met andere menschen in heusheyt ende vriendelijckheyt omme-gaet, nae't recht aller volcken. Ende desen Mensche roeren wy aen int't tweede Boeck. Ten derden, beschouwen wy den Mensche voor soo veel hy door een sonderlinghe ghenade Gods afghesondert van den ghemeenen hoop ende loop des werelts, in Iesu Christo door de werckinghe des heylighen Geests, by middel des gheloofs voor een kint Gods is aenghenomen; van den welcken wy spreken in't derde Deel. Ende alsoo een yder van ons dese drievoudighe gheneghentheden in sick bespeurt, soo pooghen wie dit jeghenwoordich Boecxken daer toe te doen strecken, dat wy in den natuerlijcken mensche* matelijck, *in den burgerlijcken mensche* rechtveerdelijck, *in den Christenlijcken mensche* Godsalichlijck *metten Apostel mochten leven. Welcke dry veranderende gheneghentheden wy den Leser willen by dit Boeck voorstelien, hebben daerom 't selve mede den naem van* PROTEVS *ghegheven, den waerom weten alle de gene die soo wat in de ghedichten der Oude ghelesen hebben.*

Ondertusschen en kan ick niet voor goet aennemen, dat sommige dese oeffeninghe, als niewe vonden, ende als gheen exempel hebbende in de heylige Schrift, poogen te verwerpen: want de sulcke antwoorde ick kortelick, dat dese maniere van schryven, beyde out ende schriftmatich is. Wil yemant tot bevestinge van sulcx, in Gods woort sien een uytnemende ende in alle syn leden

gansch

ganſch volmaeckt Sinne-beelt, aerdichlijck, naer alle de regels van de kunſte afghericht, ende dat niet erghens bezydens weeghs in eenige geringe ſake daer heen geſtelt, maer reghel-recht van God ſelfs, in der alderweerdichſte ſtoffe des Nieuwen Teſtaments, afgedaelt, ende als van den hemel neder gelaten; die ſlae zijn ooghen met aendacht op het linnen laken in ſick behelſende alle viervoetige wilde, kruypende, dieren, ende ghevoghelte des hemels, Petro by een ſonderlinghe openbaringhe uytten hemel verthoont, met 't byvoeghſel van de ſtemme, *Slachtet ende etet*, afbeeldende de groote heymeniſſe van de roepinghe der Heydenen, ende neme met eene de moeyte hier in te onderſoecken de vijf eygenſchappen, die *Paulus Iovius* ende andere in een volmaeckt Sinne-beelt zijn vereyſchende, hy ſal alle de ſelve ſoo volkomelijck daer in ontdecken als in eenich Sinne-beelt dat by yemant vande alderervarenſte in deſe oeffeninge, oyt is voorgeſtelt geweeſt. Ende ingevalle yemant meer plaetſen inde H. Schrift begeerich is te ſien, Sinnebeelden behelſende ofte de Sinne-beelden ſeer nae by komende, die mercke aen *1 Pet.2, 22. Ieſ. 1, 3, Ierem. 8, 7*, ende verſcheyden andere, als van *Honden, Seugen, Ezels, Oſſen, Oyevaers, Kranen, Swaluwen, Tortelduyven*, en diergelijcke onredelijcke dieren leerſtucken werden ontleent, ende den menſchen toegepaſt, weſende 't ſelve een rechte eygenſchap van Sinne-beelden, gelijck yder een, die maniere van oefeninghe eenichſins verſtaende, kennelijck is. Ende indien men de ſake wat naerder wil inſien, wat zijn doch alle de ſchaduwen des Iootſchen Gods-dienſt anders gheweeſt als enckele Sinne-beelden, dewyle de ſelve zijn geweeſt voorbeelden Chriſti, ofte des ſelfs rijcx? De geſichten der Propheten, ſonderlinge van Ezechiel ende Daniel, het Hooge-liet Salomonis, de Openbaringhe Iohannis, en watter inden woorde Gods meer is van ſoodanighe ſtoffe, heeftet niet in allen deelen veel eygenſchappen den Sinne-beelden ſeer nae by komende? Eyntlijck, gunſtige Leſer, bidden wy u, niet te willen miſduyden, dat wy deſelve beelden eñ gelijckeniſſen beyde ende tot menſchelijcke invallen, en tot Goddelijcke bedenckinghen 't geheele werck door onverſcheydelijcken hebben gebruyckt, en dat oock ſomwylen met ſtrydige veranderingen, 't welck miſſchien yemant mochte oordeelen heet ende kout uyt eenen mont geblaſen te zijn; want boven 't gene wy hier vooren, als in 't voorby gaen, hier toe geſeyt hebben, is aen te mercken, dat wy deſe ſpelende vryheyt in 't ſchryven, niet beſtaen en hebben, ſonder klare ende uytgedruckte voorſchriften derhalven inde heylige Schrift ons naergelaten, inde welcke niet ſelden een ende de ſelve ſake, nu ten goeden, ende dan ten quaden, in gelijckeniſſe wert getoogen, ende dat met niet minder verſcheydenheyt, jae ſtrijt, van verdraeyinghe, als wy ergens in dit werck hebben gebruyckt. Wat iſſer doch reghel-rechter tegens den andern ghekant als Chriſtus ende den duyvel? den behoeder, en den verderver? ende nochtans werden beyde de ſelve, onder de gelijckeniſſe van een Leeu, inden woorde Gods duydelijck voorgeſtelt, (*Open. 5, 5. 1 Petr. 5, 56*) wat iſſer vyandelijcker tegens den anderen ſtrydende, als de Sonde en den geneeſ-dranck tegens de ſelve, namentlijck de leere des *Euangeliums*? ende nochtans worden beyde de ſelve

onder de gedaente des Suer-deesems ons voorgedragen, (*Matth. 13, 33. 1 Cor. 5, 7.*) Sien wy niet onder de ghelijckenisse eens diefs beyde, ende den ontrouwen, ende verkeerdelijck insluypenden herder, ende den rechtveerdigen rechter Christus selfs, inde schrift afgebeelt? (*Open. 16, 24, Mat. 24, 44*) Sien wy niet onder de gedaente vande Slange inde Bybelsche schriften, den duyvel, en des selfs doodelijck vergif, ende met eene den genen die de Slange den kop vertreden heeft, voorgestelt? (*Genes. 3, 1. Open. 20, 2.*) Yemant segge my nu ofmen oock breeder soude konnen gaen weyen, ofte metten verstande vryelijcker door gelijckenissen konnen uytspringhen, als inde voren-verhaelde, en andere plaetsen, die in de H. Schrift te vinden zijn, is gedaen. Al het welcke nochtans, overmits de verscheyden eygenschappen alle schepselen ingeboren, niet alleenlijck sonder aenstoot van yemant, maer selfs met vermakelijckheyt des geestes, by alle billicke verstanden kan ende behoort te werden aengenomen. Middeler-tijt ist te verwonderen, door wat verdorvenheyt onses aerts, ofte listicheyt des duyvels, het by komt, dat den mensche altijt veel meer oore ende harte leend, ende open heeft tot, ick en weet niet wat, gecxmaren ende kackerlacken, als tot eene stichtelijcke betrachtinghe. Men ondervindt, God betert, by daghelijckſche ervarentheyt dat onse ghemoederen in 't verhandelen van de alderweerdichste saken geheel slap ende slaperich, jae dom ende onverstandich zijn. Ende, in tegendeel van dien, op het gewach van aertsche, geringe, ende geensins aensienlijcke dingen, dapper ende wacker in de weere zijn: dese, gelijck alle andere onse gebreckelijckheden, d'Heere, onse Salichmaker Christus, grondelijck wel kennende, t' elcken by naest als hy yet sonderlincx t' onser salicheyt dienende wil voorstellen, en vangt sijn reden niet aen met eenige hooge ofte hemelsche maniere van spreken, maer ghebruyct veeltijts, als tot een inleydinge sijner leeringe, eenige gelijckenissen van gemeene ende slechte dingen ontleent: ende sijn toehoorderen by dien middel tot aendacht verweckt hebbende, klimt daer naer van het kleyne mostaert-zaet, tot den grooten Hemel, ende van een belachelijck kinder-spel, niet alleenlijck tot mannelijcke, maer Goddelijcke beschouwinghe, (*Matt. 11, 16. Luc. 7, 32.*) Nu wel aen dan (om niemant met al te langen voor-reden te vervelen) ghy dese ofte die wulpsche Iongelinck, die de ydele wasemen uwer jeucht met den stadighen deckmantel van Liefde weet te bekleeden, ende, met al te vermetelijcken maniere van spreken, uwe eygen lusten u, ende andere tot Goden opgerecht hebt, so wanneer ghy in 't eerste deel van dit boecxken misschien vinden sult uwe maniere van spreken hier eñ daer so wat ingevolcht te zijn; Ey lieve, en misduydet onse meyninge niet, sulcx dient alleenlijck tot weder-inroepinghe van uwe verdwaelde sinnen: dewyle wy niet voor en hebben als eensdeels ons selven te oeffenen inde veranderinge, daer wy u hier voren af seyden, andersdeels om andere, die 't begeeren mochten onser gedachten wat mede te deylen, misschien of daer door aen yemant, die door d' inbeeldinge der jonckheyt noch wanlustich zijnde, de smake mochte werden verweckt tot het nutten van beter ende ghesonder spyse, die den selven, te vooren, door verkeerde lusten vervoert zijnde, niet

en woude

en woude genaken; 't welck wy verhopen te ſullen gheſchieden, ſoo ghy aen den buytekant van deſen onſen toegeſloten Apotekers-pot niet en blijft hangen, maer den ſelven openende, de genees-kruyden daer in verborgen uwe bedeckte gebreken gaet toe-eygenen. Of wy tot beyde de voorſeyde eynden geraken ſullen en weten wy niet; dit weten wy, dat door Gods genade by ghe-leghentheyt van deſe oeffeninghe in ons ontſtaen is een vaſt voornemen om met alle mogelijcke neerſticheyt, daghelijcx ſoo lancx ſoo meer, te trachten tot veranderinge ende vernieuwinge onſes gemoets ende levens in Ieſu Chriſto. den goeden God, die ſulcx weet ende werckt, die onſe ende eens yders harte ende nieren doorſiet ende kent, voordere in ons het goede werck by hem daer in begonnen: den ſelven goedertieren God ende Vader geven wy ons ende al het onſe over, aennemende alſo een ſtil ende geruſt gemoet, ende den ſelven, voor beſluyt, van hartẽ biddende te willen geven dat deſe onſe oeffeninghe voort en voort mach uytvallen tot ſyns heyligen naems eere, beteringhe des Schryvers, ende ſtichtinge des Leſers. Leeſt dan wie ghy zijt *aendachtelijck*, verſtaet *gheſondelijck*, oordeelt *heuſſelijck*, en vaert wel.

I. CATS.

Miſce ſtultitiam conſiliis brevem.

Aen

AEN DE ZEEVSCHE IONCKVROVWEN.


GHy *Zeeus*, en ſoet geſlacht; ghy Venus lantſ-genooten,
(Want Venus is wel eer oock uytter zee gheſprooten)
Ghy die, met Venus, hebt het ſelve Vaderlant;
Het ſelve ſoet ghelaet, het ſelve ſacht verſtant;
Ionckvrouwen, aerdich volck, die door verborghe krachten,
Een liefelijcken brant ontſteeckt in ons ghedachten;
Die door uw ſoet ghelaet, en lodderlijck gheſicht,
Een droeve ziel gheneeſt, een treurich hart verlicht,
Aen u koomt dit Gheſchenck, het groote Rond der eerden,
Dat Venus Soon beſchut, en Venus hout in weerden,
Aen u komt dit gheſchenck, een wonderbaren kloot,
Die, al wat hy verlieſt, weer vint in uwen ſchoot;
Aen u koomt dit gheſchenck: in u leyt noch verborghen,
Een ander Vaderlant, dat eerſtmael ſchier of morghen
Sal koomen aen den dach, en ſteeken op het hooft,
Als ons de bleecke Doot ſal hebben wech gherooft.
Dit Werelt-dragend' Kint koomt naer u toe-gheſtreken,
En heeft u, ſoo het ſchijnt, wat ſonderlincx te ſpreken,
Het koomt u ſegghen aen, in ronde Zeeuſche tael,
Wat datter omme-gaet in Venus gulden ſael.
Het heeft, niet lanck gheleen, my deſen Boeck ontdraghen,
't Is ſlim, vol van bedroch, vol alderhande laeghen,
Het ſteelt, al waer het gaet, en lacht dan om ons ſmart,
Och! die nu ſteelt mijn Boeck, ontſtal wel eer mijn hart.
Ten was noch nacht, noch dach, de Son was rechs gedoken
In Thetys ſouten ſchoot; als hy my quam beſtoken.
Ick ſach wel, aenden damp die waſemd' uyt ſijn mont,
Dat hem dat grillich hooft niet al te wel en ſtont.
Waer (ſprack hy) ſydy nu, waer ſydy nu ghy *Zeeuwen*?
Hoe hebdijt nu ſoo ſlecht? hier voormaels waerdy leeuwen,
Doen ghy voor 't Vader-landt opſettet lijf en goet,
En doen uw' zee was root, u viſch was vet van bloet.
Ghy waert eens op een tijt vermaert, voor dapper gaſten,
Doen ghy de vlagghen mocht gaen rucken vande maſten,
Doen ghy als woond' in zee, en, meer als ſy, verſtoort,
Al wat u teghen-quaem ginckt werpen over boort.
Doen nevens u Maet-roos en onverſaechde Helden,
Was hier noch ander volck, dat deſer lof vertelden,

In deuntjens nieu-ghedicht; die ſonghmen breet en wijt,
'tGinck ſoo wat rau, 't is waer, maer ſo ginck doen de tijt.
Als d'oorloch was in ſwanck, doen waren hier Poëten;
En, nu m'er ſit in ruſt; is al 't ghedicht vergheten.
De weerelt is verkeert: daer Mars verweckt een liet,
Vermach de ſoete min, vermach daer Venus niet?
Hoe? is der gheeſten luſt uyt *Zeelant* dan vertoghen?
Of ſal den bloet-hont Mars meer in dit lant vermoghen,
Als 't ſoete Venus Kint? al heeft den krijch u lant
Beſchermt, en *VRY* gheſtelt; 'twas eerſt door my gemant.
Waer Venus ſtille ſtaet, wat kan daer Mars bedryven?
Wat is der mannen kracht, ſoo ghy verſtoot de wyven,
Ons lieve burgery? Bellona valt ter neer,
Indien dat Venus Soon ſick niet en ſtelt ter weer.
Siet! Mars leyt nu in ſlaep, maer ſoo hy komt t' ontwaken,
Wat ſal't dan zijn? wat ſal den armen bloet gaen maken,
Ontſpann' ick oock mijn booch? voorwaer 't is al maer wint,
Soo Mars, door mijn beleyt gheen nieuwe ſtoff' en vint.
In oorloch wert de jeucht verwackert door trompetten,
Een ſoet ghedicht behoort in tijt van pays te wetten
De ſchicht van Venus Kint, om 'tuyt-gheputte lant,
Van nieus, met jonck ghewas, rontſom te ſien beplant.
Let op't na-buerich volck, dat heeft al beter grepen,
Als wel uw *Zeeuwen* doen, ſiet, Hollant is gheſlepen,
Om groot ghetal van volck te queecken over al,
En van haer burghery te meerderen 't ghetal.
De vonden al te mael, waer door ſy dit uytvoeren,
Verſwyg' ick nu ter tyt; van een wil ick maer roeren,
Om dat die my voor al, en mijn Vrou-Moeder raeckt,
En ons van dach tot dach meer onderſaten maeckt.
Daer is een gheeſtich volck, dat door een aerdich jocken,
Door ſanck, en ſoet ghedicht, de Ionckheyt weet te locken
Tot aenghenaem vergif van onbekende min,
Dat leyt en maelt in't hooft en woelt door hart en ſin.
Daer ſingt dien grooten *HEYNS* al wat de ſoete Griecken,
Ghedreven door de kracht van mijn gheſwinde wiecken,
Oyt brachten aen den dach, en doet mijn aert verſtaen,
Soo wel, als oyt de pracht van Roomen heeft ghedaen.
Siet *HOOFT*, een hooft vol geeſt! die beelt daer af mijn banden,
In ſoeten Herders-ſanck: En wie en ſou niet branden,
Als *BREDERO* brengt voort (ick laet nu ſtaen Moy-ael)
Een werck niet boers voorwaer, hoewel in Boerſche tael?
Een dinck ſpyt my alleen, dat daer der mannen gheeſten
Staen veerdich my ten dienſt, en vieren onſe feeſten,

Dat daer een teere Maeght veracht mijn ſoete vlam ,
(O wonderbaer verſtant ! O eer van Amſterdam !)
V meyn' ick, *Roemers* ſpruyt, u *Anna*, bloem der Maeghden ,
Die oyt door geeſt en konſt aen Phœbi *Rey* behaeghden ;
V meyn' ick, wat ick doe, hoe gunſtich ick u ben,
Noch kan ick, my ten dienſt, niet trecken uwe pen.
Ghy maeckt een aerdich veers, doch niet van onſe ſaken ;
Maer kieſt een hoogher ſtoff, O ! mocht ick eens ghenaken
V hart met deſen toorts, ghy ſongt een ander liet,
Nu, onder Pallas ſchilt, ontwijckt ghy wat ick ſchiet.
Maer ſeght, ghy *Zeeuwen*, ſeght, wat is hier oyt gheſchreven,
Dat yemant eenich ſpoor, tot mijnen dienſt mocht geven ?
Ick weet nochtans ſeer wel dat hier geen konſt ontbreeckt ,
Maer 't is verborghen vier, dat als in d'aſſchen ſteeckt.
Ick weet dat *Zeelant* is vol geeſten, vol verſtanden ,
Maer watter yemant ſcrijft, dat ſluytmen als in banden,
Den nacht bedeckt u werck, en niemant mach't eens ſien,
Maer hiet ick Venus Kint, 'ten ſal niet meer gheſchien.
Ick weet dat onder u verſcheyden dinghen ruſten ,
Al over lang' gemaeckt ; ké laet de Zeeuſche kuſten,
Tot onſes jeuchs vermaeck, yet brenghen aenden dach,
Maer waerom bidd' ick doch, daer ick ghebieden mach ?
Flucx, langt my wat ghy hebt bequaem tot ons Scholieren.
Dit ſeyd' hy, en terſtont greep alle mijn pampieren ,
En bontſe, met de pees van ſynen booch, te hoop,
En ſeyde, nu vaert wel : en ſteldet op de loop.
Wat waſſer voor te doen ? eylaes ! ick moeſt wel ſwichten ,
Ick vreeſde voor ſijn toorts, ick vreeſde voor ſijn ſchichten,
Ick vreeſde dat het my eens weer mocht taſten aen,
Ghelijck dat vinnich dinck wel eertyts heeft ghedaen.
Cupido vlooch daerheen, en droech met hem mijn ſtucken,
En op den ſtaenden voet ginck hyſe laten drucken,
Ontbont aldaer ſijn pack, en leydet al daer heen ,
Gaff drinck-gelt aen de knechts ; en ſtracx daer na verdween.
De vrees was nu van my, met Venus kint, vertoghen,
Doen riep ick : 't is geen noot, den Lecker is bedroghen ;
Al heeft hy myn ghedicht als met ghewelt, ontleent,
Ten ſal daer med' niet gaen, als hy wel heeft ghemeent :
Want, midts hy vierich was en gierich in het vatten,
Soo taſt' hy wat de diep : hy meynde, 't waren ſchatten ,
Alleenlijck opgheleyt tot voetſel vande min ,
Maer neen, al wiſt hy 't niet, daer ſtack wat anders in.
Het Werck dat ghy hier ſiet, beelt af des menſchen leven ,
Ghy vint in 't eerſte Deel de blinde Ieught beſchreven ,

Vervoert door ſotte luſt, verwert in Venus net.
Het tweede ſtuck verthoont den menſch nu wat gheſet,
En wijſt als metter handt de Burgerlijcke plickten,
En hoemen onder 't volck zijn ſaecken moet verrichten,
Roert oock de feylen aen, en watter omme gaet,
Terwyl eens yders hant is uyt om eyghen baet.
Het derde Deel begint wat hoogher op te ſtyghen,
En handelt vande wegh om 't Hoochſte Goet te krygen:
Klimt na den hemel toe, en leert, met vaſt beſcheyt,
Dat ware luſt en ruſt aldaer verborghen leyt.
Maer niemant achte vreemt, dat wy te ſamen bringhen,
In een ghedicht vervat, ſoo ongelijcke dinghen;
Noch dencke dat ons werck verandert al te ſeer,
Want ſekerlijck den menſch verandert noch al meer.
'T is al veranderingh, de menſch en al ſijn ſaken,
Al wat hy heden prijſt, ſoud' hy wel morghen laken;
En als het in dit werck ſou gaen naer mijnen wenſch,
Soo moſt des menſchen beelt ghelijck zijn metten Menſch.
Voorts wat ghy, hier en daer, leeſt van den God der minnen,
Al dat en is hier niet, als ons verdorven ſinnen,
En 't vier van dertel luſt, daer in de jonckheyt blaeckt,
Dat d'Outheyt tot, 'ken weet wat Goden heeft ghemaeckt.
Cupido ſtaet, 't is waer, op 't eerſte blad gheſneden,
Omringelt van ſyn volck, van yder aenghebeden,
Een die op het begin alleen ſijn ooghen ſlaet,
Meynt dat hier niet en ſchuylt als Venus-janckers praet.
Maer neen, *Ionckvrouwen,* neen, neemt vry dit Boeck in handen,
Ten ſpreeckt, ghewis, ten ſpreeckt niet al van Venus banden.
Daer is oock ander ſtoff: want ſoo ghy 't wel doorleeſt,
Ghy ſulter vinden in dat Venus brant gheneeſt,
Ghy ſulter vinden in den wegh tot goede zeden,
Ghy ſulter vinden in veel ſtichtelijcke reden:
Het beelt van Venus Soon beſit maer d' eerſte ſael;
Ghy dan, of leeſtet niet, off leeſtet altemael.

DANIELIS HEINSII

IN EMBLEMATA

Clariſſ. Conſultiſſimique viri

IACOBI CATZII, I. C.

Epigrammation.

V*Idit, & ingentem mirata eſt Itala tellus*
Alciatum, *tanti mente ſuperba viri:*

Seu tonat, & leges facundo edisserit ore,
Seu Themidis dignum numine condit opus.
Hunc quoque ludentem, sed seria, vidit, & illi
De lusu palmam, sed sapiente, dedit.
Alciati *curas & seria vicerat antè*
CATZIVS: *ad lusus nunc & amœna venit.*
Hic quoque, sed triplici *palmam* sermone *meretur,*
Vt ter sit victor, qui semel ante fuit.

Ad ampliss. ornatissimumque virum

D. IACOBVM CATZIVM I. C.

Hominem triplici Emblemate graphice exprimentem.

AMphitryoniades cluet inclytus, unam animam quod
Exuerit triplici corpore Geryonis:
Te quantò major, CATSI *cate, adorea lustrat,*
Qui triplici corpus unum animas animâ?
Scilicet hoc potior Genii vis enthea nervis,
Hâc mactus veterum robora summa præis.
Artubus utque alii & nervis præconia captant,
Sic graphicis surgant artibus illa tibi.

Ad eundem.

QVi ludens, tetricas ut demat pectore curas;
(Quas consultor ei curia quasque parit)
Erudit, & triplici conformat pectora gnome,
Quæ genus omne hominum præmonuisse valet;
Seria quanta dabit, qnantâ dabit indole digna,
Si vacuus nervos tenderit ingenii!

L. M. P.

I. Lyræus.

Au tres-digne d'Honneurs & Bon-heurs, le Tresdocte

S[r]. IAQVES CATS, I. C.

Sonnet Encomiastique;

Sur ses EMBLÉMES tripliques.

MOn Dieu m'ayant osté mon loisyr de jadis
(Quand je rendoiz Angloiz du BARTAS *& sa Race)*

I'avoiz

I' avoiz ja dict Adieu *aux Dames de* Pernasse ;
Pour mieux m' accommoder à Ceux à qui je suis.
Mais, non-obstant ce Vœu, *me retenir ne puis*
De maintefoiz mirer, & admirer la grace
Des Chantres *grave-gayz, dont la voix haute-basse*
Tire de Terre au Ciel les bien-nayz beaux Esprits.
Tel, tel es tu, mon Doux-docte-divin de CATS,
Qui, en fin Medicin, *sucrant, dorant tes* Doses,
Fais avaller aux Tiens saines & sainctes Choses,
Dont, sans cest Art, grand part taster ne voudroit pas,
Pourtant, si bien meslant avec le Doux l'Vtile,
Triple Laurier j' appends à ton Tri-lingue Stile.

Iosuah Sylvester.

Aen den Hoochgheleerden
D. IACOB CATS,
Op het Boeck van sijne Konstrijcke
SINNE-BEELDEN.
(van de welcke sijn gunst mijn een vereert heeft)

BEn Ick O CATS! de eerst, die ghy dit Boeck vereert?
Soo sal ick zijn de eerst, die daer uyt wert gheleert
Te sien de feylen, die ick in mijne groene jaren
Bedreven heb, die zot, doch nimmer geyl en waren,
En styghen hoogher op, verjaghen wulpse Min,
En halen in zijn plaets d' eerwaerde Reden in:
Die sal den nevel, door haer glans, wel doen verdwijnen
Van jonghe domme Ieucht. Dan sal ick niet het schijnen
Van vele dinghen (daer het meer-deel van de Lien
Haer aen vergapen) maer het ware Zijn, eens sien.
Dan sal noch Hoop, noch Vrees, 't gemoet niet meer ontstellen,
Begheert' van Rijckdom, Staet, noch Eersucht, my niet quellen.
Is 't niet belachens weert, dat d' arme Mensch soo wroet,
En slobt, en slooft, en sweet, om onnut overvloet?
Is 't niet beschreyens weert, dat menich wel sou waghen
Goet, bloet, ja Ziel, om een dienstbare kroon te draghen?
Dit 's Redens eerste les: en als ick die wel ken;
Soo salse voorts-gaen, en mijn leeren wie ick ben.
Meesterse doet u best! Maeckt (bid ick) my af keerich
Van Ondeucht, en tot Deucht, heel neerstich en begeerich,
Maeckt, dat ick met mijn selfs, en al de Werelt spot,
En stell' voortaen alleen mijn hart, en hoop op God.

Anna Roemers.

Ter eeren van den ſelven.

DE Minn' end' haer natuer, haer eyghenſchap end' krachten;
Des Borghers ſchult end' plicht, end' ſeden-rijck betrachten;
't Vermaken van de Ziel, de weghen naer om Hoogh:
Stelt ons dit kunſt-rijck Boeck, in Dicht end' Prent voor d' oogh'.
Dies ghy ô jeughdich Volck, in 't minnen onervaren,
Verraden van u oogh', bedroghen van u jaren,
VVien, door een domme kracht, Natuer ghevoelen doet,
Veranderingh van ſinn', verwiſſelingh' van bloet;
End' ghy gheſetter Volck, die met verſtant end' reden,
Naer wijsheyts Evenaer, dijn paden wilt betreden,
Dien tot behout end' heyl, de Borgherlijcke wet,
Als recht-ſnoer van u doen end' laten, is gheſet;
Ghy oock ô heylich Volck, ghenomen uyt veel volcken,
Die ſteets, met hert end' ſin, gaet dringhen door de wolcken,
Tot in den Hemel toe, die 's werelts Doen veracht,
Om dat u ziel, hier naer, een beter Goet verwacht:
Komt hier, komt alle dry, en brenght yets tot vereeringh',
Van hem, die Dicht end' Prent, een yder ſtelt tot leeringh',
Koomt hant aen hant, end' eer hem al u leven gheeft,
Die, tot vermaeck end' leer, dit Boeck gheſchreven heeft.

Een ander.

DIe tot vermaeck end' leer, Dry dinghen heeft beſchreven,
De Minn', *de* Borgher-plicht, *end'* 't Gheeſtelijcke Leven;
VVie wenſcht hem niet, met my, Dry dinghen tot ſijn loon?
De Min-vrucht, Borgher-eer, *end'* Gheeſtelijcke kroon.

IAC. LVYT. I.C

KLINCK-DICHT,
od de drie-ſinnighe
S I N N E - B E E L D E N.
van den hooghgheleerden ende achtbaren Heere
D. I A C O B C A T S.

HOe in des weerelts loop den menſch ſick heeft te draghen,
Wijſt ons dit aerdich Werck met Dicht en Beelden aen,
En hoemen van 't begin ten eynde toe moet gaen,
Om God, en oock den menſch in alles te behagen.
Eerſt, hoe een jonck Gheſel met konſte ſal bejaghen
Sijn Lief, ſijn tweede Ziel, ſijn vreught, ſijns harten-luſt,
En om ſijn hevich vier met eer te ſien ghebluſt,
Hoe hy 't met heus beſcheyt een aerdich Dier ſal vraghen.

Maer

Maer (wonder boven al!) een en het ſelve beelt,
Een en de ſelve ſtof (merckt, hoe de Geeſt hier ſpeelt)
Leert ons een Borgher-plicht, eñ oock Godſalich leven.
Wel aen dan! hier is ſpijs waer meed' kan zjin ghevoet
De *Min*, het *Burger-recht*, en *'t Chriſtelijck ghemoet*;
Dies wy, *ô groot verſtant*; dry-dobbel lof u geven.

S. de Swaef.

Ter eeren van den ſelven.

GHelijck den Medecyn aerdſinnich doet bereyden
Syn bitter-heelſaem kruyt, met een verſoeten ſchyn,
Om, door een vroed bedrogh, de ſiecken aen te leyden
Tot den bequamen wegh, als die onwillich zijn:
Soo gaet den wyſen CATS *ons onghetemde jaren*
Aen-voeren tot de tucht, door 't lock-aes van de Min,
En brengt de wyſe deught, die qualick was te paren
Met de bloet-rijcke jeught, vermomt en ſluypend' in;
En leert, met aerdich dicht, hoe met verloop van tyden
De Minn' tot Eeren-ſucht, de Eer tot Gods-dienſt klimt;
En hoe de Deſticheyt en Geylheyt t' ſamen ſtryden,
Hoe dat den laetſten ſtant, den eerſten over-glimpt.
Ten was gheen dertel vier, 't welck hem heeft aenghedreven
Te beelden in 't begin vrou Venus, of haer kint,
Maer door een hoogher Vier ghe prickelt, heeft beſchreven
Hoe dat de liefde Gods de weereltſch' overwint,
Als hy in dicht, en prent, ſeer konſt-rijck weet te malen
En drucken onſen aert en onſe ſeden af,
VVel driemael dobbel eer moet hy te recht behalen,
Die Zeelant, *op een dagh, een kleyne VVerelt gaf.*

L. Peutemans.

Op de Sinne-Dichten ende Beelden
vanden hooghgheleerden Heere
IACOB CATS, I. C.

WIlt ghy een Venus ſien, een Venus die van boven
By d'Oude wert gheſeyt, te zijn ghekomen af,
Vrania ghenaemt, een die eerſt wetten gaf,
En toomen in de Min, van yeder een te loven;
Wilt ghy ſien Venus Kint, maer 't beſte van de twee
Die Venus heeft ghebaert, dat wacker, eerbaer, Maetje,
Dat met een ſoet ghelaet en met een aerdich praetje
Wel beylt (dat heeft het noch behouden van der zee)

Maer

Maer 't beylt in eerbaerheyt: den and'ren is een lecker,
  Die niet en weet dan quaet, en rechte guytery,
  Hy tacketeylt te veel, hy jockt en ſcherſt te vry,
Is yemant wat beſmeurt, hy maeckt hem driemael gecker.
  Dees' is van ander ſtof. Of wildy gaen wat voort,
En mercken hoe bequaem de Leer van goede zeden
V hier wert voorgeſtelt, met beelden en met reden,
  Neemt in de hant dit werck, ghy vintet al ſoo 't hoort.
Terwijl den arghen Menſch met al ſijn kromme ſpronghen,
  Der Volcken ampt en plicht verdonckert en verblauwt,
  En 't rechte zeden-ſnoer aen hondert ſtucken knauwt,
En heeft van 't Burgher-recht al vry wat afghedronghen;
  Soo gaet u deſen Boeck ſeer heerlijck ſtellen veur,
Hoe wy met eeren by den and'ren ſullen leven,
Hoe veel men aen de Eer of Baet-ſucht moeten gheven;
  Hoe wy in vreught gheſtelt zijn ſullen, en ghetreur.
Terwijlen 't dolle Volck 't rijck Lucifers weer bouwen,
  En willen weten meer, als die haer 't weten gheeft,
  En willen ſien, dat God voor ons verborghen heeft,
En nemen in veel meer als 't hart hun kan verdouwen.
  Siet hier dit kloeck verſtant, dat ruckt met ſijn ghedicht
Ons harten op, en leert al ſtichtelijcker ſaken;
En gaet ons in den geeſt, met trooſt en heyl vermaken,
  En doet ons heffen 't hooft nae 't alderhooghſte Licht.
Men heeft tot heden toe ghekneutert en ghekeven,
  Off *Zeelant* oock wel ſou uytbrenghen een Poët.
  En tot op deſen dagh niet veel men noch en weet,
Die in de Poëſy den gheeſt om hoogh doen ſweven,
  Maer nu is ons ghebreck ghebetert met ghewin:
Een iſſer ons als drie, driedobbel is ons eere,
Ghy vint in ſijn Ghedicht, Vreught, Deught, en heylſam Leere,
  Heyl in de ziel, en Deught in 't leven, Vreught in Min.

I. Hobius.

TOT DEN LESER.

Wilt ghy op eenen dagh, doorſien u gantſche leven,
  Wilt ghy, met een geſicht, des werelts loop verſtaen,
Wilt ghy, een langhe tijt, in 't korte ſien beſchreven,
  Wilt ghy, met eenen ſtap, het Aertrijck omme-gaen,
Wilt ghy, met kleyn beſlagh, veel dinghen onderſoecken,
  Wilt ghy, der menſchen aert haeſt kennen in 't ghemeen:
Wat hoefdy les of ſchool, of veelderhande boecken?
  Leeſt maer dit korte werck, ghy vintet al by een.

I. F.

IACOBI CATZII I. C.

EMBLEMATA,

Amores moreſque ſpectantia;

Eademque in Moralis doctrinæ ſenſum
magis ſerium tranſlata;

Et

In Sacras meditationes transfuſa.

QVA NON NOCET.



MORALE.

Ovid.

Leve fit, quod bene fertur onus.

Seneca de Tranquil.

ASsuescendum est conditioni suæ, & quidquid abet circa se commodi, apprehendendum: invenies in quovis vitæ genere oblectamenta, & remissiones, & voluptates. Nihil tam acerbum est in quo non æquus animus solatium inveniat.

Lips. Cent. 1 ad Belg. Epist. 5.

VTtorrem semiustum è foco qui tollit, non eâ parte arripit & tractat, quâ incanduit, sed qua ignem nondum accepit: sic nos decet non acerba hæc & urentia casuum tangere, sed magis benigna in iis aut læta.

SACRVM.

Deut. 30. 19.

TEstes invoco hodie cælum & terram quod proposuerim vobis Vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, ut & tu vivas & semen tuum.

Proverb. 14. 16.

LE Sage craint, & se retire du mal: mais le fol s'escarmouche, & se tient seur.

Grijpjet

Grijpjet wel, soo ist maer spel.

DEn stock, die leyt aen 't vier, en 't seldsaem jock der minnen,
Te hand'len sonder pijn, hangt maer aen 'twel beginnen:
Twee-eyndich is de stock, hier koel en daer gegloeyt,
Die 't eene grijpt, is wel: die 't ander, sick verschroeyt.
Twee-sinnigh is het jock, een en de selve sake
Is droefheydt, en gheneucht; is soet, en suer van smake;
En al, naer datmen 't neemt, is last of spel dit jock:
Den desen onder-stut, den dien slaet Venus stock.

Quâ non nocet, arripe.

PArs sudis igne calet, pars altera nescia flammæ est:
Hæc impune manu tangitur, illa nocet.
Dextra voluptates Veneris ferit, altera curas:
Hinc juvat, aligeri fax nocet inde Dei.
Elige, quisquis amas, sed, quæ juvat, elige partem:
Ipse Cupido facem, quâ caret igne, tenet.
Tristia Democriti salso delude cachinno,
Lude, jocus Venus est; nil nisi ludus, Amor.

En bien prenant, n' auras tourment.

QVi bien prend le tison le porte sans domage,
En bien hantant l' amour, ne sentiras sa rage:
Pour voir de tes desseins heureusement le bout,
Manie bien ton cas: bien manier est tout.

Eurip. Med.

Ἔρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν
ἐλθόντες, οὐκ εὐδοξίαν
οὐδ' ἀρετὰν: παρέδωκαν
ἀνδράσιν, εἰ δ' ἅλις ἔλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς
εὔχαρις οὕτω.

Plaut. Cistell.

Amor & melle, & felle, est fœcundissimus.

Amores nimii
Cum accesserint, non bonam famam,
Neque virtutem attulere
Hominibus: si temperata accesserit
Venus, non alia Dea
Adeo gratiosa.

Slaet de handt, daer't niet en brandt.

SOo, als een brant-hout doet, heeft al ons doen twee enden,
Grijpt hier ten schaet u niet, grijpt daer, het sal u schenden.
Die sijn vermeynt misval wel vat, en recht doorsiet,
Vindt vreught en herten-lust, oock midden in't verdriet;
Een grijspens, die de kop staegh heeft vol Muyse-nesten,
Vindt dan oock klaghens stof, als't gaet ten alderbesten.
Die't al swaer overweeght is noyt bevrijt van rou,
't Is best datm' alle dinck slaet inde beste vou.

Omnia in meliorem partem.

HInc rubet igne sudes, nullis crepat inde favillis;
Hinc poterit tangi, sauciat inde manum.
Res humana bifrons: tu, qua juvat, arripe quicquid
Te super ætherea de regione fluit.
Damna suum lucrum, sua gaudia luctus habebit,
Excipis incumbens, si sapienter, onus.
Morosum nec læta juvant, & rideat orbis,
Quod gemat ille tamen, quodq; queratur, habet.

Tout au meilleur bout.

COmme un bruslant tison, ainsi la vie humaine,
Bien prise & mise avant, est manié sans peine.
De joye, & de bon-heur, n'aura jamais defaut,
Qui bon & mœur advis oppose à tout assaut.

APposite ad rem, de quâ hic agimus, dixisse mihi visus est Epictetus, unamquamque rem habere ansam suam, eâque apprehendendam esse ei, qui fæliciter hac uti velit; scire enim quorsum quæque res spectet, & quis ejus sit usus, non minima pars est civilis Prudentiæ. Apis ex Thymo, herbâ amarissimâ, suavissimum mel extrahit; Hirudo contra ex sano corpore vitiosum sanguinem. Sapiunt, meâ quidem sententia, non qui ex lætis tristia, sed qui ex tristibus læta norunt elicere. Echini semper spinis involuti sunt; quid mirum? cum eas ex sese gignant. Magna pars hominum misera est, non aliâ de causâ, quàm quia querulus ipsis est animus. Melius Cæsar, qui in terram prolapsus, etiam casum suum benignè interpretatus est, Teneo, inquit, te Terra mater; quodque morosior aliquis mali præsagii loco habuisset, ille in victoriæ bonum omen, non minus lepidè, quam animosè, convertit. Et Zeno omnibus rebus naufragio amissis, jubet me Fortuna, inquit, expeditius philosophari.

ALle dinghen, seydt Epictetus, hebben hare handt-have, ende diese wel handelen wil, dientse daer by te grypen. 't Rechte ghebruyck der dingen wel te verstaen, is eene van de nutste wetenschappen des Burgherlijcken levens. De Bye trect soeten honich uyt bitteren Thym, de Yle ofte Bloetsuyger bedorven bloedt uyt een gesont lichaem. Wyse luyden suygen soet uyt bitter, dwase bitter uyt soet: den eenen is goets moets, selfs midden in swaricheden, den anderen klaecht en knaecht hem selven, oock dan alst hem wel gaet, soeckende altijt een knoop in de biese, ende (soomen seyt) een manneken in de mane. Een Egel draecht het lijf vol stekels; ist wonder? hy brengtse selfs voort. Veel werdender gequelt, alleenlijck daerom, om datse een quellicken geest hebben. 't Is moeyelijck met yémant om te gaen, die alle swaricheden inkropt en ter herten neemt, die alle vermakelijcke dingen daerentegen onghevoelijcken laet voorby gaen. Wech Egels, wech Ezels. Hoe veel beter dede Cæsar, als hy ter aerden neder gestort zijnde, selfs synen val sich ten goeden naduyde, Ick houde u vast, ô Aerde, onser aller moeder, seyde hy, treckende tot een voorteycken van toekomende overwinninge, dat een swaerhooft ontwijffelijck als een voorbode van ongeluck soude hebben ghenomen. Ende Zeno door Schipbreucke alle zijn goet verloren hebbende, my wert nu, seyde hy, ghelegentheyt gegeven om sonder beslommeringe en bekommeringe naer Wijsheyt te trachten. Merckt hoe een pack wel gevat, ende ghewillichlijck gedraghen lichter werdt.

Siet ick legghe u voor een wegh ten leven, ende een wegh ten dooden, Ierem. 21,8.

ALs't Brant-hout leyt aen 't vier, het een eynd' sietmen gloeyen,
En die daer slaet sijn hant, ghewis moet sick verschroeyen:
Het ander Eynd', waer aen gheen vlam en heeft gheknaecht,
Men sonder pijn al-om, ghelijckmen wil, verdraecht.
Siet daer! ghy Menschen kint, God heeft u voorgheschreven
Het Goet, en oock het Quaet, de doodt, en oock het Leven;
Wel aen, terwijl ghy meucht, het goede neemt ter hant,
Met Loth naer Zoar vlucht, terwijl dat Sodom brant.

Qua non urit.

PArs Sudis igne caret, rapidis calet altera Flammis:
Hinc nocet, illæsam calfacit inde manum.
Ecce! Bonum Deus, ecce! Malum mortalibus offert,
Quisquis es, en tibi mors, en tibi vita patet.
Optio tota tua est, licet hinc, licet inde capessas;
Elige, sive juvet vivere, sive mori:
Quid tibi cum Sodomâ? nihil hîc nisi sulphur & ignis,
Quin potius placidum, Loth duce, Zoar adi.

La vie & la mort, le bien & le mal sont en la presence des hommes, Ecclesiast. 15, 16.

LA Vie est un Tison, d'icy le pourras prendre,
Sans te Brusler; de là, seras reduit en cendre;
Prens le costé, où Dieu est gracieux & doux,
Ne touche pas l'endroit, où brusle son courroux.

IN peccatoris conversione tria requiri satis decisum est, Verbum nimirum, Spiritum Dei, & Voluntatem hominis. Nec enim ut passiva tantum voluntas humana consideranda est, sed actionis nonnihil eidem, in prima animi mutatione, adscribendum esse credimus. Quoties enim aliquis convertitur, Deus opus illud non in invitum, sed in volentem exercet: Atque eo ipso quidem momento, quo fit conversio, Dei gratia mediante, conversionem suam vult, is qui convertitur. Hinc rectè August. Serm. 15. de Verb. Apost. Qui te creavit sine te, *inquit*, salvare te non vult, sine te. *Et rursus;* Voluntatem nostram, ut bonum aliquod opus bene faciamus, requiri certum est, atqui eam ex nobis, nostra potentia, non habemus; voluntatem quippe in nobis operatur Deus. *Ecce enim! eo ipso tempore, quo gratiam Deus largitur, hoc ipsum quoque nobis confert, posse velle, & actu velle recipere.*

IN de bekeeringhe des sondaers drie dingen van noode te zijn, te weten, het Woordt, Godes gheest, ende den Wille des Menschen, wert by God-salige mannen in deser voegen toegestaen: te weten, Dat des menschen wille niet slechtelijck als lijdende, maer oock als eenighe werckinghe in haer hebbende, in de eerste veranderinghe des ghemoets, haer vertoont. Want so wanneer de mensche bekeert wert, Godt de Heere en werckt op den selven niet tegens danck vanden selven, eñ als onwillich, maer met sijn danck, ende als gewillich: in voegen dat, dien selven oogenblick dat de bekeeringe aengaet, den geenen, die bekeert wert, by middel van Godes genade, sijn bekeeringhe selfs oock wil. En hierom seyt Augustinus seer wel. Ser. 15. de verb. Apost. De gheene die u gheschapen heeft sonder u, en wil u niet salich maken sonder u: ende wederom, Onse wille van noode te wesen om een goedt werck te doen, is gants vast en seker. Maer dese selve wille en hebben wy nochtans door eyghen macht niet, noch uyt ons selven: maer de Heere werckt dit selve willen. Want siet! ter selver stondt dat Godt ons sijne ghenade schenckt, so gheeft hy ons met eene dat wy connen willen, en dat wy het willen metter daet connen aennemen.

Wy zijn te vooren doot en stil,
Godt geeft ons 't roeren en den wil.

NIL, NISI MOTA.



MORALE.

Chryſoſt.

M*Alitia non docetur ſermonibus , ſed excitatur.*

Senec. Hippol.

Alium ſilere cum voles , prius ſile.

SACRVM.

Pſal. 144.

P*Rope eſt Dominus omnibus invocantibus eum in Veritate.*

Bernard.

Q*Vando fidelis , & humilis , & fervens oratio fuerit , cœlum , haud dubio , penetrabit, unde certum eſt, quod vacua redire non poßit.*

Niet, ſonder vraghen.

GHy wenſtet wel een lief, en ſeght, ghy wout wel trouwen,
Maer latet voorts daer by, en gaet ſoo henen douwen,
Hoe? meyndy, Ian-treet-ſocht, dat ſonder ſlach of ſtoot
V eenich aerdich Dier ſal vallen inden ſchoot?
'T is raes: maer ſoo ghy wilt vrou Echo hooren quelen,
En ſtaet niet ſlecht en ſiet; maer roept met luyder kelen,
Soo ſals' u doen beſcheet. Siet, Floor, een zeeuſche maeght
En komt niet onghenoot, en gheeft niet onghevraeght.

Nil, niſi mota, dabit.

DVlcis amica placet, placet uxor, & oſcula caſtæ
Conjugis, & multâ prole beata domus:
Cura ſed ulterior tibi nulla, quid? anne moraris
Dum ruat in gremium ſponte puella tuum?
Nil agis: Intenſo demum clamore movetur,
Sueta viatoris quæ modo voce loqui.
Nil dare, ſponte ſuâ, didicit reſonabilis Echo,
Nec dare, ſponte ſua, bella puella ſolet.

Iamais Amie ſans fatigue, qui la veut, qu'il la brigue.

TV dis, l'amour me plaiſt; & ne fais autre choſe:
Robin, en rien faiſant jamais on cueille roſe,
Ny dame en ville orras, ny Echo dans les bois,
Sy tu ne fais ouir ta preallable vois.

Terent.

CRedis hæc dormienti tibi confecturos Deos,
Et illam ſine tuâ operâ in cubiculum iri deductum domum?

Ovid. de Art. lib. 1.

AH nimia eſt propriæ juveni fiducia formæ,
Exſpectet ſi quis, dum prior illa roget.

Eraſm.

Non provocare, matronæ eſt.

Vraghende

Vraghende moeder, klapachtich kindt.

DE tegenſpraeck des wouts, die door de lucht komt ſweven,
Is niet ghewoon van ſelfs een woort van haer te geven;
Maer komter dees of geen, die dit ghedrocht wat vraeght,
Stracx maecktet een gheral, daer bergh en dal af waeght.
Soo wie tot ſpreken verght of klappers of klappeyen,
Die opent haer den mondt, en leertſe breet gaen weyen:
Quay tonghen gaen alleen, daer haer gheſnaer is lief:
't Aenhooren broet gheklap, 't aenhouden voet den dief.

Vbi percunctator, ibi & garrulus.

MVta ſub obſcuris habitaret vallibus Echo,
Ni foret alterius garrulitate loquax:
Illa ſilet, quoties preſſo ſilet ore viator;
Diſcit & à populo prætereunte loqui.
Ora loquax premeret, niſi percunctator adeſſet;
Hoc duce tentat opus livida lingua ſuum.
Probra creat, qui multa rogat, qui commodat aurem:
Turpia, ſi neſcis, furta receptor alit.

Du demandant le meſdiſant.

ON n'oit jamais au bois d'Echo la reſonance.
Si nul ne luy parler premierement commence.
Quant nul chez nous ne faict en demandant le ſot,
La bouche du jaſeur ne parle pas un mot.

DIcendi modus non penes loquentem ſed penes audientem eſt, inquit Stobæus. Rem tetigit; Detrectatio enim ut percunctando excitatur; ſic auſcultando nutritur; nec unquam loquax illa Dea è latibulis ſuis prodit, niſi evocata: ut verò aliquis interrogando aureſque faciles præbendo linguacibus iſtis garriendi anſam dedit, protinus in varios moleſtæ garrulitatis modulos latè diffunduntur, adeò ut, ſi uſpiam, certè in iſtis locum habeat illud Poëtæ, Excitat auditor ſtudium. *Si contrà Prudentior animoſiorve aliquis ſive ſeria increpatione, ſive vultu ad gravitatem compoſito ſeſe fabulæ inſerat, ſtatim ſermonem abruptum ejuſque autorem piſce mutiorem conſpicias; non ſecus ac ſi* hoſtilis facies occurrat & omnia turbet. *Maledicis ergo ſi frænum injicere vis, animi averſionem vultu exprime, & rem perfeceris: nunquam autem calumniatores deerunt, dum, cui perſuadeatur, exiſtit, ait Ioſeph.*

HEt veel of luttel ſpreecken van yemant, hanght meer aen de toehoorders als aen de ſpreker ſelfs; want ſpreeckluſt en werdt nergens door meer gaende gemaeckt, als met veel te vragen, en vlytich toe te luyſteren. Selden komter een Klappeye ter bane, ſoo zy by niemant gevraecht en wert: maer ſoo haeſt als dit lang-getongde ghedierte door vraghen tot ſpreken een open krijght, ſtracx, als uytgelaten zijnde, verſpreyt het ſich wijt en breet daer henen gelijck een overloopende Reviere door het vlacke velt. Komter daerentegen yemant ten nagang, die met een ſtrengh gheſichte deſe mondtſpeelſter onder d'ooghen ſiende een ſnau toebijt, ſy ſal terſtont ſwygen als een piſſebedde, ende ſtom ſtaen, als een viſch. Iſſer dan yemandt die een broedtweyende tonge wil inbinden; dat hy de tegenheydt, die hy van haer flabberen inwendich heeft, uytwendelicken metten gebare uytdrucke, en 't ſalder mede ghedaen weſen.

Bidt, en u ſal ghegeven worden, ſoeckt, en ghy ſult vinden, klopt, en u ſal opghedaen werden, Luc. 11, 9.

Wilt ghy des Boſch-Goddins vrou Echoós ſtem verwecken?
En van haer ſijn ghehoort, en Antwoort van haer trecken?
En veeſelt niet daer heen, maer maeckt een hel gheklanck,
Soo ſuldy, door het Wout, vernemen haren ſanck.
Die wenſcht te ſijn verhoort, moet hart en ſtem verheffen:
Gheen flau Ghebedt en kan tot aen den Hemel treffen,
Niet klimter op tot God, dat maer waſt inden mont:
Soo wie dan bidden wil, die bidd' uyt 's hartſen gront.

Clamaverunt juſti, & Dominus exaudivit eos, Pſalm. 33.

Intenſis opus eſt clamoribus, ut ſonet Echo;
Dum ſtrepis exiguo murmure, Nympha ſilet:
Nympha tacet tacitis, ſed ſurgat ad æthera clamor,
Mox reſponſa tibi, vel geminata, dabit.
Vota quid effundis ſummis innata labellis?
Ad tepidas cæli non patet Aula preces.
Tende latus clamore, Deus reſponſa remittet;
Hîc pia mens, Hîc vox fervida, pondus habent.

La priere du juſte faicte avec vehemence, eſt de grand' efficace, Iaq. 5, 16.

Qvi d'une baſſe voix Echó
la Nymphe appelle,
(Qu'attend il dans le bois?)
n'aura reſponſe d'elle;
Celuy aupres de qui le zele
n'a nul lieu,
Et prie froidement, n'eſt
exaucé de Dieu.

Vocem (*quam alii aliter deſcribunt*) *ego, ut admirandum divinæ potentiæ opus*, Deo Opt. Max. *imprimis dandam, dedicandam, cenſeo. Tametſi enim, ſolo mentis ad Deum aſcenſu, pios non raro Deum alloqui ſatis compertum ſit, majori tamen energia animus fervens, ope vocis, ſeſe exſerit, ac in cælum, ut ita loquar, impetum facit; quam ſi tacita ſolum cogitatione Deo preces offerat. Quidni enim orationem & rationem (qua utraque immenſa Dei bonitas cæteris animantibus præſtantiores nos reddidit) gratum Deo ſacrificium offeramus? Præſertim vero cum noſtra ipſius vox, auribus hauſta, animum magis moveat, & (ſi languor forte aut diverſio) ad Deum veluti reducat. Tria igitur ad preces ritè offerendas, merito requirimus, Animum præparatum, nec aliud agentem; Corpus ſubmiſſum, & ad humilitatem compoſitum; & Fructum labiorum, id eſt, Vocem imo cordis penetrali emiſſam. Quæ ſi conjungamus, exaudiet procul dubio nos munificus ille Parens, ſi non ad voluntatem, ſaltem ad ſalutem.*

De Stemme (die den eenen aldus, en den anderen alſoo beſchrijft) oordeelen wy, als een byſonder werck Godes, ſonderlinge aenden ſelven toe-gheeygent te moeten werden. Want al iſt ſoo, dat veel god-ſalige alleenlijck door het opheven des gemoets, gewoon zijn tot Godt te bidden: evenwel nochtans ſalmen een vierich gemoet, door hulpe vande ſtemme met meerder cracht voelen uytberſten, en met grooter ghewelt teghens den hemel als een uytval doen, dan off yemant alleenlijck door den ghedachte ſijn gebeden Gode opdronge. En waerom doch en ſouden wy niet met alle de wercktuygen ſoo des lichaems, als des ghemoets, den Schepper van beyde, ten beſten wy connen, vereeren? waerom en ſouden wy niet beyde die dinghen, waer door wy van Godt zijn verheven boven andere ghedierten, hem eerbiedelijken opdragen, te weten woorden en ghedachten? waerom en ſullen wy niet den gheheelen menſche Gode opofferen? ſonderlinge na dien ons eyghen ſtemme, terwylen wy bidden, van ons ghehoort zijnde, daer toe dienſtich is, om ons ſinnen meer op te wecken, en t'elcken als die ſchijnen te willen gaen dwalen, wederom als tot Godt te brenghen. Wy houden daeromme datter drie dinghen noodich zijn, om wel te bidden, te weten eerſt, een wel bereyt gemoet, ledich van alle andere becommeringhe: ten tweeden, een Lichaem gantſch en al geſtelt tot nedericheyt: ende ten derden, de vrucht onſer lippen, dat is, een Stemme uyt het binnenſte onſer herten crachtelijck uytgedreven. Welcke drie dingen indien wy in ons gebet te ſamen voegen, ſoo en iſſer geen twijffel aen te ſlaen, of God wil ons ghevviſſelijck verhooren, indien niet nae onſen vville; immers t'onſen beſten.

AMOR FORMÆ CONDIMENTVM.



MORALE.

Virg.

Sic canibus catulos similes , sic matribus hædos.

Iuven. Sat. 4.

SI damnosa senē juvat alea, ludit & hæres Bullatus, parvoque eadem movet arma Sic natura jubet. (fritillo, &c.

Ex Eurip.

NE unquam affinitatem contrahas, neque intra domum accipias, malæ mulieris pullum : imitantur enim mulierum opprobria. Hoc ergo considerate mihi,, ô proci, bonâ filiam ex matre ut ducatis.

SACRVM.

1 Corint. 13, 5.

Charitas non præsumit malum.

Triver. serm. 2 in Esaiam.

SI matres erga fœtus tanta caritate afficiuntur, multò magis oportet nos erga proximum simili caritate affectos esse ; nam spiritus nexus calidiores vehementioresque sunt, quam naturæ.

Proverb. 17, 9.

Qui cele le mesfait cerche amitié.

Noyt

Noyt leelick lief, noch ſchoonen coolſack.

O Soete raſery! hoe can 't de liefd' al voeghen!
Den Aep ſchept in ſijn jong een wonderlijck vernoegen:
Waer Venus aerdich kint ſijn gulde pijlen ſchiet,
Daer is't van ſtonden aen volmaeckt al watmen ſiet.
Schuylt erghens ſoo wat goets, men ſalder hoogh van roemen:
En iſter ſlecht ghenoegh, men wetet te verbloemen;
Den ſtouten, noemtmen vry: die droncken is, verheught.
'T vernuft des minnaers paſt tot elcke feyl een deught.

Nunquam deformis amica eſt.

DVlcis amor furor eſt. Stupet ebria ſimia prolem,
Nilque ſuis catulis pulchrius eſſe putat.
Neſcit amans vitium (nimis id licet exſtet) amicæ,
Quaſque alius dotes non videt, ipſe notat.
Fucus amor vehemens, omnique potentior herba eſt;
Hoc duce, facundæ garrula nomen habet.
Quiſquis amat, mentes agitante Cupidinis œſtro,
Omne bono vitium proximiore tegit.

Iamais laides Amours, ny belle priſon.

QVe tu es doux Amour! par ta plaiſante rage
Eſtime ſon petit le plus beau du bocage
Le Singe craque-noix: nul vice ne luy chaut,
Car du manteau d' Amour il couvre le defaut.

Ariſtot. 1, Ethic.

Vnicuique delectabile eſt, quod amat.

Plurarch. in lib. de Audit.

AMator albos Deorum filios appellat, nigris virilium nomen tribuens. Amor enim, hederæ inſtar, valet ſe quâvis arreptâ anſâ applicare.

Horat.

TVrpia decipiunt cæcum vitia, aut etiam ipſa
Delectant, veluti Balbinum polypus Agnæ.

Vylen, broen Vylen.

VAn Apen komt een Aep, den Vyl broet niet dan Vylen;
Wat brengt een Ezel voort, als onbelompen guylen?
Gheen aenghenaem ghewas komt van een wilden tronck,
Maer, naer het oude finght, foo pijpt meeft al het jonck.
Vriendt, foo ghy weten wilt, wat u wel mocht ervaren
Van 't meysken dat ghy mint; vraecht wat haer ouders waren.
Siet! dit's des werelts loop (al flaetet fomtijdts mis)
Het dochtertjen fal fijn, foo nu haer moertjen is.

Qualis mater, talis filia.

EX afinis afinus, bubo bubone creatur;
Et fimiles catulos fimia mater habet:
Non leporem catulus generat, non falco columbam:
Arboris indomitæ fructus acerbus erit.
Noffe cupis qualis tibi virgo futura fit uxor?
Matris ad ingenium refpice, certus eris.
Difsimilem licet arte fui fe monftret amanti,
In vitium tandem nata parentis abit.

Tel grain, tel pain.

De mere piteufe, fille teigneufe.

LA mere, & fes defauts, quãt
je te fais paroiftre,
La fille, & fes humeurs de la tu
peus cognoiftre:
Il n'eft pas vray tousjours,
mais ordinairement
Les meurs & les humeurs du
pere fuit l'enfant.

NOn corpus, non formam, non morbos tantum, fed & vitia pleraque, veluti hæreditaria, à parentibus nos haurire, & rerum naturalium fcriptores, & ufus docet.

Redit ad autores genus,
Stirpemque invifam degener fanguis refert,

Inquit Tragicus: & contra, par eft meliores effe eos, qui ex melioribus, ait Philofophus. Cum verò nullius adeò interfit in indolem alterius inquirere, atque illius, qui individuam vitæ focietatem cogitare cœpit, non vana cura eft, quibus moribus parentes ejus fint, cui animum adjecit, indagare. Formam tantùm aut lineamenta corporis, nefcio quæ, aliquis ut fcopum hîc refpiciat? nugæ. Ifta privatæ voluptati tantum ferviunt. At matrimonium non nobis folum, fed agnatis, fed pofteritati, fed reipublicæ contrahendum eft. Si ergo non degenerem mundi incolam, nec inficiandum fæculo nomen, ut ille ait, aliquando vixiffe te pofteritati teftatum velis, nequaquam affinitatem contrahas neque intra domum recipias, ut Euripid. ait, malæ mulieris pullum; fed audi Poëtas uno ore fibi acclamantes.

MEn erft van zijn Ouders niet alleenlijck goet [redacted] bloedt, maer menichmael oock der felver uyterlijcke fieckten ende innerlijcke ghebreken. Want gelijck den Poët feyt,

De tacken aerden nae de ftam,
Van 't quade noyt yet goedts en quam.

Middelertijt en iffer geen menfche fo veel gelegen [redacted] yemants aert en imborft recht te kennen, als de geene die van finne zijn fick ten houwelijc te begeven, de welcke voor al wel hebben te letten op de ouders vande gene die fylieden meynen by der hant te nemen. Een proper neusjen, een kleen mondetjen, een gau oogje, een befneden troonitjen, en diergelijcke vifevafen fick als een wit in defen voor te ftellen, is enckele dwaefheyt, nae dien alle fodanige dingen u eygen felfs en niemant anders zijn rakende, daer nochtans een rechtfchapen houwelijc niet alleenlick en behoort te fien op den genen die dat aengaet, maer fonderlinge mede op 't gheflachte, op de nacomelingen, op het gemene befte, de welcke (als 't wel foude gaen) yder haer befcheyden deel behooren te hebben.

Liefde bedeckt veel ſonden. 1, *Petr.* 4, 8.

DE Sim ghevoelt in 't hart een lieffelijck ontſtellen,
Als ſy beſiet haer Ionck, of een van haer Gheſellen;
Gheen ingheboogheen neus, gheen lichaem ſonder ſteert
Vertraecht haer ſoete min: 'T is haer al lief en weert.
Dit prijs ick inde Sim, 't is van haer beſte ſtreken.
Wech met dat ſchamper Volck! dat ander Luy ghebreken
Gaet knauwen inden mont, en braken achter ſtraet:
Die Godt met ernſt bemindt, zijn naeſten niet en haet.

Delicta operit charitas.

GAudia pertentant tacitum tibi, Simia, pectus,
Dum gremio Catuli membra pudenda foves;
Arcet ab amplexu non te ſine crinibus alvus,
Non ſimæ ante oculos crimina naris habes.
Diſpliceat multis, placet hac mihi Simia parte,
Ah! niger eſt, ſi quis pandere crimen amat.
Livida lingua ſile; Vitium tegit ille ſodalis,
Imbuit æthereus, ſi cui pectus, Amor.

Qui cele le meſfaict, cerche amitié.
Proverb. 17, 9.

LE Singe ſon Petit, combien
que laid, ne laiſſe,
Mais, ſans s'en offenſer, l'em-
braſſe & le careſſe.
Si de Chreſtien le nom ne
veux porter en vain,
Couvrir touſiours te faut les
fautes du Prochain.

P*Enè è Chriſtianæ charitatis penu ductum mihi videtur dictum iſtud Senecæ;* Secretè amicos admone, lauda palàm. *Pleroſque tamen homines in contrarium affici videmus, & ex animo dolemus. Laudant ſecretè, damnant palàm; vix enim duos tresve homines ſimul colloquentes audias, quin ſtatim recenſendis aliorum vitiis operam locaſſe dixeris, ita ſtrenuè in calumniæ campum hunc Martium, ut ita dicam, deſcendunt. Rationem acutè tangit D. Hieronymus,* Malorum, *inquit,* ſolatium eſt, bonos carpere; dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum. *Agedum quiſquis es, qui maledicendi hoc ſtudium tibi inſitum ſentis, interroga conſcientiam tuam, quid te moveat, veriſſimam Viri pii ſententiam (nec dubito) invenies. Vetus malum eſt; malus bonum malum eſſe vult, ut ſit ſui ſimilis. Nolite judicare, inquit benevolus Servator, & non judicabimini. Tribus modis pravum hoc judicium inſtituitur, cum bonum alicujus factum in malam partem trahimus, cum malum in pejus, cum dubium in deterius. Ah fuge! & Sapientem audi, Prov.* 4, 24. *Plura vetat cartæ anguſtia.*

SOo ghy een vrient beriſpen wilt, doet ſulcx heymelick: ſo ghy een vrient prijſen wilt, doet ſulcx int openbaer, ſeyter een Heyden. Ende ſulcx comt de Chriſtelijcke ſachtmoedicheyt al ſeer na by: dan het meerendeel doet ſchier reghelrecht het teghendeel, prijſen ſy yemandt, ſy doen het int byſonder: laken ſy yemandt, ſy doen't ten aenhooren ſchier van een yeder. Men hoort nauwelijck twee ofte drie menſchen te ſamen ſpreken, of het ſchijnt datſe haer ſelven tot het ophalen van eens anders ghebreken als verhuert hebben, met ſoo vollen mondt ſpreken ſy daer van. De redene van dit heeft den Oudvader Hieronymus ſeer wel bemerckt: 'Tis, ſeyt hy, den booſen een vermaeck den goeden een cladde na te werpen, en (ſomen ſeyt) met haer ſlippen in d'aſſchen te ſitten, meynende dat, om de menichte der gener die miſdoen, hun miſdaet cleynder is. 'Tgaeter veeltijts ſo, de gene die quaet zijn, wenſchen dat de goede quaedt mochten werden, om datſe haers ghelijck ſouden veel vinden. De Koeye, alſe vuyl is, ſlaet geerne haren ſteert rontſom, om de andere te maken, dat ſy is. Deſe gheneghentheyt ſpruyt uyt een quade wortel, en dient mitſdien wel uytgheroeyt te werdeu, ende in plaetſe van de ſelve de liefde des naeſten gheplant. Oordeelt niet, op dat ghy niet geoordeelt en wert, ſeyt onſen ſachtmoedigen Salichmaker. Dit verboden oordeel wert drieſins gevelt, als men 'tgoede ten quaden duyt, alſmen 'tquade tot ſlimmer treckt, alſmen twijfelachtighe ten erchſten uytleydt. Hebdy een Chriſtelijck gemoet, wacht van ſo te oordeelen, en liever laet in alle gelegentheyt, na den raedt Salomons, den laſtermondt verre van u zijn. Prov. 4, 24.

QVOD NON NORIS, NON AMES.



MORALE.

Corn. Gallus.

Eventus varios res nova semper habet.

Horat. lib. 1. Epist. 16.

Cautus enim metuit foveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, & opertum milvius hamum.

SACRVM.

Hieron. contra Iovian. lib. 1. cap. 30.

Refert Seneca cognovisse se quendam hominem ornatum, qui exiturus in publicum fascia uxoris pectus colligabat, & ne puncto quidem horæ præsentia ejus carere poterat, potionemque nullam sibi, nisi alterius tactam labiis, vir & uxor hauriebant. Alia deinceps non minus inepta facientes, in quæ improvida vis ardentis affectus erumpebat. Origo quidē amoris honesta erat, sed magnitudo deformis; nihil autem interest quā ex honesta causa quis insaniat.

Kent,

Kent, eer ghy mint,

ALs Pan eerst sagh het vier, dat hy doen niet en kende,
Ey, wat een lieflick dingh! (sprack hy) en ras hem wende
Omhelsende de vlam, als tot sijns vrientschaps pand;
Maer, mits hy quam te nae, verschroeyd' hy mond en hand.
Vriend, als ghy hier of daer een lieflick Vier siet branden,
En tastet soo niet aen, met onghewasschen handen:
Bedaert u wat, en eer ghy timmert kent den grond,
Want siet! die haestigh suypt verbrand wel licht sijn mond.

Quod non noris, non ames.

VIx dederat terris ignem, sua furta, Prometheus,
Pan furit, & flammis oscula ferre parat:
Quantus, ait, nitor hic! (nondum cognoverat ignem)
Et ruit, & læsas vix trahit inde manus.
Stulte puer, blandi qui lumine captus ocelli
Nil, nisi quanta dabis basia, corde moves,
Dum, quid ames videas, properatos differ amores:
Heu! scelerata Venus, cum celerata venit.

Qui en haste se marie, à loisir se repent.

CE, que tu ne cognois, aymer jamais t'avance:
Il a pris mal à Pan d'aymer sans cognoissance.
Qui ose son bouillon humer hastivement,
Sans doubte, il bruslera sa bouche bien souvent.

Proverb. 5, 20.
Quare seduceris, fili mi, ab extraneâ.
Hesiod.
Τήν δὲ μάλιστα γαμεῖν ἥ τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.
Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών.
Hanc autem maxime duc in uxorem, quæ prope te habitat:
Omnia valdè circumspiciens.
Petrarc. de remed, vtrius. fort. lib. 1.
Multos amantes credulitas sua circumvenit, libenter enim credunt quod optant.

Neerin-

Neeringhe ſonder verſtandt, verlies voor de handt.

PAn ſagh een vlam op-gaen. doen't vier eerſt was gheſchapen,
Hy dacht, wat fraeyer dinck! en ſonder lang te gapen
Liep haeſtich totten brandt, en greep't vier in den arm;
Maer als hy 't hadd' ghevat, doen waſt, ay my! och-arm!
Komt u wat nieus te voor, al ſchijnen 't ſchoone dinghen,
Soo ghy die niet en kent, ſoo wilt u handt bedwinghen
Van die te grijpen aen: te grijpen metter handt
't Gunt datmen niet en kent, heeft menich man verbrandt.

Ab ignotis abſtinendum.

DVm ludit tremulis nova flamma per aëra gyris,
Et nunquam viſo plebs rudis igne ſtupet;
Pan furit, & flammæ miſer inflammatus amore
Oſcula feſtinans, non iteranda, dedit.
Pulchra licet tibi res videatur, & utilis, hoſpes,
Cura ſit ignaras abſtinuiſſe manus.
Diſcat inexpertis ſapiens diffidere rebus,
Inſidiis novitas ſemper amica fuit.

Fol ne croit, tant qu'il reçoit.

PAn en voyant un jour,
la flame lors nouvelle,
Eſcrie tout ravy, ô choſe
plus que belle!
Et va baiſer le feu, mais
bien toſt s'en repent.
Tout, ce que ne cognois,
ne touche bruſquemēt.

ANimalcula quædam, & in his apes, formicæ, conchæ, denique ſaxa & lucernæ, tempeſtatem quidem præſentiunt, ſignisque non obſcuris eandem indicant; humani verò ingenii tanta eſt tenuitas, ut non modò futura non proſpicere, verum ea quæ ante pedes ſunt videre vix poſſit. Cui malo obviam euntes prudentiores mortalium, ad omnia, quæ inopina nobis obveniunt, non niſi pedetentim ac lento gradu accedendum eſſe ſedulò monent, cum nova omnia inſignem vim nocendi habeant, ſi illotis (quod dicitur) manibus attingantur. Vtique cum bruta inſolitum quiddam ac præter ipſorum morem aggrediuntur, Mergi videlicet ſtagna aut maria fugiunt, formicæ ova proferunt, lumbrici è terrâ fugiunt, futuræ tempeſtatis indicium eſt. Sic ubi homines novum aliquid ac præter inſolitum moliuntur, plerumque aliquid monſtri alere comperies. Tibi ſi laqueos iſtos animus eſt vitandi, attentus ſuſpenſusque ambula, &, ſi Senecam audis, nihil, niſi quod in oculos incurrit, manifeſtumque erit, crede. Prudentis enim eſt, ait Tacitus, tuta ac præſentia, quam nova ac periculoſa malle.

VEelderley gedierten, ſelfs vande geringſte, als Byen, Mieren, Spinnen, Moſſels en diergelijcke, werden het toekomende onweder niet alleenlijck ghewaer, maer wijſen oock het ſelve met eenige voorteykens aen. Het menſchlic vernuft daerentegen is ſo ſchrael, dat het meerendeel niet alleenlijck geen toekomende dinghen en weet t' ontdecken, maer ſelfs geen ſaken die voor oogen ſijn recht t' onderſcheyden. Om waer in te voorſien, is geradē geenderhāde nieu voorvallende ſaken aen te ſlaen, anders als met loode voeten, en geoeffende ſinnen, dewijle men ſick aen nieuwicheden niet dan al te lichtelijcken en vergrijpt: alſoo onder de ſelve veeltijdts een boefjen plach te ſchuylen. Wanneer het ghedierte buyten ghewoonte yet aenrecht, den duyckelaer namentlijck uyt het water loopt, de Mieren haer eyers hier en daer ſlepen, de Pieren uyt der aerden vluchten, ſoo volchter ghemeenlijck quaet weder. Oordeelt mede ſoo van het doen der menſchen, en dien volghende, na den raet van Seneca, kruypt in geen gat, of ſieter deur.

Dat u de Satan niet en versoecke, om uwe onmaticheyts wille. 1 Cor. 7, 5.

HEt moest u zijn ghenoegh, Pan, by het vier te wermen;
Waerom quaemt ghy te na? en perstet in u ermen?
Al is de liefde goet, te veel baert ongherief;
Men kan oock Wijf, en kindt, wel hebben al te lief.
De maet van Echte Min zy, niet de lust, maer reden,
'T is vuyl, het reyne bed in wellust te besteden.
Die sich onmatich draecht in 't houwelijcx bedrijf,
Vervalt in hoerery, oock met sijn echte wijf.

Ne quid nimis.

PAn, satis est, modico caleat si corpus ab igne,
Quid, miser! in flammas & tua damna ruis?
Omnis amor vehemens, malus est; nimis Vxor amari,
Et Puer, & Genitrix, & Pater ipse, potest.
Omnis in alterius (procul hinc prætextus Amici)
In propriâ nimius Conjuge sordet Amor.
Ni modus, & ratio juvenilibus imperet ausis,
Quisquis es, in propriâ Conjuge mœchus eris.

Choses bonnes ont leur excez.

APproche toy du feu, ne touche point la flamme;
L'excez d'amour n' est bon, nõ mesmes en sa femme:
Qui se cõporte au lict plus mollement qu'il faut,
Au milieu d'un Amour sacré se fait Ribaud.

REs natura sua optimas solo abusu malas fieri, non solum ratio, sed & usus docet. In re conjugali (ut alia silcam) vereor ne, juventutis lubrico prolapsu, plurimum peccemus, & in ipso matrimonii opere à matrimonii scopo quam longissimè aberremus; Idque specie (ut ait ille) Virtutis, & umbra. Porrò cum Deum, id est spiritum purißimum, auctorem matrimonii laudemus, vel eo admonemur, non esse id intemperantia ac dissoluta libidine conspurcandum. Hanc petulantiam Ambrosius gravi quidem, sed non indigna censura notavit, cum uxoris adulterum vocavit eum, qui in usu conjugali verecundiæ rationem non habet. Sed & aliud esse amasium, aliud maritum agere, etiam ii notarunt, qui Vxorem non voluptatis, sed dignitatis nomen esse voluerunt; Romanos & Ethnicos dico, quorum vel Comici veteres ea de re sane judicant, eorum unus,

.... Quæ mulier suum virum (ait)
Volet sibi obsequentem esse, atque diutinum,
Modicè ac parcè ejus serviat cupidini.

Lepidè Erasmus noster, Non provocare, matronæ est; comiter negare, pudoris; obstinatè recusare, perfidiæ.

DE redene ende ervarentheydt leert ons, dat oock de aldernutste dingen, door het misbruyck alleen, gantsch en al schadelijck werden. 'Tis te beduchten dat wy in de sake des houwelijcxs (om andere dinghen te verswijgen) door de hitte des Ionckheydts ons dicwijls vergrijpen, ende van het eynde des houwelijcx, in't werck des houwelijcks selfs, alderverst afdwalen. Wy erkennen Godt (dat is een gantsch reyn geestelijck Wesen) voor den insetter van dien staet, en daer door alleene dienen wy afghemaent te werden van het selve met onmatighen lust te besoetelen. Ambrosius heeft de gene die haer hier in verloopen, door een scherpe, nochtans eyghene, maniere van spreken, overspeelders van haer eygen vrouwen genaemt. De naem van Huysvrouwe is voor een naem van weerdicheydt, ende niet van Wellust, selfs by de Romeynen, altijts gehouden geweest: haer Poëten hebben dies aengaende goede vermaninghen ghegeven, eene van henlieden seyter aldus:

Vrou, wildy deegh van uwen man,
Ghy dient u soo te stellen an,
Dat u begeeren, en sijn lust;
Noyt t' eenemael en zy gheblust.

De Ghehoude en moeten hun dan niet laten voorstaen, dat hen teghens malcanderen alles gheoorloft is, maer een yeder handele de sijne matelijck, ende met een sekere vriendelijcke stemmicheydt, besittende alsoo sijn vat in heylicheydt, nae den raedt des Apostels.

SENSIM AMOR SENSVS OCCVPAT.



MORALE.

Plaut. in Trin.

Mores mali, quaſi herba irrigua, ſuccreſcunt uberrimè.

Iuvenal. Satyr. 14.

Maxima debetur puero reverentia, ſi quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos.

SACRVM.

2 Corinth. 3, 3.

Epiſtola eſtis Chriſti, ſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei Vivi: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis.

Pſeaum. 92, 15.

Le juſte s'avancera [redacted] *la Palme & croiſtra* [redacted] *le Cedre du Liban, Eſtant planté en la maiſon de l'eternel, &c.*

'Tneemt

'T neemt toe, men weet niet hoe.

EEn Minnaer woelt altijt. 'k ſchreef laeſt-mael op een linde,
Ick ſneed' in een Pompoen den naem van mijn Beminde;
Dien zoute-looſen romp, als droef door mijn verdriet,
Veel tranen uyt zijn ſchors daer henen vallen liet.
Als ick onlangs daer naer, ontrent dees plaets quam dwalen,
Doen ſtont mijn teer gheſchrift niet in ſijn eerſte palen,
Maer wijt en breet ontſet. Ach! van een kleyn begin,
Allenxkens, eermen 't meent, doorkruypt ons hart de min.

Senſim amor ſenſus occupat.

INſcribo peponi quoties tua nomina, Phylli,
Littera, cultelli cuſpide facta, latet:
Ille, licet fatuus, ſortem miſeratus amantis,
Plorat, & è tenero cortice gutta fluit;
Læſa cutis ſenſim laxo ſe pandit hiatu,
Iamque viatori, Phylli, legendà pates.
Exclamo: crevere notæ, crevere calores.
Hei mihi! quam tacitis paßibus intrat Amor.

Quant il eſt creu, je le vois, Comment il croiſt je n'apperçois.

REtournant au Tillet, ou tu eſtois eſcrite,
Ma douce Margotton, la lettre n'eſt petite
Comme un peu cy devant: le paſſager la voit,
l'Amour s'augmente helas! ſans qu'on s'en apperçoit.

Plutarchus.

AMor neque nos ſtatim neque vehementer ab initio, quemadmodum ira, invadit; neque facile, ingreſſus, decedit, quamvis alatus: ſed ſenſim ingreditur ac molliter, manetque diu in ſenſibus.

Senec. Hippol.

LAbitur ſenſim furor in medullas,
Igne furtivo populante venas,
Non habet latam data plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas.

t' Wordt 't samen groot.

DE teyckens vers ghesneen, 't zy dan in jonghe linden,
Of ander teere schors, en zijn eerst nau te vinden;
Allencxkens, eermen 't meent, set haer de letter uyt:
De schors wast gulsich heen, en 't schrift wast mettet kruyt:
Als 't kint siet, hier en daer, eens anders quade streken,
'T ontfanckt (al weetmen 't niet) 't beginsel van ghebreken,
Het quade zeer eet in, en neemt allencxkens toe.
Wiens kintsheyt nam een Kalf, diens manheyt steelt een Koe.

Paulatim rima dehiscit.

QVod peponem riguo mihi crescere cernis in horto,
Non est quod velit hunc nostra culina cibum:
Hic ego, dum tener est, rorantia carmina sculpo;
Et mihi cum viridi cortice crescit opus.
Sit licet insulsus pepo nos docet : imbibat infans
Semina nequitiæ, pessima messis erit.
Ille virum facinus patrare virile videbit,
In puero vitium qui puerile tulit.

Cœur d' enfant, carte blanche.

VEus-tu un grand escrit dans quelque tendre escorce?
Ne taille brusquement. Il n'est besoing de force,
Le temps l' aggrandira. le vice au cœur d' enfant
Avec le corps, devient, sans y penser, tres-grand.

COnsuetudinem ex educatione contractam, quia pœnè cum ipsâ naturâ exordium capiat, tenellumque pueri animum informet, in alteram naturam evadere, sæpe compertum est. Docuit id acuta Chreia Lycurgi, Canis, inquam, venaticus culinæ lautitiis innutritus, nec non catulus domesticus venationi assuetus, quorum neuter id quod à naturâ, uterque quod ab educatione hauserat, populo spectante & mirante, sequutus & assecutus est. Disciplina sanè mores facit, & id sapit unusquisque, quod didicit, (ait Seneca.') Age igitur quisquis es, qui juventuti operam debes, forma hanc argillam, dum uda est, ac manum sequitur,

Nec dictu fœdum visuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer est. . . . . . .

Tametsi enim sit teneræ adeò ætatis alumnus tuus, ut nec doli capax, nec intelligens earum, quæ geruntur, nequitiarum non nemini videatur, tu tamen non pueri contempseris aures, non oculos. *Nam simulatque eundem in virum usus & ætas transscribent, haud dubio dehiscent rimulæ teneris animis incisæ. Plerumque enim in puero sola mali recordatio, glíscente corruptelâ, in juvene vitium, in viro fit scelus.*

ALle aenwentselen, van de kindtsheydt inde opvoedinghe aengenomen, kracht te hebben van een tweede nature is by ervarentheydt menichmael ondervonden : Sulcx leert ons, onder andere, de aerdighe vertooninghe aen die van Lacedemonien gedaen by Lycurgus haren Wetgever, den welcken een Hasewinde tot de keucken, ende een Huys-hondt ter jacht ghewent hebbende, dede yder vande selve volgen niet het gene sy uyt der aert, [redacted] het ghene sy van de gewoonte ontfangen hadden, den huys-hondt namentlijck naer het Wilt, de Winde [redacted] den moes-pot loopende.

Na het bestieren,
Zijn de manieren,

seyt Seneca. Wel aen dan wie ghy zijn menght, die u werck maeckt vande Ioncheyt te onderwysen, buyght dese kley terwylen zy noch weeck is : en siet wel toe datter niet oneerlijcx om hooren of [redacted] sien, hun, die u bevolen zijn, voor en kome, [redacted] ghelijck den Poet seydt :

Weest voor al in reden kuys;
Alsser kinders zijn in huys;
Want niet vuyls dient voorghewent,
Al waer jonghers zijn ontrent.

Kleyne potjens (seytmen) hebben ooren. En al ist schoon dat de kinders, mits haer joncheyt, niet met allen en verstaen watter omme gaet, of de selve al wat oneerlijcx sien, evenwel nochtans is alsulcken slechten gesichte den sodanigen ten hoochsten schadelijck, ende sal buyten twyfel t' zijnder tijt niet dan te veel uytweycken; want gheheugheniſſe [redacted] quaet in een kindt, wordt in Iongelingen een ghebreck, in mannen een schelmstuck.

Allenx-

Allenxkens, *Tot dat Christus een ghedaente in ons krijghe*, Gal. 4, 19.

HEt geen ghy in de Schors der Boomen plaeght te snyden,
Kan u ghedien tot leer, 't en valt niet al besyden:
Dit schrift is teer in 't eerst, maer toeft een kleyne tijt,
De Schors, en met de schors de Letter, open splijt.
Als God eerst, met sijn Woort, ons harten komt beschrijven,
Men voelt daer in terstont gheen vast gheloof beklijven:
Maer, siet! een swack begin wert onghevoelijck sterck,
Allenxkens, en met tijt, voltreckt den Geest sijn werck.

Tenera Pietatis Principia.

INdimus arboribus, tenui dum cuspide, carmen;
Vix teneram signat parva litura cutem:
Incrementa tamen, vix intellecta, videbis,
Dum peragit tacitis passibus annus iter.
Enthea non hederam Pietas imitatur Ionæ;
Ferre cui patulas nox dedit una comas.
Parva fides primò, crescit sensim, & sine sensu,
Paullatimque sacrum Spiritus implet opus.

Peu à peu, *jusques à ce que croissions à la perfection d'homme en Christ.* Ephes. 4, 13.

SI tu fais un escrit sur l'arbre, ne te haste,
Bien qu'il te semble estroit, le temps l'escrit dilate.
Vertu n'est point d'un jour, & l'œvre de l'Esprit
En l'ame peu à peu de l'homme s'accomplit.

NOn confusè, sed ordinatè in hæc inferiora agit Deus, nec ab uno extremo ad alterum festinè, sed sensim, progreditur. Non repentino fulgore dies terrarum tractus pervadit, sed, præmisso dubiæ lucis crepusculo, paulatim

...... Medium Sol aureus orbem
Occupat, & radiis ingentibus omnia lustrat.

Non statim, ex intenso frigore in ardores Syrii præcipitamur; sed, Vere ac tepentis Favonii flatu intermedio, paullatim ad æstivos calores deducimur. Spirituales fidelium progressus planè hujusmodi. Nunquam, è mediis peccatorum sordibus, ad statum gloriæ suos evehit Deus, sed gratiam mediam interjacit. Vix ullus, ex vita insigni scelere contaminata, subito in vitam Christiano nomine dignam immediatè erigitur. Pictura, inquit ille, cœpit primo ab umbris & lineis, deinde Monochromata, mox accessit lumen una cum colorum varietate, donec ad summam artificii pervenit admirationem. Idem de homine Christiano jure quis dixerit. Ne igitur animo destituatur Pia mens, si lento, dummodo continuo, gradu ad vitæ renovationẽ efferatur. Omne incrementum, etiam latens, credenti salutare est.

GOd gaet niet onschickelijcken, maer met order te werck in alle dese nederige dingen, niet schielicken van het eene uyterste tot het andere vervallende, maer door middelweghen allenxkens, en als by trappen, van 'teene tot het ander gaende.

Den doncker van den swarten nacht
Wert niet terstont tot licht ghebracht,
Den Dagheraet en Morghen-stont
Vertoont voor eerst haer rooden mont;
Dan rijst de Son, des werelts oogh,
En climt allengskens meer om hoogh;
Tot dat ten lesten het ghesicht
Ons schemert, door haer crachtich licht.

Het gaet met den Gheestelicken voortganck vande Godtsalighe ten naesten by mede also. God en plach niemant uyt den stanck der sonden, regelrecht tot heerlijckheyt te verheffen, maer sijn Ghenaede, als Middelaer, tusschen beyde te stellen. Selden werter yemant uyt een gantsch rau en roekeloos leven, op een sprongh overgheset in een ghesette en Christelijcke sedicheydt. De Godtsalicheyt en verthoont haer van stonden aen niet in hare volmaecktheyt, maer wert door daghelijckschen aenwas allengskens tot haer volkomentheydt opghetoghen. Een verslaghen Herte en heeft daerom den moet niet verlorẽ te gheven; om sijn lanxsamen voortganck inde Godtsaligheyt, so die maer staech ende gedurich en zy. Alderley aenwas (oock den genen die ons ongevoelijcken aencomt, en diemen eer gewaer wort geschiet te sijn, als te gheschieden) ghedijt een Christelijck ghemoet ter Salicheyt.

REPETE.



MORALE.

Varro.

OMnes videmur nobis ſaperdæ, feſtivi, belli, cum ſimus copreæ.

Ovid. de Art. 3.

Prona venit cupidis in ſua vota fides.

SACRVM.

1 Corinth. 8, 2.

SI quis exiſtimat ſcire ſe aliquid, nondum cognovit quemadmodũ eũ ſcire oporteat.

INdocilis eſt, qui mavult doctus videri quam eſſe. Bion.apud Laërt. Lib.4.Cap.7.

Proverb. 26, 12.

AS tu veu un homme qui cuide eſtre ſage? il y a plus d'eſperance d'un fol, que de luy.

Verſ. 16.

LE pareſſeux s'eſtime eſtre plus ſage, que ſept qui baillent ſage conſeil.

Gheen Boom en valt ten eerſten ſlagh,
Gheen ſtadt en boutm' op eenen dagh.

SOo haeſt den hals my was in Venus jock gedrongen,
Clampt' ick mijn lief aen boort: waer toe veel cromme ſpron-(gen?
My dacht van ſtonden aen, ſy ſtont nu als ghereet:
Maer, eer ick ſchiet van daer, ſoo creegh ick dit beſcheet:
Den Specht pickt in den boom, men ſietſe niet beroeren,
Hy, op den ſtaenden voet, gaet even-wel noch loeren,
En ſiet off't gat is deur. Neen dwaes, bey, niet ſoo prat:
Men maeckt in eycken hout met eene pick gheen gat.

Sive amator, ſive gladiator es, Repete.

MArtia picus avis longis dare vulnera ramis
Dum parat, & roſtro robora dura petit,
Protinus, ut Quercum primo modo contudit ictu,
Quærit, an admittat pervia rima diem.
Picus, amatoris nimium properantis, imago eſt,
Qui primo admiſſum ſe putat eſſe die.
Fallitur; haud primis cadit icta bipennibus arbor;
Robora vaſta cupis ſternere? ſæpe feri.

Perſeverer faict importer.

CE troncq pouvoir perçer le Pic ſe met en teſte,
D' un coup, ſans plus frapper, ô qu'il eſt ſotte beſte!
Semblable impreſſion forge en ſon cœur l' amant,
Mais ſçache, pauvre ſot, qu'il faut frapper ſouvent.

Verſ. Vulgar.

NOn amet, aut diſcat duros tolerare labores,
Optati compos qui velit eſſe ſui.

Polyb. lib. 10.

NVlla re utili abſtinendum eſt, propter apparentem difficultatem; ſed comparandus habitus, quo cuncta bona mortalibus comprehenſibilia redduntur.

Hy meynt 't is deur, en 't is gheen ſcheur.

Laet duncken ſteeckt in ons, maer meeſt wel als wy minnen,
Men roept 't is al ghedaen, en 't ſtaet noch op 't beginnen.
De Specht en heeft den boom nauw met ſijn beck gheraeckt,
En meynt, daer is een gat dweers door den boom ghemaeckt.
Wy bouwen in de lucht, wy ſteunen op ons droomen,
Wy roepen viſch in 't net, ſchier eer wy ſien de ſtroomen:
Wy ſtoffen op ons doen, maer 't is al ydel pracht.
Hoe dickwils ketelt hem den dwaſen dat hy lacht?

Amans ſibi ſomnia fingit.

Picus, ut exiguo vix robora contigit ictu,
Iam mihi, jam clamat, pervia quercus hiat;
Rima, diem video, patet, ô patet, inquit, at eheu!
Vix patet exiguo vulnere prima cutis.
Stultus amans, ſimul-ac ſolito minus aſpera virgo eſt,
Clamat, iô! victas jam dedit illa manus.
Intempeſtivum ſtolido canit ore triumphum,
Et ſibi vana movet ſomnia quiſquis amat.

Il n' a faict, qui commence.

Le picq voulant percer le
tronq, de vive force,
A peine de ſon bec ayant
percé l' eſcorce,
Va regarder à tous moments
ſi l'arbre eſt creux:
Il ſe chatouille trop quicon-
que eſt amoureux.

Inſita eſt quibuſdā tam ridicula Philautiæ prurigo, ut, licet vel pepone inſulſiores ſint, omnia nihilominus ſplendida ac magnifica de ſeſe polliceri audeāt,

Quid dignum tanto dabit hic
promiſſor hiatu?

Sanè cum vaſa vacua magis tinniant, ac ariſtæ inanes altiùs emineant,

Parturient montes, naſcetur ri-
diculus mus.

Placet Menedemi dictum aureum, qui Athenas ſtudiorum causâ properantes primo ſapientes eſſe, tunc Philoſophos, inde rhetoras, denique rudes & omnium ignaros fieri, non minus lepidè, quam verè dixit. Valeat totū genus hoc Ardelionū. Solida, ac non in ventum docta mens (ut ille ait) quò diutius diſcit, in re plura, in opinione pauciora novit. Magna de ſeipſo credere, exiguæ ſcientiæ certum eſt indicium.

Daer is in ſommighe menſchen ſoodanigen ketelende jeuckſel van eygen liefde, datſe, ſchoon ſy zoutelooſer zijn als Pompoenen, evenwel nochtans veel groote dinghen van hun derven beloven. Maer wat kan doch ſodanigen hoogen ſnurcker by brengen, naedemael het van oudts ſo gheweeſt is, dat een wan-vat meeſt bomt, ende 't ydele koren-hayr hooghſt uytſteeckt, ſoo en is van het wijdtberoemde ſwanger gaen der bergen, gelijc Horatius ſeyt, niet anders te verwachten, als de geboorte van een geckelijcke muys. De Studenten eerſtmael t' Athenen komende, ſeyt Menedemus, ſijn dappere gaſten, ſoo ſy meynen, maer ſtracx niet anders als lief hebbers der wijsheyt, ende daernae leerlingen der reden konſt, ende ten leſten gants plomp, ende van alles onwetende. 't Gaet noch huyden ten dage ſo met yder van ons, hoemen langher leert, hoemen inder daet wel meer, maer naet eygen oordeel, min wetenſchap heeft. Veel van ſich te dencken, komt van weynich te weten.

Laet u niet wijs duncken, Proverb. 3, 7.

DEn Specht wil met ſijn beck den Eycken-boom doorbooren,
Dies loopt hy gins en weer, nu achter en dan vooren,
En ſiet, naer elcken pick, of 't gat mocht weſen deur,
En, als 't al omme komt, dan vindt hy reet noch ſcheur.
Ké Specht! u doen is ſlecht, en weerdich om begecken.
Die 't werck hout voor ghedaen, kan 't ſelve noyt voltrecken.
Groot-achting van ſich ſelfs verdwijnt meeſt al met rou,
Die meynt dat hy 't al is, en wert noyt dat hy ſou.

Arrogantia, Profectus obſtaculum.

NVm penetrent morſus in ſingula vulnera quærit:
Dum nimium roſtro Martia fidit Avis.
Pervia ligna forent, niſi pervia, Pice, putaſſes;
Dum ruis huc illuc, tempus inane volat.
Quî poterit, doctum qui ſe putat eſſe, doceri?
Quî ſapiet, qui ſe jam putat eſſe ſophum?
Semper inanis erit mens, quæ ſibi plena videtur:
Doctus erat, doctus ni ſibi quiſque foret.

La preſumption à deceu pluſieurs, Eccleſ. 3, 24.

LE Pic auroit bien toſt la fin de ſon ouvrage,
Si de ſon bec n' avoit conceu trop grand courage:
Vn cœur preſumptueux ne ſera rien de bon,
Puis qu 'il à de ſon faict trop grand' opinion.

MAgis decorum eſt, juvenem diſcere, quam docere; Seni docere, quam diſcere. Melius tamen eſt provectioris ætatis hominem ſerò diſcere, quam in ignorantiâ perpetuâ verſari. Nunquam hominem tam exactæ eruditionis uſpiam exſtitiſſe, ut amplius nihil addiſcere potuerit, ratio demonſtrat. Non in vitâ ſolùm, ſed & in ipſa morte, imò ex ipsâ morte, eſt quod diſcatur; præſertim homini Chriſtiano. Odi homines ignavâ operâ, philoſophâ ſententiâ, ajebat ille. Indocilis ſanè eſt, qui mavult doctus videri, quam eſſe: Vanus & arrogans, qui aut magna ſibi vindicat, quæ ipſi non inſunt; vel majora, quam quæ inſunt. Vtinam hoc animis omnium inſitum! De aliis nunquam malè, de ſeſe nunquam benè loqui: primum Chriſtiani, alterum Sapientis eſt.

HEt voeght een Ionghelinck beter, onderweſen te werden, als andere te leeren; voor een Oudtman daerenteghens paſſet beter, een ander te onderwyſen, als ſelfs onderweſen te werden; en evenwel nochtans iſſet beter in ſijn ouderdom te leeren, als altijt onweten-de te blyven. Noyt en iſſer yemandt ſoo volkomen ofte in geleertheyt, ofte in ervarentheyt gheweeſt, of hy en heeft noch altijt in wetenſchap konnen toenemen. Men en kan niet alleenlijck in dit levẽ, maer in, en uyt de doot ſelfs, onderweſen werden, voor al en ſonderlinghe een Chriſtelick ghemoet. Ick hate alle menſchen van veel ſegghens, en van weynich bedrijfs, zeyder een vande Oude; Hy en is niet leerſaem, die liever heeft gheleert te ſchynen, als inder daet te weſen, zeyde Bion. Hy is trots en ydel, ſoo wel den deſen, die ſick dinghen toe-ſchrijft de welcke hy niet en heeft, als den genen, die ſick grooter dingen vermeet als hy kan. 'T ware goedt dat-men van andere nimmermeer qualick, van ſick ſelven nimmermeer wel en ſprake: die het eerſte doet, handelt Chriſtelijck; die het tweede doet, handelt wijſſelijck.

SINE VVLNERE LÆDOR.



MORALE.

Boëtius.

QVos vides ſedere celſo,
Solii culmine reges,
Detrahat ſi quis ſuperbis
Vani tegmina cultus,
Iam videbit arctas
Dominos ferre catenas.

Tacit. 6 Annal.

SI tyrannorum mentes recludantur, poſſint aſpici laniatus, & ictus: Quando, ut corpora verberibus, ita ſævitiâ, libidine, malis conſultis, animus dilaceretur.

SACRVM.

Petr. 1, 6.

HVmiliamini ſub potente Manu Dei, ut vos exaltet in tempore viſitationis.

Proverb. 28, 14.

O que bien heureux eſt l'homme! qui ſe donne frayeur continuellement: Mais celuy qui endurcit ſon cœur tombera en calamité.

Buyten ghesont, binnen ghewont.

DEs Blixems selsaem vier kan 't mes of sweert verbreken,
En laten heel de Scheé, daer 't mes heeft inghesteken, †
Dees kracht is Venus Soon met 's blixems vier gemeyn,
Hy quetst, men siet geen wond'; hy brant, men vint geen bleyn.
Och! of ick een Meesters tot sulcken smert mocht vinden,
Die niet met al en weet van wonden te verbinden;
Och! of sy niet met al op mijne smert en bont,
Als salf van maeghde-was en plaesters van haer mont.

† Late hæc talia Card. de subtilit. Lib. 2.

Sine vulnere lædor.

SAucia corda gero, vestigia nulla sagittæ;
Et jecur, illæso corpore, vulnus habet:
Vulnus habet? fallor, quod enim sine vulnere vulnus?
Hei mihi! cæcus Amor vulnera cæca facit.
Fulmine cum misero mihi, non face, pectus aduras
Sæve Puer, nostris hoc, precor, adde malis:
Da medicam, medicis quæ nesciat artibus uti,
Et sua, non herbas, applicet ora mihi.

Ma Playe est au dedans.

FOudre & flambeau d' Amour, feu de façon estrange,
Qui sans toucher le sein, au cœur d' amant se range.
Mon Cœur, puis que mon cœur tu blesses sans blessure,
Il faut, par consequent, qu'il soit guery sans cure.

Tacit.

Palam compositus pudor, intus summa adipiscendi libido.

Virgil.

VIvit pectore sub dolente vulnus,
Intactis vorat ossibus medullas;
Vesano tacitos movet furores,
Quod Chironia nec manus levaret,
Nec Phœbus, sobolesque chara Phœbi.

 Niet

Niet al goudt datter blinckt.

WY ſien een guldt geveſt, oock een fluweele ſcheede ;
Maer is de lemmer goet ? dat ſwoert ghy wel met eede,
En 't gaet nochtans niet vaſt. denckt op des blixems aert,
Die laet de ſchee wel heel, en breeckt in ſticx het ſwaert.
Ghy ſiet der Princen ſleep, haer pracht, en haer trauwanten,
En meynt, dat het gheluck hem dient an alle kanten ;(den gheeſt,
Maer daer 't hooft blinckt, en klinckt, daer dwingt en wringt
Vrient, dat van buyten dreycht, is innerlijck bevreeſt.

Neſcitur, ubi me calceus urget.

FVlgeat ut lætis vagina coloribus extrà,
Intus, iô! ruptus fulgere mucro latet.
Grande ſatellitium miraris, & arma tyranni,
Et rutilum, fulvo quod micat ære, caput :
Exteriora vides, quid ſtas ? & ad intima tranſi ;
Terreat ut facies, mens maleſana tremit.
Calceus, egregium quem judicat eſſe viator,
Afficit occulto ſæpe dolore pedem.

Tout n'eſt or qui reluit, ny farine ce qui blanchit.

CEluy que nous voyons, en l'action publique,
Si reveré de tous, ſi grand, ſi magnifique,
Que juge-on heureux ? ſouvent eſt le couſteau
Bel à le voir, mais tout gaſté dans le fourreau.

PLeriſque noſtrum ſolenne eſt, conditionem alterius quàm maximè extollere, propriam contra deprimere. Ejus rei rationem hanc puto, quod in his talibus ab externâ rerum facie judicia mutuantes, interna vix reſpiciamus, cumque læta plerumque & quæ magis placent maximè conſpicua ſint, duriora verò tacitè ferè conditioni uniuſcujuſque inhæreant, aliena nobis, noſtra plus aliis placent, optat ephippia bos piger, optat arare caballus. *Opes ac majeſtatem Dionyſii cum Damocle laudibus extollimus, gladium è lacunari equinâ ſetâ in caput Tyranni demiſſum non antè videmus, quam ipſi eo loci ſimus, maximo imperio, ut ait Salluſt. maximam curam ineſſe neſcientes. At ſanè ſpecioſiſſimum aulæum nonne ſæpe ad ſordidiorem parietis partem obtegendam adhibetur ? Nonne Coloſſi foris inſignes deum ſæpe aliquem repræſentant, intrinſecus pleni luto ac ſordibus ? ita ſanè. Et plerumqve ubi honor, ibi & horror ; Et, ut Seneca, qui à multis timetur, multos timet.*

VEle onder ons, hebben een ghewoonte, eens anders gelegentheydt ten hooghſten te verheffen, haer eyghen niet te achten : de reden daer van, dunckt my hier in te beſtaen, dat wy [redacted] oordeel in duſdanige ſaken ghewoon zijn te gronden op de dinghen die ons in 't ooghe loopen, op inwendighe ende verborghen ſaecken onder tuſſchen ofte niet lettende, ofte de ſelve niet wetende : ende nademael het gene dat vermakelijck is in yemants gelegentheydt, meeſt altijdt blijckelijck is, ende dat de beſwaerlijckheydt vande ſelve daerenteghen veeltijdts van binnen ſchuylt ende bedeckt is : Soo ghebeurtet dat de gelegentheyt van andere luyden aen [redacted], de onſe aen ander luyden, beter ſchijnt :

Den Os wil voor een rijt-peert ſtrecken,
Den hengſt wenſcht om den ploegh te trecken.

Wy prijſen al, met Damocles, den glans ende voortreffelijcheyt van Dionyſius, om datſe ons in 't ooge loopt : het ſweert daerentegens, dat met een peerts-hayr over 't hooft van den Tyran hangt, en ſien wy niet eer voor wy ſelfs in zijn plaetſe zijn. Ey lieve ! hoe dickwils is een ſchoone tapitſerye gheſpannen voor een vuyl ſtuck muyrs. De nieuſte ſchoenen dwinghen meeſt. De gegoten beelden der Afgoden, hoewel zy van buyten verguldt ſijn, werden van binnen vol ſlicx ende vuylicheydts bevonden. Die van vele gevreeſt wert, ſeyt Seneca, vreeſter vele. Noyt Heer of eer, ſonder ſeer.

Buycht, oft Breeckt.

Weest met ootmoedicheyt verciert, want Godt wederstaet den hooveerdighen.
1 Petr. 1, 5.

O Blixems selsaem kracht! Het Sweert springt als in duyghen,
De Scheê blijft heel en gaeff, om datse weet te buyghen:
Het harde been, dat breeckt, het vleys is niet ontstelt,
De Beurs is ongequest, in brysels springt het gelt.
Den Blixem is Gods Schicht, des Hemels wonder-wapen:
God werckt, soo als dit Vier, in ons zijn aertsche knapen,
Op een verhart ghemoet sijn gramschap hart ontsteckt;
Wat onder Godes hant niet buyghen wil, dat breeckt.

Flectere, vel frangere.

SÆpe vel intactâ nummi periêre crumena,
Fractus &, illæso tegmine, mucro fuit.
Sæpe cutis totos ruptis tegit ossibus artus,
Cum Deus ex alto Tela Trisulca jacit.
Mollibus indulget, durisque ferocius instat
Fulmen, & ipse facit Fulminis Auctor idem.
Flecte genu: quicunque Deo non flectitur, ille
Plectitur, elatos Numinis ira premit.

Aux humbles gratieux, dur aux orgueilleux.

CEs Iavelins de Dieu, la Foudre & le Tonnerre,
Au Doux ne font du mal, au Dur il font la guerre.
Homme humilie toy, baissant ton haut desir,
Nul est, qui ne s'y rompt, qui ne s'y veut flechir.

SI quis me interroget (inquit Augustinus) quodnam primum, hominique Christiano maximè necessarium requisitum sit, Humilitatem dicam. Si, quid secundum, idem respondebo. Si de tertio quærat, dictum repetam. Indicat vir pius basim ac fundamentum totius philosophiæ Christianæ in hoc præcipuè consistere, ut debellata omni elatione ac superbia, ex vera sui cognitione unusquisque sibi vilescat, Deoque creatori sese submittat. Cum enim superbiæ veneno primi parentes afflati ac inflati, totam posteritatem nefando contagio infecerint; humilitate eam restitui, &, ut in morbis, contraria contrariis curanda esse, Deum non obscure testatum voluisse, satis constat. Nec mirum, cum & sentinam malorum superbiam esse, etiam ex judicio naturali, antiqui judicaverint. Tarquinium hominem libidine præcipitem, avaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocaverunt Superbum, & putaverunt sufficere convitium, ait ille. Concludamus cum Nilo, & operam demus, ut sit nobis vita excelsa, spiritus humilis. Nihil altum vult Deus, præter se; proprium illi est erecta dejicere, dejecta erigere.

SOo my yemandt vraecht (seyt Augustinus) wat de eerste ende noodichste deucht zy voor een Christen mensche, ick sal hem antwoorden, Nedericheyt; wat de tweede, Nedericheyt; wat de derde, Nedericheyt. Willende den Godtsalighen Man daer mede te kennen geven, dat het gheheele grontstuck des Christelijcken levens insonderheyt daer in bestaet, dat den mensche in sijn ghemoet uytgheroeyt hebbende alle trotsheyt en hoochmoet, ende daer door gebracht zijnde tot ware kennisse en verachtinge van sick selfs, hy sick inde leechste dweemoedicheyt voor Godt verootmoedighe. Want naedien't onser aller Voorouders, door haren verwaenden hoochmoet in voortyden t' onsen verderve leelijck hebben laten ligghen: Soo heeftet den goeden Godt belieft, op de wijse vande ervaren Medecijnen, dese sieckte door strijdighe gheneesdrancken wech te dryven. Laet ons dan trachten na een hemelsch en hooch leven, maer naer een nederighen gheest. De Here der Heeren en wil niet groots, als sijne Heerlijcheyt, want 't is hem eyghen, de hooghe nederich te maken, de nederighe te verheffen. Den dach des Heeren seydt Ies. 2, 12. sal gaen over alle het hoochmoedighe ende hooghe, ende over alle het verhevene, op dat het vernedert werde.

Ghy, die een Christen zijt ghenaemt,
Vraeght, welcke deugd' u best betaemt.
D' antwoort is cort: Voor eerst, en lest,
Is Ned'richeyt u alderbest.

EX VVLNERE PVLCHRIOR.



MORALE.

Iuvenal.

SEd quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque siliginis offas
Accipit, & madidæ; facies dicetur, an ulcus?

Tertul. de cultu Fœmin.

QVantum à nostris disciplinis aliena sunt, faciem fictam gestare, quibus simplicitas omnis indicitur: effigiem mentiri, quibus linguâ non licet! appetere quod datum non sit, quibus alienis abstinendum! speciem exercere, quibus studium pudicitiæ est; edite mulieres Christianæ, quomodo præcepta Dei custodiatis, lineamenta [redacted] *custodientes.*

SACRVM.

August. sup. Psalm. 21.

INtelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem, sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: Non audit medicus ad [redacted]*luntatem, sed audit ad sanitatem.*

Perkin. Tract. de Spir. Desert.

DEi gratia incipit, perficitur, ut plurimum, per contraria.

Apocal. 2, 10.

NE crain rien des choses que tu as à souffrir: Sois fidele jusques à la mort; je te donneray la couronne de vie.

Die wont, maeckt ghesont.

DE naeld' is u pinceel, u verwen zijn de sijden;
Het velt dat voor u leyt, kan met een bloem-hof strijden.
Ghy opent, en sluyt toe: ghy heelt, dat ghy door-steeckt:
Ghy geeft, meer als ghy neemt: ghy maeċt, meer dã ghy breeċt.
V naelde boort een gat, u draet vervult de steke:
Lief, handelt soo met my, hout al de selve streke;
Ghy weet, ick ben gequetst door uwen soeten mont;
Wel aen, gheneest de smert daer me ghy gaeft de wont.

Ex vulnere pulchrior.

PVngere te dicam, vel pingere? nescio, Phylli,
Pungis, & hac ipsa, stamina pingis acu:
Fulget, iô, sana cute pulchrior ipsa cicatrix,
Dumque nocet, bysso fert pia cuspis opem.
Cum tua respiciat tenuem clementia pannum,
Menè magis dura conditione premes?
Corda mihi pungis; nec deprecor, ô mea, punge
Phylli, genas labris tu modo pinge tuis.

Ce qui blesse, me dresse.

TV fais, au blancq satin, maint trou par ton aiguille,
En picquant peins, Margot que tu es belle fille!
Tout ce que tu as blessé, est bien gentil & sain:
O que me traiċte ainsi, Margot, ta belle main!

Ovid. de remed. Amor. Lib. 1.

DIscite sanari, per quem *didicistis amare:*
Vna manus vobis vulnus opemque feret.
Vulnus, Achillæo quæ quondam fecerat hosti,
Vulneris auxilium pelias hasta tulit.

Dan. Heyns. Mon. El. 11.

ELevat una undas vectoris, [redacted] *domat.*

Ruyckende kruyden, stinckende luyden.

GHy neemt ghepleckt satijn (wy sien u loose kueren)
En, daer de vlecken zijn, bedeckt ghy't met bordueren;
Siet dus bedrieghtmen 't oogh: men siet niet een ghebreck,
En evenwel, daer't gout meest blinct, daer schuylt de vleck.
Veel worter schoon gheacht, die 't niet en zijn; men vinter
Die blosen als een Krieck, oock midden inde winter:
Maer wie daer even schoon tot alle stonden blinckt,
Is leelijck; meestendeel, die steeds wel ruyckt, die stinckt.

Non bene olet, qui bene semper olet.

QVem situs infecit, Phyllis, tegit arte colorem
Quod micat aurato stamine, menda fuit.
Quid picti fictique juvant mendacia vultus?
Hanc natura fugit, quæ petit artis opem.
Crimen habet formosa nimis: quæ spirat odores,
Crede mihi, vitium quod tegit, ore gerit.
Non nativus honos, sed picta videtur imago,
Semper ubi roseo vernat honore cutis.

Dessous la couverture, se trouvera l'ordure.

LEs fautes du satin cacher par artifice
As bien appris Margot: ou l'or est, gist le vice.
Tout que te semble beau plus qu'ordinairement,
De n'estre beau par tout tu trouveras souvent.

INsolita omnia meritò suspecta esse, prudentiores monent. Nunquam, nisi gravi de causâ, in sordido splendorem, in prodigo parsimoniam, in hoste amicitiam aliquis expertus est; nunquam gratuita in superbo comitas, in avaro liberalitas fuit. Nota est pistoris dulciarii frequens fallacia, cui ambustam placentæ partem densiori sacchare tegere, nota acu-pictricis puellulæ fallax solertia, cui pannum, parte quâ decolor aut maculosus, auro obducere moris est. Nunquam bonâ fide (ait Seneca) vitia mansuescunt; submittunt feritatem magis, quàm exuunt, & , quum minus exspectaveris, exasperantur; torvitas mitigata cito in naturam suam recidit. Acutè, ut omnia, Tacitus, certissimum sævæ cogitationis indicium est, inquit, in irato homine, iræ occultatio. Tu, cui hæc eveniunt, cave canem; & hostem veterem difficulter amicum, amicum veterem non facilè hostem fieri certo tibi persuade.

'T Is een streeck van voorsichtigheyt alle onghewoone dinghen voor verdacht te houden. Niemant en heeft oyt, sonder merckelijcke oorsaken, besetheyt in een sloef, spaarigheyt in een opsnapper, vriendelijckheyt in sijn vyandt ghesien: noyt en werter heusheyt by den trotsen, mildicheyt by den gierigen te vergeefs gepleecht. Daer de taerte meest verbrant is, stroyt den Pasteybacker het meeste suycker: daer het Satijn meest geplect is, voecht den Borduerwercker het meeste gout. De ghebreken der menschen en werden noyt ter goeder trouwen getemt, seyt Seneca, sy houden veel eer haren aert en wreetheyt in, alse die afleggen, en alsmẽ der minst op verhoet is, so breken sy weder uyt, en wandelen den ouden karre-pat. Wanneer een gram mensche, seyt Tacitus, sijn gramschap inkropt, let dan vry op u stuck, want 't is een gewis teycken van een wreet voornemen.

Salich is den man, die verſoeckinghe verdraecht, want als hy beproeft ſal zijn, ſal hy de croone der heerlijckheyt ontfanghen, Iacob. 1, 12.

AL gaet ghy 't wit Satijn doorſteken en doorkerven,
Schoon Maghet, even-wel en wilt ghy 't niet bederven:
Want, ſiet! ſoo haeſt u hant van ſteken haer onthout,
De wond' is gaef en heel, de Steke blinckt van 't gout.
O menſche, wie ghy zijt, en toent u niet t' onvreden,
Als God doorwont u hart met druck en ſwaricheden,
'T is niet tot u verderf: Siet, Godes wonder hant
Gheneeſt oock alſſe quetſt; verkoelt, oock alſſe brant.

Sanat, quod perculit.

NOn tibi fert animus tua Serica perdere, quamvis
Mille foraminibus Serica, Virgo, notes:
Quod laceravit acus, rutilo mox ſplendet in auro,
Pulchrior ex ipſo vulnere Tela redit.
Quos premis, Alme Deus, non opprimis. arrige mentem,
Qui gemis æthereâ vulnera facta manu:
Perfer, erit ſanâ cute pulchrior ipſa cicatrix;
Et dabit haud dubiam vulneris Auctor opem.

D'un coſté Dieu oingt, de l' autre il poingt.

TV fais au blanc Satin dix mille troux, m'Amie,
De tout cela pourtant ton cœur ne s'en ſoucie;
L' ouvrage en eſt plus beau. Dieu par ſon chaſtiment
Guerit le cœur humain, ſa playe ſains nous rend.

QVod in byſſo Virgo acu-pictrix, id in nobis agit Deus. Quem, precor, unquam honoravit magnus ille Opifex, quem non antè oneravit? Quem unquam è ſuis aut gratia ſpirituali imbuit, aut honore corporali egregiè decoravit, niſi præmiſſa, in utroque, inſigni aliqua calamitate? Non antè Patriarcha Iacob opulentus, & ingenti famulitio, tanquam exercitu, ſtipatus ad ſuos rediit; quàm ſolus bacillo innixus in exteras regiones profugus abiiſſet. Non ante Ioſephus regali ſplendore emicuit, quam carceris ſquallore ſorduiſſet. In ſpiritualibus: non antè Paulus impios à morte revocavit, quàm in piorum mortem conſenſiſſet: Eccleſiã non propugnavit, quam cum oppugnaſſet; lucem denique Euangelii, niſi cæcus, non vidit. Quid multa? utiles ſunt fidelibus afflictiones, etiam animi. Si quando ergo affligi te contigerit, O Mens pia, corpore, ſive animo, in ſolatium tui hoc, aut ſimile, argumentum deprome, Deo eſt propoſitum me honorare, infamia enim afficior: me firmare, quippe debilitor: divitiis me cumulare, in paupertatis anguſtias detrudor: gaudio me afficere, doloribus cruciandum me tradidit.

GHelijck een Maghet met haer borduyrwerck, ſo handelt de goede Godt metten menſche. Wie heeft hy oyt vereert, die hy te voren niet belaſt en hadde? wie vande ſijne heeft hy oyt tijdelijck of gheeſtelijck gheſeghent, die hy te voren in beyde niet en hadde beſocht? Den Oudtvader Iacob en is niet eer met vrouwen, kinderen, knechten, maechden, en vee, als met een heyrlegher omringhelt, totte ſijne ghekeert, voor hy met een ſtaff alleene inde handt veldtvluchtich was vertrocken. Ioſeph en is niet eer tot Coninck-lijcken glans verheven gheweeſt, voor hy in 't duyſter des kerckers was nederghelaten. In gheeſtelijcke ſaken: Paulus en heeft niet eer de goddelooſe uyt den doot ghetoghen, voor by in de doot vande Godtſalighe hadde bewillicht: hy en heeft voor Godes kercke niet eer geſtreden, voor hy die wel heftelijck te voren hadde beſtreden: hy en heeft het licht des Euangeliums niet gheſien, dan doen hy ſteke-blint geworden was. Om kort te maken, den Godſalighen ſtrecken ſelfs hare ſwaricheden, 't zy in ziele of in lichame, gantſchlen al ten goede: ende daerom mach een Chriſtelijck ghemoet wel ſekerlijck aldus reden kavelen: de Heere wil my tot eeren verheffen, en waerom doch? want my werdt oneere aenghedaen: Hy wil my verſtercken, want ick ghevoele mijne ſwackheydt: Hy wil my verrijcken, want hy beſoeckt my met armoede: hy wil my verblyden, want hy treft my met droefheden. Siet daer! een ſeltſame, doch een vaſte, maniere van reden-cavelen vande kinderen Godts.

CAPTIS OCVLIS, CAPITVR BELLVA.



MORALE.

Tacit. de Morib. Germ.

PRimi, in omnibus prœliis, oculi vincuntur.

Lipſ. Doct. Civil. lib. 5, cap. 16.

CLamor repentinus aliquis, aut imago, aut aſpectus fugâ ſæpe exercitum implevit: & hæc talia magis, quam gladius, conſternant hoſtem, videbisque militem vanis & inanibus magis, quàm juſtis formidinis cauſis moveri.

SACRVM.

Luc. 11, 34.

LVcerna corporis tui, eſt oculus tuus; ſi oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus lucidum erit, ſi autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit. Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.

Nilus in ſentent.

COhibe oculum: cum enim non attenderis, circum volvitur. Munito aures & oculos, per illa enim ingrediuntur omnia tela malitiæ.

Ver-

Verwonnen oog, begonnen min.

GHy ſult den fellen Leeu wegh leyden als ghevanghen,
Vermeeſtert maer ſijn oog. Soo eens de ſoete wanghen
Van eenich aerdich Dier ontſtellen u gheſicht,
Siet! van een dapper man, vervaldy tot een wicht,
Al treets' u op den neck, ghy ſult haer trots verdraghen;
Al krijghtſe vremde buyen, ghy noemtet ſoete vlaghen:
In't korte, ghy die waert een leeu, zijt mack en tam;
Sy leyt u metter hant, niet anders als een lam.

Captis oculis, capitur bellua.

MOx leo captus erit, ſi lumina capta leoni:
Si neſcis, oculis vincitur omnis amans.
Senſibus ergo tuis ubi dulcis inhæſit imago,
Perque oculos intrans corde reſedit Amor,
Mox domitâ cervice jugum, gratosque labores,
Dulcia mox tergo verbera nempe feres:
Et licet aut leo ſis, aut tigride ſævior orbâ,
Accipies leges, quas tibi dictat Amor.

Par des yeux les deux feneſtres,
Darts d' Amour deviennent maiſtres.

QVand on jette au lion un drap deſſus la teſte,
La veue luy prenant, on prendra toſt la beſte;
Farouche nul ſera quant il eſt pris aux yeux,
Apprivoiſé ſeras, ſi tu es Amoureux.

Ovid. Metam. 3.

NOn bene conveniunt, nec in una ſede morantur
Majeſtas & amor.

3. Eſdræ 4, 28.

VIdi Apamen, regis iſtius mirifici concubinam, regi à dextris ſedentem, ipſique diadema de capite auferentem, ſibique imponentem; regi ſiniſtra manu alapas impingentem, regem aperto ore eam intuentem, & ſi ipſa regi indignata foret, blandiri ei rex non deſinebat, donec cum ipſa in gratiam rediret.

Is t' oogh verrast, 't beest is in last.

Soo ghy den fellen Leeu en ſijne kracht wilt dwinghen,
'T is dienſtich, voor het eerſt, ſijn ooghen te beſpringhen:
Want ſoo ghy maer een kleet hem werpen kondt om 't hooft,
Ghy ſult den Leeu van kracht en wreetheyt ſien berooft.
Wanneer men ſlaet in 't velt, men ſiet de Helden pooghen
Om eerſt ghewelt te doen aen hun vyanden ooghen:
Want die in ſulck gheval het oogh verwinnen kan,
Door eenich oorlooghs-treck, verwint wel licht den man.

Primo vincuntur oculi.

Vincere ſi ſævum cupis, & vincire leonem,
Fac oculos vincas, & leo victus erit.
Dum vocat in pugnam validas tuba rauca cohortes,
Ferreaque horrendo fulminat ære ſeges,
Dux oculos viſu, dux murmure territat aures
Hoſtibus, & pavidos excitat arte metus.
In pugnis oculi primum vincuntur, & aures:
Lumina qui potuit vincere, victor abit.

OEil gaigné, corps perdu.

L'Oeil au lion perdu, pert
auſſi toſt ſa vie:
Le chef d' armée ainſi faict
pœur à ſa partie,
Par monſtres non cognus,
ou quelque aſpect hideux.
Il gaignera le cœur, qui à
gaigné les yeux.

Movent ac turbant homines non res, ſed, quas de rebus habent, opiniones: primæ iſtæ notiones mirum eſt quantum valeant; nec animos ſemel præjudicio occupatos facilè quis in integrum reſtituat. Novum imperium inchoantibus utilem eſſe clementiæ famam; inviſumque principem ſeu benè ſeu malè facta premere, prudenter notat Tacitus. Valet hoc ſanè etiam in rebus privatis. Recens conjugatos diſſidia, ut ſcopulos, vitare jubet Plutarchus, ne videlicet ſimultas præmatura animos, antequam coaluerint, diſſolvat. Qui amoris ſcita tradidêre, amanti, primis præſertim alloquiis, ut Dominæ oculis ac auribus blandiatur, vehementer incumbendum putant. Scivit id, ac in uſum deduxit Venus, apud Virg. quid enim Dea neſcit Amoris? ideoque Æneam ſuum primo aſpectu Didoni os humeroſque Deo ſimilem *videndum exhibuit. Eodem ſtratagemate Iuditha primo vigiles, mox Imperatorem ipſum Aſſyriorum Holoſernem circumvenit. Vt vidit, ut periit!*

De menſchen werden vóór het meerendeel gheleyt, niet ſoo ſeer door de dinghen ſelfs, als door de inbeeldinghe die ſy vande ſelve in 't hooft krijghen. 'T is te verwonderen wat den eerſten inval by yder een van ons al vermach, want ſoo haeſt wy eens zijn inghenomen, en konnen wy nauwelijcx, om yet anders te ghevoelen, ghebracht werden. Voor een Prince, ſeyt Tacitus, die eerſt aen t' rijck komt, iſt oorboir voor een ghenadich en goedertieren Vorſt by den ghemeenen roep gehouden te werden. Voor een man die nieuwelijcx een jonghe vrouwe ghetrout heeft, ſeydt Plutarchus, iſt gheraden alderley ſcherpheydt te ſchouwen, om de [illegible]beeldinghe van haer teer ghemoet t' hemwaerts te trecken. Die vande Liefde handelen, ſchryven 't eerſte gheſichte en ontmoetinghe ſonderlinghe kracht toe om harten te ſtelen. Met deſen treck heeft Venus de ooghen van Dido, inde eerſte verthooninghe van haren Æneas, Iudith het gheſichte van Holofernes t' haerder eerſter gheſichte vervoert ende inghenomen. Letter op die 't aengaet.

Indien u ooghe boos is, ſoo ſal u gheheele lichaem duyſter weſen. Matth. 6, 23.

'TIs met de Leeu gedaen, ſoo ghy maer kondt ghewinnen
Het ooghe vande Beeſt. Den Duyvel dwingt ons ſinnen,
Wint hy maer ons gheſicht: de ſtadt is vol van moort,
Indien des vyants heyr wort meeſter vande poort.
'T ooch is der ſonden deur; door 't ooch komt ingheſtreken,
Nijt, Eerſucht, Vuyle luſt, en duyſent quae ghebreken:
Dus yder die met ernſt zijn gheeſt opſtycht om hoogh,
Van ydelheydt te ſien bewaert zyn dertel oogh.

Averte oculos, meos ne videant vanitatem.
Pſalm. 11, 9.

QVi modo liber erat, victis leo ſervit ocellis:
Quisquis es, à victo lumine, victus eris.
Credite, peccati ſunt lumina noſtra feneſtræ,
Hac & Avarities, & levis intrat Amor.
Pande fores, ſubit hoſtis, & omnia cæde cruentat:
Pande oculos, Satanas cordis in arce furit.
Cura ſit, ô, teneri tibi ne capiantur ocelli,
Ni ſervum vitiis ſubdere pectus ames.

Regarde que la lumiere qui eſt en toy, ne ſoyent tenebres. Luc. 11, 35.

LE fin-ruſé veneur le grand
Lion attrape,
En luy gaignant les yeux, d'un
voile de ſa cappe.
Combien de braves gens
ſont par les yeux frappez!
Nos yeux, helas! nous ſont
feneſtres de pechez.

SErpenti, loco anguſto inſinuare ſeſe dum conatur, ſi caput modo uſpiam detur immittere, protinus integro corpori facilis eſt tranſitus. Anguis iſtius myſtici caput, id eſt, primam peccati ſuggeſtionem, ſi admittamus, ilicò ad ipſa cordis penetralia malum procurret. Hic, & alibi principiis obſtandum eſt: nam quemadmodum ſcalas quaſdam Iacobæas exſtare novimus, quibus, tanquam per gradus, in cœlum enitimur: ita via eſt quædam declivis ac prona, qua lubrico lapſu in perditionem ferimur. Nihil adverſario nequius. Quoties aliquem in ſcelus aliquod pellicit, non ſtatim formatum, ac ſuis depictum coloribus idipſum proponit, ſed à parvis ferè initiis, non tam malis, quàm ad malum inſenſibili quodam modo vergentibus, rem orditur, atque ita ſenſim ulterius progrediendo, id quod intendit, patrat. Nemo repentè fuit turpiſſimus. Davidem in homicidium propellere dum vult, ſi recta eo tendat, horrebit vel nomen ſceleris bonus rex, Otium itaque primo ſuggerit, ac torporem; mox oculum nequam, hinc adulterium, denique, iſtis præmiſſis, ut neceſſarium infert homicidium. Omne peccatum ſuperbum eſt, amat aſſeclam.

ALs haer de Slanghe door een enghe plaetſe wil indringhen, kan ſy maer het hooft daer in krijghen, het gheheele lijf ſal lichtelijck volghen. 't Gaet even ſoo met de Oude Slanghe, den Duyvel, de welcke ons ſoo verre open vindende, dat hy maer de begintſelen der ſonde daer in kan veſten, hy ſal lichtelijck alderley grouwelen daer by voeghen. Daer is wel een Iacobs-ladder, om opwaerts ten Hemel te klimmen, maer daer is mede een nederhellenden wech, leydende ten verderve. Den Duyvel, uyt zijnde om yemandt te verlocken, ghebruyckt gantſch kleyne, en nauwelijck yet van het goede afwijckende begintſelen, glydende alſo, ongevoelijcker wijſe, allengskens dieper. Hy, willende David tot een doodtſlagher maken, berijt hem voor eerſt met het ſacht toomken van ledicheydt, maer verweckt daer by in hem, een krielen ſin, vuylen luſt, overſpel, en ten laetſten den doodtſlach ſelfs, ſchier als een nootwendich gevolgh van 't voorgaende. De ſonde is trots van aert, ſy en wil niet alleen gaen, ſy moet t' elcken den eenen laquay of den anderen achter haer ſteert hebben. Elck dan, die alle ſonden niet wil inlaten, moet elck vande ſelve van eerſten af wederſtaen. 'T is gevoechlijcker, ſeyt den Borgher, een moetwillighen gaſt de deure voor 't hooft te ſluyten, als, ingelaten zijnde, hem uyt te jagen. 't Is voorſichtelijcker, ſeyt den Krijgſman, des vyants inganck te beletten, als binnen landts met hem te oorloghen. 't Is wijſſelijck ghedaen, ſeyt den Medecijn, de ſieckten in haer begintſelen te bejegenen. 'T is goet, ſeydt den Lantman, de Schapen voor den dam te ſchutten. Het beſte van alle is, ſeyt den Chriſten, de Sonde al in hare gheboorte den neck te breken.

MITE PYRUM VEL SPONTE FLUIT.



MORALE.

Cic. lib. de Senect.

Adolescentes mihi mori sic videntur, ut aquæ multitudine flammæ vis opprimitur. Senex autem, sicut sua sponte nullâ vi adhibitâ consumptus ignis extinguitur: & quasi poma ex arboribus, cruda si sint, vi velluntur, si matura & cocta, decidunt. Sicut vitam adolescentibus vis aufert, sic senibus maturitas.

SACRUM.

Augustin.

Qui cupit dissolvi & esse cum Christo, patienter vivit & delectabiliter moritur.

Chrys. super Matth. 10.

Mors, munus necessarium est Naturæ jam corruptæ, quæ non est fugienda, sed potius amplectenda: ut fiat voluntarium, quod futurum est necessarium.

Offeramus Deo pro munere, quod pro debito tenemur reddere.

Vol-

Volwassen Appel en rijpe Peer, sijcht licht ter neer.

SOo ghy voltrecken wilt u min met korte swieren,
Set nimmermeer u sin op half-volwassen dieren:
Te licht, eylaes! te licht, naer men'ghen krommen spronck,
Wert yemant daer ghefeydt: *Mijn dochter is te jonck.*
Een rijper dient u best, daer vrijtmen veel gherußter;
Bysonder soo u Lief nu krijght een vlugghe sußter.
Groen fruyt is steech en tay, 'ten wil niet van den tack;
Grijpt nae de rijpe Peer, die plucktmen met ghemack.

Mite pyrum vel sponte fluit.

SI grave prolixos tibi pectus abhorret amores,
Candida conjugii si tibi meta placet;
Hanc ut ames sit cura, Soror cui nubilis instat.
Nonne vides? frondes fronde premente ruunt.
Hæc sit amica tibi, cui serior ingruit ætas:
Crede mihi, causam tempus amantis agit.
Mitia sponte fluunt, pyra cruda tenacius hærent:
Nec sequitur facilem, quæ viret uva, manum.

Fruict verdelet aisement ne chet.

AMant, si tu ne veux languir de longue flame,
Addresse tes amours à quelque meure Dame.
Ne voit-on aux vergers que meur fruict suit la main?
Et qu'au trop verdelet souvent on tire en vain?

Horat. 2 lib. Car. Od. 5.

Tolle cupidinem
Immitis uvæ:
Iam te sequetur, jam proterva
Fronte petet Lalage maritum.

Virg.

Primis & adhuc crescentibus annis
Non mentem Venus ipsa dedit.

Tertullian.

Acerba res est, immatura virgo.

Rijp ooſt, haeſt gherooſt.

SOo yemant van een boom wil groene vruchten plucken,
Die moetſe met ghewelt als vande tacken rucken,
Soo tay is jonck ghewas. Maer ſiet! de rijpe Peer
Sijcht van een kleyne windt, nau angheroert, ter neer.
Dus gaetet in zijn werck, wanneer wy menſchen ſterven,
Een jonghelinck die ſtelt ſich teghens het bederven,
Voert oorloogh mette koorts, en worſtelt mette doot:
Maer laes! den ouden menſch valt vande minſte ſtoot.

Maturum vel ſponte cadit.

Poma, ſub autumnum curvos onerantia ramos,
In calathos, digito vix bene tacta, fluunt:
At movet, & totam quatit aſpera villica matrem,
Dum pyra præproperâ vellit acerba manu.
Vix luctantem animam, poſt vulnera multa, reſolvit
Cum petit imberbes mors inopina genas.
At tremulo vix Parca ſeni fatalia tangit
Stamina, & ille ſuum labitur in tumulum.

La meure pomme, [illegible] vieil homme.

VEux-tu voir la façon du tre-
paſſer des hommes?
Mets tes yeux au jardin où que
l' on cueille pommes,
Le fruict ſe tient au bois quant
il eſt verdelet,
D' un petit chocq de vent la
meure pomme chet.

IL m'eſt advis que bien à propos ſe peut icy appliquer un bon mot François. dont faict mention le Sieur du Vair au traicté des Reſponſes d' Epictete (pour l' amour duquel je parleray Françoys pour ceſte fois) Vne homme, une pomme, *dit-il, y adjouſtant ce verſet,*

Nos corps, comme les fruicts aux arbres attachez.
Ou meurs tombent en terre, ou verds ſont arrachez.

In modo itaque moriendi homo pomo non abſimilis eſt. *Et me ſemble que la dicte comparaiſon eſt propre & vive pour exprimer la façon de mourir, & d'un robuſte jouvenceau, qui eſt encore en la fleur de ſon aage, & d'un bon vieil homme, qui ja va panchant vers la terre.*

Omnia quæ ſecundum naturam ſunt (ait Philoſophus) ſunt habenda in bonis: *Mais tout ce qui nous advient au revers du cours de la nature eſt ordinairement faſcheux. Ciceron ſemble avoir empru̇nté ceſte meſme façon de parler d' Epictete, de laquelle il s' eſt ſervi au livre de la Vieilleſſe, mais en termes plus aigus & eſlevez. entendez doncq parler ce grand Orateur en ſa propre langue, pag. 62.*

TGaet metten menſch, als met de peer,
De dees is rijp, en ſijght ter neer;
De geen, noch groen, dient niet gepluckt,
Wert lijckwel vanden boom gheruckt.

Dit is een ſpreucke Epicteti, door de welcke hy [illegible] aerdichlick afbeeldt het onderſcheyt tuſſchen het ſterven van een Iongelinck, noch groen en tay ſijnde van jeucht, en tuſſchen een out man, alreede nae der eerden hellende, en metten hoofde wyſende werwaerts hy haeſt heenen moet.

Welcke maniere van ſpreken Cicero van Epicteto ſchijnt ontleent te hebben. De Ionghelinghen, ſeyt hy, ſterven, gelijck als het vier door kracht van water wert uytghebluſt; de Oude, gelijck een vier dat van ſelfs verteert zijnde begraeft ſick onder d'aſſchen, en vergaet: Of wel ghelijck boomvruchten, de welcke groen zijnde werden van den boom gheruckt, rijp ſijnde druypen van ſelfs daer henen. Alſoo, ſeydt hy, ſterven de jonghe doer gewelt, de oude als van rijpheydt.

Indien

Ick begheere te verscheyden vanden lichame, ende met Christo te zijn; want dat is verre het beste, Philip. 1, 23.

WAnneer den Hovenier slaet aen de Peer sijn handen,
En voelt, dats' aen den Boom hangt als gehecht met banden,
Maeckt stracx een vast besluyt uyt dees soo stegen jeucht,
Dat hare smaeck is wrang, en tot gheen spijs en deucht.
Die, als de doot zijn Ooft, het menschen vleesch, komt plucken,
Niet volghen wil; maer laet sick als met kracht afrucken,
Roept, door sijn bangheyt, uyt de wrangheyt van sijn hart.
Een welbereyde Ziel verhuyst als sonder smart.

Quod crudum, idem & pertinax.

VIllicus irrigui dum munera colligit horti,
Prodiga maturum sponte dat Arbor onus:
Si qua legi renuunt, ramisque tenacibus hærent,
Scilicet ingrati poma saporis erunt.
Corpora Mors hominum manibus cum vellit avaris,
Mens Bona, ne sævi; sponte sequemur, ait.
Qui negat avelli se posse, Deoque resistit,
Exhibet; heu! crudi pectoris ille notas.

Ne crains point la sentence de la mort; Eccles. 41, 4.

SE tient fort aux rameaux
Squât meure n'est la Pomme;
Le Fruict doux à manger bien
aisement l'assomme.
Qui resiste au Destin, & de la
Mort a pœur,
Cognoistre faict, qu'il a mau-
vais humeurs au cœur.

FEram avem cavea inclusam non opus est ut aliquis abigat, vel exire compellat, sed simulatque cavea aperta est, statim in liberiorem campum avolat. Corporis ergastulo inclusi sumus miseri mortales, purum & apertum aërem, in morte, nobis recludit Deus: quid stamus? Nunquid, cum naulum exigitur, signum est nos in portu esse? Solem oriri quotidie & occidere videmus, nec turbamur, quia assuevimus, & naturæ hunc ordinem scimus. Quidni idem de vita ac morte judicamus? Quid uspiam delectabilius, quam animo securo, vel cum Simeone dicere posse, Nunc dimitte servũ tuum Domine? *vel cum Paulo;* cupio dissolvi & esse cum Christo? *Tædio vitæ tamen mortem optare, quia vel adversa corporis vel animi patimur, nec animosum foret, nec commendabile. Timidus æquè habendus est, & qui mori non vult, cum opus est, & qui vult, cum non oportet, ait Ioseph. Agedum ergo, mi Christiane, nec tantus sit dolor, qui in mortem te impellat ante tempus moriendi, nec tanta voluptas, quæ te detineat, cum est tempus moriendi. Non eripitur hæc vita, sed interrumpitur, ut melior reddatur; non consumitur, sed mittitur ad certiora spiritus.*

T Is onnoodich eenẽ wilden voghel, die in een hutte opghesloten is, uyt de selve wech te dryven: want, de hutte maer open zijnde, sal van selfs ghenoech wech vliegen. Wy menschen zijn in dit lichaem, als in een muyte, gevanckelich henen geset: Godt heeft ons de doodt, als tot een ontsluyter van desen kercker, toebereydet. Wat schricken wy, als den verlosser tot ons comt? Het afeyschen van veerschat, is dat niet een teycken dat wy ontrent die haven zijn, daer wy henen poochden? Wy sien de Sonne dach aen dach rijsen en ondergaen, sonder dat sulcx ons eens verschrickt, en waerom dat? overmidts dat wy weten dat sulcx den ghemeenen loop der natueren is. Waerom en oordelen wy mede soo niet, van ons leven en sterven? Daer en is (mijns oordeels) niet heuchelijcker als, met vollen mont en met een bereyt gemoet, te mogen seggen, of met den ouden Simeon, Nu laet Heere uwen knecht henen gaen in vrede: ofte met Paulo, Ick wensche ontbonden te zijn, om met Christo te wesen. Door verdriet nochtans des levens, ofte om tegenspoet, 't zy dan inden lichaem ofte gemoede, en waret noch cloeckmoedelijck, noch prijsselijck om de doodt te wenschen. Hy is even vreesachtich en den genen die schroomt te sterven, als hy sterven moet, en den genen die sterven wil, als hy niet en moet. Wel aen dan, wie ghy zijt, ghy Christelijck ghemoet, laeter geen weedom zijn, die u ter doodt dringe, eer het tijt is, laeter gheen wellust wesen, die u voor de doodt doe eerselen, wanneer uwe tijt ghecomen is.
Ons lichaem wert ons ghenomen, om een beter te gheven. Onsen gheest wert niet uytgheblust, maer herstelt.

FIT SPOLIANS SPOLIVM.



MORALE.

Terent. Adelph.

Vxorem duxi, libertatem perdidi.

Plutarch. de Educat. Lib. in fin.

DAnda est opera ut, qui voluptatibus nimis dediti sunt, & reprehensionibus minus obtemperantes, matrimonio devinciantur, quod tutissimum juventutis vinculum est.

SACRVM.

Genes. 2, 17.

DE ligno autem scientiæ boni & mali [illegible] comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.

Proverb. 11, 21.

DE main en main le meschant ne demeurera point impuni.

Die ſteelt, die queelt.

ICk vont onlancx mijn Lief in 't groene ſitten ſlapen,
Ick ſagh haer rooden mont, ick bleefer op ſtaen gapen:
Dies kreech ick ſtelens luſt; ô ſelſaem dievery!
Ick ſtal van haer een kus, ſy ſtal een hart van my.
Als 't muysken raeckt aen 't ſpeck, het eet met groot verlanghen,
Het vat, en 't wert ghevat; het vangt, en 't wert ghevanghen:
Wat vreemder ſtreeck is dit! wat rancken kan mijn Lief!
Sy ſit gheruſt en ſlaept, en noch beſteelts' een dief.

Fit ſpolians ſpolium.

FOrtè ſuper viridi Phyllis mea fronde ſedebat,
Occulerat placidus lumina victa ſopor.
Accedo, labra jungo labris; dumque oſcula furtim
Paucula ſurripio, me rapit illa mihi.
Dum vorat, occulto trahitur ſic piſcis ab hamo,
Muſque perit, gratum dum petit ore cibum.
Improba, furandi quis te neget eſſe peritam,
Cum vigil, in ſomno, fur tibi præda cadat?

En prenant, ſurpris.

QVi chaſſe au parcq d'Amour à bien deſſein de prendre,
Mais las! va priſonnier, ſans y penſer, ſe rendre.
En prenant les apaſts ſe prenent les ſourys:
Voicy la chaſſe, Amy, où le veneur eſt pris.

Ovid.

Carpitque & carpitur una.
Suppliciumque ſui eſt.

Plaut. Trin.

AMoris artes eloquar, quemadmodum expediant: nunquam Amor quemquam niſi Cupidum hominem poſtulat ſe in plagas Conjicere: eos cupit, eos conſectatur, ſubdolè blanditur, ab re Conſulit, blandiloquentulus, Harpago.

Naer lange loopen, moetmen 't bekoopen.

WEl eer, och arm! wel eer ginck ick al waer 't my luſte:
Ick rees, ick daeld', ick klam, in 't woelen was mijn ruſte,
Mijn t'huys was over al: want holen hadd' ick veel,
Ick pluckte rijp, en groen, ick mochte graen en meel.
Ten laetſten, als ick hier dit lieflijck aes ſach hanghen,
Quam icker lecken aen, en ſtracx was ick ghevanghen;
Hier ſitt' ick nu en kijck', en ſpou van ſpijt mijn gal.
De Muys die langhe loopt, raeckt eyntlijck inde val.

Nimia libertas fit ſervitus.

Liber eram, memini, per amœna vireta ferebar;
Nec mihi grata quies, nec ſatis una domus.
Polline diſtento præ polline grana placebant,
Sæpe merum pepulit, ſæpius unda ſitim.
Huc tandem nidore novo me pellicit eſca,
Quam, miſer! ut cœpi lingere, captus eram:
Libertas nocuit, fit ſtulta licentia carcer.
Omnia dum luſtrat muſculus antra, perit.

A la fin ſe prend le fin.

MA bouche auparavant n' eſtoit que trop friande,
Voulant, par chaſque fois, eſchanger de viande;
Me voilà pris en fin: j'ay maintenant ma part.
Maint pert ſa liberté, helas! pour peu de lard.

PEcudes, quæ vel è ſtabulo vel vinculis emittuntur, majori cum impetu evagantur, quàm quæ nunquam alligatæ, aut incluſæ fuerunt. Id adoleſcentibus ſæpe uſu veniſſe compertum eſt; ii enim ut ferulam timere deſierunt, à labore proclives ad libidinem, in omnem ferè laſciviam erumpunt;

Imberbis juvenis, tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſque, & aprici gramine campi,
Cereus in vitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus proviſor, prodigus æris,
Sublimis, cupiduſque, & amata relinquere pernix.

Tales, ut tandem laſcivire deſinant., in vincula nuptiarum conjiciendos, & pedicis nuptialibus alligandos ablegent ii, quibus iſta cura incumbit, rebus ad hoc ita prudenter diſpoſitis, ut caſu magis, aut ipſorum facto, quam parentum conſilio, eo delati videantur. Idque eo modo aliquando factitatum memini, non optimo ſemper ſucceſſu. Quanto melius erit ſi ii, qui dimiſſi à pædagogis ſuo relinquuntur arbitrio, non abjiciant imperium, ſed mutent principem, & loco Pædagogi (ut prudenter Plutarch.) rationi in poſterum pareant! Vtinam id agat juventus noſtra, animoque infigat aureum illud Senecæ,

Minimum debet libere, cui nimium licet.

HEt Vee, dat lange geſloten of gebonden heeft geſtaen, plach vry wat onbeſuyſelder henen te loopen als andere, 't welck de vryheydt ghewoon is. 'T gaet veeltijts ſoo mette jonge luyden, de welcke ſoo ſaen zy haer hant de placke ontogen hebben, ghemeenlijck terſtont in alle wulpsheydt uytberſten.

Een jonck gheſel los vanden dwang,
Rijt, jaecht, en vlieght, en gaet zijn gang;
Licht om verleyden, ſtuer, en quaet
Op elck die hem ten beſten raet.
In nutte dingen gantſch onvroet,
Opſnapper van zijns Vaders goet.
Gantſch moedich, vol van ſotten waen,
Vol luſten, die terſtont vergaen.

De ſulcke tijdelijck ten houwelijck té beſteden, (ſoomen ſeydt) een block aen 't been te doen, is den raet van ſommighe, maer ſulcx en geluckt niet altijt ten beſten. 'T ware daerom te wenſchen dat de Ionckheydt, nu zijnde uytten dwanck der Scholen, de reden voor haer School-vrou woude aennemen, want, gelijck Seneca ſeyt:

Die meeſt mach doen ſijn eyghen ſin,
Die dient hem meeſt te binden in.

Op eene ſtont, komt ſtraf, en ſond'.

SOo haeſt als maer de Rat het Speck heeft aenghegrepen,
Soo haeſt ſluyt oock de Val, daer ſtaet de Rat benepen:
Al heeftet ſnoode beeſt den roof al in den beck,
Het ſluyten van de Val beneemt de ſmaeck van't ſpeck.
'T is niet ghenoech gheſeyt, dat ſtraf volght nae de ſonde,
Want wie wat quaets begaet, ſtracx en ten ſelven ſtonde,
Dien eyghen ooghenblick, dat hy de boosheyt doet,
Krijght een ghedurich Grief, een knaghende ghemoet.

Pœna, comes ſceleris.

AH quoties falſæ nos ludit imaginis error!
Mus ſibi dum fingit prandia, carcer adeſt.
Et vorat, & capitur; nec erit mihi dicere promptum,
Quid prius eveniat, num ſapor, anne dolor.
Mus peccator homo eſt. Quisquis mala gaudia carpit
Corpore, quod pectus mordeat, intus habet.
Pœna voluptatis comes eſt, dolor ipſa voluptas;
Impurus nunquam gaudia pura tulit.

L'orgueil eſt-il venu? auſſi eſt venue, l'ignominie. Prov. 11, 1.

SI toſt que la ſoury ronger le lard s' avance,
La voila priſe au corps, tout à la meſme inſtance.
Le creve-cœur eſt preſt à l'homme qui faict mal:
La peine & le peché marchent d' un pas eſgal.

OMnes, quas mundus propinat, voluptates apibus non diſſimiles eſſe, non immeritò dixerim, fronte blandiuntur, poſtica pungunt. De ſe judicent alii, ad me quod attinet, non memini quidquam mihi unquam accidiſſe, cui voluptatis nomen merito tribuendum cenſeam. Vnicus ſanè dolor corpus magis afficit, quàm voluptates mille. Quid mirum? ſemper aliquis dolor voluptati, dolori nulla voluptas ineſt. Nullum mortalibus gaudium purū eſt. Tormentum autem, totum tormentum eſt. Id ſi verum in doloribus hiſce temporalibus ac momentaneis, quanto magis id locum obtinebit in æternis? Hæc ſi vera, cum particula aliqua corporis affligitur, quanto veriora ſi corpus univerſum: ſi dolor unius articuli, ut puta dentis, intolerabilis non nemini videatur, quid de exquiſito animæ ſimul ac corporis ſupplicio cogitandum eſt? ſtatuamus igitur nullam hic voluptatem puram eſſe, vel ſi uſpiam aliqua, certè, niſi in conſcientiæ puritate, non inveniri. Nā quemadmodum corpus voluptatum capax non eſt, niſi benè temperatū, a nec animus, niſi conſcientia ritè purgata.

TEn is niet ongherijmt, de wereltſche welluſten metten Byen te verghelijcken, alſoo de ſelve beyde de ſoeticheydt inde mondt, de bitſicheyt en bitterheydt inde ſteert draghen. Yeder oordele van ſich ſelven, wat my belanght, ick derf ſegghen dat my noyt yet bejeghent is, dat te rechten den naem van welluſt mochte ghegeven werden. Een eenighe droefheydt, gaet ons veel dieper in, als duſenderley ghenuchten. Iſt wonder? daer en is gheen vreught, die niet altijdts wat onſoets ontrent haer en heeft: weedom daer en teghens en heeft nimmermeer een ſoete bete, maer is over al haer ſelfs ghelijck. Het welcke indien plaetſe heeft in tijdelijcke pijne, wat ſal't zijn vande eeuwighe? Indient plaetſe heeft, in een ghedeelte des lichaems, wat ſal't zijn, daer het gheheele lichaem te lijden ſal hebben? Indien de pijne van een tant, ofte ander kleyn lit, onlijdelijck wert gheacht, wat ſal't zijn daer lijf en ziele geſamentlijck inde uyterſten weedom ſullen ligghen? daer en is dan hier gheen blytſchap te verwachten, die recht ſuyver en onvermengt is: ten ware in een oprecht gheſuyvert ghemoet: want, ghelijck een onguer en ongheſondt lichaem niet bequaem en is om welluſt te pleghen, en in de ſelve ſmaecke te vinden, ſo mede niet ons Ghemoet, indien het niet gheſuyvert en zy, van doodelijcke wercken.

FVMO PASCVNTVR AMANTES.



MORALE.

Seneca Thyeſt.

STet, quicunque volet,
Aulæ culmine lubrico,
Me dulcis ſaturet quies,
Obſcuro poſitus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat.

Lipſ.lib.3,Civil.Doct.ex Tacit.3.Annal.

ANcipitem omnem potentiam in aulâ eſſe, multi ibi ſpeciem magis in amicitia Principis, quàm vim retinent.

SACRVM.

Bernh. de Conſ.

SI, quod Naturæ ſatis eſt, replere indigentiam velis, nihil eſt quod Fortunæ affluentiam petas: paucis minimisque natura contenta eſt, cujus ſatietatem ſi ſuperfluis velis urgere, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium.

Proverb. 27, 7.

A L'ame qui à faim, toute choſe amere eſt douce.

Van Roock werd' ick ghevoet.

MEn hout dat Venus kint koop-handel gaet aengrijpen,
Sijn waren zijn Taback, dan 't gaet meest om met pijpen,
Sijn kramery is roock, roock is sijn beste vont,
Hy blaest roock uyt sijn neus, hy spout roock uyt sijn mont:
Roock is sijn rijck, vol roocx is gans het hof der minnen,
Met enckel roock en damp vertwijfelt hy ons sinnen:
Hy schenckt ons roock voor dranck, roock hy ons t' eten geeft,
Heel Venus burghery niet dan van roock en leeft.

Fumos vendit Amor.

AErio de rore trahunt alimenta Cicadæ,
Futilis aura tibi dat, Salamandra, cibum.
Nautica plebs avido Tabaci bibit ore vaporem,
Nostra, levi fumo, pectora nutrit Amor.
Mira Puer Veneris vasto promittit hiatu:
At si perspicias singula, fumus erit.
Fumus amans, & fumus amor, mens fumus amicæ est,
Et speciem fumi, quidquid amamus, habet.

Amant ton heur, n' est que vapeur.

AL' Amoureux esprit la grace de sa dame
Rapporte sa vigeur, faict revenir son ame;
Des dames la faveur n' est que fumée & vent,
De rien, que des vapeurs, se donc nourrit l' amant.

Cic. pro M. Cœl.

A*Mores & delitiæ maturè, & celeriter deflorescunt.*

Dan. Heyns.

OMnia speramus, promissaque vana fovemus
Molliter: & faciles ad nova vota sumus.
Interea totum paupertas possidet ævum,
Cæcaque volvendo somnia, vita perit.

Fy! die roock eet, en beter weet.

DEn Salamander ſuyght ſpijſ' uyt de lucht en winden,
Den Krekel weet ſijn aes, in't nat des daus, te vinden;
Damp van Taback Maet-roos en vreught, en voetſel gheeft,
Den Hovelinck, voor al, niet dan van roock en leeft.
Roock is der Princen gunſt. als roock kompt opghereſen,
En waſemt door de lucht, het ſchijnt wat vreemts te weſen:
Maer alſmen't wel doortaſt, dan iſt niet dat het ſchijnt.
Roock, en der Princen gunſt, rijſt haeſt, en haeſt verdwijnt.

Aula vapor levis eſt, fumi venduntur in aulâ,

STellio ſemper hians ventis nutritur, & aura;
Colligit è liquido rore cicada cibum.
Ore trahit fumum tabaci, quem naribus efflat,
Nauta, procelloſum dum mare lintre ſecat.
Aula vapore ſuis alimenta clientibus affert.
O miſeros! procerum, futilis umbra, favor.
Aula vale, mihi caula placet, nemorumque receſſus;
Cultor ego hîc ſanctæ ruſticitatis ero.

Mieux meſtier, qu' Eſprevier.

LE matelot eſt gay, quand du tabacq peut prendre;
Et le fumeux brouillard attire juſqu' au cœur:
De l' air ſe reſjouit, en paiſt la Salamandre,
Pour tout le courtiſan ne vit que de vapeur.

FVmus, quem excitant ii, qui Hyoſcyamo Peruviano (Tabacum vocant) utuntur, gyris tortuoſis in aërem emiſſus, ſpectanti ut magnum ac delectabile aliquid primò quidem in oculos incurrit, mox tamen propius aſtanti fœdum odorem incutit, lachrimas excutit. Hoc aulicæ vitæ artibus non ineptè fortaſſe aliquis per ſimilitudinem applicet; in quâ multa ſpecie amica & magnifica, re non futilia modò, ſed noxia interveniunt. Sæpe ibi aliquis palam laudatus (quo incautior decipiatur) ſecretis criminationibus infamis, licet omnia caveat, tamen per ornamenta ferietur, inquit Tacitus, artium aulicarum minimè ignarus. Enixè leporem à vulpeculâ coram leone laudatum referunt fabulæ, ſed à teneris ac lautis ipſius carnibus, quæ præconia trepido animali mox in perniciem ceſſere. Talis

Fraus ſublimi
Regnat in aula.

Vide Sen. pag. 70.

DEn damp, die de meeſter-Tabackblaſers met door den anderen ſpelende ſwieren in de lucht weten uyt te waſemen, ſchijnt aen de omſtanders voor 't eerſte vry yet ſonderlings ende vermakelijcx te weſen, maer kort daer na drijft de ſelve een ſtanck in de neus, en tranen uyt de oogen. Dit ſoude miſſchien niet qualijcken paſſen op ſoodanige hoofſche ſtreken, die nu en dan in den ſchijn wel ſo wat aenſienlijck, ende oock vriendelijck haer laten anſien, maer eyntelijck in der daet niet alleenlijck ydel ende beuſelachtich, maer oock gants ſchadelijck werden bevonden. In de Hoven (ſeyter een geſlepen Hoveling) wertmen dickwils (om te beter op den thuyn geleyt te werden) in't openbaer ten hooghſten gepreſen, ende middeler tijdt op het vinnichſte in't heymlijck bedraghen, ende vermaeckt: in voegen datmen, hoe nauwe men oock op ſijn ſtuck letten mach, eyntelijck evenwel ſelfs met ſchijn van vereeringhe, deerlijck wert mishandelt. Den Vos placht den Haes in't byweſen van de Leeuw wel ſomwylẽ ſeer te prijſen, maer diẽ lof wiert daer op alleẽlijck genomẽ, dat den Haes kort ende ſmaeckelijck van vleeſch was. Hoe den armen Haes ſoodanich prijſen bekomen kan, is by yder een lichtelijck te dencken.

Dat zijn ſtreeken, dat zijn rancken,
Die in Princen hoven wancken.

Kost en kleederen hebbende, wy sullen ons daer mede laten ghenoeghen.
1 *Timoth.* 6, 8.

WAnneer Maetroos maer heeft een pijp Taback gedroncken,
Hy suysebolt, en swiert, al waer hy wel beschoncken.
Den Salamander leeft alleenlijck vanden wint,
Den Krekel inden dau zijn voetsel soeckt en vint.
Een weynich spijs, en dranck, kan ziel en lijf vermaken:
Elck heeft ghenoech, die maer zijn gierich hart kan staken.
Die meest begeert, heeft minst: des wildy zijn gherust,
Vermeerdert niet u goet, maer mindert quade lust.

Sapientis facilis victus.

NAutica Plebs titubat, credas mera vina bibisse,
Quodque bibit, Tabaci nil nisi fumus erat.
Stellio se ventis, se rore Cicada saginat;
Nec minus in silvis hic salit, illa canit.
Quam modico contenta cibo mens æqua quiescit!
Rapa triumphales pavit adusta Viros.
Non augenda tibi res, sed minuenda cupido est,
Delitiis animum si saturare velis.

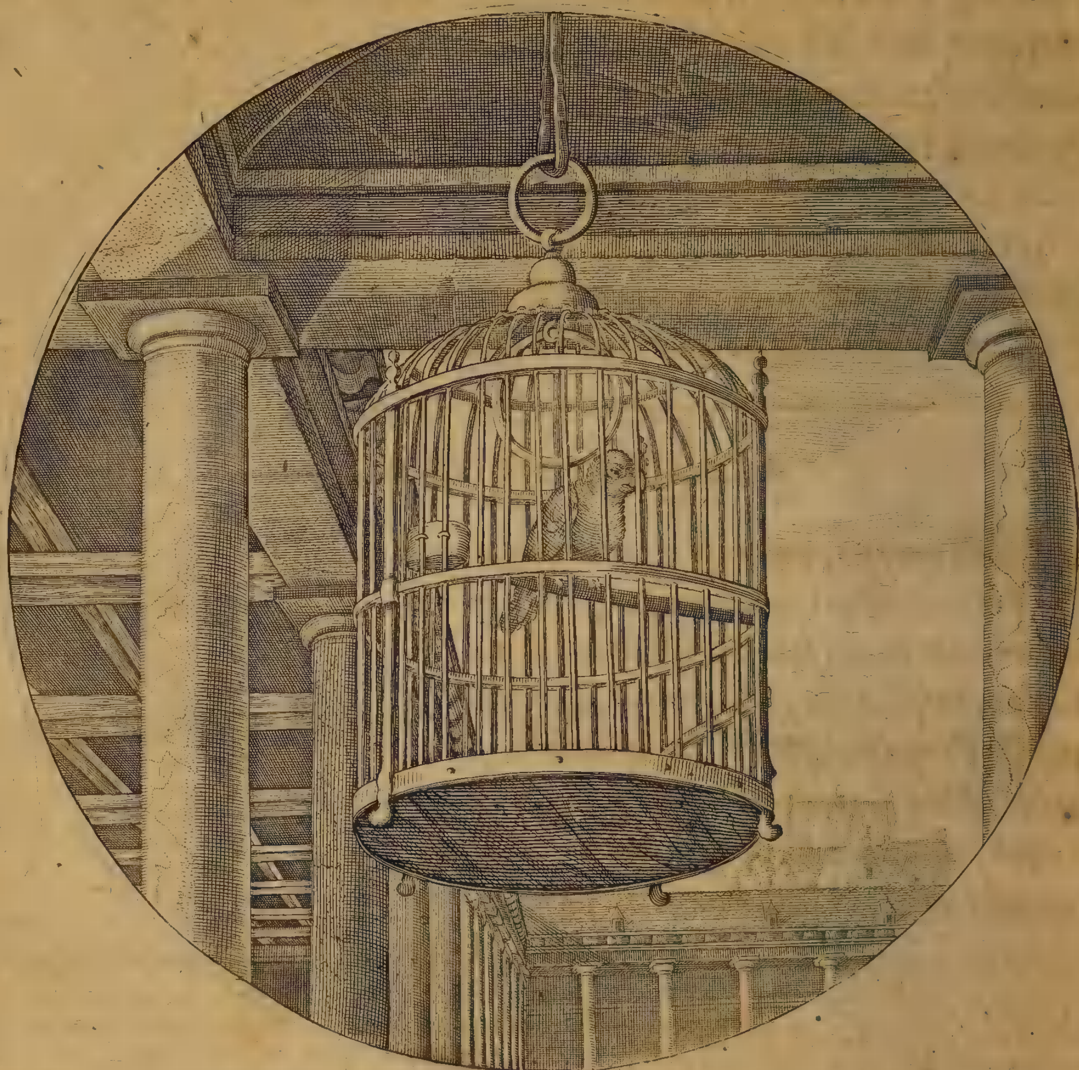
Cœur content, grand Talent.

LE Matelot est gay beuvant de la fumée,
La Sauterelle au bois se paist de la rosée,
Ton cœur, ton foible corps sera tost assouvi,
Les desreglés desirs si tu mets en oubli.

SÆpe, ut stupendum divinæ providentiæ opus, tacitus mecum miratus sum diversam alimentorum rationem, quam Deus, pro re nata, mortalibus dispensat. Non rarò operi rustico aut mechanico intentum aliquem, non minori delectatione quam stupore intuitus sum atrum panem cum additamento vilis alicujus obsonii vorantem, tantamque, imo longe majorem, non dico voluptatem inde percipere, verùm etiam multo valitiorem à frugali isto prandio consurgere, atque inflatus aliquis, & se vix capiens venter ab innumeris gulæ irritamentis redire solet. Nonne indies videmus tenuiorum liberos contra injuriam aëris satis malè instructos, parco insuper victu nutritos, pingues esse ac nitidos? Lautiorum contrà filios molliter, & cum curâ, habitos, dubiæ plerumque valetudinis, cum medicorum pharmacis indies conflictari? Hæc contemplatus, quis non exclamet, non pane, sed Dei potentiâ vivere hominem? & propterea superfluum esse, tanto apparatu corpusculum hoc saginare. Cui enim id bono, nisi ut mox vermes pinguiori escâ pascamus?

ICk hebbe menichmael, als een sonderling werck van Godes goedicheyt, in mijn selfs overleydt de bysondere maniere van voetsel, die des selfs milde handt, yder nae zijn ghelegentheydt, bescheydentlijck uytdeelt. Wie en sietet niet met een verwonderende vermakelicheydt hier een Landtman van sijn ploegh, daer een Ambachtsman van sijn handtwerck aflaten, ende een stuck kasen-broot, ofte andere slechte spyse inde handt nemen, ende daer van, niet alleenlijck soo meughelijck eten, als of de smaeck van alle leckernyen daer in verborghen laghe, maer selfs veel beter ghehart daer van opstaen, als dese, die van alle kostelijcke spyse de volheyt voor hun hebbende gehadt, door het opspannen van haren buyck, beyde kelder en spinde haer ampt schynen ontnomen te hebben. Wie en sieter niet, met ghelijcke bedenckinghe, der schameler luyden kinderkens dunnekens ghekleet, met harde kost ghespijst, rondom een kouden heert genoechelijcken spelen, ofte vet en welgedaen daer henen springhen, daer middeler-tijdt de kinderen vande rijcke luyden; met groote kost en sorghe sachtjens en wermkens opgetoghen, als onderghebleven quele-balcxkens deerlijck op den hals werden heen ghedraghen? Moeten wy, dit siende, met vollen monde niet segghen, dat den mensche alleene uyt den broode niet en leeft, maer uyt, ende vande rijcke handt Godes? En 't selve alsoo zijnde, waerom soo seer op den mondt ghepast, anders dan om de wormen een vetter aes voor te legghen? De bedenckinghe des doots, ghelijckse andere gebreken inbindt, soo kanse oock stichtelijck ghebruyckt werden tot betoominghe vande gulsicheydt.

AMISSA LIBERTATE LÆTIOR.



MORALE.

Horat. in Art. Poët.

QVi studet optatam cursu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer, sudavit, & alsit,
Abstinuit Venere & Baccho. Qui pythia cantat
Tibicen didicit prius, extimuitque magistrum.

Bernar. Epist. 113.

O Quàm compositum reddit omnem corporis statum, nec non & mentis habitum disciplina! Cervicem submittit, ponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, frænat gulam, sedat iram, format incessum.

SACRVM.

2, Cor. 3, 17.

Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.

Auguſt. in Ioan.

VIs ut serviat caro animæ tuæ: Deo serviat anima tua: debes regi, ut possis regere.

Ecclesiasticq. 6, 24.

MOn enfant escoute, reçoi [redacted] propos, & ne refuse point mon conseil.

25 *Mets tes pieds dedans ses ceps, & ton col dedans son carquant.*

30 *Et ses ceps te seront comme une place forte, & ses carquants pour accoustremens honorables.*

Bly, door slaverny.

SOo lang ick was mijn selfs, en mocht rontsom gaen sweven,
Soo lang heb ick gheleyt een stil en droevich leven:
Maer sedert dat ick ben gheraeckt in liefdes dwanck,
Ontbont haer eerst mijn tong, en maeckte bly ghesanck.
Nu ben ick bly van gheest; en schoon ick stae ghesloten,
Ten heeft my noyt verveelt, gheen tijt heeft my verdroten.
O soete slaverny! ô aenghenaem ghewelt!
Het doet den Minnaer goet, dat ander luyden quelt.

Amissa libertate lætior.

OMnibus angores, uni mihi gaudia portat
Carcere secludi servitiumque pati.
Tunc, cum liber eram, solâ spaciabar in umbra,
Mœstus, inops, tacitus, nec vigor ullus erat.
Ex quo dîa Venus me carcere clausit Amoris,
Ex illo lepidâ garrulitate loquor:
Nunc cano, nunc vocum non est simulantior alter:
Quo mihi libertas? Sors mea ferre jugum.

Prison gaillard m'a faict.

I'Estois muet au bois, mais prisonnier en cage
Ie ris, & fais des chants; je parle doux langage.
Chacun, fils de Venus, qui porte au cœur ton dard
Est morne en liberté, & en prison gaillard.

Genes. 29, 20.

SErvivit ergo Iacob pro Rachael septem annis, & videbantur illi pauci dies, præ amoris magnitudine.

Bill. Anthol. Sacr.

ABsque jugo posita est ditionis amica voluntas,
Qui viget affectu, non gemit imperio.

Dwanck leert ſanck.

DE Papegay en ſou van menſchen tael niet weten,
Noch, uyt eens Princen handt, de lecker beetjens eten,
Oock niet het Vorſt'lijck hof en hoogh-verwelfde ſael
Verheughen door haer ſanck, doen klincken door haer tael,
Indien ſy waer altijdt in't woeſte wout ghebleven,
En hadd' aldaer gheleydt, een vry, maer beeſtich, leven.
Die met een hoogh ghemoet ſoeckt eer, en tracht nae ſtaet,
Begeve ſick in dwanck, en wulpſche vryheyt laet.

Magiſtra virtutis, diſciplina.

SI foret in ſilvis per devia rura vagatus,
Nec caveâ viridis clauſa fuiſſet avis;
Non regum conviva, dapes, non ore falernum
Guſtet & aurato non recubet thalamo:
Nec lepidos daret ore ſonos, nec amabile murmur,
Nec domino poſſet dicere, Cæſar ave.
Fræna det ingenio, juvenilibus imperet annis,
Optati ingreditur quiſquis honoris iter.

Pœur, grand inventeur.

SI j'euſſe mon plaiſir ſuivy au verd bocage,
Ma langue n'eut jamais parlé humain langage,
Me voilà bien appris par ſupporter tourment;
Sans eſtre aſſujecty nul ne devient ſçavant.

NVllus equus rectè ſeſſori paret, niſi arte domitus; nullum ingenium non ferox, niſi probâ educatione, & præceptis cicuretur. Qui aſſiduè in rebus proſperis ac lætis verſati ſunt, eos vix ſapere prudentiores cenſent; quos verò ſors adverſa aliquoties exercuit, magis ad prudentiam ac cautionem compoſiti putantur. Nec immeritò; ut enim aſpectus à circumfuſo aëre lumen accipit, ſic animus ab imminentibus calamitatibus. Cum Romanis, inquit Hannibal, bonis malisque meis bellare didici. Mihi, clamat Mithridates, Fortuna, multis rebus ereptis, uſum dedit bene ſuadendi. Ad omnia neceſſitas naturam inſtruit: illa ſimias decorè ſaltare, Elephantes doctè digladiari, picas ac pſittacos diſtinctè loqui docet. Quid multa? res dura beſtias ad actiones humanas, homines ad divinas erigit.

GEen peert en voecht hem wel onder den man, ten zy al vooren door konſt afghericht. Alle verſtanden hebben als een wildicheyt, indienſe door goede onderwyſinghe niet ghetemt werden. Veel kloecke meynen datter niemant recht kloeck en kan zijn, die 't altijdt wel gaet. Met ſchade en ſchande wertmen wijs, ſeyt ons ſpreec-woort: tegenſpoet maeċt geoeffende ſinnen: want ghelijck de ooghe haer licht ſchept uyt de omſwevende lucht, ſoo treckt den geeſt des menſchen de dapperheydt uyt voorvallende ſwaricheden. De noot is een kunſt-vinder: door hulpe van-de ſelve leeren de Bavianen danſſen, de Elephanten ſchermen, de Exters klappen. Om kort te maken; dwanck en goede beſtieringe verheft beeſten tot menſchelicke werckingen, menſchen tot goddelijcke oeffeningen.

Door vallen en weer op te ſtaen,
Leert menich man te Roomen gaen.

Dienst-knecht der gherechticheyt is vry van sonde, Rom. 6, 20, 22.

ALs ick in 't woeste wout hier voormaels sat verborghen,
Het drillen van een blat bracht my in duysent sorghen.
En schoon mijn wilden loop was vry en onbepaelt,
Noch schroomd' ick hier of daer te werden achterhaelt.
Nu ben ick, soo het schijnt, en soo ghy meynt, ghevanghen;
Maer neen, het gaet my wel; 'k en heb niet eens verlanghen
Te worden dat ick was, mijn gheest is nu recht bly.
Die sich ghevanghen geeft aen God, is dan eerst vry.

Bonorum servitus, libertas.

AD strepitum folii, trepidum me sylva videbat;
Ne caperer, timido pectore semper eram.
Carcere nunc claudor, sed an hoc sit carcere claudi?
Ianua sæpe patet, nec juvat ire foras.
Vincla placent, mihi dulce jugum, mihi carcer amœnus:
Ah! dum vita foret libera, servus eram.
Libertas servire Deo est, huic subdere discat,
Qui sibi servari libera colla velit.

A Dieu servir, est regner.

BIen que je sois captif, si ne suis miserable;
I'ay pris congé des boix, prison m'est agreable;
Sauvage vie adieu, tu n'as felicité:
S'assujettir à Dieu, est vraye liberté.

SI quis, mundi voluptatibus etiamnum immersus, fidelium mores ac tetricam (ut videtur) vivendi rationem inspiciat; nil præter ærumnas, dolores, ac veluti ergastuli angustias, meramque captivitatem eam esse facile pronunciabit. Quippe, ex sese conjecturam faciens, nil nisi quod oculis, quod auribus, ac abdomini blandiatur, in bonis habendum putat. Aliter censet animus verè pius; & enim ex dolore gaudium, ex fletu plausus, ex captivitate libertas, tamquam è limpido fonte, scaturire videtur. Ille in quavis conditione servitii liber est (inquit Ambrosius) qui amore non capitur, metu criminis non obligatur, quem non terrent præsentia, qui securus exspectat futura. Servit contrà, quicunque vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel mœrore dejicitur. Omnis passio servilis est.

YEmant, inde wellusten des werelts verwerret zijnde, die zijn oogen slaet op het doen vande Godsalige, ende haer strenghe maniere van leven (so hy meynt) insiet, laet hem duncken dattet al ongheval, druck ende herten-leet wesen moet, daer in dese luyden haren tijt besteden: ja dat de selve als in eeuwighe gevanckenisse ghehouden zijn. Want, nae sijn eyghen herte oordeelende, meynt datter niet vermaeckelijcx en can ghevonden werden, dan dat de oogen, ooren, en den buyck aengenaem is, en wel bevalt. Een Godtsalige ziele ghevoelt hier van gheheel anders, want die weet blydtschap uyt droef-heydt, herten-lust uyt weedom, vermaeckelijckheydt uyt tranen, en vrydom uyt slavernije te trecken. Den desen, seyt Ambrosius, is vry, oock in allerley maniere van dienstbaerheyt, die met gheen malle liefde beseten en is, die met den bant van gierigheydt niet ghebonden en is, die door vreese van sijn quade daedt t'elcken niet wech gheruckt en wert, dien het jeghenwoordighe niet en verschrickt, het toecomende niet bevreest en maeckt. Hy is daerenteghens een rechte slaef, die door wellusten vervoert wert, die door begeeerlijckheden herwarts en derwarts ghetogen wert, die of door gramschap werdt verbittert, of door droefheydt wert neder-ghedreven. In 't corte, elcke quade genegentheyt is als een nieuwe slavernye.

FVGIENDO NON EFFVGIT.



MORALE.

Laërt.

MOnebat Antisthenes ea paranda bona, quæ cum naufragio enatent.

Sen. de Tranq.

AVt ego fallor, aut regnum est inter avaros, circumscriptores, latrones, plagiarios, unum esse cui noceri, cui eripi nihil possit. Habiliora sunt corpora pusilla, quæ in arma sua contrahi possunt, quàm, quæ superfunduntur, & undique magnitudo sua vulneribus objecit.

SACRVM.

Augustin. l. 4 de Civ. Dei.

BOnus, etiamsi serviat, liber est. Malus, etiamsi regnet, servus est: nec unius hominis, sed, quod gravius est, tot dominorum, quod vitiorum.

Hieron. Epist. ad Simpl.

Stulto imperare servitus est: &. quod pejus est, quo paucioribus præsit, pluribus dominis & gravioribus servit. Servit enim propriis passionibus, servit suis cupiditatibus, quarum dominatio nec nocte, nec die, fugari potest; quia intra se dominos habet, intra se servitium patitur intolerabile.

Mijn last is aen my vast.

BEgeerdy los te sijn van Venus wreede banden,
Verlaet u vader-lant, besoeckt de vremde landen,
Seyt Naso, Venus tolck. dat meepse Venus kint
Magh tegens 't reysen niet. maer, lieve, 't is al wint.
Ick heb gherotst, ghereen, gheloopen, en ghevaren,
Noch voel ick 't oude pack mijn bangen rugg' beswaren,
Het kleeft my vast aen 't lijf, daer ick me werd' gheplaeght,
Ach! niemant kan ontgaen 't geen dat hy met hem draeght.

Fugiendo non effugit.

NAso viam docuit longos mollire furores,
A patria, ut valeas, inquit, Amator abi.
Iussa secutus eram, memini, tua doctor Amoris,
Hoc quoque sustinui dicere, Phylli vale.
Iamque feror; juga montis equo, mare puppe pererro:
Me tamen impositum, me tamen, urget onus.
Non animum fugiens, cælum modo mutat, Amator.
Quo fugis? heu! tecum, dum fugis, ibit Amor.

Fuir ne sert.

SOit que je cours aux champs, ou dans la mer me baigne,
Par tout, où que je vais, mon mal las! m' accompagne.
Que fais-je pauvre Amant? je porte mon malheur,
Ie change de pays, gardant le mesme cœur.

Propert. lib. 1, El. 30.

QVo fugis ah demens? nulla est fuga, tu licet usque
Ad Tanaim fugias, usque sequetur Amor.
Instat semper Amor supra caput, instat amanti;
Et gravis ipse super libera colla sedet.

Sen.

NEc peregrinatione longâ, nec locorum varietatibus tristitiam mentis gravitatemque discuties: Animum debes mutare, non cælum. Licet enim vastum trajeceris mare, sequentur te, quocunque perveneris, vitia. Quid miraris nihil tibi peregrinationes prodesse, cum te circumferas? motu ipso noces, ægrum enim concutis.

Als ick ſpring, ſoo waechtet al.

DIe in zijn boeſem heeft, al wat hy heeft, begrepen;
Geen ſtorm beſtormt ſijn hart, geen zee maeĉt hem benepen.
Al reyſt hy buyten 's landts met onweer en ghedruys,
Hy draeyt niet eens ſijn oogh nae ſijn verlaten huys.
Hoe wel den nacht-dief poocht ſijn huyſmuer te doorgraven,
En of den Moorder ſchoon in't boſch hem nae komt draven,
Hy blijft, hoe't hem oock gaet, goets moets en onbevreeſt.
Geen dief berooft den menſch wiens ſchat leydt in den geeſt.

Omnia mea mecum.

OMnia qui ſecum portat ſua, non vada ſalſa
Horreat in fluctu, non freta vaſta tremat:
Non triſti miſer ore domus, moleſque relictas
Reſpiciat, parvâ dum rate vectus abit.
Ingruat enſe latro, graſſentur ad oſtia fures,
Aut canit, aut placido membra ſopore levat.
O ſecura quies! ô paupertatis amicæ
Commoda! fælices, qui tua dona colunt.

Seurement va, qui rien n'a.

TOut ce qui m'appartient
tousjours chez moy je porte,
O joye, & ô bonheur de non
vulgaire ſorte!
Ce que le monde fuit, c'eſt ma
felicité.
O quel plaiſir comprend un'
docte pauvreté!

MIles non timet, inquit Lampridius, niſi veſtitus, calceatus; armatus, & habens aliquid in Zonula, contra

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Sollicitum reddunt hominem divitiæ, non alia de cauſa, quam quod eripi, & ab eo auferri poſſunt. Separabile utique fluxumque ac mobile eſt, quidquid externum eſt. Opes aliis donari, honores in alios transferri, nobilitas ad hæredes tranſmitti poteſt; Virtutem vero ac doctrinam affixam adeo & infixam homini ſcimus, ut ab eo nullo modo avelli aut ſeparari poſſit. Statuamus ergo cum ſapientibus, omne id quod aut datum nobis, aut in nos translatum, aut ad nos transmiſſum eſt, proprium nobis ac verum bonum non eſſe. Dicamuſque cum Cicer. contentum rebus ſuis eſſe, certiſſimas eſſe divitias. Etenim ſi iſti callidi rerum æſtimatores prata ac areas quaſdam magni æſtimant, quod ei generi poſſeſſionum minimè quaſi noceri poſſit; Quanti eſt æſtimanda virtus, quæ nec eripi, nec ſurripi poteſt, neque naufragio, neque incendio amittitur, nec tempeſtatum, nec temporis permutatione mutatur? qua præditi qui ſunt, ſoli ſunt divites; ſoli enim poſſident res & fructuoſas & ſempiternas.

DE Lansknecht en vreeſt niet dan als hy wel ghedoſt is, ſeyt Lampridius; en in teghendeel van dien, ghelijck den Poët ſeydt:

Die kruys noch munt heeft in ſijn tas,
Paſt op de ſtroopers niet een bras:
Want hy, wiens teer-gelt is een Niet,
Betaelt den Roover met een liet.

Den rijckdom maeckt den menſch bevreeſt, uyt gheen andere redenen, dan overmidts de ſelve hem kan afgenomen werden. Al wat van ons afgheſondert en verſcheyden is, wert haeſt een licht verganckelick. Adel wert de nakomelingen naeghelaten, Rijckdom kan andere ghegheven werden, eere verwandelt op ander by opdracht: Maer deucht en wetenſchap zijn aen den menſche ſoo vaſt gehecht, datſe van hem in geenderley manieren en zijn af te ſonderen. Laet ons dan met de verſtandige beſluyten, dat alles wat ons of gegeven, of op gedraghen, ofte wel naegelaten kan werden, ons eygen ende ware goet niet en zy: laet ons trachten ſoodanigen goet na te jagen, dat uyt brant en ſchip-breucke met ons kan ontvluchten.

Die sonde doet, is der sonden dienaer, Iohan. 8, 34.

WAer heen belast gemoet? ghy meucht u loop wel staken,
Denckt niet dat ghy u selfs met vluchten los sult maken.
Waer ghy u henen keert, waer ghy u leyt, of set;
V last is aen u vast, ghy voert u kercker met.
Wiens hart is overstolpt met onghesc hickte lusten,
Draecht een gheduerich pack, hoe zoud' hy konnen rusten?
Al wort hy schoon ghedient, al is hy Prins of Graef,
Al maeckt hy and're vry, soo blijft hy doch een slaef.

Impius, & in libertate, servus est.

IMpia quæ proprio mens pondere pressa laboras,
Quo fugis? in nulla pes tibi fixus humo.
Nil fuga profuerit, nam quod fugis, instat eunti:
Impia perpetuus mens sibi carcer adest.
Cui corpus, cui corda regit malesuada cupido,
Colla licet jactet libera, servus erit.
Nil juvat, heu! latebras animo quæsisse nocenti,
Hunc, licet effugiat carcere, carcer habet.

Qui mal vit, son mal le suit.

VA t'en, ou tu voudras; ce non-obstant sans cesse
Ta charge te poursuit, & ton fardeau te presse.
Cœur plein d'impieté. Encores que tes pas
Sont pleins de liberté, esclave tu seras.

CErvus sagitta saucius citato quidem cursu huc illuc vagatur, ac nemora pererrat. At interea
Hæret lateri lethalis arundo.
Solent mercatores, rebus pessum euntibus, rationum libros plerumque seponere, omniaque removere, quæ æris alieni molem ipsis refricant; Sed nec minus mentem excitam curæ lancinant. Vidi aliquando graviter saucios, qui chirurgum tamen admittere recusarent, ne scilicet vulnus tentaret, ac inspiceret; cum undaret interea omni ex parte cruor. Multi quidem conscientiam vino immergere, jocis fallere, vel peregrinando excutere tentavere. Frustra. Vt enim is, qui spinas habet in pedibus, ubique spinas calcat; ita isti animum noxium ac inquietum secum circumferunt, eumque differunt quidem, non tamen auferunt. Vmbra corpus, peccata animum sequuntur, inquit Basil. & manifestas facinorum repræsentant imagines. Quid agitis miseri? ægra mens curanda, non occultanda est.

EEn Hinde met een pijl gheraeckt,
Waer datse loopt, hoe dats't et maeckt,
Hoe datse rent, door bergh en dal,
Eylaes! 't en baet haer niet met al:
De schicht die haer aendoet de smert,
Blijft vast gehecht dicht onder 't hert.

Veel Coopluyden, welcker saken qualijck staen, schicken wel hun boecken aen d'een zijde, om daer in haren soberen staet niet te sien, maer wat batet? sy weten 't al van buyten, en dragen den hertzeer alreede in haren boesem. Sommighe zijn ghequetst, en weten 't wel, nochtans (door, ick en weet niet wat, cleynherticheydt) en willen sy geen wondemeester ontrent haer lijden, connen oock niet verdragen dat haer wonde ghetent werde, om (quansuys) niet te weten hoe diepe die zy, en ondertusschen loopt haer bloet daer henen. Even soo isset ghestelt met een quade Ghewisse, men wiltse verberghen, maer men en can niet. Veel zijnder die met herwaerts en derwaerts te reysen, met gaen en keeren, met vrolijck gheselschap te ghebruycken, die soecken als af te slyten, immers in slaep te wiegen, ofte wel inde wijn als te verdrencken, maer ocharmen! te vergeefs, het geene dat hun quelt, is te diepe in hun gheplaetst. Die doornen in sijn voeten heeft, waer hy oock gaet, hy treter op, en ghevoelt over al de pyne. de schaduwe volcht het lichaem, de sonde het gemoet, seydt den Oudtvader Basilius, de Gewisse doet een yder sien een afbeelt van 't ghene hy bedreven heeft. Wat soecktmen doch een sondich gemoet hier of daer te verberghen? en (soomen seyt) achter stoelen en bancken te steken? Een ongesonde ziele dient ghenesen, en niet versteken te zijn.

ET IN ÆQVORE FLAMMA EST.



MORALE.

Virgil.

VRitur infelix Dido, totaque vagatur
Vrbe furens, &c.

Idem.

NOn cœptæ assurgunt turres, non arma juventus
Exercet, portusque aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque mœnia cælo.

SACRVM.

August. Tract. 106, in Iohan.

CRedere verè, est credere inconcusse, firmè, stabiliter, fortiter: ut jam ad propria non redeas & Christum relinquas.

Ionas 2, 4, 6.

LEs eaux m'ont environné jusques à l'ame, l'abisme m'a enclos tout à l'entour, la rosiere s'est entortillée à mon chef.

Mais tu as fait remonter ma vie hors de la fosse ô eternel mon Dieu.

Merckt

Merckt dat dit Sinne-beelt vast is aen 't voorgaende.

Oock brant in zee.

DAn neemt dat oude min met reysen wert verbroken,
Kan ons niet op den wegh een nieuwen brant bestoken?
De groote Zee-Lamprey † en hout gheen vaste ree,
En wert nochtans verbrant in 't midden van de zee.
Ghedenckt dat Venus selfs ontstaen is uyt de baren,
Sien wy 't beschubde vee niet daer soo lieflijck paren!
En krielt daer niet te hoop de vrucht van haren brant?
O! 't water heeft sijn vier, 't is Venus vader-lant.

† Desen visch wort in't Latijn Murena ghenaemt, ende wort ghevonden ontrent Sicilien, de welcke, te langhe boven het water met den rugghe swemmende, werdt door de hitte der Sonne soo ghedrooght, datse niet weder onder het water en kan neder sincken.

Et in æquore flamma est.

DVm natat, & Siculis Murena † vagatur in undis,
In medio Phœbi tangitur igne freto.
Vidi ego, qui fugeret trans æquora fulmen Amoris
Igne vel in medio non caruisse mari.
Vidi ego, quem flammis Cytherea recentibus ussit,
A patria celeri dum rate vectus abit.
Ah! furit, & gelidis ardet Delphinus in undis.
Orta mari Venus est: hîc quoque regnat Amor.

† Murena Piscis in Mari Siculo, secundum Martial. non valet exustam mergere sole cutem.

Et mesme l' eau a son flambeau.

QVe sert au pauvre Amant de tracasser le monde,
Puis qu'on se sent brusler au plus profond de l'onde?
Murene rien ne faict que par la mer flotter,
Si est-ce qu'on la voit ce nonobstant brusler.

Lucret. lib. 1.

ALma Venus, cœli subter labentia signa,
Quæ mare navigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, visitque exortum lumina solis;
Denique per maria, *ac montes* fluviosque rapaces,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem, Efficis, &c.

Alciat. de Amore loquens.

Scilicet ut terræ jura det atque Mari.

Liefde is luy.

WAts dit, weetgierich hart? u eertijts lieve boecken
Staen nu, verrot, vermot, bestoven inde hoecken,
V leersucht heeft ghedaen, ghy drinckt niet meer den stroom
Van Castalis de beeck, maer legt als in een droom.
Ick sie nu watter schort, Murena ginck doorgronden
De diepten vande zee; nu leydt hy als ghebonden
Ghetroffen vande Son. Die liefdes strael verbrant
Wijst boecken, les, en school, zijn ouden lust, van kant.

Colit otia saucius igni.

MAgne natator ubi es? tu regna per invia ponti,
Perque sinus vitrei marmoris ire soles:
Nosse labor fuerat Delphinas, & horrida Cete,
Quidquid & in vasto gurgite Doris alit:
Nunc sine mente jaces, nunc pectora sole perustus
Nunc potes à radiis solis abire domum.
Si quis amore calet, consueta negotia cessant;
Cedit Acidaliæ Castalis unda faci.

d'Amour captif, devient oysif.

MOy, qui soulois souvent
passer la mer à nage,
Ne fais rien maintenant, qu'à
mon soleil homage,
L'amour est un tyran; il
veut le cœur entier,
Par là tout amoureux, oublie
son mestier.

SApientes etiam de Amore loquuntur, scribunt, judicant. Neque spes, neque cura (ait Xenophon) reperiri alia jucundior facile potest, quàm amoris occupatio, nec invenire supplicium gravius in proclivi est, quàm, si rerum expediendarum curâ quis ab amoribus suis arceatur. Ita me Deus amet! eos, qui œstro hoc perciti sunt, Loton gustasse dixeris, ita amoribus suis, tanquam scopulis Sirenum affixi, Spartam, quam nacti, prorsus deserunt. Protinus ut in gremio Dalidæ quiescit Samson, feriantur Philistæi: ut Iudithæ blanditur Holophernes, non oppugnatur Betulia. Dum Thamaræ insidiatur Ammon, in lectulo est. Tarquinius, ut Lueretiâ potiatur, castris excedit: Antonius, ut Cleopatram salutet, tribunal deserit. Graphicè omnia in Didone expressit Virgilius.

. . . . Qualis conjecta cerva sagitta,
Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit
Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius; illa fuga silvas saltusque pererrat
Dictæos, hæret lateri lethalis arundo.

Quid plura? cui amore calet pectus, frigent cætera.

DAer en is (seydt Xenophon) niet kortwyliger, als liefdes soete besicheyt; niet quellicker, als door eenighe voorvallende saken inde vermakelijckheydt zijnder liefde belet te werden. D'ervarentheyt leertet, soo haest yemant van dese wespe gesteken is, dat hy dadelijck alle saken achter rugghe stelt, selfs daer hy te vooren seer toe gheneghen was.

Dido mette min bevaen,
Denckt niet als om spelen gaen,
Wandelt daerom hier en daer,
End' en neemt voortaen niet waer
Al de nieu-begonnen wercken,
Daers' haer stadt mee wil verstercken.

Soo haest Samson het hooft nederleyt inde schoot van Dalida, soo ist lavey by de Philistinen. Terwylen Holophernes Iudith lievekooft, wert Betulia niet bestormt. Gedeuerende dat Ammon op Thamar loert, leydt hy in sijn bedde. Tarquinius verlaet den leger om Lucretia, Antonius den rechterstoel om Cleopatra. Waer toe veel woorden? die in liefde verhit, verkout in alle andere saken.

Ick ben het licht der werelt, wie my navolcht, die en sal inde duysternisse niet wandelen, Iohan. 8,12.

ICk was eens glibber-glat, ick ginck ghemeenlijck schuylen,
In't grondtsop vander zee, of diepe Modder-kuylen:
Maer doe des hemels glans my krachtelijck bescheen,
Dien ouden vuylen slijm terstont in my verdween.
Nu dryv' ick op den stroom, nu staeck ick al de tochten,
Die ick eens plach te doen met d' ander zee-ghedrochten.
Die van Gods heylich vier ter deghen is ghetreft,
Sijn hert uyt 't aertsche slijm en leeghe slijck verheft.

Igne vetor mergi.

CVi modò turpe lutum, modo futilis alga tegebat,
Et modò fœdabat vilis arena caput;
Cui modo phoca comes, conchisque rigentia cete,
Quantaque sub vitreo gurgite monstra latent,
Ecce! sacræ tumidis ope Lampadis efferor undis;
Perque fretum, salso tutus ab imbre, feror.
Fluctibus eripitur, mergi nequit, altior undâ est,
Percaluit sancto cui semel igne jecur.

L'eternel est ma lumiere & ma delivrance: de qui aurai-je peur? Pseaum 27, 1.

LA fange de la mer m'alloit dessus la teste,
I'estois environné de maint hideuse beste;
Mais puis que le soleil m'a faict nager si haut,
Du goufre de la mer maintenant ne me chaut.

SOlenne est filiis hujus sæculi actionibus suis nebulas offundere, ac multis ambagum involucris, densisque tenebrarum umbraculis, quicquid agunt, involvere; id rei perversæ probabile plerumque signum est: nam malè agentes lucem odisse, Veritatis elogium est. Contra mens pura ac innoxia nihil tegit, imò testes actionibus suis advocat, &, Iobi exemplo, vitæ rationem publicè edere, & veluti humeris, expositam omnibus, ferre non veretur; omnes Menandros ac diverticula refugit, omnes tenebriones ac latebriculas odio habet, &, ut generosus ille Romanus, domum in edito colle, ut ab omnibus non conspici modò, sed & inspici possit, ædificari sibi velit. Si quis ergo, vespertilionum more, nocte intempestâ, operisque tenebrarum (ut Scriptura loquitur) sese delectari sentit, veræ Lucis radiis necdum illustratum sese esse, non abs re, suspicari poterit: ut verò ab isto vitæ genere abhorreat, audiat imprecationem Esaiæ (ca. 29, 15.) & rebus suis applicet; væ (inquit ille) qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium, quorum opera sunt in tenebris, & dicunt, quis videt nos? Danda potius opera, ut cum Paulo honestè ambulemus, prout in die.

'T Is een alghemeen ghebruyck in 't bedrijf deses werelts, dat t' elcken alsser eenighe slimme en doortrapte rancken voor handen zijn, men de selve onder den duym ende ter smuyck soeckt te beleyden: in voeghen dat de duysternisse schijnt als een vast merckteycken te zijn, van dinghen die niet recht en gaen. Die quaet doet, haet het licht, seydt het Licht des werelts: een oprecht ghemoet daerenteghen is open ende recht uyt: roept als ghetuyghen tot alle zijn doen, ende is te vreden het boeck zijns levens openbaerlijck met Iob, als op zijn schouderen te draghen, haet alle sluyp-sielen en haer linkeryen: wenst met dien rechtschapen Romeyn, dat sijn huys voor de ooghen een yder open soude staen, en als doorluchtich soude wesen. Isser dan erghens yemant, die noch in sick voelt de ghenegentheyt om sijn saken in het duystere te beleyden, en niet, als by nachte en ontyde, te vlieghen, als den Nachtuyl, ofte Vledermuys, dat hy hem voorseker houde, niet gemeens te hebben met de klaerschynende stralen der waerachtigher Sonnen: maer veel eer met dat droeve Wee, 't welck den Propheet Esaias op de sulcke uytspreeckt, cap. 29, 15. Wee, seyt hy, die verborghen zijn willen voor den Heere, haer voornemen te verhelen, en haer doen in't duyster te houden, en spreken, wie siet ons? Laet ons liever met Paulo eerlick wandelen als in den daghe.

Die staegh in't duyster leyt en wroet,
Dat is een Linckert, of een Bloet.

FLAMMA FVMO PROXIMA.



MORALE.

Iuvenal.

. . . . *Ad mores natura recurret*
Damnatos, fixa & mutari nescia.

Paul. in L. si unus, vers. Pactus, ff. de Pact.

Res de facili redit ad suam naturam.

SACRVM.

Esa. 9.

H*Abitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est.*

Bern. Serm. 7.

S*I insurgant adversum me prælia, si mundus sæviat, si fremat malignus, si ipsa caro adversus Spiritum concupiscat, in te sperabo*, tu arundinem quassatam non franges.

Vlam eerst gheweken, haest weer ontsteken.

ICk was eens vry van 't Vier, dat door my plagh te woelen,
Ick voeld' ontrent mijn hart een lieffelick verkoelen:
Een kleyne vonck alleen wat roockend' over bleef,
Dies ick, als heel verlost, gheen kleyne vreught bedreef.
t' Gheviel, niet lang daer naer, dat ick dit Vier ghenaeckte;
My dacht, 'ten was gheen noot, als ick 't maer niet en raeckte:
Dus nam ick maer 'tghesicht, en noch eer ick vertrack,
Een vlam uyt hare vlam viel, en my weer ontstack.

Flamma fumo proxima.

QVisquis es, antiqui remove monumenta caloris,
A regno Dominæ qui modo liber abis.
Vera nec ora vide, moveat nec imago salivam;
Nec digitis gemmas, quas tulit illa, gere.
Vulnus erit, leviter modo tacta sit, ægra cicatrix,
Ardorem revocat fomitis icta silex.
Fax extincta recens trahit, ah! trahit eminus ignem,
Et redit in flammam, quod vapor ante fuit.

Flambeau qui fume, tost se r'allume.

AS-tu esteint l'Amour? ne fay tant la bravade,
Saflame à ton flambeau jectant comme un œillade.
(En cas que seulement l' approches tant soit peu)
D'un traict non apperceu te mettra tout en feu.

Lucret. lib. 6.

SEd fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Abstergere sibi, atque alio convertere mentem.

Ovid.

SIc, nisi vitaris quicquid revocabit amorem,
Flamma recandescit, quæ modo nulla fuit.

Plutarchus.

AMor quamquam discedit aut tempore aut ratione victus, non tamen penitus relinquit animam, remanetque in ea vestigium veluti silvæ exustæ aut fumantis.

Eens ghebrandt, haest ghevlamt.

HOe licht ontsteeckt een licht, dat lichter lay' eens brande!
Die eens was licht van hert, hoe licht raeckt die in schande!
Een doove kool ontfonckt, soo haest sy 't vier maer rijckt,
Den tintel wert tot vier, door 't geen nau vier ghelijckt.
Die eenich sijn ghebreck eerst onlanghs is ontweken,
Hoe haest vervalt dien mensch weer tot sijn oude streken!
De sonde dient vermijt; en al wat daer op treckt;
Of van een kleyne vonck wert weer een vlam verweckt.

De facili natura recurrit.

AVsa vapore levi tremulis alludere flammis
Fax extincta, novo protinus igne calet.
Pieriis fomes sua lumina reddit alumnis,
Vix bene scintillam cum dedit icta silex.
In veterem flecti quam cerea corda figuram!
Crimen in antiquum pectora sponte fluunt.
Dum veteris scintilla mali modo parva supersit,
Semper ad ingenium mens malesana redit.

En vertu novice, rechet bien tost en vice.

SI tu viens de chasser le vice de ton ame,
O ne t' approche pas à ta vielle flame;
Car bien que t'estre esteint te semble ce flambeau,
En l' approchant du feu, il brusle de nouveau.

LEgem olim ab Atheniensibus latam fuisse in nautas, qui Athenis Salaminam transmitterent, memoriæ proditum est. Eâ cautum erat, ut ei, qui semel infœliciter navigasset, tanquam naufragio infami, navigatio in posterum interdiceretur. Et quidem ejus Plebisciti ratio, inter alias, hæc dari solet: Homines quàm facillimè in eundem impingere lapidem, ac in antiquum redire: cum plerumque, ex regulâ juris, qui semel malus, semper præsumatur malus in eodem genere delicti. Id ob unicum lapsum Atheniensibus si ita visum decernere; quid de iis tandem statuendum erit, qui crebrâ vitiorum repetitione consuetudinem peccandi contraxisse, & peccata in naturam transtulisse videri possunt? tales (tametsi aliquando per intervalla melioris frugis spem de sese præbere videantur) non levi de caussâ in bonorum numerum transscribendos censent oculatiores. Remanet plerumque concussio aliqua, etiam post febrim. Mare post tempestatem etiam dum agitatur. qui diu in vinclis fuerunt, etiam soluti claudicant. Vitiis diu assueti, etiam cum ea deserunt, quædam retinent vestigia, ac in eadem facilè recidunt.

DAer zijn voormaels in Grieckenlandt sekere keuren gheweest, over de Veerschepen tusschen Athenen en Salamyne, mede brengende, dat alle Schippers, die eenmael bevonden wierden hun schip omghesleylt te hebben, dadelijck souden vervallen zijn uyt het Schippers-gilde, ende de vryheden van dien. Inghevalle de Atheniensers een eenighe misgrepe soo hooghe hebben opghenomen, wat sullen wy ghevoelen vande gene, die door menichvuldighe feylen als een ghewoonte van quaet doen hebben aenghenomen? Voorwaer schoon de sulcke by horten somwylen eenighe teyckenen van beterschap schynen te toonen, soo en machmen op de selve evenwel niet staen. De Zee oock dan als den storm al ophoudt, blijft evenwel swalpende en dynende. Men gevoelt noch al wat huyveringhe naer de kortse. Die langhe in banden gheseten hebben, hincken veeltijts oock los ghelaten zijnde. Menschen die eenighe slimme ghebreken eens hebben aenghehanghen, schoon sy haer oude rancken verlaten, selden isset datse niet eenighe overblyfsels daer van en behouden, waer door sy lichtelijck tot haer voorighe parten komen te vervallen.

Een beest met kunste tam ghemaeckt,
En dient niet al te veel gheraeckt,
Want schoon het nu al duyct, en swijgt,
Wanneer 't zijn oude parten krijght
Soo isset weer al even fel,
En quetst syn eyghen meester wel.
Die goet van quaet wort metter vaert,
Vervalt licht tot sijn ouden aert.

De glimmende wiecke en sal hy niet uytblusschen. Esa. 42, 3.

DOor swackicheydt des vleeschs leydt dickwils in ons leden
Gantsch yverloos 't ghemoet, gantsch lau zijn ons ghebeden;
Een droeven roock bewalmt gheheel des hemels vier,
En gheen beweging meer des Gheests en voeltmen schier.
Maer als wy 't helder licht van 't Godd'lijck woort ghenaken,
Den roock verkeert in vlam, den Gheest begint t' ontwaken.
Hoe goedich bistu God! al zijn wy meeps en zieck,
Dijn hant en blust niet uyt d'half-uytghebluste wieck.

Dum spiras, spera.

DVm mihi fax tenuem vix spargit in aëra fumũ,
Fax, decor ille mei pectoris, alma fides;
Ad verbi, Pater alme, tui jubar ora reflecto,
Eque tuâ supplex lumina luce peto:
Sponte tui nobis venit obvia flamma favoris,
Flamma, vel extinctas docta ciere faces.
Quanta tua in miseros clementia, Rector Olympi,
Qui moribunda novâ lumina luce beas!

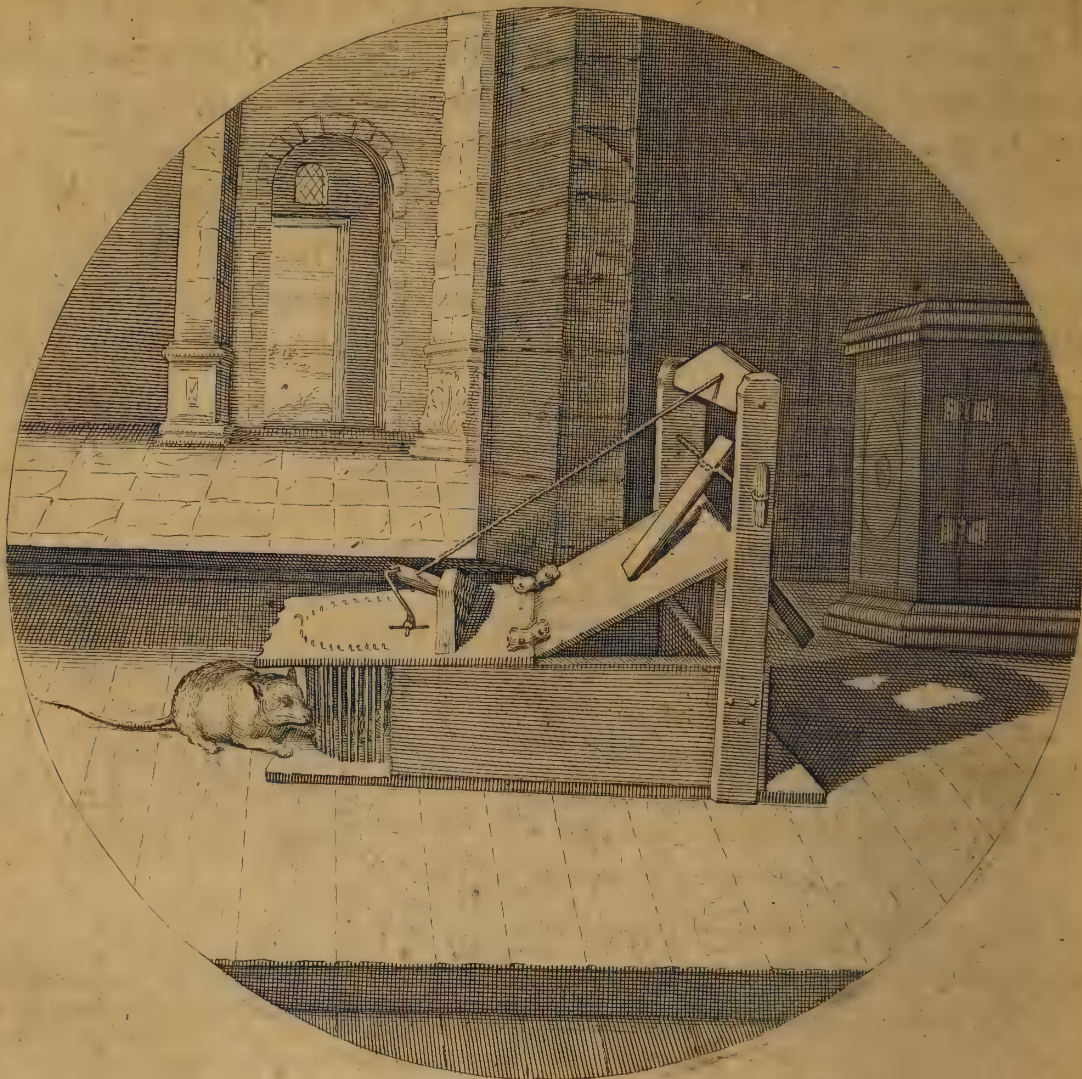
Bien heureux sont ceux qui ont faim & soif de justice: car ils seront rassasiez. Matth. 5, 6.

BIen que la chair ait faict à ma foy grande bresche,
Tu n'esteins pas, mon Dieu, la my-esteinte mesche:
Quant je regarde à toy, mon ja debil flambeau
S'esclaircit derechef d'un lustre tout nouveau.

CVm vitæ nostræ decursus continuam peccatorum seriem præ se ferat, nihil miseris solatii restare, facilè colligimus, nisi Deus quispiam nobis adsit, cui vita continua benevolentiæ scaturigine placidè decurrat. Talis autem in omni rerum natura solus tu, mitissime Iesu, cujus animum ab omni asperitate alienum quoties intueor, toties extra spem positus sperare tamen audeo. Moysen miracula edidisse legimus, sed Ægyptum afflixisse: Eliam, sed cœlum clausisse; Elisæum, sed belluas in pueros evocasse: Petrum, sed homines morte multasse: Paulum, sed Elymæ visum ademisse. Tu verò, qui mel merum, aut piscium multitudinem in retia egisti, ut cibus largior homini suppeteret; aut aquam in vinum mutasti, ut potus liberior sufficeret: Tu motum paralyticis, visum cæcis, sermonem mutis, sanitatem ægrotis, munditiem leprosis, mentem sanam dæmoniacis, vitam mortuis reddidisti: In nullum tu durus, nisi in Ventos, sed quia ii in homines duri: nisi fortè in Ficum, sed quia fructum non ferret: nisi fortè in Discipulos, sed cum pœnas cogitarent. Licet ergo conscientia, peccatorum mole, ingruat, nunquam me desperatio ad laqueum, semper pœnitentia ad Christum evocabit.

NAdemael ons gheheele leven niet anders en is, als een gestrecte keten van alderley sonden: So hebben wy billicklijcken te dencken, dat voor ons geen troost voor handen en is, ten zy wy eenich Goddelijck wesen opsporen, wiens geest in tegendeel niet anders en zy als geheel genade en goedertierentheyt. Ende nadien, sulcx by dy alleene te vinden is, Heere Iesu, Soo willen wy op dy hopen, oock dan, als wy buyten hope zijn. Want siet! niet en is by dy oyt ghedaen, of geseyt, als tot voordeel der menschen. Moyses heeft ('t is wel waer) wonder-wercken ghedaen, maer Ægypten geplaecht. Elias, maer den hemel gesloten. Elisæus, maer kinderen doen verslinden. Petrus, maer menschen ghedoodt. Paulus, maer Elymam met blindtheyt gheslaghen. Maer du, Heere Iesu, hebst dyne wonderdaden als van melck en honich doen overvloeyen: Hier hebdy menichte van visschen inde netten besloten, tot volheyt van spyse: daer, water in wijn verandert, tot overvloet van dranck. De gheraeckte hebdy beweginghe, de blinde het ghesichte, de stomme de sprake, de siecke ghesondheydt, de melaetsche reynicheyt, de besetene goede sinnen, de doode 't leven gheschoncken. Over al zydy dan goedertieren gheweest, nerghens straf, behalvens tegens de Winden, maer om dat die straf waren tegens de menschen. Behalven tegens den Vygheboom, maer om dat die de menschen geen vrucht en gaf: behalvens tegens uwe Iongeren, maer om dat die de menschen wilden straffen. Niemandt is dan uwe vyant, als die vyant is vande menschen. Midtswelcken, hoe groot mijn misdaden zijn, soo en sal my noyt de wanhope totten bast, maer altijdt de hope tot Christum afleyden.

VT CAPIAS, CAPIARE PRIVS.



MORALE.

Claudian. in Nup.

Non quisquam fruitur veris honoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat favos,
Si fronti caveat, si timeat rubos.
Armat spina rosas, mella tegunt apes.

Plaut.

Qui è nuce nucleum esse vult, nucem frangat oportet.

SACRVM.

2 Timoth. 2, 5.

Qui certat, non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit, primum laborantem agricolam oportet de fructibus percipere.

Bernard. in quod. Serm.

In hoc mundo, quasi in campo certaminis, positi sumus: qui hic dolores, aut plagas, aut tribulationes non suscepit, in futuro inglorius apparebit.

Vast, of weest vast.

HOe nu geslepen gast? wat koomdy by my loeren,
Om met een slimme streeck mijn eer ten roof t' ontvoeren?
Ghy lieft my, 't is wel waer, maer met verkeerde min,
En soeckt (maer te vergeefs) het eynd' in het begin.
De Rat en eet gheen speck, al heeftser naer verlanghen,
Of moet haer, dat ist slot, al vooren laten vanghen.
Die and're weghen soeckt, en heeftet niet wel veur:
Soo ghy my mint, en meent, klopt voor de rechte deur.

Hebj' in de sin
Oprechte min,
Soo koomt hier in,
Men sal u hooren:

Maer steeck j' u pin
Wt, als een Spin,
Tot quaet begin,
Soeckt ander slooren.

V wulpschen treck
Sou zijn mijn vleck,
En maken leck
Eerbaerheyts schuyte:

Die speelt de geck,
En krijght sijn beck
Niet aen mijn speck,
Dus blyfter buyte.

Vt capias, capiare prius.

ET patet ingressus, nec deficit ardor edendi,
Nec latet, ad prædam quæ via monstret iter.
Ecquid agam? recto si tramite ducar in escam,
Tristia me duro carcere vincla manent:
Sed mea libertas antro non clauditur uno,
Non ego captivus, sed satur esse velim.
Plura locuturo vox hæc mihi verberat aures:
Si cepisse juvat, fac capiare prius.

Pris dois estre, devant repaistre.

SI tu veux, Compagnon, qu'on ouvre à toy la porte,
Il te sera besoing hurter d'un autre sorte:
Va t'en au droict costé, nul est d'ailleurs admis:
Nul mange icy du lard, qui ne veut estre pris.

2 Reg. 13, 10.

D*Ixit Ammon ad Thamar; Veni, cuba mecum, mea soror; quæ respondit ei, noli frater mi, noli opprimere me; neque enim hoc fas est in Israel: Noli facere stultitiam hanc; sed potius loquere ad regem, & non negabit me tibi.*

Cypræ. Tract. de Sponsal.

O*Ptimè apud Heliodorum Chariclea Theagenem monet, ut à virgine sua abstineat, quoad ei nupta sit & palam in nuptiis tradita, his verbis:* φέιδȣ δὲ καὶ τȣ̃τε ὦ γαθὲ καὶ φυλάττε νομίνω τὴν σὴν παρθένον καθ᾽ ἕπωνȣς συγένȣ.

Die noten wil ſmaken, die moetſe kraken.

HEt aes lacht u wel toe, 't ſpeck eten waer u leven,
Maer ghy wilt in de val u ſelven niet begeven,
Ghy hout u buyten ſchoots, en geeft u nergens bloot:
Maer ſonder groot ghevaer en werter niemandt groot.
Gheen koren ſonder hayr, gheen note ſonder ſchellen:
Soo yemandt pluckt een roos, de prickels gaen hem quellen.
Al die wat ſonderlings, wat groots wel geerne wou,
Wat ſtaet hy ſlecht en ſiet? de handt moſt uyt de mou.

Aude aliquid.

ESca quidem placeat, ſed te metus arcet ab eſca,
Nempe latent blandis vincla propinqua cibis.
Quid te vincla fugāt? quid carceris impedit horror?
Quem labor abſterret, præmia nulla manent.
Grana latent paleis, dura nuce nucleus hæret;
Et roſa tangenti pungit acuta manum.
Qui facinus forti memorabile pectore verſat,
Audeat; ille nihil, qui nihil audet, habet.

Iamais pareſſe, ne fit proüeſſe.

LE rat voyant le lard, ſouhaite de le prendre,
Mais toutefois pourtant captif ne s'y veut rendre.
Nul homme vient au bout de ſon contentement,
Qui n'a premier ſouffert du mal & du tourment.

ESt quoddam genus hominum adeo timidæ inertisque deſidiæ, ut, etiamſi rerum bonarum Spem affulgentem ſatis conſpicuè videant, nihilominus tamen, neſcio quid mali præſagientes, ad omnia ſuſpicioſi ac timidi manum operi admovere nunquam auſint. Proprium certè ignaviæ eſt, periculorum prætextu ſegne otium velare: vidit id, & lepidè expreſſit Hebræus Sapiens; Proverb. 22, 13. Leo in triviis graſſatur, inquit otioſus, vereor ne me devoret. O fungos! manus cum Minervâ movenda eſt: dii facientem adjuvant. Semper aliquid Fortunæ permittendum eſt, ait ille, quoties ad præclaras actiones accingimur: fruſtrà putamus nihil agenti in ſinum devolaturam victoriam, aut Fortunam eſſe. Non votis, neque ſuppliciis mulieribus auxilia Deorum parantur; vigilando, agendo proſpere omnia cedent; Deos omnia laboribus vendere, monet proverbium. Difficultas aut eventus anceps te terret?

Audentes Fortuna juvat, timidosque repellit,

ait ille: & ut omnis aër aquilæ penetrabilis eſt, ſic difficultas forti.

MEn vint menſchē van ſoo weynich bedrijfs, en luyen aert, dat de ſelve (hoe wel mercklijck voordeel voor handen ſiende, evenwel achter gehouden werdende door, 'k en weet niet wat, gevaer dat zy haer inbeelden) de hant aen den ploech niet en der yen ſlaen. 't Is vanden ouden herkomen altijts geweeſt een rechte eygenſchap van alle ſlap gezoutene, haer vatſicheyt met een deckmantel van ghevaer te bekleden, ghelijck al in ſijnen tijdt ghesien, ende aerdichlijck uytghedruckt heeft de Wijſeman in ſijn ſpreucken, Prov. 23, 13. De luye ſpreeckt, Daer is een Leeuwe buyten, ick mochte verworght worden op der ſtraten. Wech met deſe ſoetvoetighe ſachteboters. Niemandt en kan yet byſonders uytrechten, ſonder in eenigen deele ſich het ghevaer t' onderwerpen. Yder helpe ſick ſelven, ſo helpt hem God. 't Is niet te dencken dat yemant, ſonder yet daer voor te doen, Seghen ende gheluck in den ſchoot ſullen komen nederſtorten. Niet met bloot wenſchen, of vrouwelijck gekerm, maer met dapper inde weer te zijn, verkrijghtmen de Goddelijcke hulpe, in het uytvoeren van treffelijcke ſaken. 't Is van outs een ſeghwoort by den Grieken, dat by Godt alle dingh om arbeydt te koopen is. Hem die het goede ſoeckt, wedervaert wat goets, ſeyt Salomon. Prov. 11, 2. Wat maeckt u verſaecht de moyelicheydt ende onſekere uytkomſte van u voornemen?

Die kloeck van moed' is, volcht gheluck;
Een ſwaer-hooft blijft altijt in druck.

Segt den ouden Poet: Daer en is gheen lucht die den Arent niet en doordringht, gheen ſwaricheyt daer den dapperen niet door en komt.

Gheen verblyden, als naer lijden en stryden. 2 Timot. 2, 5.

DE Rat waer geern aen 't Speck, sy heeft naer 't aes verlanghen,
Maer wil niet inde val, van vrees te zijn ghevanghen,
Soeckt een verkeerden wegh, schout arbeyt en ghevaer,
Maer eyndelijck, och-arm, gaet hongherich van daer.
Wy wenschen wel, 't is waer, met God hier naer te leven,
Maer wie wil in den dwanck van Godes wet sich gheven?
Wat ket'len wy ons selfs? al die begeeren heeft
Te leven als hy sterft, moet sterven als hy leeft.

Ni patiaris, non potieris.

Esca quidem placeat, sed proxima vincula muri,
Si caveam subeat, triste minantur iter.
Ergo stat, & præda tuto parat ore potiri;
At miser impranso musculus ore gemit.
Optat homo, velletque thoris accumbere divum,
Difficili sursum sed piget ire via.
Quid salebras, quid vincla times? moriatur oportet
Dum vivit, moriens vivere si quis amat.

Quiconque veut venir apres moy, qu'il renonce à soy-mesme, & charge sa croix sur soy, & me suive. Marc. 8. 34.

CHacun desire és cieux
heureusement à vivre,
Ains du chemin estroit la route ne veut suivre,
En vain donc, ô foury, espere-tu du lart,
Puis que de la prison ne veux aussi ta part.

NVnquam eximium quid facili negotio quis adipiscitur; scientiam laboribus, honores periculis Deum vendere, & difficilia plerumque esse, quæ pulchra sunt, monet vetustum, ac venustum adagium: & ut Plato censet, id quod facile est, id magnis ac singularibus rebus minimè annumerandū est. Quanto utique res melior, ac magis excellens, tantò impensius in adquisitione illius illaborandum est. Quid ergo? Christum sperare ausi sumus, & in ipso Summum Bonum, laborem autem ac ærumnas subire detrectamus? Acuit in multis adipiscendi cupiditatem obtinendi difficultas, quidni & hic? montes superamus, rupes pervadimus, valles transsilimus, ut feras aliquot, sese mutuò insequentes, videamus:

. . . . Manet sub jove frigido
Venator teneræ conjugis immemor.

Maximilianum Cæsarem tanto ardore feram in venatione insecutum memorant, ut currendo rupem ascenderit, unde postea, nisi ab accolis adjutus, descendere non potuerit.

Vt corpus valeat ferrum patiemur,
& ignes:

Ferimus secari nos, ac uri, ut miseram hanc vitam paululum protrahamus; Et æternæ fœlicitatis præmium, ullo dolorum genere redimere ambigimus?

SElden becomt yemant uytnemende dingen sonder groote moeyte: God verkoopt wetenschap voor arbeyt, eere voor ghevaer, en al wat yet bysonders is, heeft altijt sijn moeyelijckheydt, seydt het oude spreeckwoordt: En hierom meynt Plato, dat ghemackelijcke dingen selden yet voortreffelijcx in haer hebben. Het welcke alsoo zijnde, waerom sullen wy ons dan voor laten staen, dat wy Christum sullen gewinnen, ende in hem het opperste goet, ende dat als op ons ghemack, en sonder slach of stoot? In veel dingen werden wy opgescherpt, om yet des te vieriger te begeeren, alleenlijck om dattet qualijcken te becomen is: waerom en zijn wy, ten aensiene van den Christelijcken wandel, mede niet soo gheneghen.

Een Wey-man op de jaght ghesint,
En denckt niet eens om wijf of kint.

Men schrijft, dat Keyser Maximiliaen op een tijt, met sulcken viericheyt een Wilt na jaechde, dat hy in 't vervolch van 't selve, sich eyndelijck vont op een hooge ende steyle rotze, vande welcke, eyndelick tot sijn selven ghecomen zijnde, geen middel en sach om af te geraken.

Den mensch ontsiet noch vyer noch sweert.
Om hier te blijven op der eert,
Men saeght hem af sijn been en hant,
Sijn aders werden toeghebrant,
Men giet hem vuyle dranken in,
Vergifticht met een slang of spin;
Wat druck, wat cruys, wat teghenspoet,
Sal dan verschricken ons ghemoet,
Wanneer men in sijn herte prent,
Dat hoochste goet, dat niet en ent?

QVOD IVVAT, EXIGVVM EST.



MORALE.

Sen. 28 Epist.

AD omne fortuitum bonum suspiciosi & pavidi stare debemus, & fera & piscis spe aliqua oblectante decipitur: munera ista fortunæ reputamus: Insidiæ sunt.

Pet. Armil. lib. 8.

EFfusam sæpe lætitiam tristes & adversæ res excipiunt,

Ovid. 4 Pont. 3.

TV quoque fac timeas, & , quæ tibi læta videntur,
Dum loqueris, fieri tristia posse puta.

SACRVM.

August, in Matth. 27.

SI haberes sapientiam Salomonis, pulchritudinem Absolonis, fortitudinem Sampsonis, longævitatem Enoch, divitias Cræsi, felicitatem Octaviani; quid prosunt hæc cum tandem datur caro vermibus & anima dæmonibus?

Prov. 7, 21.

ELle l'a flechi par la force de ses douces paroles & l'a enduit par les mignardises de ses levres. Ils' en va apres elle incontinent comme le bœuf s' en va à la tuerie.

Voor

Voor kleyn ghenucht, groot ghesucht, en langh gheducht.

ALs ghy ontrent dit beeſt ſiet blommen, bommen, fluyten,
Dunct dat ghy ſiet de vreught van dees die niet en ſtuyten
In haer oneerbaer min. Sy zijn een korte tijt
Met rooskens als bedeckt, door wijn en ſpel verblijt,
Maer al dees lieve vreught en baet hen niet met alle;
Al iſt beginſel ſoet, 't beſluyt is niet dan galle.
Wel let dan hoe dit ſpel dien Gilt-Os wil vergaen,
Sijn lichaem wert gheſtooft, ſijn ziele † wert ghebraen.

† Hier dient aenghemerckt dat op ſijn Zeeuſch een van de beſte ſtucken wert ghenaemt de *Ziele vanden Os*, 't welckmen, naer dat den Os gheſlachtet is, vers braet.

Quod juvat, exiguum eſt.

QVi pecus hic, lituoſque vides, vinumque, Roſaſque,
Te fœdæ veneris regna videre puta.
Hei mihi! quam levis eſt & quam brevis iſta voluptas,
A tergo lanius tela cruenta gerit,
Fruſta coquus torret. Vos, qui peccaſtis in igne,
Mox dabitis rapido membra pianda foco.
Membra focus maleſana coquat; perit ignis in igne.
Corpore non aliter gallica peſtis abit.

Pour un playſir.

VOy, jouvenceau, ce bœuf bien couvert de couronnes,
Mais le boucher le ſuit. Quant aux plaiſirs t'addonnes
Helas! la volupté n'eſt que pour peu de temps,
Et ſi t'en trouveras ſaiſi de longs tourments.

Proverb. 7, 22.

SEquitur eam quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciviens, & ignorans quod ad vincula trahatur; donec transfigat ſagitta jecur ejus.

Lucret. 4.

. . . . *Convivia, ludi,*
Pocula crebra, unguenta, coronæ, ſerta parantur:
Nequicquam; quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipſis floribus angat.

In voor-

In voorspoet siet toe.

DEn Os gaet achter straet, verciert met roose kranssen,
De fluyt en trommel gaet, de kinders om hem danssen;
Hy schuymbeckt in de wijn, en pruyst van enckel vet,
Maer denckt niet om de bijl, die op hem is ghewet.
Eylaes! den slagher volcht den Gilt-os op sijn hielen,
Die sal dat moedich beest wel haest doen neder-knielen.
Let, vrienden, op u stuck, en houtet voor verdacht,
Als eenich groot gheluck u troetelt en belacht.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur.

Sordidus aut fœno nuper vel stramine taurus
Cincta triumphali cornua fronde gerit;
Et lavat effusum palearia crassa falernum,
Et strepit argutis tibia festa sonis:
It pecus, & lætis mugitibus æthera complet,
Nec stringi cultros in sua colla videt.
Sit suspecta tibi nimio sors læta favore,
Illa fovet multos, ut magis inde premat.

En prosperité, n'y a seurté.

LE bœuf, couvert de fleurs, se brave par la rue
Au son du tabourin; mais le galant, qui tue,
Va tout joignant à luy, quand grand bon-heur te rit,
Cela te soit suspect, car le malheur te suit.

SVmmè bona valetudo (secundum Hippocratem) summè periculosa est. Plerumque magnis gaudiis dolores adhærescunt. Magis periculosa navigatio est, cum, vento secundo, modò in hanc, modò in illam partem lascivit anceps velum, quàm cum adverso turbine sinus obliquat gubernator. Solet Fortuna, inquit Cæsar, quos pluribus beneficiis ornavit, ad duriorem casum reservare. Effusiorem risum lachrimæ plerumque claudunt. Omnis enim felicitas dubia est, nec beatissimorum facilè ullus dixerit quamdiu talis futurus sit: Nam quod regnum est (inquit Seneca) cui non parata sit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex? nec magnis illa intervallis divisa; momentum interest inter solium, & aliena genua. Quis enim ignorat magnas arbores diu crescere, una hora exstirpari? Quisquis es, fortunam reverenter habe; non enim melius res secundæ perdurant, quam si animus continens eas gubernet: potentia utique mediocriter usurpata omnia bona conservat, ait Dio.

GAnsch ende al welvarende te zijn, is sorghelijck, ende dient voor verdacht ghehouden te werden, seydt Hippocrates. Een schip is in meerder ghevaer, om door een stercken voorwint omgheslagen te werden in 't gyben, als door een teghen-wint in't laveren. Wtmuntende toevallen van gheluck hellen veeltijdts tot sware veranderinghen, seydt Cæsar. Het onmatich ende uytschetterende lachen werdt veeltijts met tranen besloten. Alle voorspoet is wanckelbaer: in voeghen dat selfs de aldergheluckichste niet en weten hoe langhe hun welstant dueren sal. Wat heerschappye isser, seydt Seneca, de welcke niet den val, de vertredinghe, den heerscher, ja den beul op de hielen na en gaet? En dickwils isser niet veel spelens tusschen d'een en d'ander. Op een Conincklijcke stoel verheven te sijn, ende selfs een vootval te doen aen andere, is somwylen nau een ure tijdts verscheyden. Wie en siet niet dat hooge boomen langhe wassen, en dickwils op een ooghenblick uytgheroeyt werden? Het is dan best t'elken als ons het Gheluck toelacht, op ons hoede te zijn: op dat wy met het bedrieghelijck lock-aes, ghelijck een domme visch niet wech gheruckt en werden.

Voor al u saken wel besint,
Wanneer u schip seylt voor de wint:
Want die in 't Gyben eens misdoet,
Verliest wel licht'lijck lijf en goet.

Voor kleyn ghenucht, groot ghesucht.

Siet herwaerts, wulpsche Ieucht, wat mach't den gilt-os baten,
Dat hy een korten tijdt gheleydt wert achter straten,
Met bloemkens opghepronckt? dat hy met soet gheklanck,
Ghetroetelt wert? naedien hy wert gheleydt ter banck.
Hoe kort is 's werelts lust! hoe langh des hels verderven!
O lust berooft van rust! ô doot, ontbloot van sterven!
Wat ramp! wat gaet ons aen? hoe is ons treck soo groot
Tot korte vreucht, waer van de nae-smaeck is de doot?

Mundus transit, & concupiscentia ejus.
1. Ioh. 2.

Taure quid eximiis te cornua nexa corollis,
Quidve juvant agili tympana pulsa manu?
Mox lanius rigidâ feriet tibi colla securi,
Parvaque perpetua gaudia nocte lues.
Quid rosa, quid litui tibi, quid, homo, blanda libido
Proderit? & vasto quidquid in orbe placet.
Heu! levis & brevis est mundi, vel summa, voluptas,
Et premit emeritum mors sine morte jecur.

De court plaisir, long repentir.

Qve sert au pauvre bœuf, des fleurs qui l'environe,
Puis qu'un sanglant boucher de si pres le talonne?
Qu'attens-tu cœur charnel des voluptez confort?
Helas! de là ne vient qu'une immortelle mort.

Orbis terrarum homini tanquam theatrum est, unusquisque ibi nostrûm scenæ servit, comicam hic, tragicam ille personam sustinet: Comicam certè vir bonus; quocunque enim ille exordio Actum incipit, lepido utique ac festivo fine vitæ fabulam claudit. Tragico cothurno indutus prodit homo nequam: nec personam ponit, nisi cruentus. Actus enim postremus nunquam illi alius nisi funestus ac tristis. Quotiescumque igitur hunc aut istum improbum initio Satrapæ personam sustinere, ac magnum aliquid spirare videbis; contine te, ac suspende paulisper judicium, dum tragico boatu Scena claudatur. Finis distinguit fabulam.

Quis bovem nitidum in pratis luxuriantem dum videt, securim non cogitat? Quis taurum sub jugo gementem dum conspicit, macello haud destinatum non concludit? Concludamus & nos, impiorumque fœlicitate nihil infœlicius esse statuamus, nec enim unquam principia impiorum tam invidenda, quàm exitus deplorandus; nunquam piorum principium tam triste, quàm finis est placidus.

De werelt (seyter een) is aen den mensche als een thoneel, yder een heeft daer als sijn rolle, te spelen, den eenen, in een Bly-endichspel, den anderen in een Treurspel. Een vroom mans leven heeft de eyghenschap van een Comedie, want hoedanich zijn begintsel oock wesen mach, soo maeckt hy altijdt een vrolick eynde: Den goddeloosen daerenteghen is een recht Tragedie-spelder. Wanneer ghy daeromme eenich werelts kint, ten eersten aenvanghen, in heerlicheydt hooghe siet uytmunten: schorst u ordeel een weynich op, ende let op het eynde: noyt en hielter Treurspeel op alleenlick met een uytkomen, de eyghenschap vande Spelen is meest gheleghen in het besluyt, let daerom wel op het laetste: op't scheyden vande mart (segt ons spreeckwoordt) kentmen de Koopluyden. Wie sieter een vetten Os in een welbegraesde weye, die niet en denckt datse teghens de byle opwast? Wie sieter daerenteghens een beest suchten onder het jock, die niet en merckt, dat 'tselve niet en is voor het vleesch-huys? laet ons dan besluyten, en seggen datter niet ellendigher en is, als het gheluck vande goddeloose; niet geluckiger, als den teghenspoet der vroomen. Het begintsel van een booswicht en wort nimmermeer soo seer benijdt, als zijn eynde beklaeght werdt. De begintselen vande Godtsalighe en zijn nimmermeer soo verdrietich en beswaerlick, als haer eynde is sacht en lieffelijck.

DVM TRAHIMVS, TRAHIMVR.



MORALE.

Sen. Oed.

Fatis agimur, cedite fatis.
Non sollicitæ possunt curæ
Mutare rati fœdera fusi.
Quidquid patimur mortale genus,
Quidquid facimus, venit ex alto.

Seneca.

Necessitatis non aliud effugium est, quàm velle, quod ipsa cogit.

SACRVM.

Psalm. 103, Buch.

Ille flammantis super alta cœli
Culmina immotum solium locavit,
Et suo nutu facilè universum
Temperat orbem.

Herm. Pœmand. Cap. 11.

Omne motum non in moto movetur, sed in quiescente, & id quod movet, quiescit.

Stil-

Stil-staen beweeght.

LIef, ghy en treckt my niet, nochtans werd' ick ghetoghen;
Ick treck u, wat ick magh, maer ghy wert niet bewoghen:
Al treck ick, ghy staet stil; u stil-staen my beroert,
Mijn kracht niet u tot my, maer my tot uwaerts voert.
Siet! wat een seldsaem dinck! hoe dat ick u meer trecke,
En hoe ghy vaster staet; hoe ick my meer verwecke,
Om heen tot u te gaen. Ah! hoe sy stilder sit,
En koelder haer ghelaet, hoe 't hart my meer verhit.

Dum trahimus, trahimur.

HÆc Domina est, medio quæ surgit in æquore Rupes,
Quemque vides, parvæ navita puppis, ego.
Dum traho te, mea Vita, trahor, tu tracta quiescis,
Non trahis, ipse sequor: te traho, Phylli, manes.
Nil agis, ast ego totus agor: nihil ipsa moveris,
Tota sed interea tu mihi corda moves.
Me miserum! ad Dominam veniens tractusque trahensque:
Hoc magis, heu! cupio, quo magis illa negat.

Ton non mouvoir, mouvoir me faict.

IE tasche t'esmouvoir, mais voicy, que j'admire,
Tu ne te bouges pas, il est tiré qui tire.
Le Rocq de ton esprit; Madame, ta rigeur
Sans s'esmouvoir en rien me faict bransler le cœur.

Ovid. Amor. Eleg. 19.

SI nunquam Danaën habuisset ahenea turris
Non esset Danaë de Iove facta parens.

Dan. Heyns.

SÆpe ego cum possem facilem exorare puellam,
Difficilis mentem cœpit habere meam.

. . . .

TV quoque vel differ, vel ne concede, quod opto:
Si mea jam nolis esse, petentis eris.

Den trecker wordt ghetooghen.

DEn rotz-ſteen die ghy ſiet, is' t richtſnoer van ons leven,
Dē noot-dwanck vā ons doen, van Godt ons voorgeſchreven.
Maet-roos, die met ghewelt, en nae ſijn eyghen wenſch,
Den rotz-ſteen trecken wil, dat is den dommen menſch.
Gods ſchickinghe ſtaet vaſt, gheen menſch kan die beweghen.
Wat ſpertelt ghy, ô dwaes, wat worſtelt ghy hier teghen?
Wort wyſer, al die u hier in wel eer vergreept,
Die gaen wil, wert gheleydt? die niet en wil, gheſleept.

Adtrahens abſtrahor.

SIt fatalis apex, ſcopulus, quem conſpicis, hoſpes,
Eſto tibi, parvæ navita puppis, homo:
Aſpicis, ut vaſtam convellat homuncio cautem,
Inque levem ſatagat ducere ſaxa ratem.
Illa ſuo ſtant fixa loco, nec tracta ſequuntur,
Qui trahit, interea ſe videt ipſe trahi.
Fata reluctantes rapiunt, ducuntque ſequentes;
Cedere qui non vult ſponte, coactus abit.

A malheur & encombrier, Patience eſt le vray boucher.

POurquoy ta foible main tirer ce rocq s'avance,
Qui toy & tout le tien, ſans ſe mouvoir, eſlance?
Or, ton fatal deſtin apprens, homme, en ce rocq,
Lequel, tirer ſi veux, toy meſme auras le chocq.

LA priere laquelle Epictete nous commande tousjours avoir à la bouche (de laquelle faict mention le Sieur du Vair au Manuel d' Epict.) me ſemble plus haute que d' un Philoſophe.

Mon Dieu conduiſe moy, par la voye ordonnée,
Ie ſuivray volontiers, de pœur qu'un fort lien
Ne m'entraine meſchant, ou en homme de bien
Ie pourrois arriver, ſuivant la Deſtinée.

Quid luctemur homulii? calcitrones & refractarii equi hoc conſequuntur, ut verbera etiam aliquot excipiant, nec excutiant tamen jugum, ait ille: hominum enim in rebus gerendis ſententias non minus fatum, quàm calculos fluviorum limus obruit (Pauſan. in menip.) nec enim conſilio prudenti, nec remedio ſagaci divinæ providentiæ fatalis diſpoſitio ſubverti poteſt, clamat vel ipſe Apulejus. Optimum igitur eſt pati (inculcat Seneca) quod emendare non poſſis, & Deum (quo auctore omnia eveniunt) ſine murmure comitari. Malus ille miles, qui Imperatorem ſuum gemens ſequitur; nihil autem ita plagas coercet, ut patientia.

HEt ghebedt dat Epictetus ons beveelt altijt inden mondt te hebben, verhaelt by de Heer Preſident du Vair, dunckt my vry al wat hoogher te gaen als de leere vande Heydenſche wijſ-gierighe:

Leydt my door dijn beſtemde baen
Mijn God, ſoo ſal ick willich gaen
Daer ick, ghelijck een eerlijck man,
Naer u beſchickingh komen kan:
Of anders werd' ick, als een wicht,
Gheſleept nae mijn beſcheyden plicht.

Wat worſtelen wy dwerghen hiet teghen? een aerſelende ende achter-uytſlaende peert doet met ſijn ſterckheyt gheen ander voordeel, als dattet zijn lijf vol ſlaghen krijcht, en moet niet te min het gareel draghen, en den ploech voorttrecken. Den raedt ende beſluyt der menſchen wert vande beſchickinge Godes immers ſoo lichtelijck beloopen ende geheelijck bedeckt, als de keyen aen den oever liggende, door het opgeworpen ſlijck ofte zant vande overlopende reviere, ſeydt Pauſan. Gods eeuwighe voorſienicheyt en kan noch door wyſen raet, noch kloeck verſtant van 's menſchen vernuft eenichſins verhindert werden, ſeydt ſelfs den goddelooſen Apulejus. 't Is dan beſt, geduldelick te verdraghen 't gene men noch beletten, noch verſetten kan: 't Is beſt, God, door wiens macht alles beleyt wert, ſonder tegen-knorren ofte morren in te volghen. Ten is geen rechtſchapen Lansknecht, die met onwillicheydt ende al ſuchtende zijn Veltoverſten na volgt. Daer en is niet dat plaghen en ſlaghen meer verſacht, als lijdtſaemheyt.

God, den onbeweechden Rotſteen, beweecht het al. Pſal. 18, 3. Act. 17, 27.

O! Welck een ſware laſt is't, van Gods aert te ſchrijven,
Voor ons, die als een damp hier opter aerden drijven!
Doch, t' wijl ons kindtſchen mont hier ſoo wat ſtamert of,
Het zy, ô grooten God, het zy, met dijn verlof.
Du biſt de Rots, die dit groot Al daer heen kondt voeren,
Beſorcht ons, ſonder ſorch, beroert ons, ſonder roeren.
Raeckt alle dinck, en reckt alleenlijck uyt dijn wil,
O wonderbare kracht! die 't Al beweecht, is ſtil.

Quod movet, quieſcit.

Pulvis & umbra ſumus, deſcribere numen Olympi
Non opis eſt noſtræ; pulvis & umbra ſumus.
Pace tua liceat tamen, O Deus optime, de te
Paucula vel blæſo promere verba ſono.
Tu Rupes, qui cuncta trahis, qui cuncta gubernas,
Eſt tamen interea, te penes alta quies.
Nulla ſubit te cura, Pater, tamen omnia curas,
Aſtra Solumque moves, nec tibi motus ineſt.

Toute bonne donation & tout don parfait eſt d'enhaut, deſcendant du pere des lumieres, par devers lequel il n'y a point de variation ny d'ombrage de changement. Iacq. 1, 17.

Voicy! tout l'univers de ceſte grande Roche
Attiré ſans tirer: quand Dieu ſur nous decouche
Tantoſt ſes dons, tantoſt ſa foudre & ſon couroux:
Le tout mouvant eſt coy, le puniſſant eſt doux.

Noſne infinitum, æternum, ac ineffabile Numen (ex quo, per quod, & in quo omnia, à quo ſunt omnes cauſæ cauſarum) definiamus aut deſcribamus? noſne homulli futiles, ac nihili, qui necdum culicis aut pulicis corpuſculum, ſatis perſpeximus? abſit, abſit. Deus religione tantùm intelligendus, pietate profitendus eſt, ſenſu verò perſequendus non eſt; ſed adorandus, ait Hilarius. Interea tamen, ore venerabundo ac humili, de Deo fas eſt proloqui ea quæ ipſe de ſeſe, in libris myſticis, memoriæ prodidit. Nec brevius quidquam aut mirabilius ex immenſo iſto Oceano facilè depromat aliquis, hoc elogio, Deum immobilem eſſe, omnia tamen movere; Deum ſecurum eſſe, omnia tamen curare; Deum inconcuſſum eſſe, omnia tamen quatere. Plura quid addam? quicquid in Deo eſt, Deus eſt; inquit Hilarius. Melius ergo Deum ex operibus cognoſces, &, ut ſolem non directò, ait Hermes, ſed in aquis intuemur; ſic Deum in operibus. Eo ſi quis ſe modo ad Deum attollat, ilicò humiliabitur; nec enim fieri poteſt, ut quis Deum cogitare, & eodem tempore elato animo eſſe poſſit.

Hoe ſouden wy dat oneyndich, eeuwich, onuytſprekelijck weſen Godes, uyt het welcke, door het welcke, en in het welcke alle dinghen zijn, van 't welcke de begintſelen aller begintſelen afdaelen, hoe ſeg ick, ſouden wy den aert en eyghenſchap van 't ſelve recht beſchrijven? Wy arme aertwormen, die nauwelijck noch de eygenſchap van een nietighe Mugghe ofte Vloo recht onderſocht hebben? Godt is door nedericheydt te verſtaen, door Godsdienſticheyt te belijden, niet met onſe ſinnen op te volgen, maer aen te bidden, ſeydt den Oudtvader Hilarius. Ondertuſſchen nochtans iſſet niet ongheoorloft, met eerbiedighen en nederighen monde van Gode te uyten, het gene hy ſelfs van hem door ſijnen Geeſt heeft laten ghetuygen. Waer van dit kortelijck, doch grondelijck kan gheſeydt werden. Dat hy alle dinghen beroert, ſelfs onberoerlijck: dat hy alle dingen beſorcht, ſelfs buyten ſorge: dat hy alle dingẽ beven doet, ſelfs geenſins beweecht zijnde: om kort te ſpreken, al wat in Gode is, dat is Godt, ende Goddelijck, ſeyter een Outvader. Het goddelick weſen dan, is beſt te kennen uyt ſijn wercken, ende ghelijck wy de Sonne niet regel-recht, maer in het water aenſien en konnen, alſo mede Godt niet als in ſijne wercken, ſeydt Hermes. Yemandt dan, in voegen als vooren, ſick tot Gode verheffende, ſal buyten twijfel ſick ten hoochſten vernederen, want wie en ſoude ſick ſelven niet verachten, ende onder ſick nederſygen, als hy op Godt maer en denckt?

REPERIRE, PERIRE EST.



MORALE.

Martialis.

CVm te non nossem, dominum regemque vocavi:
Cum bene te novi, jam mihi Priscus eris.

Erasm. in Apopht.

Est aliqua sapientiæ pars, silentio stultitiam tegere.

Alciat. ex Græc.

QVum tacet haud quidquam differt sapientibus amens,
Stultitiæ est index linguaque voxque suæ.
Ergo premat labium, digitoque silentia signet,
Et sese Pharium vertat in Harpocratem.

SACRVM.

Basil.

ANimi morbus est, malè & superflue de Deo quærere.

August. lib. 2. de Ord.

Deus melius scitur nesciendo.

Hilar. de Trin.

DEus religione intelligendus est, pietate profitendus est, sensu verò persequendus non est, sed adorandus.

Deut. 29, 19.

LEs choses cachées apartiennēt à l' Eternel nostre Dieu: mais les choses revelées sont pour nous & nos enfans.

'T vlucht

'T vlucht, krijghet lucht.

WAer dat den Maeghdom leyt ginck Els haer voester vraghen,
De min dacht, segg' ick't niet, sy mocht daer van gewagen
Aen Ritsaert, dat's een boef, die soud' haer doen bescheyt;
Dies sprack sy, neemt dees doos, hier in de Maeghdom leyt:
(Int doosken sat een vinck.) De min was nau vertoghen,
De doos was op-ghedaen, de voghel was ontvloghen.
Ach Maeghdoms meeps ghewas! dat ons soo licht ontglijt,
Met soecken jaeght-men't wegh, met vinden wert-men't quijt.

Inveniendo amittitur.

VIrgineum Cajeta decus dum laudat Alumnæ,
Virginitas ubi sit, Lydia nosse cupit,
Dum, mage suspectum ne consulat illa, veretur;
Exiguam nutrix pyxide claudit avem:
Hoc cape, Virginitas latet hîc, ait, arca repente,
Vt stetit in thalamo solâ puella, patet.
Vix bene tegmen hiat, volat irrevocabilis ales,
Hei mihi virginitas, dum reperitur, abit.

Trouver, est perdre.

LOrs quant l'oiseau caché te donna ta nourrice,
De curiosité vouloit oster le vice
Hors ton esprit: Margot jamais sçavoir convient
A fille tout cela, qu'à fille n'appartient.

Ambros. de Virg.

CLaude vas tuum, ne unguentum effluat, claude virginitatem verecundiâ loquendi, & abstinentiâ.

Hieron. ad Salvian.

TEnera res in fœminis pudicitia est; &, quasi flos pulcherrimus, citò ad levem marcessit auram, levique flatu corrumpitur, maximè ubi & ætas consentit ad vitium.

Annæn. Robert. Lib. 2. Rei. Iud. Cap. 12.

Sæpe explorando, An, & ubi virginitas sit, virginitas amissa est.

Een open mondt toont 's harten grondt.

MEn heeft ghemeent, ſo langh dit doosken bleef geſloten,
Dat fraeyheyt, ſonder ent, hier binnen lagh ghegoten,
Soo ſchoon waſt in 't geſicht; maer, als het open ginck,
Doen was den heelen ſchat niet anders als een vinck.
Pier ſcheen een dapper man, eer dat hy hadd' geſproken,
Sijn zouteloos gheral heeft al ſijn lof verbroken.
Die niet te wijs en is, en niet wil ſchijnen geck,
Die ſpreke niet te veel, ſoo heelt hy ſijn ghebreck.

Silendo ſtolidus ſapienti par eſt.

HAc, dum clauſa fuit, ſub pyxide mira latere
Regaleſque tegi quiſque putavit opes;
Mox, ut aperta fuit, ſpectacula ludicra vulgo
Præbet, & è capſâ parva volavit avis.
Dum ſiluit tua lingua, virum te, Baſſe, putavi:
Teſtatur puerum te ſine mente ſonus.
Qui loquitur, populo ſe præbuit ille videndum.
Vel fatuus, preſſo dum ſilet ore, ſapit.

Sans langage, le fol eſt ſage.

TOut ſemble bel & bon, quant ceſte boite eſt cloſe,
Mais quant un malotru ouverte la propoſe,
Le jeu eſt tout gaſté, le mõde voit que c'eſt;
Pour ſage on tient le fol, ſi long temps qu'il ſe taiſt.

MVltis præclarum videtur bene loqui, prudentioribus appoſitè tacere. Quoties enim, extra notam ſimulationis, aut ignorantiæ, tacere fas eſt, ſilentium, non loquacitatem, hominem cordatum indicare cordati judicant: nec quantâ quis, ſed qualia loquatur; nec verborum molem, ſed pondus attendendum eſſe. Vt moneta illa optima eſt, quæ pretii plurimum habet in parvâ mole, ſic ſermo, qui ſenſus, ait prudens vir, & confidenter addit; Quid viſurus ſim neſcio, ſed verboſos valdè & una ſapientes nondum vidi. Cor fatui (inquit Salomon) eructat ſtultitiam. Aut nihil igitur, aut accuratè loquendum; ne lingua, quæ in humido ac lubrico eſt, (ut Antiqui dicebant) alibi titubet, aut vacillet; nec enim turpe adeò pede, quam mente labi, ait Stobæ. Concludo, & cum Maximo ſilentium optimum atque tutiſſimum rerum adminiſtrandarum vinculum eſſe definio.

VEel achten 't een groote ſake wel te konnen ſpreken: wyſe luyden houden meer van wel te konnen ſwyghen, jae oordeelen, dat ſoo menichmael yemandt ſwygen mach, buyten verdachtheyt van onwetenheydt ofte geveynſtheyt, dat het ſwygen, en niet het ſpreken een waerteycken is van een rechtſinnich verſtant. Niet hoe vele, maer hoedanighe reden dat yemandt voorbrenght, niet de mennichte, maer het ghewichte der woorden, is bedenckelijck. Ende gelijck dat voor het beſte gelt wert gehouden, 't welck in weynich ſtoffe, groote waerde vervat: ſo moetẽ oock de redenen, die weynich woorden, en veel ſins in hebben, hoochſt gheacht werden. Ick en weet niet, ſeyter een geleert man, wat ick noch ſien ſal, maer tot noch toe en hebbe ick noyt veel-ſpreckendẽ menſche wijs gevondẽ. 'Tſchijnt ſtout geſeyt te zijn, doch Salomon ſelfs is al mede van dat gevoelen: waer veel woorden zijn, ſeyt hy, daer hoortmen den ſotten. Ghelijck het metael door zijn klanck, ſoo wort den menſche door ſijn reden onderſcheyden, ſeydt Quintilianus. Het is daerom oorboir ofte geene, ofte welvoegende redenen voort te brengen, op dat de tonghe, die in 't natte en gladde haer woonplaetſe heeft, (gelijck de Ouden ſeydẽ) niet ergẽs in en glibbere: want ten werdt niet ſoo quaet ghehouden metten voeten, als mette tonghe, te ſtruyckelen.

Het en behoort u lieden niet toe, te weten de tyden ofte ſtonden, die de Vader in ſijn eyghen macht gheſtelt heeft. Actor. 1, 7.

DAt Heylichdom, ô Maeght, hier binnen lagh verholen
Was u geſeydt, maer, ſiet! nieusgierheyt deed' u dolen:
Ghy woudet voor u ſien, en taſten metter handt,
'T gheen u niet en betaemt, en ſoo quaemt ghy in ſchandt.
Laet daer des Heeren Arck. Des hemels hooghe ſaecken
En ſtaen ons niet te ſien, en ſtaen ons niet te raecken.
Niet ſoecken is hier beſt, 't niet weten hier verkieſt;
Die ſoeckt, hier niet en vint: en die hier vint, verlieſt.

Tegenda non detegenda.

FIda tibi nutrix hac pixide ſacra latere
Dixerat, & ſatis hoc debuit eſſe tibi;
Quid tractare manu, quid cernere, virgo, requiris,
Quæque tenere manu, quæque videre nefas?
Sacra Dei reverenter habe. quid fœderis Arcam
Tangis? iô, cohibe ſtulta puella manus.
In multis neſcire juvat, ſciviſſe nocebit,
Sæpe perire fuit, quod reperire vocant.

Tu n'as que faire de voir de tes yeux les choſes ſecretes. Eccleſ. 3, 22.

QVel curieux deſir ton pauvre eſprit incite,
Pour voir ce que ne dois? trouvant en ſeras quite,
Ne ſonde les ſecrets, ains mets au ciel ton cœur:
Ne touche de la main à l'Arche du Seigneur.

VT genus quoddam eſt ſtolidæ ſapientiæ, ita doctæ ignorantiæ ſpeciē prudentiores notant. Quemadmodum enim omniū rerum, ſic & ſcientiæ quoque intemperātiâ laboramus. Deus melius ſcitur neſciendo, inquit Auguſt. quæq; ille occulta eſſe voluit, minimè ſcrutanda ſunt: nā de Deo, etiam vera dicere, periculoſum eſt. Abſit ergo illicita ac otioſa curioſitas, ſobrius intellectus in omnibus aptior eſt: reficit quippe animā, nec gravat mentem, inquit ille. Apage mihi cū iſtis (ut Plato ait) qui ſatagunt inquirere in ea & quæ ſupra terram, & quæ ſupra cœlū ſunt. O homo, quid miraris ſiderum altitudinē, & profunditatē maris? animi tui abyſſum intra, ac mirare, ſi potes, ait Iſidor. de ſummo Bon. Præſtat diſcere ad veritatē, quā ad vanitatē; & in hoc deſino.

GHelijcker een aert is van dwaſe wijsheyt, ſoo iſſer mede een ſoorte vā geleerde onwetenheyt. Want ghelijck den menſche in alle dingen onmachtich is, ſo is hy mede overtollich in leerſucht. Men weet Godt beſt, met niet te weten, ſeydt Auguſtinus, en al wat de Heere voor ons verborghen heeft, en dient niet naegeſpoort: ſelfs met waerheyt van Gode te ſpreken, is ſorchelijck, en niet ſonder gevaer. 'T is daerom gheraden alderley nieuſgierige neuſwijſicheyt te verwerpen. Een nuchter verſtant, een matighe wetenſchap is tot alles bequaemer, want ſy verquickt de ziele; ende en beſwaert gheenſins het gemoet. Wech dan met de ghene die (ghelijck Plato ſeydt) willen doorgronden en het ghene dat boven der aerde, ende het ghene dat boven den hemel is. Wat verwondert ghy u, ô Menſche, over de diepten der zee, over de hoochte des Hemels? Treet inden afgrondt uwes gemoets, indien ghy kondt, en verwondert u dan, ſeydt Iſidorus. 'T is ons nutter te ſtaen naer waerheydt, als na ydelheydt. Niet hoe veel, maer hoe eel, ſeydt het ſpreeckwoordt.

LÆDIT INEPTOS.



MORALE.

Theodoret.

NEque ensis cædium causa est, sed is qui ense malè usus est, neque divitiæ & paupertas, aliæque vitæ prosperitates & adversitates reprehendi & accusari merentur, sed qui unoquoque eorum præter leges utuntur.

SACRVM.

Prov. 8.

IVsti sunt omnes sermones mei, non est in iis pravum quid, neque perversum: recti sunt intelligentibus & æqui invenientibus scientiam.

1 Corinth. 1, 18.

A Ceux qui perissent la parole de la croix leur est folie, ains à nous qui obtenons salut, elle est vertu de Dieu.

'Tis

'T is quaet, voor die 't mis-vaet:
'T is goet, voor die 't wel doet.

DEn Pieter-man is ſpijs, voor een die kent ſijn ſtreken,
En ſoo behendich grijpt, dat hy niet wert gheſteken.
Dit dinck dient wel ghevat: de handeling iſt al,
Want door een quade greep wert yemant dul of mal.
Ghy ſult dien viſch hierom den eenen hooren prijſen,
Ghy ſult van dit ghedrocht een ander hooren grijſen.
Van een, en 't ſelve dinck lacht d' een, en d' ander ſchreyt;
De liefd' is Pieter-man: daer med' iſt al gheſeyt.

Lædit ineptos.

EXtrahitur noſtro mirabilis æquore piſcis,
(Effuge piſcator, ni tibi docta manus:)
Quem ſi forte rudi quis tangere ſuſtinet auſu,
Ille venenatâ cuſpide læſus abit:
Qui cautè tenet hunc, doctaque eviſcerat arte,
Mox impune coquo tradere monſtra poteſt.
Hic quod edat, quod lædat, habet contrarius alter,
Quid multis opus eſt? hoc in amore valet.

L'addroict n'a mal.

CIl qui vive la prend, & où qu'il faut, la touche;
Appreſte, quant il veut, viande pour ſa bouche;
La mal addroicte main produira l'enrager,
Dis, n'eſt-ce pas l'amour dont tu me veus parler?

Ovid. 1. Amand.

ARte citæ remoque rates veloque reguntur,
Arte leves currus, arte regendus amor.

Veget. lib. 3. in Præf.

QVi ſecundos optat eventus, dimicet arte, non caſu.

Apul. ex Afran.

AMabit ſapiens, cupient cæteri.

't Is kunst te leven.

DEn desen vangt een visch, en schenter aen zijn handen;
Den genen lachter om, en wetter op sijn tanden.
Dit sietmen alle daegh. Den Pieterman heeft dat,
Hy is, of goet, of quaet, al nae hy wert ghevat.
't Wel leven is een kunst, en dat niet van de minste.
Dat quaet beleyt verbrot, brengt goeden raedt tot winste.
Een dinck heeft dien verrijckt, en genen uytgheput;
Dat elck is even nae, is elck niet even nut.

Non omnibus omnia.

PAscitur ille cibo, depascitur iste veneno;
Inque pari causâ quod gemat, alter habet.
Res eadem quare juvet hunc, cur torqueat illum,
Quæritis? in causa est læva, vel apta manus.
Apta manus festos & tristia vertit in usus,
Ipsa vel evertit gaudia læva manus.
Artis opus vita est, non omnibus omnia quadrant.
Quod nocet huic, illi commoda sæpe tulit.

Deux mendians à un huis,
L'un a le blancq, & l'autre le bis.

DEux touchent un poisson,
dont l'un est mis en rage,
Et l'autre estant joly, s'en rit de
bon courage.
Tout n'est pas propre à tous;
dont l'un faict son profit,
Vn autre pert ses biens, &
creve de despit.

NEc satis clavus, nec satis est frænum, nisi adsit qui arte moderetur, non satis cythara, nisi qui scitè moduletur. Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta. Egregiè, ut cætera, Aristot. tantum, inquit, ad unumquemque fœlicitatis pervenit, quantum cuique virtutis ac prudentiæ. Priscis mortalibus feræ damno fuere, utpote identidem ab eis læsis; posteriores etiam in suum commodum vertere cœperunt, carnibus vesci, pellibus vestiri, felle mederi. Nam quemadmodum unius & ejusdem herbæ apis florem sequitur, capra fruticem, sus radicem, bos folium, aves semen; ita quisque pro ingenii modo utilia aut futilta ex re quapiam colligit. Aqua maris inutilis est potui, sed alit pisces, ac servit navigantibus. Ars utentis rerum usum distinguit, & sapiens, ut ait Comicus, fingit fortunam sibi. Longè aliter Penelopen Vlysses, alites Eurimachus spectabat; aliter solem Pythagoras, aliter Anaxagoras; ille ut Deum, hic ut lapidem prospectabat: virtutem denique ipsam non eodem modo Socrates atque Epicurus. Socrates quidem tanquam beatitudinis, Epicurus tanquam voluptatis amator sequebatur. Quid tandem? Peregrinemur ut apes, non ut araneæ, &, quod in quaque re commodi est, id excerpamus.

NOch het roer aen het schip, noch den toom aen het paert baten yet, sooder niemant en is diese wel bestiere. Luyt eñ Cyther zijn te vergheefs, sonder goede meester dier op spele. Alle dinghen staen alle man niet even wel ter handt, maer yder een treckt soo veel voordeels uyt eenich dinck, als hy wijsheydt heeft. De wilde dieren zijn in oude tyden byde onervaren menschen schadelijck gheacht geweest, midts zy-lieden telcken daer van gequetst wierden. De nakomelingen daerentegen hebben suyt de selve groot voordeel weten te trecken, als der selver vleesch tot spijse gebruyckende, de vellen tot kleedinge, de galle tot gesontmaeckinge: want gelijck aen een ende het selve kruyt de Bie nae de bloemen tracht, de Geyte nae de spruyte, het Vercken nae de wortels, den Os naer het blat, den vogel nae het zaet; also plach een yegelijck nae den inval van zijn vernuft, uyt een en de selve sake den eenen nutte dingen, den anderen niet dan beuselingen te trecken. Een purpuren kleedt sal den mensche verheughen ende tot vreuchde verwecken, ende den Stier doen woeden. Het Zeewater en deucht niet tot dranck, is evenwel bequaem totte visscherie ende de schipvaert. De konste des gebruyckers onderscheydt de dingen, ende een vernuftich mensche kan sijn eygen geluck smeden. De deucht selfs en wert niet op eene wyse by Socrates en by Epicurus betracht, want den eenen volgt dese om der geluckfalicheyt, den anderen om der wellust wille. Voor besluyt, laet ons handelen ende wandelen als Byen ende niet als Spinnen, op dat wy uyt alle dingẽ het beste verkiesen.

Den desen een reuck des doots, ter doot: Ende den genen een reuck des levens, ten leven. 2 Corinth. 2, 16.

DEn Pieter-man verweckt in desen mensch verblyden,
Een ander man gheraeckt door hem in bitter lyden:
Niet door des vischs ghebreck, den visch is wel en goet,
'T is 's Visschers eyghen feyl dat hem de pijn aendoet.
V wet, Heer, is oprecht, en al dees vreemde streken
En zijn niet van u woort, maer 's menschen quae ghebreken.
Waer 't Bieken honich soeckt, op bloemkens of op kruyt,
Daer zuyght de vuyle Spin vergiftich voetsel uyt.

Qui quærit legem, replebitur ab ea, & qui insidiose agit, scandalizabitur ab ea. *Eccles. 32.*

PIscis idem genus hüic alimenta benigna ministrat,
Piscis idem genus huic causa doloris erit.
Cur aliquis piscem pronunctiet esse malignum?
Cum nocet, haud piscis, sed, coce, culpa tua est.
Sancta Dei lex est, fert pagina sacra salutem,
Quo pereat, tamen hinc lector iniquus habet.
Libet apis violas, & aranea libet easdem;
Hæc aconita trahit floribus, illa favos.

Le fol est l'autheur, de son malheur.

DEux prennent un poisson,
poisson de mesme sorte,
L'un en sent grand tourment,
& l'autre bien s'en porte:
La cause du malheur est la
mal-adroite main:
Ta loy est juste, ô Dieu, meschant le cœur humain.

AB ipso Conditore nihil malum aut turpe, ait Hermes: turpia enim sunt affectiones inhærentes generationi, sicut ærugo æri, sordes corpori; atqui nec æruginem fecit faber, nec sordes auctor produxit, nec malitiam Deus. Scripturam Sacram, ad stabiliendas omnium ferè ætatum hæreses, detorquere omnes videntur; atqui id non scripturæ vitio, sed naturali hominum sive ambitione, sive pravitate fieri, ratio docet. Vultures ad malè olentia corpora, præteritis amœnis ac odoriferis, feruntur; muscæ sana corpora prætervolant, ad ulcera properant. Ita isti, claris ac perspicuis Scripturæ locis omissis, obscuris ac dubiis adhærescunt, aut non rarò perversa interpretatione dubios facere conantur. Imo verò quemadmodum eadem purpura homines delectat, ac ad gaudium provocat, tauros offendit, ac irritat ad pugnam; sic ex eodem loco; hic doctrinæ salutaris, ille schismatis ac sectæ occasionem sæpe arripuit. Vnde hoc? verbo dicam: Deus bonus; Scriptura sancta, Homo perversus.

VAnden Schepper en comt niet quaedts, seydt Hermes, want het gheene dat inden mensche quaet is, zijn des selfs aengheboren ghenegentheden, hem aenhanghende gelijck den roest het yser, ende de vuylicheyt het lichaem doet, nochtans en is de smit gheen oorsaecke vanden roest, noch den ghenen die het lichaem gheteelt heeft vande vuylicheyt, noch Godt vanden quade. Dat de heylighe Schrift tot versterckinghe van alle ketterijen werdt te berde ghebracht, ofte door verdorventheydt, ofte door eergiericheydt der menschen, leert de ervarentheydt. De Giervoghels, al wat wel rieckt voorby vlieghende, vallen op de stinckende en bedorven lichamen. De Vlieghen ghesonde leden verlatende, gaen suyghen aen sweeren ende etterbuylen. Veel menschen effene en nutte Schriftuer-plaetsen vande handt slaende, nemen genuchte vreemde besluyten te smeden, uyt eenighe twijfelachtighe ofte duystere redenen. Ia ghelijck een ende het selve purpuren-cleedt de mensche vervrolickt, de Stieren vergramt en doet rasen; op ghelijcke wijse sal den eenen somwylen Godtsalighe leerstucken, een anderen schadelijcke Ketterijen, uyt een en de selve plaetse trecken. Wat is hier te reden van? in't corte; Godt is goedt, de schrift is heylich, maer den mensche is verkeert.

Als quaet, uyt goet, ons weder-vaert,
Dat comt uyt ons verdorven aert.

TANGOR, NON FRANGOR AB VNDIS.



MORALE.

Horat. Sat. 1, Lib. 1.

M*Iraris cũ tu argento post omnia ponas,*
Si tibi non præsto, *quem non merearis amorem?*

Plut. in Præc. Matrim. ex vers. Amiot.

P*Laton escrit que la cité est bien heureuse ou on n'entend pas ces mots*, cela est mien, cela n'est pas mien, *mais ces paroles là doivent bien encore plus estre bannies hors du mariage.*

SACRVM.

Ambros. de Virg.

D*Iscite in hoc mundo, supra mundum esse; & si corpus geritis, volitet in vobis ales interior.*

Philip. 2, 15,

A*Fin que vous soyez sans reproche & simples enfans de Dieu, irreprehensibles au milieu de la generation tortue & perverse.*

Alle aenſprekers, gheen harte-brekers.

GHy ſit, als eerſte Raet, in Venus gulden ſale,
En wert aldaer begroet met d'alderſoetſte tale,
Die minnaer heeft gheleert: Men knielt daer voor u ſtoel,
Men biet u lijf en ziel; maer ghy blijft even coel.
Nu iſſet immers waer (wel eer hiel ick 't voor droomen)
Dat door de zoute zee wel vloeyen ſoete ſtroomen,
Die even-wel in als hun houden onvermengt.
Lief, ghy cont gaen door 't vier en blijven onverſengt.

Tangor, non frangor ab undis.

PHylli Dionæis circundaris undique turmis,
Et Venus in venas non venit ulla tuas.
Mille proci calidis implent tibi queſtibus aures,
Tu tamen, in mediis ignibus, igne cares.
Sic manet & Fluvio, licet æquora vaſta pererret,
Qui fuit ante color, qui fuit ante ſapor.
Vis fluvii miranda, meæ vis mira Puellæ,
In circumfuſo tutus uterque mari eſt.

Parler de bouche, au cœur ne touche.

LE fleuve, que tu vois, en haute mer ſe pouſſe;
Et, nonobſtant cela, ſon eau demeure douce.
Pourquoy t'eſtonnes-tu? ma Dame peut autant,
Marchant parmy le feu, eſt froide nonobſtant.

Hæc tamen ſunt de raro contingentibus, ut bene Hieron. Lib. 3, Epiſt. 5.

QVis fornacem regis Babylonii ſine aduſtione ingreſſus eſt? inquit, cujus adoleſcentis Aegyptica domina pallium non tenuit? inter illecebras voluptatum etiam ferreas mentes libido domat. Difficile inter epulas ſervatur pudicitia.

Et Bernard. in quod. Serm.

PEericlitatur caſtitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, charitas in hoc mundo.

Elck

Elck ſijn goetjen.

DE Outheyt maect ghewach van wonderbaer rivieren,
Die met een ſoeten ſtroom door 't zoute diep gaen ſwieren,
Maer, of de zee al ſchoon ſpeelt met het ſoete nat,
Het een en deelt nochtans niet van des anders ſchat.
Dus *houtmen* huydenſdaechs: (men mach't wel houwen noemen,
Want yder *hout* ſijn goedt) wie kan van liefde roemen
Daer yemant, eermen trout, beſpreect ſijn goedt alleen?
Fy! van byſonder goedt, daer 't lichaem is ghemeen.

Corpora communia, ſed non pecunia.

PEr latices, Neptune, tuos diffunditur amnis,
Cui remanet totus, qui fuit ante, color:
Mixta nec unda mari, mare nec miſcetur in undis
Fluminis, & proprius piſcis utrique manet.
Heus ubi ſancta fides? ubi dulcia fœdera lecti?
Vtraque ſepoſitas arca reſervat opes.
Corpora ſunt nobis communia, lege jugali,
Cum mihi te dederis, cur tua, Phylli, negas?

Chacun ſon cas à part.

LE fleuve, que tu vois, bien par la
mer ſe roule,
Mais ſon eau, ny poiſſon, hors de
ſon ſein ne coule.
Lors, quant les mariez ont mis
leurs biens à part,
Où eſt, dis foible Amour, où eſt
ton feu & dart?

QVid hoc rei eſt! Fluvium per medium maris labi in ſinum, & velut in amplexus cani iſtius Patris ruere, & ſuam nihilominus undam, colorem piſces ſibi ſervare! Monſtrum hoc aliquis in mari, aliud nos in terra miremur. Patrum noſtrorum ævo, cum adhuc exſtarent veteris veſtigia recti, una ferè erat & ſimplex matrimonii ineundi ratio, ut ſimul cum ipſis nuptiis omnium bonorum ſocietas inter conjuges contracta videretur. Nunc verò mutata tempora, mutati adeo una hominum mores, ut conjugii Sacrum in commercium abiiſſe, & res mancipi facta videatur; quotque hodie matrimonia, totidem ſordidæ ferè pactiones, de bonis in communionem non conferendis, interveniant. Quid dicam? ſtultè parentes filiam in matrimonium collocant ei, cui dotem diffidunt. Stultè mulier marito ejuſmodi ſe dat, cui ſua negat. Vt humida miſcentur omnibus partibus, ſic inter conjuges nihil ſeparatum, nihil ſingulare; non corpus, non bona, nec cogitationes quidem, velim.

DE onderſoeckers der natuere hebben voor een groote vreemdicheyt aenghemerckt ſekere riviere midden door de Zee vlietende, ſonder nochtans haer viſch en water mette Zee ghemeen te maken. 'T is (mijns oordeels) immers ſoo ſelſaem datmen hedenſdaechs, in't maken van houwelijcken, ghemeynſchap van lichamen volkomelijck en ſonder tegenſpreken toelaet, gemeynſchap van goederen daerentegen ganſch verwerpt. Is't niet groote dwaesheyt een teere maghet, u eygen vleeſch en bloet, in den ſchoot van deſen of geenen onbeſuyſden Iongelinck ſlechtelijck heen te legghen, om nae ſijn welgevallẽ met de ſelve om te mogen ſpringen, een handt vol gelts daer en tegen, of ſoo wat eerde kluyten in dier voegen vaſt te maken, dat hy daer niet aen en kan? is't niet dullicheydt ſijn dochter te betrouwen aen yemant, diemen het houwelijcx-goet niet betrouwen en derf? Sekerlijck de weerdicheyt des houwelijckſchen ſtaets werdt door deſe vreemdicheden veel te kort ghedaen: want voorwaer, alſter wel ſoude gaen, ſoo behooren de ghehoude niet alleenlijck in lichaemen, maer oock in goederen, ja in ghemoederen en gedachten ghemeen, en in alle haer deelen immers ſo ſeer vermengt te weſen, ghelijck wijn en water, als het onder den anderen gegoten is.

Waer twee gheworden zijn tot een,
Maeckt daer ghemoet en goet ghemeen.

De werelt ghebruyckende, als niet ghebruyckende, 1 Cor. 7, 31.

MEn vint een water-beeck, die door de zee komt ſtrecken;
Doch laet met 't ſiltich nat haer ſoetheyt niet bevlecken:
Maer hout ſich onvermengt, en dwingt als met een toom
Haer water, dat het niet vererghere van ſtroom.
De werelt is een zee, wy ſweven door haer baren;
Ey! laet ons ſinen hart van 't aertſche zout bewaren.
Wy zijn in 's weerelts-ſtroom, wy ſien haer ſnel ghety,
God gheve dat in ons de werelt niet en zy.

Mediis immixtus in undis.

ESſe ferunt, medium qui per mare volvitur, a-
Is tamen æquorei nil trahit inde ſalis(mnem,
Nos mundi pelagus, nos vaſtum currimus æquor,
Nos tenet in ſalſo Doris amara ſinu;
Omne latus ferit unda, furit celer æſtus arenis,
Ah! quid agat tantas rivulus inter aquas?
Alme Deus, liceat nulla ſalſugine tinctis
Reddere corpus humo, reddere corda tibi!

Bien te baigne, mais ſans meſlange.

LA mer en ce tableau, lecteur,
prens pour le monde,
Et garde que ſon ſel jamais ne ſe
confonde
Avec le fleuve doux de ton e-
ſprit Chreſtien.
Dieu donne, que chacun prenne
bien garde au ſien.

SEmina ac plantæ, aliunde petitæ, ex qualitate terræ, cui inſeruntur, brevi fructus producunt: animalia, in aliam regionem translata, ad genium loci, in quo habentur, indolem formant: Idem nobis ferè accidit: mentem ad verbi divini normam indies nobiſcum formamus, & vitæ melioris ſpem animo concipimus, at ſimulatque in mediâ urbe verſari occipimus, ubi nos res homineſque circumſtrepunt, ſubitò hinc tumultus ac turbas haurimus, & negotium nobis, non noſtra ſolum negotia, ſed aliena etiam, faciunt. Miſeros nos! abripimur, & contagione plerumque inſanimus, ecquis enim

. . . . . Cui mens circumflua luxu,
Intactum poterit vitio ſervare vigorem?

Nos tamen adnitamur contra, &, cum bono Deo, Alphæum, mare Siculum ſubterlabentem ſine mixtione undarum, ſedulo imitemur; perque levitates ac vanitates hujus ſæculi tranſeuntes, iis ne miſceamur, at, veluti piſcis marinus in ſalſis undis non ſalſus, ita nos, ne ſalſuginem trahamus ex hoc Pelago. Solis radii contingunt quidem terram, ſed ibi ſunt, unde mittuntur. Utinam ſic animus nobis verſetur inter humana, ut adhæreat interea origini ſuæ, id eſt, Deo!

EEn uytheemſche plante ofte zaet, hier te lande ghebracht zijnde, verlieſt ſeer haeſt haren eygen aert, en voecht ſick naer het lant daer in ſy geplant ofte gheſaeyt wert; vreemde ghedierten aerden terſtont naer het gheweſte daerſe ghehouwen werden, verghetende het landt daer uyt ſy gecomen zijn. Yet ſulcx ghebeurt den menſche ſchier alle dage, hy oeffent ſick in ſijn eenicheyt in Godes woordt, maeckt daer uyt reghels tot een ſtichtelijck leven, en brenght ſijn gheneghentheden als onder een toom, maer ſoo haeſt hy uyt ſijne innighe ghedachten comt, en begint, beneffens andere menſchen, in de werelt te woelen, terſtont cleven hem de omſwevende gebreken van andere aen 't lijf, en wort door de ſelve (ghelijck door een ſnel-loopende riviere) wech gheruckt.

Die in de ſtroom van welluſt ſwemt,
Al is ſijn gheeſt al wat ghetemt,
Of ſchoon hy op ſijn ſaken let,
Wert, van een anders vuyl, beſmet.

Laet ons hier tegens ernſtelijck ſtrijden, ende naervolghen de Riviere Alpheus (die midden door de Siciliſche Zee, ſonder ſich met de ſelve te vermenghen, haren loop neemt) Laet ons midden inde ydelheden vande werelt, trachten met de ſelve niet gemeens te hebben, ende zijn ghelijck verſche viſſchen in ſoute wateren. De ſtralen van de ſonne ſchijnen wel op der aerden, maer blyven gelijckewel gehecht aen het lichaem van 't welcke ſy nederdalen. 'T ware te wenſchen dat wy met de menſchelijcke dinghen beſich zijnde, ons niet dieper daer in en lieten, ofte wy en bleven even wel vaſt gehecht aen onſe oorſpronck, welck is Godt. Die ons daer toe ſijn ghenade verleene.

FAC SAPIAS, ET LIBER ERIS.



MORALE.

Sen. Epist. 51.

NOn ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Romæ potest vivere. Non ego sumptuosus, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum vitium, quod iracundus sum, quod nondum constitui certum genus vitæ, adolescentia hæc facit. quid nos decipimus?

Idem Epist. 58 in fin.

INter causas malorum nostrorum est, quod vivimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quod pauci faciunt, nolumus imitari: quum plures facere cœperunt, quasi honestius sit, quia frequentius, sequimur, & recti apud nos locum tenet error, &c.

SACRUM.

Paul. Rom. 7, 22.

DElector lege Dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & capientem me sub lege peccati.

August. lib. Confess.

O Amator mundi! cujus Dei gratia militas? hic quid nisi fragile, nisi plenum periculis, & per quot pericula pervenitur ad majus periculum? pereant hæc omnia: & dimittamus hæc vana & inania: conferamus nos ad solam inquisitionem eorum, quæ finem non habeant.

Waer-

Waer hier verstant, daer waer gheen bant.

MOy Brechtje speelt de beest, en Ioor laet met hem gecken:
'k Een kan, seyt hy, mijn sin van 't soete dier niet trecken,
Ick sieder in een geest vol aerdicheyts ghetast,
Dies ben ick aen mijn lief met stale ketens vast.
Wel Blutten, als ghy zijt, en hebdy noyt ghevonden
Een Nar, die maer en was aen enckel stroo ghebonden,
En even-wel bleef staen, als met de boey aen 't been?
Ghy zijt, al weetjet niet, van dese gecken een.

Fac sapias, & liber eris.

VSque rogas, negat usque tibi crudelis Amica:
Ecquid adhuc duro mens in amore gemit?
Me remorantur, ais, formosæ vincla puellæ,
Vincla vel herculea non solüenda manu.
Vincla genæ mihi, vincla comæ, mihi vincla papillæ:
Hei mihi? quot vinclis corda ligatur Amans.
Stulte Puer, Stulti vel stramine crura tenentur,
Et, moriar, vinclum tu nisi tale geras.

Qui veut, il peut.

NE vistes vous jamais un fol lié de paille,
N'avoir l'entendement ny force qu'il s'en aille?
Ie vais le monstrer, voila ce sot languir
En malheureux amour, & ne s'en peut partir.

Ovid, 3 Metam.

SEd tamen hæret Amor, crescitque dolore repulsæ,
Et tenuant vigiles corpus miserabile curæ,
Adducitque cutem macies.

Ovid.

Di faciant possis Dominæ transire relictæ
Limina, proposito sufficiantque pedes,
Et poteris, modo velle tene.

Dan. Heyns.

SCilicet angusto nimium concludimur orbe:
Iudicio peccat, qui sapienter amat.

Der dwasen bandt, is onverstandt.

WAt rechtmen daegh'lijcx aen in landen, dorpen, steden,
Dat niet met al en sluyt ? en soo ghy vraecht de reden,
Men seyt, 't is so 't ghebruyck ;en daer med' gaetet heen :
Maer wat een slecht bescheet, welck een waenbacken reen !
Moet dan een eerlijck man, niet anders als de honden,
Iuyst pissen, al waer pis eens anders wert ghevonden ?
O dwaesheyt ! die sich voecht naer ander luy ghebreck,
Laet, aen een enckel stroo, sich binden, als een geck.

O demens ! ita servus homo est ?

MVlta quidem totam patrantur inepta per urbem,
Cumque petis causam, mos jubet ista, ferunt.
Annè igitur stolidi nos stringat opinio vulgi ?
Regula num vitæ factio plebis erit ?
Stamine sic fragili, vel stramine morio vinctus
Vah ! sibi compedibus crura sonare putat.
Serviles vilesque sumus : prô vincimur, imò
Vincîmur miseri, causaque nulla subest.

Ce qui me lie, c'est ma folie.

FOrce actes, que faisons,
sont pleines de bestise,
Demandez-en raison, on vous
les autorise
Par la coustume, helas ! un
fantastique lien,
Le fol se tient lié, & qui le
tient, n'est rien..

SEnsus morbi, & origo ejus detecta initiũ sanitatis est. Magna vitiorum scaturigo est, consuetudinis, plerumque non bonæ, impressa nobis auctoritas. Vivimus plerique ad exempla, &, non quid rectum, sed quid usitatum sit, inquirimus. Quis nostrum, lautitiarum aut superflui sumptus si culpetur, non statim recurret ad antiquam illam, & non probam excusationem, Non ego sumptuosus sum, sed mores, ut hodie sunt, tantas impensas exigunt ? Næ nos lepidi sumus ! Sumptuositatem excusando, dementiam culpamus. Nihil peccati antiquitas, nihil errantium multitudo nos moveat. Mala consuetudo, vetustas erroris est, dixit Theologus, non exemplis, sed legibus judicandum pronunciant Iurisconsulti, non consuetudine, sed ratione vivendum clamant Ethici. Concludo antecedentium gregem sequi, pecudum esse, non hominum. Nec enim bene currere potest, cui cura est alienis vestigiis pedem infigere.

EEn inghebeelde grootachtinghe vande ghewoonte des volcx, is als een springader van alderley misgrepen. Veele van ons leven alleen maer na exempelen van andere, niet ondersoeckende wat recht, maer wat gebruyckelijck is. Wie doch berispt zijnde over onmaticheyt van spyse in maeltyden, en gaet niet terstont sijn toevlucht nemen tot de oude, doch ondeughende, uytvlucht, 'T is soo de maniere ? ist niet wat frays ? met ons te willen verontschuldighen van kostelickheyt, beschuldighen wy ons inder daet van dwaesheydt. Niemandt bedrieghe sich selven : noch de oudtheydt vande misbruycken, noch de menichte van die hun misgrypen, kan immermeer dat slim is, recht maken. Quade gewoonten zijn oude dwalinghen. Men moet nae wetten, niet naer exempelen wysen. Men behoort nae reden, niet nae ghewoonte te leven. Slechtelick zijn neus te volghen, en, de gene die voorgaen nae te loopen, is beesten, gheen menschen werck. Niemandt gaeter wel, die sijn voeten ghedurichlick wil voeghen nae eens anders voetstappen.

Ghy zijt tot vryheyt gheroepen Broeders, staet dan inde vryheyt, alleenlijck dat ghy de vryheyt niet en gebruyckt tot een oorsake den vleesche. Gal. 5,13, 1.

DEn Gheest stijcht na de lucht, het vleesch, belast met sonden,
Roept staech, 'k en kan niet op, ick ben om leech gebonden.
Ey! loomen aerden klomp ghy staet, ick siet, ghy staet
Niet anders als Claes-nar ghebonden aen een draet.
Een hant vol vuyl gewins, wat wints van ydel eeren,
Wat keteling van lust, sal dit u hart afkeeren
Van 's hemels eeuwich rijck? hoe zijn wy dus verblint?
Wy staen als vast gheboeyt, daer niet en is dat bint.

Stultitia ligamur, non compedibus.

SPiritus excelso se tollit in astra volatu,
At caro, compedibus deprimor, inquit, humi.
Tu quid vincla voces, age, nunc videamus, inepta;
Morio vel stramen, compedis instar, habet.
Vile lucrum, popularis honos, fugitiva voluptas,
Hæccinæ sint pedibus pondera justa tuis?
Prô viles animas! devotaque crura catenis!
Vincîmur, nervus nec tamen ullus adest.

Le sage à le cœur à sa droite: mais le fol a le cœur à sa gauche. Eccl. 10,2.

L'Esprit souhaite au ciel son noble cœur estendre,
Mais cest amas de chair au mõde se va rendre,
Causant captivité, esclave se faisant;
Vn Sot est garotté de paille seulement.

QVoties rerum humanarum interior aliqua cogitatio animum mihi subit, non possum non serio deplorare, imo & indignari, affectuum nostrorum, non inscitiam modò, sed insaniam. Irretitos nos mundi, nescio quibus, illecebris sat scimus, & futile jugum excutiendi ardor nos aliquis interdum invadit: sed irrito plerumque conatu. Quin age, & seriò rem tangamus. Quid si tota hæc Machina plena manu, quicquid in sese delitiarum complectitur, in nos parata sit effundere, qualia tandem aut quanta nobis conferre possit, enumeremus. Honores dabit, inquies; fumi sunt. Divitias; umbræ. Nomen ac famam, aura ac strepitus. Voluptatem denique; fallax prurigo est, primò blandiens, posteà dolens. Et quidem ista omnia deteriores non raro nos reddiderunt, meliores ferè nunquam. Nec enim aut firmiora latera, aut vita longior, aut mens beatior hinc alicui futura est. Ex adverso, quid si, effusis habenis, in nos sæviat Orbis terrarum, adeò ut

Ruina cœli sidera misceat,

Ingens tamen solatium in præsentium brevitate, in futurorum perseverantia.

ALs ick somwylen, met innighe gedachten, de menschelijcke dinghen in my selven overweghe, so en kan ick niet laten droevich, jae gram te werden, over de slofficheydt, jae dwaesheydt, onser geneghentheden. Wy sien voor de handt dat wy inde wereltsche saken gantsch verwerret zijn, des krijgen wy somtijts goeden wille, om ons daer van te ontwerren: maer, och armen! wy slabacken telcken in ons goet voornemen. Wel aen dan, laet ons tegenwoordelijcken eens de sake wat nader ondertasten. Genomen dan dat de gantsche werelt haren schoot als open dede, om ons, met al datse weet by te brenghen, op het vriendelijckste te troetelen, wat soudt doch al te beduyden hebben? Sy kan ons Eer-staten geven, suldy segghen. Maer wat zijn die anders, als roock? Sy kan ons rijckdom toe brenghen. Maer wat zijn die anders, als een schaduwe? Sy kan ons een heerlijcken naem verheffen. Maer wat is die anders als een suysende windeken? Sy kan ons met wellust vrolijck maken. Maer wat is dat anders, als een bedriechelijcke ketelinge? Dit alles, maeckt ons veeltijts slimmer, selden beter. Ten gheeft ons noch langher leven, noch stercker lichaem, noch gherufter ghemoet, maer wel het tegendeel. Of dan schoon de werelt ons al quame afnemen, watse kan en mach, soo sal, in allen gevalle, voor ons groote vertroostinghe ontstaen, eerstelijck uytte kortheydt vande jeghenwoordige ellende, ende ten tweedẽ, uytte lanckduericheyt vande toekomende geluckfalicheyt.

QVI CAPTAT, CAPITVR.



MORALE.

Ovid.

NOn minor est virtus, quam quærere, parta tueri:
Casus inest illis, hîc erit artis opus.

Seneca lib. 1, Epist. 2.

IMmodicæ divitiæ sunt veluti ingentia & enormia gubernacula, facilius mergunt, quàm regunt: cum habeant irritam copiam, & noxiam nimietatem.

SACRVM.

Salom. Proverb.

BEnedictio Domini divites facit, nec sociabitur iis afflictio.

Eccles. 11, 9.

I'Ay veu sous le soleil que la course n'est point aux legers, ni aux forts la bataille, ni aux sages le pain, ni aux prudens les richesses, ni la grace aux sçavans.

Die greep, is in de neep,

DE Meeu vlieght greetich heen, om ſpijs voor haer te rapen;
Dies vint ſy aen de ſtrand den Oeſter ligghen gapen,
Sy pickt na 't lieflick aes, en meynt te eten ſat,
Mits ſluyt haer d' Oeſter-ſchelp: Siet daer de Meeu ghevat.
Dit beelt ſal zijn een les voor al dees wulpſche gaſten,
Die plat af zijn gheneyght, al-waer wat gaept te taſten.
Wel menich open ſchelp, miſſchien, naer hun verlangt,
Maer 't wert al meeſt een jaght daer 't net den vanger vangt.

Qui captat, capitur.

LÆda vagis juvenes vocat in certamen ocellis,
Vidit, & inſidias, Nerva paremus ait.
Dat faciles aditus, dat baſia, fertque viciſſim,
Qualia vel paſſer, vel dare concha ſolet.
Omnia cum fervent, dextram petit illa, fidemque,
Igne furens juvenis, quod petis, inquit, habe.
Oſtrea non aliter roſtro penetravit acuto,
Et quæ captabat, capta remanſit, avis.

Chaſſe penible, où le veneur eſt pris.

VOyant ces doux appaſts je me faiſois accroire,
D'aller, non au combat, mais bien à la victoire:
Mais en prenant, helas! ſans y penſer, je ſuis,
Par mon butin, que je penſois avoir, ſurpris.

Plaut. Trin.

. . . . *Da mihi hoc, hoc Mel meum, ſi me amas, ſodes.*
Ibi ille Cucullus; Ocelle mi, fiat, & iſtud: & ſi
Amplius vis dari, dabitur; ibi illa pendentem ferit.
Fit ipſe, dum illis comis eſt, inops amator.

Terent. Eunuch.

ID vero eſt quod mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quod modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia, & mores poſſet noſcere
Mature, & cum cognorit, perpetuo oderit: Noſſe omnia hæc, &c.

Konſt van bewaren, gaet voor 't vergaren.

DE Meeu is wel ('t is waer) in d'Oeſter-ſchelp ghenepen,
De vanck is goet, ick kent, de voghel is ghegrepen.
Maer noch iſt niet ghenoech: de Meeu ſtelt haer ter weer,
Sy ſpertelt, ſlaet en tiert; ſy ſpringt noch op en neer:
Den Oeſter wert gheſleurt; dies wert de vanck hem teghen,
Sijn goedt is hem een pack, hy ſtaeter med' verleghen.
Schoon yemant, by gheluck, vol rijckdoms wert ghetaſt,
Ghebreeckt hem goed beleydt, ſoo iſt hem maer een laſt.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

TEgminibus patulis jacet ingens littore concha,
Dum petit hanc, roſtrũ preſſa tenetur avis.
Capta quidẽ premitur volucris, ſed capta repugnat,
Et ſalit, & pennis oſtrea dura quatit:
Concha, diu luctata, nequit retinere volucrem,
Dumque fugit, clamat; præda moleſta vale.
Parta per incertos numeroſa pecunia caſus,
Aut perit, aut onus eſt, ars niſi ſervet opes.

Vn fol ou beſte
Faict bien cõqueſte,
Mais bon meſnage
C'eſt faict de ſage.

BIen que l'oiſeau ſoit pris, ce nonobſtant le huiſtre
N'en a que du travail, & n'en a nul honneur:
Bien, par cas fortuit, acquis par un beliſtre,
Ne faict jamais du bien à ſon lourd acquereur.

INgentia & ramoſa cornua cervis magis oneri, quàm adjumento eſſe, cum iis uti neſciant, facilè perſpicimus. Parum eſt, opibus affluere, ſi deſit ars utendi. Franceſi, *inquit Guicciardin,* ſono piu prompti a acquiſtare, che prudenti a conſervare. *Id omnibus in univerſum hominibus ferè accidit. Multi ſunt, quibus aut regna, aut opes, ſummo labore adquiſitæ, poſtea defectu providi regiminis è manibus elabuntur. Magnæ opes non tam multa capiendo, quam haud multa perdendo quæruntur, ait Dio. Excellentibus ingeniis, inquit Livius, citius defuerit ars quâ civem regant, quàm quâ hoſtem ſuperent. Rationem acutè tangit Zonaras; tueri quæſita, inquit, difficilius eſt quàm adquirere, quoniam in adquirendo ignavia poſſidentis ſæpe plus confert, quam propria virtus. Tueri autem quæſita, ſine propria virtute, nemo poteſt. Bene igitur ille, qui malle ſe dixit virum pecuniâ, quàm pecuniam viro indigentem filiæ in maritum dare.*

DE hoochgetackte hoornen zijn voor de Harten veel eer beſwaerlijck, als behulpſaem, uyt oorſaecke dat de ſelve gheen handelinghe en hebben om die wel te konnen gebruycken. Ten heeſt niet veel om 't lijf treffelijck gegoet te zijn, indienmẽ geen bequaemheyt en heeft om ſijn middelen wel te beſtieren. Den Franſman, ſeydt Guicciardijn, is veel handigher en gauwer om yet te winnen, als voorſichtich om 't ghewonnen te bewaren. 'T gaet by naeſt ſo met alle menſchen, hooghe en leeghe. Men vindt die met een ſekere behendicheyt den eenen treffelijcke heerlicheden, den anderen ſchoone goederen, by den anderen geraept hebben, aen de welcke nochtans, by ghebreck van goet beleyt, alles naderhandt door de vingeren is gedropen. Wtmuytende verſtanden, ſeyt Livius, ſal veel eer de wetenſchap ontbreken om hare burgherie wel te beſtieren, als om haer vyanden haeſtelijck t' overwinnen. De redene hier van wert aerdelijck verklaert by Zonaras; te beſchermen, ſeyt hy, het ghene dat ghewonnen is, valt beſwaerlijcker als het winnen ſelfs, overmits dickwils, tot het verkrijgen van eenich ding, meer helpt de laffe onachtſaemheyt vanden ghenen die het ſijne ſlechtelijck hem laet ontfutſelen, als u eygen kloeckheyt: maer 't gene dat eens ghewonnen is, en kan ſonder eyghen goedt beleyt niet bewaert, of recht gebruyckt werden. Hy dede dan wijſſelijck, die ſijn dochter liever te beſteden hadde aen een man die goet ontbrack, als aen goedt dat een man van doen hadde.

Zijne vrienden gheeft hy het al slapende. Psal. 127, 3.

DEn Oester leydt en gaept, men siet hem nau beweghen,
De Kock-meeu, om haer aes, op alle waters sweeft.
Sy, die wat vanghen sou, wert onversiens gekreghen;
Siet! die naer winste gaept, verliest wel dat hy heeft.
Al jaecht den mensch naer goet, wordt dickwils arm en moede,
Hy loopt, hy koopt, hy hoopt, hy klamt, hy damt, en dijckt,
Hy soeckt naer soet geluck, maer vindt een bitter roede:
Maer uwen segen, Heer, ons sonder ons verrijckt.

Non labore, sed munificentia Domini.

Saxa solent volucres circumvolitare marinæ,
Prædaque dum petitur, non datur ulla quies.
Concha loco non mota, sui non anxia victus,
Nunc bibit, æquoreum nunc spuit ore salem:
Hanc, dum testa patet, rigido petit improba rostro,
Dumque petit, rostro capta remansit avis.
Quos manus alma Dei beat, hos beat absque labore,
Sponte replet placidos præda petita sinus.

Les biens & les maux, la vie & la mort, la pauvreté & richesses sont du Seigneur. Ecclef. 11, 14.

L'Huistre est tout en repos,
sans oncq chãger de place:
L'oiseau de mer, par tout sans
s'arrester tracasse,
Qui rien ne faict, il prend:
l'oiseau travaille en vain,
Ce qui nous enrichit, est,
Dieu, ta riche main.

RHombum, & Squatinum, & Rhaiam, & Pastinacam, cum tradissimi sint piscium, sæpe tamen Mugilem piscium velocissimum in ventre habere, piscatores observarunt. Simile in terrâ, & ipsis quidem hominibus contingere, quis non videt? ejus rei rationem si quis inquirat, nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium pacem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam, cum Sapiente Hebræo, respondebo. A Deo sanè ista omnia, à Deo sunt. Dei arbitrio expenditur victoria, ait ille, neque ad insolentissimos quosque illa accedit, sed ad eos duntaxat, ad quos Conditor ille rerum & Moderator accedere voluerit. Ille quoties suis auxiliari statuit, externis illis plerumque se astringi non vult; imò ea aversatur potius, instrumentisque debilioribus magis, quam robustis, juvare mavult. Loquuntur id exempla Gedeonis, Ionathæ, & aliorum. Cujus rei illa haud dubiè est ratio, ut, bona, quæ insperata nobis eveniunt, recta è manu Dei in nos delata intelligamus, eique tanto impensius grati animi victimam offeramus. Eam rationem expressit ipse Deus Iud. 7, 2.

DE Zeeluyden hebben menichmael voor wat vreemts aengemerckt, dat inde roppen ende buycken van traghe ende lompe visschen dickwils de snelste en rapste overliegers vander zee ghevonden werden. Yet sulcx ghebeurt oock niet selden op den aertbodem, en selfs onder de menschen: En de reden daer van is, 't ghene Salomon seydt, Eccl. 9, 11. Dat ten loope niet en helpt, snel te zijn; ten strijde niet en helpt sterck te zijn: ten rijckdom niet en helpt kloeck te zijn, &c. Die en diergelijcke segeningen dalen alle vandẽ hemel. Naer dẽ raet Godes (seyter een) werdt de overwinninge uytgemeten, en den segen volcht juyst niet die stout en vermeten zijn, maer alleenlijck de gene die het Gode behaecht dien toe te schicken. Ten is den Heere niet swaer (seyde Ionathan, 1 Sam. 18, 6.) door vele ofte weynighe te helpen: En veeltijdts, selfs inde meesten noot, behaget Gode de sijne, door kleyne en geringe middelen, uyt het gevaer te trecken: onder andere redenen sonderlinge, op dat de mensche gheen stoffe en soude hebben sick selven in sijne verlossinge yet wat toe te schrijven: maer alles reghel-recht uyt Godes milde hant soude bekennen ontfanghen te hebben, en dies te meer verweckt soude werden met ware danckbaerheydt sick voor Godt te vernederen. Dese reden wert selfs van Gode uytghedruckt Recht. 7, 2. Israel mochte sick beroemen teghens my, en seggen: Mijne handt heeft my verlost.

DAT, NEC HABET.



MORALE.

Aurel. Vict. Histor. August.

HOmines in ulciſcendis vitiis, quibus ipſi vehementer indulgent, acres ſunt.

Plaut.

QVi alterum incuſat probri, ſe intueri oportet.

Horat. Serm. lib. 1, Sat. 3.

CVm tua pervideas oculis malè lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut ſerpens epidaurius?

SACRVM.

Chryſ. in Lib. de Compunct. Cord.

DOcere & non facere, non ſolum lucri nihil, ſed & damni plurimum confert. Grandis enim condemnatio componenti quidem ſermonem ſuum, vitam vero ſuam atque operam negligenti.

Auguſt. ſuper illud Beat. Immacul.

IVdicet ille de alterius errore, qui non habet in ſe ipſo quod condemnet, judicet ille qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne, cum de alio judicat, in ſe ipſum ſententiam ferat.

Sy gheeft, datse niet en heeft.

GHy slijpt ons, Roosemont, en maeckt ons liefdes pijlen,
De wet-steen is u gheest, u oogskens zijn de vijlen.
V hart en gaeter niet, daer ghy het onse drijft;
V gheest en neemt niet aen, dat ghy in d'onse schrijft.
V lieffelijck ghelaet dient ons tot wreede banden,
Ghy zijt soo cout, als ys, nochtans doet ghy ons branden.
Wat wonders kan mijn Lief! Sy maeckt my staegh, sy gheeft,
En datse niet en is, en datse niet en heeft.

Dat, nec habet.

COs obtusa manet, gladiis tamen addit acumen,
Quodque dedit ferro, non dedit ipsa sibi.
Cotis agunt partes in pectora nostra Puellæ,
Quasque dedêre aliis, non habuere faces.
Phylli, dionæo mihi cum jecur igne peruras,
Corda geris schyticâ frigidiora nive.
Me glacies torret, mihi frigora causa caloris,
Ah! calor hic tandem desinat, unde venit.

Le rebouché esguise.

IVriste tu ne sçais que c'est de nos affaires,
Voicy les loix d'Amour à vos loix tout contraires:
Tu dis, que nul ne peut donner ce qu'il n'a pas,
La pierre, que tu vois, & Phyllis font cela.

Ovid. 1 Metam. de Amore loquens.

DEque sagittifera prompsit duo tela pharetra,
Diversorum operum; fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est, & habet sub arundine plumbum.
Hoc Deus in nympha Peneide fixit, at illo
Læsit Apollinæas trajecta per ossa medullas.
Protinus alter amat, fugit altera nomen Amantis.
Aucta fuga forma est.

Ghemeenlijck een verwaende geck
Straft in een ander ſijn ghebreck.

AL is de Wetſteen plomp, en onbequaem tot ſnijden,
Soo wil hy even-wel aen't mes gheen plompheyt lijden.
'T ghebreck, daer yemant ſelfs ſich mede voelt beſmet,
Is veeltijdts d'eerſte ſtof, daer hy ſijn tant op wet.
Hoe wel weet menich menſch een yder 't ſijn te geven,
Die midd'ler tijt niet eens let op ſijn eyghen leven?
Maer, vriendt, wat batet u, te maken yders ſtaet,
Soo, door u ſlecht beleyt, u huys verlooren gaet?

Peccans peccata corrigit.

COs acuit tritas, obtuſior ipſa, ſecures,
Et redit è ſcabro ſplendidus axe chalybs.
Si quis in alterius ſua crimina pectore ſenſit,
Hei mihi! quàm ſævas exerit ille manus!
Dum vitiis agitur, convitia ſpargit in omnes
Zoilus, & crimen quod petit, intus habet.
Claude domi tua vota, foris quid cernis acutum?
Crede mihi, ſibimet qui ſapit, ille ſapit.

Mets ta main en ton ſein,
Et ne meſdiras à ton prochain.

LA pierre que tu vois, aigu le fer veut rendre;
Et jamais à trancher ne peut ſoy meſme apprendre.
Qui chaſtier pretend és autres leur defaut,
Ses fautes redreſſer premierement luy faut.

DE Auguſto traditur, cum eſſet luxuriæ ſerviens, fuiſſe tamen ejusdem vitii ſeveriſſimum ultorem; idque ferè univerſis hominibus mali moris eſt, ut acres ſint in ulciſcendis vitiis, quibus ipſi vehementer indulgent. Ea utique eſt fatalis ingeniorum ſcabies (ut ille ait) ut omnes reprehendere, ac diſputare malint, quàm vivere. Nemo docendi, nemo diſcendi ſtudio unquam in calumniæ hunc malignum campum deſcendit. Sed quemadmodum cum æſtate, ut Plinius ait, vehementius tonuerit, quàm fulſerit, ventos denuntiat; ita, ubi quis vehementer in aliorum vitia inclamat, ipſe vitæ non ſat probæ, indicium eſt animi magis ambitionis vento tumeſcentis, quam ſolide pii. Apage mihi cum naſutis iſtis. Placet illud Poëtæ,

. . . . . . Non ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quàm vita loquentis.

Quanto amabilius erit, ſi in omni vitâ cum Plauto dicamus?

Eya Lyde! leniter qui ſæviunt, ſapiunt magis.
Minus mirandum eſt, ætas ſi quid illorum facit,
Quam ſi non facit: feci ego iſthæc in adoleſcentia.

MEn ſchrijft van Auguſto, hoe wel hy ſijn geyle luſten vry wat veel was toegevende, dat hy evenwel die vuylicheden in andere, met alle ſtrengicheydt plach te ſtraffen. 'T is by naeſt een ghemeen ghebreck in alle menſchen, dat ſchier yder een alderley feylen in ſick ſelven vleyt ende lievekooſt, in andere daerentteghens heftelijcken beſtraft. T' is als een aengheboren ſchurfte van onſe verſtanden, dat een yder liever heeft ſcherpelijck een ander te beriſpen, als ſelfs wel te leven. Men ſal even wel bevinden dat menſchen, die haer werck maken van ander luyden gebreken ſoo plichtelinge ten thoone te ſtellen, ende als te ſchavotteren, ſulcx noyt en beſtaen, noch om andere te onderwyſen, noch om ſelfs onderweſen te werden: Maer ghelijck als ſtercken donder met weynick blixem voor een teycken van windich weder wert gehouden; ſo is oock het uytſchetterende geluyt van een ſchampere tonge (ſoo daer geen ſtichtelijck leven by en zy) meer een teycken van een winderige eergiericheyt, als van eenighe oprechte vromicheydt. Wech dan met ſulcke ſcherp-gheneuſde kackelackers.

Geen woort ſoo ſeer de feylen breeckt,
Als doet, het leven van die ſpreeckt:
Dus, die een ander ſtichten wil,
Dient hem ſoo lang te houden ſtil,
Tot dat ſijn leven metter daet,
In 't goed een ander vooren gaet.

Ghy die een ander leert, leert ghy u selven niet? Rom. 2, 21.

DEn Wet-steen slijpt het mes, en leert de sweerden snyden,
En self soo bliiftse plomp en bot van alle zyden.
Broer Claes, ghy wert ghenoemt een Leeraer in't ghemeen,
Maer seker 't gaet met u, als met des slypers steen.
Wilt ghy dat uwe leer ghenomen wert ter harten,
Bevestichtse met doen, en laet u quade parten:
Want soo u daden niet en passen op u reen,
Wat ghy met spreken recht, stoot ghy met doen, daer heen.

Docet ipse docendus.

Cos acuit ferrum, gladiisque reducit acumen,
Attamen hoc, ferro quod dedit, ipsa caret.
Si dum Sancta doces alios, perversa sequaris,
Ingenium cotis, frivole Doctor, habes:
Quæ tu cunque mones, ea denique pondus habebunt,
Conveniant dictis si tua facta tuis.
Discrepat à monitis cui devia vita severis,
Destruit exemplo, quæ monet, ipse suo.

Ne faites point selon leurs œuvres, car ils disent & ne font pas.

O Qu'il est mal seant, & de mauvaise grace
Vn autre admonester & point avoir de trace
De ses enseignemens! veus estre bon docteur?
Fai tout ce que tu dis, en reformant ton cœur.

NOnnulli ex iis, qui Arcæ faciendæ adhibiti fuerunt, diluvio tamen periere. Sæpe lixa, qui culinæ operam dedit, nidore repletus minimum comedit. Fieri potest, ut cibi spiritualis administri nec eo ipsi fruantur. Nihil minus ferendum esse arbitror rationem vitæ ab altero reposcere eum, qui non possit suæ reddere. Benè dicta quidem non improbo, benè facta autem longè præfero, præsertim quidem in eo, cui populum docendi grave pondus incumbit. non enim homines tam facilè verborum doctrina ducuntur, quam operum. rectè facere Principem, qui cives suos faciendo docet, Antiqui censent. quidni idem de Pastore ac Doctore dicamus? ii, si id non faciant, vitia non solùm concipiunt, sed etiam in civitatem effundunt; plusque ferè exemplo, quam peccato nocent. Sermo quidem animi interpres est, sed vocalis tantum; actio verò realis; hanc malim. Magis enim credibile puto ea unumquemque ex animo velle, quæ agit quam quæ loquitur: ideòque saniores de fide cujusque magis oculis, quàm auribus credunt. Qui bene dicit & facit, omni exceptione major est: duo tamen hæc si separanda sunt, rectè facientem & cætera taciturnum, præferendum judico.

SElfs eenige vande gene die de Arcke hebben helpen timmeren, zijn door de Sondvloet vergaen. Een Cock, die de spyse bereydt heeft, eet menichmael alderminst, als vol zijnde vanden reucke. 'T can gebeuren, dat de gene die ons de gheestelijcke spijse voorstellen, selfs daer van geen genut en hebben. Middeler tijt en isset niet min te verdraghen, als dat yemant, die reden eyscht van eens anders leven, van sijn eygen selfs ghene geven en can. Wel te spreken is een loffelijck dinck, maer wel te doen gaet noch voor: sonderlinghe inde ghene, die den swaren last van de Gemeente te leeren op de schouderen geladen hebben: want het volck wert niet so lichtelijck tot de deucht geleyt met de leere van woorden, als met de leere van wercken. De Oude seyden dat een Prince wel dede, dat hy sijn ondersaten met doen leerde. Het selve mach, niet sonder reden, tot een Herder ende Leeraer des volcx gheseyt werden. Want in ghevalle inde sulcke de leere niet beantwoort en wert vande daet, soo en sondighen de sodanighe niet alleenlijck ten opsiene van hun selven, maer gieten de feylen over de gantsche stadt, en doen meer schade door haer exempel, als door de sonde selfs. De woorden diemen spreeckt, werden ghenoemt Tolcken van het gemoet, de daden zijn 't noch beter: 't is waerschijnelijcker dat yemant van herten meynt, het geene dat hy doet, als het gene dat hy maer en seyt. De Oude, van yemants geloove oordeelende, geloofden ten dien aensiene vel beter haer oogen, als haer ooren. Die wel spreeckt, en met eenen wel doet, is een dubbel man: Indien men nochtans dese twee dingen soude willen scheyden, so is den genen die wel doet, ende voorts stille swijcht, noch verre de best te houden.

INVERTE, ET AVERTES.



MORALE.

Seneca.

A*Dhibe rationem difficultatibus, possunt & dura molliri, & angusta laxari, & gravia scitè ferentes minus premere.*

Plutarch. in Mor.

T*Error absentium rerum ipsâ novitate falsò augetur, consuetudo autem & ratio efficit, ut ea, etiam quæ horrenda sunt naturâ, terrendi vim amittant.*

SACRVM.

Casfiod. in Psalm.

Q*Vis mortem temporalem metuat, cui æterna vita promittitur? Quis labores carnis timeat, quum se in perpetua requie noverit collocandum?*

Psalm. 15, 15.

T*Oute sorte de mort des bien aimés de l'Eternel est precieuse devant ses yeux.*

Philip, 1, 23.

M*On desir tend à desloger & estre avec Christ.*

Van voor verdriet, van achter niet.

WIlt ghy de hooghste straf van Venus vier-schaer weten?
Sy wert, in minnaers tael, een *blauwe scheen*, gheheten.
Y! dit's den bitebau, en spoock daer 't al voor vliet;
Maer keertet mom-tuygh om, 't en is soo leelijck niet.
't Gunt dat ghy klaeghlijck noemt 't ghewenschte goet te derven,
Is (soo ghy't wel bedenckt) ghemack en vryheyt erven.
Ké vrient, bedaert u wat: gheen quaet is sonder goet.
Die u de hoop ontseyt, de vrees oock van u doet.

Inverte, & avertes.

LArva quod est pueris, id amantibus esse repulsam
Tam Puer arcitenens, quam Cytherea jubent:
Frons in utraque quidem metuenda, sed inspice tergum,
Aut levis hinc cortex, aut cava pinus erit.
Quid gemis optatæ te spe cecidisse puellæ?
Pristina libertas hinc tibi salva redit.
Spes sublata metum quoque sustulit: Arrige mentem,
Fronte quod horrendum est, ludicra terga gerit.

Qui le voit d'arriere, Ne faict que rire.

LE masque te faict peur: mais, mon Amy, de grace,
Regarde, aussi le dos, non seulement la face;
Toy, qui plains grievement, ton malheureux amour
Y trouveras soulas, si prens un autre tour.

Plutarch. in Moralib.

VT pueris, cum terrentur personis, damus eas in manus, & versatas ostendimus inanes, ut discant non timere; ita conveniet adhibitâ ratione res specie terrificas excutere, ut, cum viderimus non esse quod apparent, contemnamus.

Sen. de Tranq.

SCiamus omnia æque levia esse, extrinsecus diversas facies habentia, introrsus pariter vana.

Die't wel besiet, vindt gheen verdriet.

GHy siet het momme-tuych de kleyne guyts verjaghen,
Om dat zy 't selfd' alleen maer van d'een zijd' een saghen,
Maer al die dit ghespoock van d'ander zijd'oock sien,
Die lachen met de gheen die soo bekommert vlien.
Soo haest den mensch yet vreemts bejegent in sijn saken,
De broeck staet hem soo rondt, dat hy nau weet wat maken,
Het quaetste valt hem in; maer die op als wel let,
Vindt dickwils maer een schim, daer door hy was ontset.

Pesſimus interpres rerum, metus.

HOrrendo pavidas hinc territat ore puellas,
Inde cavo risum cortice larva movet.
Deterior vero rerum succurrit imago,
Et falsâ miseros anxietate premit:
Auget homo proprios animo plerumque dolores,
Inque suam mens est ingeniosa necem.
Eia age terribilem rebus, miser, abripe larvam,
Ludicrus error erit, quod modo terror erat.

De vaine crainte, injuste plainte.

LE masque, regardé au front du faux visage,
Aux idiots enfans abbat tout le courage,
Mais qui voit l'autre bout, y trouve moins que rien,
Nous n'aurons point de mal, si nous le prenons bien.

TImiditas est corruptio judicii, ajunt Philosophi. Meticulosos ut'que non res, sed de rebus rumores, etiam incerti, & rosæ (quod dicitur) umbra quandoque terret. sæpe opinione amplius laboramus, quàm re, ait Sen. & quemadmodum aves inanis fundæ sonus territare solet, ita nos nõ ad actum excitamur tantum, sed ad strepitum. Infirmi animi est, antequã malis opprimitur, queri; Propriumque est miserorum facilè id credere quod minus volũt: utque corpora per nebulam, sic per metum res videntur majores, adeò ut multi, rem quam metuunt, ipsi-met anticipent:

..... Multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali.

Reperti sunt, qui dum in navi periclitarentur, non exspectata navis submersione, in mare sese præcipites dederunt. Miserum est mori ne moriamur. optimè Sen. quid dementius quàm angi futuris, nec tormento se reservare, sed accersere sibi miserias?

VReesachticheyt bederft het oordeel: want soo haest als yemandt den schrick in't lijf krijcht, een blase met de boonen (soomen seyt) ja de schaduwe van een roose, soude hem den broeck rondt setten. D'inbeeldinge (seyt Seneca) ontset ons gemeenlijcken meer, als de sake selfs: en gelijck het gesnor van een ledigen slinger het ghevoghelte vervaert maeckt, en doet opvliegen: soo verschricken wy ons niet alleenlick vande slach, maer oock van 't gedreun. En gelijck de gedaenten der lichamen grooter toonen in mistich weder, soo doen oock alle dingen door de vreese: in voegen datter veel door vreese van in gevaer te komen, dadelijck in het uyterste gevaer zijn vervallen. Men heeft menschen gevonden, die, t' schepe in noot wesende, hun selven uyt vreese van verdrencken, buyten boort hebben geworpen, verdrenckende alsoo, om niet te verdrencken, en stervende om niet te sterven. Wat isser geckelicker, seyt Sen. als met toekomende swaericheden sich selven te quellen? &c.

Doot waer is u prickel? 1 Corinth 15, 54.

DE doodt is aen den menſch, dat aen dees jonghe dieren
Is 't holle momme-tuygh; de kleyne jonghers tieren,
Soo haeſt zy dat aenſien, en vallen in de vlucht:
Maer die wat ſnegher ſijn, die nemen't voor ghenucht.
Soo haeſt een weerelts kindt de bleecke doodt voelt komen,
'T hart ſinckt hem inde ſchoen, ſijn luſt is hem benomen:
Maer die dit ſpoock, in God, doorſiet van alle kant,
En wijcktet niet een voet, maer bietet als de handt.

Mors larvæ ſimilis, tremor hinc, nihil inde maligni.

ID mors eſt homini, trepidis quod larva puellis;
Excitat ingentes frons utriuſque metus.
Larva fugat pueros, frontem, non terga, videntes;
Aſt aliis riſum poſteriora movent.
Senſibus incurrit cum lurida mortis imago,
Hei mihi! quam multis ſpes animuſque cadit.
At cui terga necis melior doctrina revelat,
Clamat, ades vitæ mors melioris iter.

Le fol s'enfuit, le ſage s'en mocque.

COmme aux enfans, paroiſt le maſque eſpouvantable;
Ainſi à l'homme la mort reſſemble miſerable,
Mais qui de tous coſtez, ces monſtres taſte & voit,
En fin n'y trouve rien qu'eſpouvanter le doit.

PVdore ſuffundor, quoties homines, ſolo naturæ lumine illuſtratos, optimam illam Philoſophiam (mortis cogitationem dico) non tantum ſummoperè coluiſſe, verum etiam mortalitati medium unguem oſtendiſſe, comperio. Philippus, rex Macedonum, in mediis aulæ delitiis, Puerum voluit indies ſibi acclamare; Hominem te memento, Philippe. *Ægyptiis, inter epulandum, ſceleton conviviis exibere ſolenne fuit, cum elogio:* Mortui ſic eritis. *Hegeſias, de Animæ Immortalitate graviter diſſerendo, mortalitatis metum multis adeo excuſſit, ut ſponte ad mortem properarent. Calcar mihi addunt homines futuræ fœlicitatis ignari, quo ita me componam, ut mortalitatis exuvias animoſe aliquando deponam. Et videor oculis fixis ac irretortis mortē me aſpicere jam nunc poſſe. Et quidni id faciam? Non mundus, cum hinc decedam, me deſideraturus eſt; plures enim ac meliores incolæ illi ſupererunt. Non ego, cum moriar, mundum deſiderabo; plurima enim, ipſo meliora, me exſpectant: in hoc ubique ingens eſt calamitas, extra hunc, ſumma futura eſt fœlicitas.*

ICk ſchames my t'elcken als ick bemercke dat menſchen, door het ingeven vande nature alleenlijck geleydet zijnde, van het beſte deel der wijsheyt (ick ſegghe van de bedenckinghe des doots) niet alleenlijck veel hebben gehouwen, maer ſelfs dit leven gans weynich hebben geacht. Philips Coninck van Macedonien, midden inde weelde van een dertel hof, hadde een Iongelinck belaſt dach aen dach hem ind'oore te comen byten; Philips, gedenckt dat ghy een menſche zijt. Die van Ægypten hadden voor een ghewoonte, in het vrolijckſte van hare maeltijden, een gheraemte van een doot menſche te voorſchijn te brengen, met een byreden aende genoode: doot ſijnde, ſuldy aldus weſen. Hegeſias leerde met ſoodanighen ghewichte vande onſterffelijckheyt der zielen, dat hy aen vele, niet alleenlick de vreeſe des doots gheheelijck wech nam, maer oock luſt dede crijgen tot het ſterven. Duſdanighe menſchen, niet wetende vande toecomende gheluckſalicheyt, gheven my dagelijcx als een ſpoor, om deſe bedenckinghe my gantſch en al gemeenſaem te maken: Dies verhope ick oock (door Gods genade) de ſake daer toe nu ghebracht te heben, dat ick de doodt onder haer holle oogen, ſonder my t'ontſtellen, ſoude derven aenſien. En wat ſou my doch van ſulcx wederhouwen? De werelt (of ick ſchoon van hier ſcheyde) en ſal my niet eens miſſen, overmidts ſy noch inwoonders genoech, en beter als ick ben, ſal blijven behouden: Ick van ghelijcke, en ſal de werelt niet eens miſſen, want veel dinghen die beter zijn als zy, ſullen my gewerden: Inde werelt is uytnemende ellendicheyt, buyten de werelt onuytſprekelijcke gheluckſalicheyt.

NVDA MOVET LACHRIMAS.



MORALE.

Sen. Oct.

IVvenilis ardor impetu primo furit,
Languescit idem facile, nec durat diu
In Venere turpi; ceu levis flammæ vapor.

Ovid. lib. 2 de Remed. Amor.

Turpe vir & mulier, juncti modo, protinus hostes.

Arist. lib. 2 Reth.

IVvenes ex corporeis voluptatibus, venereis potissimum dediti, earumque impotentes sunt, & inconstantes; resque quas concupiverunt, fastidiunt: Valdè concupiscunt, sed protinus conquiescunt; quia acutas habent voluptates, non longas, ut ægrotantium fames, & sitis.

SACRVM.

Isid. lib. 3 de sum. bon.

IN prosperitate incerta est amicitia, nescitur enim an persona an felicitas diligatur.

Proverb. 17, 17.

L'Intime amy aime en tout temps & naistra comme un frere en la destresse.

Ecclesiast. 37, 1.

IL n'y a point d'amy qui ne die; je suis aussi de ses amis, mais il y en a tel qui n'est amy que de nom.

3. *O meschante pensée, d'où es tu roullée pour couvrir de tromperie toute la terre!*

Ont-

Ontcleén, Ontreén.

WIl yemant den ajuyn ſijn ſchellen af gaen trecken,
Hem ſal een droevich nat de wangen haeſt bedecken:
Dus ſoo ghy dit ghewas wilt hand'len ſonder leet,
Soo ſpeelter ſachtjens med', en latet dinck ghecleet.
Men mach ſick met ſijn Lief in heusheyt wel vermaken,
Maer comter niet ontrent als met eerbiedich raecken.
'tGaet noch al, ſoo't eens plach: Acteon naeckt verdriet,
Soo haeſt hy, ſonder cleet, Diane voor hem ſiet.

Nuda movet lachrimas, veſtitam impunè videbis.

SÆpe licet tractata manu, non lædit ocellos,
Dum latus incluſum cortice cæpa gerit:
Hanc tenui ſpoliare togâ ſi forte juvabit,
Protinus uda tibi lumina, nuda dabit.
Huc animos adverte, puer; mihi cæpa puella eſt;
Quiſquis amare voles, fac reverenter ames.
Ne teneram ſpectare juvet, ſine veſte, Dianam;
Hæc dea, nuda magis, quam pharetrata, ferit.

Qui me deſpouille, pleurant ſe mouille.

MAnie tes amours en chaſte reverence,
Si tu ne veux languir de longue repentance,
Tu pourras, ſans douleur, tenir en main l'oignon,
Mais, pleureras, ſi veux oſter ſon cotillon.

Herod. lib. 1.

Mulier exutâ tunicâ verecundiam pariter exuit.

Annæn. Robert. Rer. Iud. lib. 4, cap. 10.

NVditas in viro indecens, in muliere probroſa: unde Herodotus apud Lydos ac pleraſque gentes, etiam barbaras, viris indecorum fuiſſe tradit ſe nudos oſtendere, nam (ut ait Cicero) hoc ſolum animal natum eſt pudoris & verecundiæ particeps.

Adde,

Flagitii principium eſſe, nudare inter cives corpora.

Soo haeſt men dit ghewas ontkleet,
Al waſt eerſt lief, het wort dan leet.

EEn waterlandtſche Trijn ſat laeſt Ajuyn en ſchelde,
En klaechde, dat de lucht haer ooghen ſeer ontſtelde,
En rechts te voor (ſey ſy) heb icker mee gheſpeelt,
En doen ter tijdt en heeft dit dinck my niet verveelt.
Dus gaetet, lieve moer (ginck Fijntje daer op ſegghen)
Met deſe, die ſoo haeſt haer ſpillen t'ſamen legghen,
'T is goet ſoo lang'men vrijt, maer 't rocxken is nau uyt,
Een reuck daer 't oogh af loopt verneemtmen van de bruyt.

Dos eſt uxoria, lites.

VEſtibus indutum nil cæpe nocebit ocellis,
Tegmina tollenti fletibus ora fluunt.
Cæpe quod eſt nobis, teneris hoc uxor ephœbis;
Cum verbis agitur, tum bene conſtat amor:
Intret Hymen thalamos, ſit zona ſoluta puellæ,
Ibit demiſſis vir novus auriculis.
Mira vides, uxor quem nunc jubet eſſe maritum,
Vah! puer eſt, ſed vir, cum puer eſſet, erat

Apres la feſte, on grate la teſte.

L'Oignon lors faict pleurer,
quant on le deshabille,
Lors quant un jouvenceau eſpou-
ſe belle fille
Pour aſſouvir le feu de ſes bru-
taux amours,
Pour quelques bonnes nuicts a
force mauvais jours.

EOs, qui ex incitato juvenilium affectuum impetu fœlices matrimoniorũ succeſſus augurantur, toto plerumque cœlo errare, dicere non abhorreo. Leves enim iſtos ac fluctuantes juvenum ardores, & ſtabile hoc ac venerandum matrimonii Sacrum mutuas ſibi operas tradere, vix unquam comperi. Longe quippe alius laſcivi iſtius amoris, alius ſanè ſedati conjugii ſcopus eſt; magiſque contraria illa inter ſeſe, quam cognata aut conjuncta non abs re quis dixerit. Prudentes utique uſuque edocti, & inter eos Vives, inconſultum putant eam matrimonio ſibi copulare, cui quis in amoribus nimis ſeſe ſubmiſit, quamque Dominam, Heram, Lumen, votorumque ſuorum finem, non minus impiè, quam ſtultè appellare, aliiſque amatoriis ac hyperbolicis ineptiis extollere ſolitus eſt. Iudicant enim viri prudentes nimiam iſtam demiſſionem efficere ut mariti dignitatem, contracto tandem matrimonio, male providus adoleſcens ſuſtinere nõ poſſit. Quid tandem? fit facetus iſte amator, ridiculus maritus, ut lepidè noſter Heynſius.

SY vergrypen hen grotelijcx, die daer meynen dattet noodelijck een goet houwelijck moet zijn, alſſer twee ghelievekens, die met hittige genegentheyt malkanderen aenhangen, te ſamen komen. Men heeft ſelden geſien dat ſchielijcke invallen vande kalver-liefde den gheſetten ſtandt ende bandt des houwelijcx eenich behulp hebben aengebracht, maer menichmael het tegendeel. Een ander oogmerck heeft den echten en hechten ſtaet, een andere de ſwevende en bevende minne. Veel ervaren mannen ontraden een Ionckman in houwelijck te verſamelen mette gene aende welcke hy ſick door quiſtighe beleeftheyt van vryagie al te ſeer heeft verpandt. Want hoe iſt mogelijck (ſegghen zy) dat yemandt de ſelve, die hy recht te vooren heeft verheven tot ſijn Meeſterſſe, Princeſſe, ja Goddinne (en wat een vleyende tonghe, vervoert door dwaſe minne-ſtuypen, meer weet by te brenghen) dat (ſegghen zy) hy de ſelve terſtont daer nae, als hooft en voocht, ſal konnen ofte derven heeten en gebieden? en of ſchoon hy ſulcx al derfde beſtaen, ſo en is niet te vermoeden dat ſy, die in ſo vollen beſit is van over al het hoochſte woordt te voeren, ſulcx ſal willen lyden of ghedooghen, in voeghen dat, de deſe haer oude vryheyt, den genen ſijn nieu-verkreghen recht pooghende voor te ſtaen, uyt ſulcx niet anders en ſtaet te verwachten, als van een al te beleefden Vryer, een al te geckelijcken man.

Vriendt,

Vriendt, ſoo langh alſt dient. Eccleſ. 6.

SOo lang men met ayuyn ſpeelt, ſonder die te ſchellen,
Soo lang iſt al goet dinck, ten ſal 't gheſicht niet quellen.
Maer ſoomen dit ghewas ontbloot, of gaet ontkleen,
Het oogh van tranen loopt, de vriendtſchap is geſcheen.
Veel menſchen ſchijnen ſoet en ſacht in haren wandel,
Soo lang men met hun drijft niet dan gemeenen handel:
Maer, letter op, wanneer hun roxken yemant ſcheurt;
O vrient, men kent gheen vrient, dan alſmer erf mé beurt.

Amicus certus in re incertâ cernitur.

CÆpe levi tractare manu ſit cura, viator,
Stringenti lachrimis lumina rubra tument.
Qui facilem laudas, & amicâ fronte ſodalem,
Signa ſodalitii num ſat aperta tibi?
Dum joca miſcentur, dum luditur inter amicos,
Aſpera qui moveat jurgia, rarus erit.
Damna probant ſocios; tunc cum de jure remittet,
Te cupiente ſuo, reſpice qualis erit.

En partage lict & jambon, cognoit l' homme ſon compagnon.

IOuant avec l'oignon, je ne faiſois que rire:
Mais il me faict pleurer, lors que je le dechire.
l'Amy, quand tout va bien, eſt debonnaire & doux,
Mais, le touchant de pres, le mettras en courroux.

MAgis moralis, quam Theologici argumenti eſt carmen huic Emblemati adſcriptum; nos id paulò aliter, pro ſubjecta materia, hic interpretemur. Cæpa, levi brachio dum tractatur, prorſus ſenſibus humanis innoxia eſt, durius preſſa, mox odore nares oculosque offendit. Ita pleroſque homines affectos eſſe accuſator ille fratrum, Diabolus inquam, in perſonam Iobi (licet in eo falſus) callidè inclamat: nunquid, inquit, Iob fruſtra timet Deum? nonné tu operibus manuum ipſius benedixiſti? Sed extende paululum manum tuam, & tange ea quæ poſſidet; mox in faciem benedicet tibi. Ea ſanè eſt naturæ humanæ fragilitas, Deum, dum leniter nos habet, laudamus; ſi caſtiget, ilico voces impiæ, ac murmura. Veriſſimè Veritas; qui ſuper petroſa ſeminatus eſt, inquit, hic eſt, qui verbum audit & continuò cum gaudio illud accipit, non habens autem in ſe radicem, temporalis eſt, ac facta tribulatione continuò ſcandaliſatur. At tu, ne nos inducas in tentationem, Domine, potiusque nobiſcum age ex verbo tuo quod locutus es, (in Pſal. 89, 32.) Si juſtitiam meam profanaverint, viſitabo in virga iniquitates eorum; Miſericordiam autem meam non diſpergam ab iis.

NA dien het Ghedicht op dit Sinnebeeldt meer op de Seden-leere, als op een Chriſtelijcke bedenckinge ſchijnt te trecken: ſoo ſullen wy d' uytlegginghe daer van wat nader brengen tot de ſtoffe, die wy in dit deel verhandelen. Den Ajuyn maer ſachtjens aengeraeckt, en gheeft van ſich geen quade lucht, maer geperſt zijnde, quetſt beyde de ooghen ende den neuſe vande omſtanders. De menſchen meeſt aldus genegen te zijn, poocht den laſteraer der Broederen (den duyvel) waer te maken, inden perſoon vanden lijdſamen Iob: Meyndy (ſeyde hy) dat Iob om niet Godt vreeſt? ghy hebt het werck ſijner handẽ geſegent, ſijn huys bewaret, &c. ſteeckt u hant uyt, en taſtet hem aen, hy ſal u ſeghenen in u aenſicht. 'T is een ſwackheyt van veel menſchen, dat zy, ſo lange hun ſaken wel gaen, God loven, maer als ſy eens hart werden aen getaſt, werpen ſtracx, ick en weet niet wat, laſterwoorden teghens den Hemel. Het zaet (ſeyd den Mont der waerheyt) dat op ſteenachtige plaetſen ghezaeyt is, zijn deſe, die het woort hooren, en ontfangen het ſelve met vreuchden, maer, den tijt van vervolginge komende, als geen wortel hebbende, werdẽ terſtont geergert. Maer, ô Heere onſen Godt, en leydt ons niet in verſoeckinge: maer handelt liever met ons nae uwen woorde, dat du door dijnen Propheet geſproken hebſt. (Pſal. 89, 32.) Soo ſy mijn ghebodt niet en houden, ſoo wil ick hen metter roede te huys ſoecken, ende hare miſdaet met plaghen: Doch mijne ghenade en wil ick van hun niet wenden.

DOMINÆ QVO ME VOCAT AVRA.



MORALE.

Terent. Hec.

Istud est ſapere, qui ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere.

Virg.

Nate Deâ quo fata trahunt retrahuntque ſequamur.

Plut. in Lacon.

Leotychilas à quodã, quaſi minus conſtans eſſet notatus, mutor, inquit, ſed pro temporũ ratione, non ut vos. Prudentis enim eſt, pro re natâ mutare conſilia: ſine cauſâ autẽ ſubinde aliũ fieri, inconſtantiæ vitium eſt.

SACRVM.

Matth. 11, 29.

Venite ad me omnes qui laboratis, & invenietis requiem animabus veſtris.

Pſeaum 73.

Quel autre ay-je au ciel? Or n'ay-je prins plaiſir en la terre qu'en toi?

Naer haer wayen, moet ick drayen.

HOe heers is Venus kint! het doet ons arme ſlaven
Iuyſt ſoo me Iuffrou wil, gheduerich gaen en draven.
Wy weenen, als ſy ſchreyt, al zijn wy ſchoon geruſt:
Wy lachen, als ſy jockt, oock alſt ons niet en luſt.
In't kort', hoe kleynen wint haer uyt den mondt komt wayen,
Wy flux, met lijf en ziel, al naer ſy blaeſt, ons drayen.
Haer winck is ons een wet, in blyſchap end' in rou.
Wie ſweeft en beeft niet door den adem van een vrou?

Dominæ quo me vocat aura.

AD dominæ nutum levis exagitatur amator,
Quoque puella ſolet vergere, vergit amans.
Non volucris, ſummâ quæ vertitur ænea turre
Promptius aërias itque reditque vias.
Rideat illa, movet triſti miſer ore cachinnos;
Ploret, amans lætas proluit imbre genas.
Nos miſeros! agimur vacuo ludibria cælo,
Abripit aura vagos, aura redire jubet.

Ou que ſpire, me tire.

LAs malheureux Amant! comme une girouette
Tu tournes çà & là, voluble & ſans arreſte:
Bien que te ſoit eſcheu un bien faſcheux humeur,
Encor faut il former à l'advenant ton cœur.

---

3 Eſdr. 4, 22, & 31.

Oportet vos ſcire, mulieres in vos imperia exercere.

Cicero.

QVam miſere ſervit, Cui mulier imperat, cui leges imponit, præſcribit, jubet, vetat, quod videtur: qui nihil imperanti negare poteſt, nil recuſare: poſcit, dandum eſt; ejicit, abeundum; vocat, veniendum; minatur, extimeſcendum.

Ovid.

Imponit leges vultibus illa tuis.

Ver-

Werwaerts Godt wil.

EEn wiſpeltuerich hart, 't welck draeyt naer yder blaſen,
Dat machmen (ick bekent) wel ſtellen by de dwaſen;
Maer die, ſteech als een muyl, gaet horten teghen God,
Verſchilt van d'eerſte feyl, ſoo veel als dul, van ſot.
Maeckt van den noot een deucht, 'ten helpt gheen tegenſtreven:
Waer ons den hemel drijft, daer moetmen henen ſweven.
Gevoechelijck te zijn, naer Godes handt ons leyt,
Al iſt verandering', het is gheſtadicheyt.

Quo nos numen agit.

PErpetuo varians mens eſt inimica quieti,
Sint procul in gyrum quos levis aura rapit.
At nunquam varians mens eſt inimica ſaluti,
Ah valeant, quibus eſt pectore nata ſilex.
Mutandum eſt cum fata jubent, quid ſtulte laceſſis
Aſtra? gigantæus quo tibi faſtus abit?
Quo te cunq; polus vocat, hâc, mortalis, eundum eſt,
Vertere conſilium, nec levis eſſe, potes.

Changer propos eſt du vray ſage
En temps & lieu le droit uſage.

A Tous les accidens le ſage cœur ſe trouſſe,
Allons, amys, allons, ou que le ciel nous pouſſe:
D' opiniaſtre cœur n'eſt que facheux tourment,
On peut changer d'advis & demeurer conſtant.

DAnda eſt opera, ex conſilio Senecæ, nequid inviti faciamus: nec enim qui juſſus aliquid facit, miſer eſt, ſed qui invitus. Animum itaque ſic componamus, ut, quicquid res exigit, id velimus. Nil grave, quod ſponte facimus. Vt igitur acerbitates multas ac moleſtias evitemus, conſilia ad eventus ac tempora flectenda ſunt. Oportet enim tanquam in talorum jactu, ad id quod ceciderit, res ſuas accommodare, inquit Plato, & quocunque modo ratio id optimum eſſe dixerit. Tempori enim cedere, ait Cicero, id eſt, neceſſitati parere, ſemper ſapientis habitum eſt. Vltimum enim ac maximum telum neceſſitas, nec aliud ejus effugium eſt, quàm velle quod ipſa cogit. Æquum eſt, mi homo, ut tibi placeat, quicquid Deo placuerit. Concludamus, & dicamus cum Poëta,

Periand. per Auſon.
Faxis ut libeat, quod eſt neceſſe.

SIet wel toe, dat ghy geen dingen bedwongẽ en doet, ſeyt Seneca: want niet den genen die yemant gehoorſaem is, maer wel den genen die tegens ſijn danck yet doet, is ongeluckich. 'Tis geraden, als de ſaken haer na ons niet ſchicken en willen, dat wy ons ſchicken na de ſaken. Ons en kan niet moyelijck vallẽ, ſo wy 't geerne doen. Gewilligen arbeyt was noyt pijn: gewilligen laſt woech noyt ſwaer. Al ons voornemẽ dient geboogẽ te werden nae de voorvallende gelegentheyt. En gelijck men in't verkeer-bert (ſeyt Plato) na den loop vande ſteenẽ, de ſchyven moet uytſettẽ, en ſijn ſpel aenleggen; alſoo moet onſen handel en doen nae den loop onſes levens beleyt, en t' elcken over niuwe voorvallen, nieuwe raetſlagen genomen werden. Sick na den tijt te voegen, dat is, de noot plaetſe te geven, is wijſe luyden werck: want Noodt en is niet t' ontwijcken, dan met te willen datſe ons gebiet. 't Is billick, ô menſche, dattet dy behage, dat Gode behaeght heeft.

Groote vrede hebbense, die uwe wet lief hebben. Psal. 119, 165.

DEn weerhaen keert en draeyt; doch vint noch ruſt noch vrede,
Tot hy met windt en lucht treft juyſt de rechte ſnede,
Dan ſtaet hy eerſt gheſet. Den weerhaen is den menſch,
Die loopend' hier en daer ſoeckt naer ſijns harten wenſch.
Maer of hy ſchoon door-rent den gantſchen kloot der eerden,
En vindt gelt, luſt, en eer; 't is al van geender weerden,
Soo hy niet recht en treft den ſtreeck van Gods ghebodt;
De ware ruſt en luſt beſtaet alleen in God.

In Domino quies.

NVlla quies volucri quæ turribus eminet altis,
Ni teneat rectam, cælitus acta, viam.
Quærimus in tenebris tranquilli pectoris arcem,
Et, male, diverſum quiſque capeſſit iter;
Hic ſibi divitias proponit, & alter honores;
Ille voluptati credit ineſſe bonum.
Fallimur heu! ſtatio Deus eſt, Deus una quietis,
Non alibi placidæ commoda mentis erunt.

Quant à moi, d'approcher de Dieu c'eſt mon bien. Psal. 73, 28.

C'Eſt en vain que cerchons
repos par mer, par terre;
Nos paſsions, helas! nous font
par tout la guerre:
Du monde les plaiſirs ſont tous
trempez en fiel,
C'eſt donc le ſeul plaiſir ſe cõ-
former au ciel.

INdex Magneticus nuſquam conſiſtit, niſi Septentrionem verſus ſeſe moverit, ac in ſidus illud polare aciem fixerit. Nuſquam animo humano quies, niſi in Deo. Nec enim aut honorum ſplendor, aut opum abundantia, aut famæ pruritus veram animi tranquillitatem cuiquam præſtiterit: ejuſque rei vel naturalis ratio hæc redditur: anima infinita atque æterna, in rebus finitis hiſce ac momentaneis, ac cum ipſa ſymbolum nullum habentibus, ſolatium ac requiem qui inveniat? Nonne unicuique noſtrûm, inter medias ſæpe voluptates, cum ſuccurrit quàm fluxa, quàm futilis ſit iſta delectatio, quam brevi deſitura, nauſea ſtatim oboritur, ac tædium omnium, quas hic videmus atque audimus, blanditiarum? torpemus utique plerumque poſt gaudia, & recordatione præteritorum, futura ejuſdem generis pariter vana, non abs re, judicamus. Videmus enim ab omni mortali ſolatio prorſus nos deſtitui, cum maximè ſolatio indigere nos facit extrema neceſſitas. Hæc cogitanti, cui precor, non excidat quidquid id eſt delitiarum, quod humana promittit imbecillitas? quis non efferatur ad veri gaudii auctorem Deum, in cujus dextra delectationum plenitudo?

DE Naelde van het Zee-compas en ſtaet niet ſtille, ten zy die ghedraeyt zy op de Noortſterre. Daer en is gheen ruſte voor het menſchelijck ghemoet, ten zy het ſelve ſich vaſt op Godt ſtelle. Want noch den glans van hooghe ſtaten, noch overvloet van rijckdom, noch het gheruchte van eenen loffelijcken naem onder den menſchen, en can ons de ware gheruſticheyt des gemoets aenbrengen. En hier toe ſchijnen ſelfs natuerlijcke redenen te dienen. De ziele des menſchen, als eeuwich ende oneyndich zijnde, en can in deſe tijdelijcke ende bepaelde dingen, geen ruſte vinden. Voelen wy niet yder in ons ſelfs, ſoo wanneer wy midden inde wellusten deſes werelts ſwemmen, ende dat ons dan voortkomt de bedenckinge, dat dit alles niet en is als enckelen roock, die op een ooghenblick verdwijnt, dat wy als een walginge en tegenheyt crijghen van alle dat wy hier ſien en hooren? Naer tijdelijcke welluſt is den menſche gemeenlick altijt ſwaermoedich, als oordeelende, dat gelijck deſe voorleden blyſchap haeſt is voorby gegaen, dat oock alle andere die noch aenſtaende ſouden mogen zijn, van gelijcken niet lange en ſullen dueren. Inſgelijcx ſien wy daghelijcx dat ons den trooſt der menſchen dan meeſt ontgaet, als wy, in den uyterſten noot, meeſt trooſt van doene hebben. Wie, dit bedenckende, en ſal niet een cleynachtinge aencomen, van alles wat hier vermakelijck ſchijnt te weſen? Wie (ſegg' ick) en ſal ſijnen geeſt niet verheffen om na te ſpooren den Gever van de ware vreuchde, aen wiens rechterhandt is blijdſchap ter volheydt in eeuwicheyt, ghelijck den Pſalmiſt ſeyt; Pſal. 16, 11.

Ons ziel, een licht dat eeuwich ſchijnt,
En vint geen ruſt in't geen verdwijnt.

FVGAT, NON CAPIT.



MORALE.

Mart. Delrio. Disquis. Mag. lib. 1, cap. 5.

ARtem Chymicam, quæ medicinæ adminiculatur, sanè laudo, & veneror, ut phisiologiæ fœtum præstantissimum: inventricem auri potabilis: spiritus enim subtilissimos ex metallis, plantis, gemmisque educens, quo subtiliora, hoc puriora, & quo puriora, hoc efficaciora remedia præbet, &c. Interea tamen hæc ars nō convenit nisi opulentissimis: multi enim hac arte depauperātur, & in causa sunt, ut uxores & liberi cogantur indigno quæstu se sustentare, idque vel ipsi chymici scriptores testantur: nam Geber; non ergo, inquit, hæc scientia egenti & pauperi convenit, sed potius est illis inimica.

SACRVM.

Luc. 12,

STulte, hac nocte anima repetetur à te, quæ autem parasti, cujus erunt?

De imperatore Severo memoriæ proditum est: eum, cum sensim mortem sibi imminere sensisset, linteum, in quo tumulandus erat, per castra conto levatum circumferri, & per præconem edici jussisse; En! ex amplissimis regni opibus, quod unicum Severus imperator secum auferet.

Hy jaeght, maer laes! verjaeght.

GHeen voordeel kond' ick oyt op Rooſemondt gewinnen,
Tot dat een loomen bloet haer eens beſtont te minnen,
Al waſt haer teghen 't hart, men wout haer raden aen;
Maer ſy vlood uytte weegh, als Iorden quam ter baen.
Doen waſt den rechten tijt, om op mijn ſtuck te letten,
't Wilt dat een ander joegh, quam ſick ontrent my ſetten.
En vreeſt niet, of een Cluts ſchoon naer u lief verlangt,
Een plompaert is een fret; hy jaeght, een ander vangt.

Fugat, non capit.

DVm cava luſtra ſubit viverra, cuniculus, hoſtem
Vt fugiat, celeri deſerit antra pede:
Morderi metuens laqueis ſe tradit habendum.
Sæpe, labor ſocio quod negat, arte feres.
Anxia virgo fugit, cum ruſticus inſtat amator;
Et fruitur prædâ, cui magis apta manus.
Viciſti, ſis capta licet, lepidiſſima rerum,
Nam fuit in votis, ne capiare, capi.

Tel bat les buiſſons, Qui ne prend les oiſillons.

MArgot fuit Coridon, qui taſche de la prendre,
Mais elle, par deſpit, à Thirſis ſe va rendre:
La proye fuit de l'un, à l'autre prend la retz.
Voyla! un ſot amant ne ſert que de furet.

Hæc Galatea apud Ovid. 13 Metam.

ACis erat Fauno nymphaque Simethide cretus,
Magna quidem patriſque ſui matriſque voluptas,
Noſtra tamen major. . . . . . .
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat;
Nec, ſi quæſieris odium Cyclopis, amorve
Acidis in nobis fuerit præſtantius, edam:
Par in utrumque fuit.

Soeckers van kunſten, vinders des bedelſacx.

ALs 't fret 't verborghen wilt ghehaelt heeft uytter eerden,
Een die'r niet toe en doet, gaet het Conijn aenveerden.
Den Alchymiſt ('t is waer) heeft ons veel goedts ontdeckt,
Maer wie van hem wordt rijck, van't voordeel dat hy treckt?
Hy blaeſt, en raeſt altijt, doch ſijn beſtoven keuken
Al roocktſe dach en nacht, gheeft niet dan vijſe reuken:
Den man verſtoockt ſijn broeck, het wijf verblaeſt haer keurs,
Een ander heeft het nut, en hy de leghe beurs.

Artis triſtiſſima janua.

DVm cogit viverra feras exire latebris,
Mox aliquis prædam, qui nihil egit, habet.
Ingenio penetras imæ per viſcera terræ,
Dum malè quærendo, Chymice, perdis opes;
Multa quidem nobis non contemnenda dediſti,
At, miſer, hoc nunquam, quod tibi quæris, habes.
Igne licet caleat, caret, ah! nidore culina,
Pyxida tu vacuam, cætera vulgus habet.

D'invention neufve, point de gain à qui la treuve.

QVe ſert creuſer par tout entrailles de la terre,
Et faire tous les jours aux mineraux la guerre?
Ou rien ne trouveras, ou n'auras point de gain;
Vn autre a le profit, & toy la vuide main.

SIc vos non vobis fertis aratra boves,

Et reliqui ejusdem ſententiæ verſiculi in vulgus Chymicorum non ineptè dici poterunt, ſi ea, quæ ex officinâ iſtius artis indies prodeunt, conſideremus. Ea verò ſitne Chryſopœia, id eſt, ad aurum faciendum efficax. Item anne exemplis probari poſſit verè aliquando hac arte aurum factum eſſe, nec ne, non eſt noſtri inſtituti hìc inquirere. hæc ſi quis velit, conſulat Auctorem Mag. Diſq. lib. 1; cap. 5. Illud tantùm hic dicam, Chymicos quidem multa egregia, humanoque generi planè utilia incidenter, & veluti aliud agentes, in uſum mortalium protuliſſe, plurimos tamen eorum, non modo nihil ex arte iſta compendii feciſſe, ſed omnibus exhauſtos prope cladibus, omnium egenos *facultates ſuas in fumo, ſitu, ac pulvere, miſere abſumpſiſſe; idque ipſi Alchymiæ autores & fautores, Geber, Lullus, & alii ſatis indicant, cum ſuos monent ne animis deſtituantur, quoties oleum & operam perdidiſſe ſeſe non rarò animadvertunt; ſed ex integro Philoſophari incipiant, (ita iſti ſtudium Chymicum ſatis ſuperbè, tanquam per excellentiam, nuncupant.) Quid dicam? fruſtra ſapit, qui ſibi non ſapit.*

INdien men recht wil inſien watter daghelijcx uyt de ſmiſſe der Alcumiſten voortkomt, men ſal aen de ſelve deſe veerſkens vã Virgilius wel mogẽ toe paſſen.

Dat het Schaepjen wolle gheeft,
Dat de By' om honich ſweeft,
Dat den Os uyt ploeghen gaet,
Komt dees beesjens niet te baet.

Ick en wil hier niet treden inde bemerckinghe of deſe konſte waerachtich gout kan voortbrenghen, oft niet: andere hebben daer van wijt en breet geſchreven. Dit wil ick hier alleenlijck aenwyſen, dat wel waer is, dat de Alcumiſten wel veel nutte dingen, als in't voorbygaen, hebben ontdeckt: maer de nutticheyt daer van komt de vinders der ſelver minſt te paſſe, alſo meeſt al wat by henliedẽ gevondẽ is, de vinders ſo diere heeft gekoſt, dat vele van henlieden in ſtof, roock, en ſtank haer middelẽ verblaſen hebbẽde, eyntelijck totte uyterſte armoede zijn komen te vervallẽ, ende door het onnodige te ſoeckẽ, het noodige quijt gheworden zijnde, hebben alſoo vrouwen en kinderen naeckt en bloot of op den dijck, of voor het gaſthuys heenen gheſtelt.

Sy vergaderen, ende weten niet wie het krijghen sal. Psal. 39, 7.

WAt lust den armen mensch, met handen en met voeten,
Hier in dit aerden hol, ghelijck een mol te wroeten?
Wat heeft hy doch, voor al zijn sweet, meer als 't furet?
Een ander eet het wilt, en hy krijght nau een slet
Eens afghesleten doucx, om mee te zijn begraven;
Dat is den gantschen loon voor al zijn anxtich slaven.
Wel aen, 't is lanck genoech gewroet, hef op u hooft,
En spoort na wilt, waer van ghy noyt kondt zijn berooft.

Quod capis, alter habet.

ECquid adhuc atris caput abdis, homuncio, lustris?
Ecquid adhuc vili pectora condis humo?
Tu viverra tuis, tu mente manuque laboras,
Et mox qui prædâ gaudeat, alter erit:
Alter erit; qui vina cadis depromat avitis,
Vah! dabitur cineri trita lacerna tuo.
Si sapis, ergo putri tandem caput exere terrâ;
Quæque rapi nequeant præmia, disce sequi.

Mon œil ne voit jamais assez de richesses, & ne pense point pour qui je travaille & prive ma personne de bien? Eccl. 4, 17.

AQuoy te sert, mortel, par avarice, & rage,
Par peine, par labeur de consumer ton aage?
Ne vois tu pas qu'aux tiens ne sers que de furet?
La peine est seule à toy, un autre a le banquet.

O Curas hominum! O quantum est in rebus inane!

Hic tametsi liberis orbus, censum tamen alieno hæredi nutrire non desinit: iste, cum diu parce vixerit, opibusque familiæ congerendis ævum consumpserit, quot filios, totidem cadaver exspectantes vultures circum sese habens, tandem exspectato fine supremum diem claudit, ac personato fletu nudus in terram abditur. Saladinus, qui Syriam, Ægyptum, ac Africæ bonam partem subegit, vicinus morti, in cogitationem hanc seriò descendisse dicitur, ac proinde supremâ voluntate voluisse, pro omni pompâ funebri, tunicam tantum interiorem in hasta sublimem efferri, cum acclamatione: Vnum hoc ex Domitore orientis restare. *Est sanè, est, inquit Eccl. 5, 12, alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole, divitiæ conservatæ in malum domini sui: pereunt enim in afflictione pessimâ. Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Quid ergo prodest ei, quod laboravit in ventum, cunctis diebus vitæ suæ? Cognovi, inquit idem cap. 3, 12, quod non esset melius, quam lætari & bene facere in omni vitâ, hoc enim donum est Dei.*

ACh! *hoe ydel zijn de sorghen,*
Die den armen mensch verworgen.

Den desen, al hoe wel sonder kinderen, en laet niet af schatten te versamelen voor een erfghenaem, die hy niet en kent: Den genen, kinderen hebbende, mitsgaders langhe en veel voor de selve hebbende gesorcht, en heeft menichmael, voor alle sijn sorghen, gheen andere vergeldinge, als de sorge van sijne kinderen, duchtende dat hy te lange leven sal: werdende dagelijcx vande selve niet anders besien, dan gelijck een stervende ghedierte, van een graghen Giervoghel: tot dat hy ten laetsten, met ghemaeckte ende uytgeperste tranen, naeckt in het diepte der aerden neder wert ghelaten. Saladijn die Syrien, Ægypten, ende een groot deel van Africa t'onder heeft ghebracht, gevoelende sijn tijdt daer te zijn, na dat hy sich selfs ernstelijck in dese bedenckinge hadde ghegheven, heeft eyndelijck by uyterste wille bevolen, datmen voor de Bare in plaetse van pronck-kleederen, prachtighe wapenen, ofte ander Lijckcieringhe, alleenlick sijn hemdenrock, aen een lance gehecht, soude omdragen: met een byroep; Vande Overwinner van Oosten, is dit maer alleen overich. Dat is een boose plaghe, seydt Salomon, die ick sach onder der sonnen: Rijckdom bewaert tot schade diens, die hem heeft: want den rijcken komt om met grooten jammer. Ghelijck hy naeckt van sijns moeders lijf ghekomen is, soo vaert hy weder henen. Wat helpet dat hy inden wint ghearbeyt heeft? alle sijn leefdaghe heeft hy in duystere ghegeten, &c. Ick mercke, seydt den selven, datter niet beter en is als wel doen en vrolijck zijn.

TIBI MORS, MIHI VITA.



MORALE.

Plin. lib. 31, cap. 2.

PEriculosiores sunt fontes, qui lympidis aquis blandientes, oculis tamen perniciem afferunt: minus formidandi, qui ipsâ specie testantur, aquas esse fugiendas: ita difficilius vitantur mala, quæ boni prætextu fallunt.

Diog. Laërt.

NVllæ sunt occultiores insidiæ, quam hæ, quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum, qui palam est adversarius, facilè cavendo vitare potes. Trojanus equus ideo fefellit, quia formam Minervæ mentitus est.

SACRVM.

August. de Civ. Dei lib. 41, cap. 8.

SIcut in uno igne aurum rutilat & palea fumat, sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, frumenta purgantur; nec ideo cum oleo amurca confunditur, quia eodem præli pondere exprimitur: ita unâ eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat: malos damnat, vastat & exterminat; unde in eâdem afflictione mali Deum detestantur & blasphemant: boni autem precantur & laudant: tantum interest nõ qualia, sed qualis quisque patiatur. Nam pari modo exagitatum, & exhalat horribiliter cœnum, & suaviter fragrat unguentum.

Dat dees verſtickt, den dien verquickt.

HOe vreemt ſpeelt Venus kint ontrent de ziel der menſchen!
Ons ſinnen gaen een ſtreeck, meeſt anders als wy wenſchen,
Sie! Els loopt na de puyt, en herbergtſ' in haer hant,
En wijſt een, die haer bidt, aelweerdelijck van kant.
Segt, puytjen, ſegt, waerom en magh ick niet verwerven
Het geen u doet de doot, en my bevrijt van ſterven?
Waerom ghewert ons niet dat elck van ons behaeght,
Aen u de vuyle poel, aen my de ſchoone maeght?

Tibi mors, mihi vita.

LVdis in humanis, laſcive Cupido, medullis;
Arbitrium proprii nullus amoris habet.
Nos quod amat, fugimus; quod nos fugit, iſtud amamus:
Dura proco, ranam ſponte puella fovet.
Triſte gelu Dominæ mihi mors, tibi, rana, calores:
Mors tua, vita mihi: mors mea, vita tibi.
Te juvat ora lacu, me virginis ore rigari;
Ergo tibi cedant ſtagna, puella mihi.

A l'un ſupport à l'autre la mort.

CE qui n'eſt que douleur au corps de la grenouille,
Gentile Margotton, me doucement chatouille:
Prens moy pour ton mignon: c'eſt careſſer en vain
Celuy qui ne voudroit careſſes de ta main.

Auſon.

H*Anc volo, quæ non vult, illam, quæ vult, ego nolo:*
Hanc amo, quæ me odit: contra hanc, quæ me amat, odi.

Ovid. Amo. Eleg. 19.

Q*Vod licet ingratum eſt, quod non licet acrius urit:*
Quod ſequitur fugio, quod fugit, ipſe ſequor.

Onder

Onder vriendtſchaps ſchijn, het quaetſte fenijn.

WEl maecht! u warme handt maeckt dat dees puyt dus kranck is,
En 't is de rechte ſtreeck, die huydenſdaechs in ſwanck is,
Ghy biet aen d'arme vorſch u vrientſchap, ſoo het ſchijnt,
Maer laes! ghy toeſtſe ſoo, dats' in u handt verdwijnt.
Geen vier brandt ſonder roock, gheen huys valt ſonder kraken,
Den hont baſt eer hy bijt: merckt hoe 't de menſchen maken,
Hun lach is dreyghement: door heusheyt ſtortmen bloed,
In't groeten ſchuylt een vloeck; wie kan ſijn op ſijn hoed'?

Inimicus amicum cum ſimulat, inimiciſſimus eſt.

VNa fovetque necatque manus, nũ virginis hoc eſt?
Perfida ſit, fidei quæ modo pignus erat?
Prævia ſunt flammæ, ſunt prævia ſigna ruinæ,
Ante nec offendit, quàm latret, ore canis.
At perimit, dum mulcet homo, ridendo minatur;
Blanda ſalutantis dextera virus habet.
Quis vigil, aut ſapiens humana pericula vitet,
Cum nullam hic faciant prævia ſigna fidem?

Le pire tour, ſous pretexte d' amour.

CRuelle doucement tu
couves la grenoüille.
Mais ceſte traiſtre main d' un
meurtre, las! te ſoüille.
O l'homme mal ruſé! en
tout qu'il faict il ment,
Menace quand il rit, & tue
en careſſant.

FRaus illa longè acerrima & maximè nocua, quæ bonæ fidei, aut amicitiæ ſpecie ſeſe inſinuat: Multos ea perdidit, olim & nunc, exemplorumque plena omnia. Illud inſigne, apud Guicciardinum, Petri Medicæi, inquam, ſimulatione & actu Alexandri ſexti miſerè circumſcripti, de quo hoc tantùm dicam, cum eodem auctore, & ipſius verbis; era nato commune proverbio, nella corte di Roma, ch'il Papa non faceva mai quello che diceva, & il Valentino non diceva mai che faceva. *Periculoſum, me hercule! genus hominum, natum exitio generis humani. Audacter Machiavellus, in ſæculi dedecus,* ſi vede per experientia *(inquit)* ne noſtri tempi, principi haver fatto grand coſe, chi della fede hanno tenuto poco conto, & chi hanno ſaputo con aſtutia aggirare i cervelli de gli homini, & a quello, chi ha ſaputo meglio uſare la volpe, è meglio ſucceſſo. *Falleris Machiavelle. Platonem audiamus, qui Fidem fundamentum ſocietatis humanæ, perfidiam verò ejuſdem peſtem eſſe dixit; & Ciceronem, majores eum, qui ſocium fefelliſſet, inquit ille, in virorum bonorum numero habendum non putarunt.*

'T Is 't alderſchadelickſte bedroch dat onder het dexel van vrientſchap weet in te ſluypen. 'T vergif is aen niemant beter in te ghevẽ, als aen die gene die het ſelve voor een geneeſdranc aennemen. Van openbare vyanden is te wachten, maer wat raet tegens deſe, die met een gedaente van vrientſchap vermomt, ons aenkomen? 't was licht voor Alexander de ſeſte Paus weſende, en vriendtſchap veynſende, Pieter de Medicis te bedrieghen, ſonderlinghe dewyle van hem geſchrevẽ wert, *dat hy noyt en dede, 't gene dat hy ſeyde,* en van den Valentiner, *dat hy noyt ſeyde, 't gene hy dede.* Dit is een ſorchelijckẽ hoop, gheboren tot verderf van 't menſchelijck gheſlachte: en evenwel derf Machiavel wel ſeggẽ, dat de Princen van ſijnen tijdt, die door veynſen aen andere het hooft hebben weten te verbinden, beſt gevaren zijn. 'T is raes Machiavel. hoe veel beter ſpreeckt Plato! Trouwe (ſeyt hy) is 't grondtſtuck van 't borgherlijck leven: maer het bedroch loont eyndelick ſijn meeſter.

Een broeder die vernedert is, roeme in ſijn hoochheydt; en die rijcke is, roeme in ſijne verñederinghe; want hy ſal als een bloeme des gras vergaen. Iacob. 1, 9.

SLuyt in een warme handt een puyt, zy ſal verſticken;
Doet ſulcx aen't hinnen-jonck, het ſal daer deur verquicken.
Den aertſchen menſch, van Godt verſocht door tegenſpoet,
Beſwijckt, als ſonder trooſt, en ſtracx verlieſt den moet.
Den vromen, door Gods handt ghebracht in bitter lijden,
Wert opgheweckt door tucht, en voelt een ſoet verblijden.
Hoe hy meer wert verdruct, hoe hy meer krachts verwerft,
Waer door den vromen leeft, daer door den booſen ſterft.

Bonis nil niſi bona.

SI foveas, tepido creſcet tibi pullus in ovo,
Squallida, ſi foveas, rana calore perit:
Mors ranæ calor eſt, pulloque, fovere, favere eſt;
Quod juvat hunc, illi triſtia fata tulit.
Exitium peperit res proſpera ſæpe nefandis,
Fauſta Deum clamant fata favere piis:
Dum punis, Deus alme, malos, perit impia plebes;
Adjuvat, affligit dum tua dextra, bonos.

Le cœur du ſage cognoiſt le temps, & le myen qu'on doit tenir. Car en tout affaire il y a temps & moyen pour s'y conduire, autrement mal ſur mal tombe ſur l'homme. Eccleſ. 8, 5.

QVi couve le pouſſin le ſauve, la grenoüille
Iamais ſe trouve bien, ſinon, quant on la moüille:
Icy eſt bonne & la mortelle la chaleur.
Ce, dont le juſte vit, mourir faict le pecheur.

SAnis, ajunt Medici, omnia ſana. Bonis, ajunt Chriſtiani, omnia bona. Si, ut nihil mali tibi eveniat, cupis, ut nihil mali in te reſideat, cura. Si, ut omnia bona tibi contingant optes, ut ipſe bonus ſis, operam da. Non eo tamen hæc referri velim, quaſi Deus nihil niſi læta ac ſecunda piis immittere ſoleat, ſed potius, quod Deum amantibus ac à Deo amatis omnia in bonum adjumento ſint, ex ſententia Paul. Rom. 8, 28. Leur maux (*inquit Molinæus*) leur devienent biens, leur pauvreté corporelle leur eſt une Deité ſpirituelle; leur banniſſements leur ſont fuites de monde: leurs eſloignements des honneurs, leur eſt un aprochement de Dieu; leurs ennemis ſont leurs medecins, & les obligent à craindre Dieu; les maladies corporelles, leur ſont cures ſpirituelles; leur mort en fin leur eſt une entrée en la vie.

DEn gheſonden, ſeydt den Medecijn, is alle ding gheſont: den goeden, ſeydt den Chriſten, is alles goet. Die wil dat hem niet quaets over en come, die maecke datter niet quaets in ſijnen boeſem en woone. Die wenſcht dat hem niet als goedt en ſoude bejeghenen, die draghe ſorghe dat hy ſelfs al vooren goet zy. Niet datmen hier door verſtaen moet, dat den Godſaligen niet als voerſpoet ende vermakelijckheyt van Gode toe wert gheſchickt: maer veel eer dat alles, beyde goet en quaet, bitter en ſoet, den Godſalighen ten goede behulpich is, ende eyndtlijck t'ſijnen goede uytvalt, nae de trooſtelijcke leere Pauli Rom. 8, 28. Het quaet (ſeyt Molinæus) dat hun overcomt, gewert hun tot goedt, haer lichamelijcke armoede ghedijt haer tot gheeſtelijcken rijckdom: hun ballinckſchappen tot affonderinghe des werelts, 't affetten van haer ſtaten, brenghtſe naerder tot Godt, hun vianden zijn haer gheneeſmeeſters, en dryvenſe tot meerder vreeſe Gods. De lichamelijcke ſieckten zijn hun gheeſtelijcke gheneſinghen. Eyntlijck, de doot ſelfs is hun een inganck tot het leven. Een en het ſelve vier, ſeydt Auguſtinus, doet het goudt blincken, en de ſtoppelen roocken: eenen vleghel morſelt het ſtroo, en ſuyvert het koren. Een en de ſelve ſtraffe beproeft, en reynicht de Godtſalighe: verwoeſt daerenteghens en verſtroyt de Goddelooſe, &c.

INTER MANVM ET MENTVM.



MORALE.

Cicero 3 de Orat.

O Fallacem hominum ſpem, fragilemque fortunam! & inanes noſtras contentiones! quæ in medio ſpacio ſæpe franguntur & corruunt; & antè in ipſo portu obruuntur, quàm portum contingere potuerunt.

Fanciſc. Guicciard. Hiſt. lib. 4.

PLerumque hominum proprium eſt, quod ratione difficile cognoſcunt, id ſibi cupidate & ſpe facile fingere.

SACRVM.

Iacob. 1, 10.

BEatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

Bradfort.

SI ad ſuperos iter tendere velis, ad inferos prius navigandum eſt: cuncta enim Dei opera ſunt in mediis contrariis.

Tusschen hant en tant, Raeckt veel te schand.

ENt, van mijn sin en min, hoe lang heb ick gheswommen!
Om entlijck tot een ent van mijn verdriet te kommen.
Nu sie ick dat ick wensch, en bender by terstont,
Mijn adem blaester aen, sy speelt my voor de mont.
Ey! noch een streeck s'is mijn: ick reyk', ick blaf', ick hyghe,
Ick happ', ick grijp', ick vatt', ey! 't schijnt dat ickse kryghe:
Ey siet! noch glipse wegh, dies 't hart, eylaes! my berst.
Doen ick was aldernaest, doen was ick alder-verst.

Inter manum & mentum.

POst varios tandem, qui me pressere, labores,
Obtigit hæc oculis præda videnda meis:
Hanc sequor ingenti conamine, jamque propinquo,
Iam crepitant fauces, jam mihi guttur hiat.
Sed, dum capturiens vestigia proxima stringo,
Ah! reliquum video nil mihi, præter aquas.
Somniat, heu! vigilans, & se quoque ludit amator,
Bulla, vapor, nihil est, se quod habere putat.

En Amour, en Court, & à la chasse,
Chacun ne prend ce qu'il pourchasse.

MAint sot s'en va criant, ma belle se va rendre,
Mais tout est au rebours, lors quand il la veut prendre.
Le chien tout plein d'espoir croit qu'il à pris l'oiseau,
Mais, au partir de là, ne prend rien que de l'eau.

Lucret.

.... *Potiundi tempore in ipso,*
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum.

Ovid.

Fallitur augurio spes bona sæpe suo.

Ydele hoop, wakenden droom.

HEt wilt-braet dat ick jaech, vervolg' ick met verlanghen,
En dencke ſtaech, daer med', daer med' heb ick 't gevangen,
Daer med', daer med' iſt mijn : ick ſie 't als voor mijn ſtaen;
Ick hijgh', ick happ', ick hoop', ick hebbet, 't is ghedaen.
Dit dunckt my t'elcken weer, maer, als't komt op het grijpen,
Dan is't een handt vol windts, dan zijn 't al leure-pijpen.
'K ſiet nu, 'k heb te vergeefs, mijn tijt, mijn goet verquiſt,
Ick meynd', ick haddet al, maer ſiet ! 'tis *alghemiſt.*

Spes chymica, vigilantis ſomnium,

DVm volucrem ſequitur, dum ſpe jam devorat eſcâ,
Dum canis in prædam fervidus ore ruit,
Guttura latrantis, nil tale timentia fallit,
Seque paludoſo gurgite mergit anas :
Ergo miſer, prædam ſtudio qui captat inani,
Ora refert ſolis plena moloſſus aquis.
Sit canis hîc, fictâ ſub imagine, chymicus, hoſpes,
Spes cui ſemper adeſt, res cui ſemper abeſt.

Il y a difference, entre eſpoir & avoir.

LE chien qui ſemble avoir pris le canart à nage,
Le voit aller au fond, plein de deſpit & rage;
Pendant que l'Alchymiſte eſpere tout avoir,
Helas ! rien ne retient qu'un fol & vain eſpoir.

SPei alumnus ſi quiſquam, certè Chymicus, ſive Alcumiſta, nuncupandus eſt. Nam, ſi cui unquam verba dedit lubrica illa Dea, id huic hominum generi contingere, uſus docet. Spem enim magis ipſam, ut Livii verbis utar, quam ſpei cauſam intuentur. Nam quamvis plurimi eò rerum ſeſe perveniſſe conſtanter aliquando aſſererent, ut jam jam emerſurum fœtum illum aureum; Lapidem, inquam, Philoſophicum pleno ore inclamarent; nihilominus, potiundi tempore in ipſo, tanquam corvi hiantes deluſi, viderunt, non ſine aliorum riſu, ac ſuo luctu, collapſam in cineres facem : Idque licet illis iterum atque iterum contingat, ab incepto nihilominus non dimoventur, ſed indies novâ ſpe ineſcati, identidem eandem ſerram reciprocare non deſinunt. quid mirum ? cum propoſiti iſtam tenacitatem in principiis artis ponat Geber, propoſito laborum præmio, ex Augurelli teſtimonio, ut vel minimâ lapidis parte,

..... Argentum modò vivum ſi foret
æquor,
Omne vel immenſum verti mare poſſet
in aurum.

Dicamus cum Polybio, non eſſe ſapientis præfidere conſtanter in iis, quæ aliter evenire nata ſunt.

INdiender erghens een Voeſterkindt van Hope te vinden is, ſekerlijck den Alcumiſt moet voor ſulcx ghehouden werden : want aen niemant en heeft oyt deſe glibbergladde Goddinne, ſoo ſeer den honich om den mondt geſtreken, als aen deſe ſoorte van menſchen, de welcke, ſchoon zylieden hun ten diepſten menichmael inbeelden tot het hoochſte van haren wenſch gecomen te zijn, en allen oogenblick dien wonderbaren Steen, in ſijn geheele volcomentheyt, voor haer meynen te ſien : even wel nochtans, als't op een toegrijpen comt, ſoo verlieſt ſick veeltijdts haer groote inbeeldinge als tuſſchen handt en tant, doch wederom, geketelt door (ic en weet niet wat) nieuwe hope, gaen weder en weder aen, nae de leſſe van haren Geber, die voor een grondtſtuck van deſe konſte ſtelt een onvermoeyelijcke halſ-ſterckigheydt, belovende tot loon van alles dien wonderbaren ſteen, daer haeren Poët Augurellus aldus van ſchrijft :

Schoon heel de Zee Quick-zilver waer,
En dat ghy, in haer diepten, maer
Een ſtucxken Steens eens werpen wout,
De gantſche zee waer' enckel gout.

'T is beter, met wyſe luyden, ſich niet te ſeer te verlaten, op dingen, die gemeenlijck altijdt anders, alſmen meynt, uytvallen.

Als ghy naer een dinghen tracht,
Hoe de hoop u meer belacht,
Hoe de ſpijt u dieper bijt,
Als het hopen u ontglijt.

Ick ellendich mensche! wie sal my verlossen van dit lichaem des doodts? Ick dancke God door Iesum Christum. Rom. 7, 24.

ICk was, och-arm! belaen met grooten angst der zielen,
De hel gaept' achter my, de doodt was op mijn hielen;
Des afgrondts open keel gaf my vertreck noch wijck,
Mijn adem was ten end', ick scheen een levend lijck:
Maer siet, als ick besweeck, doen wert my kracht gegeven,
Als ick lagh inde doot, doen quam ick eerst in't leven;
In mijnen diepsten noot, geraeckt' ick uyt ghequel,
Den wech ten hemelwaerts leyt dichte by der hel.

In agone liberatio.

QVam prope me stygio nuper Canis ore vorabat!
Quàm prope tartareis faucibus esca fui!
Sulfureo afflabant me guttura panda vapore,
Præque meis oculis nil nisi funus erat.
At Pater omnipotens, mediis mihi portus in undis,
Lassa salutiferis pectora texit aquis.
Mens, age, pone metus; quæ ducit ad æthera calles,
Nescio quid tristi de Phlegetonte tenet.

Nul ne m'a assisté en ma premiere defense, ains tous m'ont abandonnez. Mais le Seigneur m'a assisté & m'a fortifié. 2 Tim. 4, 6.

LA mort me talonnoit, il ne falloit ja guere,
I'estois tout englouty de l'infernal Cerbere,
Parmi le fiel amer suis tout confit en miel:
L'enfer faut costoyer, qui veut monter au ciel.

SCeleratos ingenti plerumque improboque somno frui, ac in utramque aurem dormire, pios contra dissidio interno exagitari, quid mirum?

Parcere subjectis, & debellare superbos

& principi hujus seculi, diabolo inquam, solenne est. Quamdiu enim Robustus ille possessioni suæ incumbit, omnia tibi placida ac tranquilla sunt: at simulatque fortis fortiori succubuit, omnia in tumultu sunt, cunctaque sursum, deorsum aguntur. Quid te excrucias, Mens pia? Non ex peccato sensus peccati est; corruptionem tuam non per corruptionem, sed ex gratia percipis. Timor enim Dei eodem modo vulnerat, inquit Augustinus, quemadmodum medici ferramentum; id putredinem tollit, & videtur quasi vulnus augere, nam dum putredo esset in corpore, minus erat vulnus, sed periculosum; accedit ferramentum medici, minus dolebat illud vulnus, quàm dolet modò, cùm curatur. Sed ideo plus dolet, accedente medicina, ut nunquam doleat, succedente salute. Periculosum fortissimis imperat dux. Nunquam impugnari debilitatis est.

TEn is niet te verwonderen, al sien wy somwylen de goddeloose gherust, en goedts moets daer kenen gaen: de vrome daerenteghen met innerlijcke aenvechtinghen ghequelt te zijn. Niemandt en doet oorloghe aen, de ghene die hem onderdanich zijn: den duyvel en bestoockt niet de gene, die hem alreede de overhant gegeven hebben. So langhe als dien stercken ghewapenden zijn vaten bewaert, soo isset al in stilte: maer als den Stercken van een Stercker bestreden en overwonnen wert: dan ister al in roere. Wat quelt ghy u doch, Godtvreesende ziele? Ten is niet vande sonde, dat ghy u sonde gevoelt: 't is van Gods ghenade, niet van uwe verdorvenheydt, dat ghy uwe verdorventheydt ghewaer wert. De vreese des Heeren quetst den mensche, seydt Augustinus, op de selve wijse, ghelijck de vliem de etterbuyle, sy schijnt wel de wonde grooter te maken, maer sy jaechter den etter en dracht uyt, want terwylen die vuylicheydt noch in het lichaem lach, was de wonde, 't is waer, wel kleynder; maer veel sorgelijcker, sy is veel pynelijcker, nu daer de vliem by komt, als te voren eerder den meester aen quam: maer sy is daerom pijnelijck, terwylen datmense meestert, om datse niet meer pynelijck zijn en soude alsse genesen is. Een Veltoverste sendt sijn kloeckste gasten, ter plaetsen daer het gevaer alderheetst is. Nimmermeer bestreden te werden is een teycken van swackheyt.

Niemandt treter in't ghevecht met sijn knecht,
Maer met die hem tegen-streven.
Die den Duyvel wederstaen, tast hy aen;
Niet die haer tot hem begheven.

TVRPE SENILIS AMOR.



MORALE.

Lucan.lib.8.

. . . . , *Fatis accede, deisque;*
Et cole fœlices, miseros fuge.

Lipſ. Civil. Doct.lib. 6.

Socios legi ſuadeam qui utibiles & viribus, & loci opportunitate, eſſe poſſint; nam infirmis aut miſeris quid te jungas?

SACRVM.

1 Petr. 1.

MVlierum ne ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri.

Theophras.

MVlier nec alios videre, nec ipſa videri debet, ſi eleganter ornata; utrumque enim ad res inhoneſtas incitamentum eſt.

Gherimpelt vel en vrijt niet wel.

SChoon kint, mint; 't is nu tijt. dit ſpel ſal u niet voeghen,
Als ſorghe ſal u ziel, u lijf den rimpel ploeghen.
't Vers roosken is ghewilt; maer wertet eens verlept,
Gheen bieken * ſitter op: 't en wert niet meer gherept.
Het bloeyen van u jeught, het gloeyen van u kaken,
Het vloeyen van u ſpraeck, ſal ſnoeyen en mis-maken
Den tijt, die 't al verblijt. Nu dan, ſchoon Bloem, ontluyckt,
V beſte goet verſlijt, al wertet niet ghebruyckt.

* 't Is den aert vande Bien op gheen dorre rooſen of bloemen haer te ſetten. Plinius.

Turpe ſenilis amor.

FRondibus irriguis, violisque recentibus hæret,
Perque novos flores læta vagatur apis: *
Si qua roſa eſt, quæ laſſa comas collumque remiſit,
Præterit hanc, dulces nec petit inde favos.
Nullus amans canis dat florea ſerta capillis,
Dat vetulæ fronti baſia nullus amans.
Parcite formoſæ nimium diû parcere formæ,
Turpe puella ſenex, in ſene turpis amor.

* Apes à marcidis floribus abſtinere ſolent, mortuis, ait Plinius, floribus ne quidem corporibus inſidunt.

Vieille fleur giſt ſans honneur.

IAmais voit-on l'Amour, jamais voit-on l' abeille
Aller cueillir ſon miel ſur roſe trop vieille:
Aupres la freſche fleur la mouche faiƈt ſon tour.
A l'aage verdelet convient le doux Amour.

Sen. in Proverb.
Amare juveni fructus, crimen ſeni.

Eurip. Danaë.
ET nunc juvenes adhortor omnes
Ne in ſeneƈtute nuptias celebrent,
Sed in juventute potius liberos procreent,
Nihil enim voluptatis habet,
Et res eſt amoribus contraria ſenex.

Gheen

Gheen dorre blom, is wellecom.

WAnneer een versche roos haer blaykens gaet ontluycken,
De biekens, kleyn en groot, het komter al in duycken;
Maer als haer purper-root verslentst daer henen sijght,
Dan staetse daer alleen, en gheen besoecken krijght.
Wanneer een stadt of Staet vervalt, en gaet beswijcken,
(Een mensch heeft sijnen tijdt, soo doen ock selfs de Rijcken)
Een yder wijckter af, die haer wel eer verkoos.
Vriendt, soo ghy honich soeckt, vlieght na de versche roos.

In caducum parietem non inclinandum.

ARcanas procerum technas, & principis artes,
Iuraque regnandi nosse putantur apes:
Floribus hæ nitidis, violisque recentibus hærent,
Languida si qua rosa est, incomitata jacet.
(Sceptra superba labant, sunt & sua funera regnis,
Non homini tantùm stat sua fixa dies.)
Quid tibi cum miseris? fœlicia fœdera quære;
Languida, crede mihi, nil rosa mellis habet.

De rose flestrie nul se soucie.

LA rose qui ja chet, la mouche à miel ne touche;
Mais la gaillarde fleur baisotte de sa bouche;
Voila un traict d'estat: l'abeille nous apprend
Que joindre ne se faut au Prince declinant.

HOmines Politici cum de fœderibus ac societatibus principi vel reipublicæ quærendis ac ineundis, deliberant, eodem ferè modo, quo Photinus coram Ptolomæo contra Pompejum, ratiocinari solent.

Dat pœnas laudata fides, cum sustinet, inquit,
Quos fortuna premit. Fatis accede, Deisque,
Et cole fœlices, miseros fuge.

Orientem solem adorare solet Maxima Belluarum; sic & Magnates. In caducum quippe parietem si quis inclinet, & ipsum ruere, & parietem evertere mutuaque sese ruina conficere sæpe compertum est. Certè tam in publicis, quam in privatis negotiis, quocunque se fortuna, eodem etiam favor hominum sese inclinat, ait Trogus.

Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

In quam domum, inquiunt, vespillones veniunt, signum est funeris; reipublicæ labentis, ad quam fulciendam adhibentur socii debiles, ac miseri, quærunt ii

Qua cum gente cadant.

Societatem autem civilem jam ab initio utilitas concivit, & continet, ait Philosophus.

STaets-luyden, so wanneermen in bedencken leyt wat verbonden ende vrientschappen voor Princen gheraden zijn, oft niet: plaghen veeltijdts te reden-kavelen, ghelijck Lucanus schrijft dat Photinus, inden Raedt van Ptolomæus Coninck van Ægypten, teghens Pompejum ghedaen heeft, aldus sprekende:

Wildy helpen dees of gheen,
Die 't gheluck nu stoot daer heen,
En vermenghen uwen Staet
Met een, die het qualijck gaet,
Hout voor seker dat sijn val
Vme nederrucken sal,
Dies u aen die zyde stelt,
Daer 't gheluck, en God naer helt.

Den Elephant is niet ghewoon anders, als een rysende Sonne aen te bidden: de Groote volghen den aert van dat groote Gedierte. 'T is sorchgelijck op een wanckelbaren muer te steunen, midts men lichtelijck den muer soude doen vallen, en selfs daer onder blyven. 'T sy in gemeene, 't sy in bysondere saecken, werwaerts gheluck, derwaerts draeyt en neycht haer oock de gunste der menschen. Niemandt, die vrientschap soeckt, voecht hem by den ellendighen. Om onderlinghe nutticheyts en voordeels wille woonen de menschen by malcanderen: de eene hant wast de andere, om datse selfs schoon soude werden: den man neemt de vrouwe, de vrouwe den man, yeder om eygen ghemacx wille. Ende hier in bestaet den bant des Burgerlijcken levens, seydt Aristoteles.

De vrouwen dat sy in reynen kleede haer selven vercieren met schaemte ende maticheyt, &c. 1 Tim. 5,9.

GHy klaeght ons, Iaquelina, en toont u dus verbolgen,
Dat u staegh, waer ghy gaet, de Venus Ianckers volghen,
En trachten na u eer: wel aen, ick weet u raet;
Leght af u wulpsch ghetoy, doet wegh u geil ghelaet;
Stelt destich u gebaer. Wy sien ontrent de roosen,
Soo langh die op hun steel aenlockelijcken bloosen,
'T gheflicker van de bien: het dorre bloemken rust:
Daer 't kleet is slecht en recht, daer woont geen dertel lust.

Auferimur cultu.

SCurra pudicitiam ne quis tibi voce lacessat,
Consilium poscis sæpe, Tryphæna, meum:
Adsit ubique pudor; castique modestia vultus;
Hac lasciva manus sistitur arte proci.
Multa vagatur apis, denso strepit agmine crabro,
Dum rosa purpureo flore superba nitet;
Condat opes; aliò mox turba molesta volabit,
Et sua mella rosis intemerata manent.

Ne te glorifie point en parures d'accoustrements, & ne t'esleve point au jour de la pompe. Eccl. 11,4.

LA fine mouche à miel, & le desir lubrique
S'en vont d'un pas esgal, pareille est leur practique;
L'abeille ne s'assit sur langoureuse fleur:
Le fol amour ne touche à ceux d'un humble cœur.

ESto cultu modicus (ait ex antiquis aliquis) sermone facilis, ore probo, animo verecundo. Honestum sanè ei vile est, inquit Romanus Philosophus, cui corpus nimis carum est. Hinc virgines Vestales, elegantiori cultu ac vestitu decoratas, in suspicionem invisæ virginitatis vocatas olim à Romanis fuisse, legimus. Indicabant enim viri prudentissimi non modò tacitum indicium mentis non satis pudicæ, verùm etiam apertum lenocinium vestibus inesse, quo lascivi juvenum oculi allicerentur, ac in libidinẽ raperentur. ut enim hederã suspensam vini venalis indicium, ita cultum immodicum pudicitiæ, arbitrabantur. Dicamus ergo, turpe Christiano esse, cũ animam habeat, captare laudes ex corpore.

WEest (seyt een vande Oude) matich in kleedinghe, ghemeensaem in sprake, heus van monde, eerbaer van herten. Die te veel hout van sijn lichaem, hout weynich vande eerbaerheydt, seydt Seneca. De Nonnen vande Goddinne Vesta werden by de Romeynen in verdachtheyt gebracht van oneere, soo haest de selve eenighe uytwendicheydt in hare kleedinghe bestonden te betoonen; want sy oordeelden dat het uytmuytende cieraet, niet alleenlijck was een stilswijghende teycken van een wulps ghemoet, maer selfs een openbare aenlockinghe van alle dertele ooghen: want ghelijck het uythanghen van de veylkranssen voor de Herberghen, een teycken is datter wijn te koop is, soo meynden sy dat een uytwendich kleet een peyl was van veyle eerbaerheydt. Laet ons dan besluyten, dattet voor een Christen niet en voegt eere te soecken uyt de vercieringhe des lichaems, terwylen hy wat anders heeft, dat met beter reden by hem behoort verciert te werden, namentlijck sijne Ziele.

SIBI NEQVAM, CVI BONVS?



MORALE.

Lipſ. de Conſt. lib. I.

V*Idimus agreſtes ſæpe trepidare, & concurrere, & vota facere,* [redacted] *calamitas ingruit aut tempeſtas; ſed tu, cum deſæviit, eoſdem ſevoca & examina, reperies unumquemque timuiſſe duntaxat ſegeti & agellulo ſuo (& infra) Mundus univerſus exercet hiſtrioniam (ait Arbiter) comædiam, ô boni, luditis, & velati perſonâ patriæ rem privatam curatis.*

Mich. Montagn.

Q*Velque perſonage que l'homme joue, il joue tousjours le ſien parmy.*

SACRVM.

Innocent. de Vil. Vitæ Hum.

G*Vla Paradiſum clauſit, primogenituram vendidit, ſuſpendit piſtorem, decollavit Baptiſtam: Nabuzaidam princeps coquorum templum incendit, & Ieruſalem totam evertit. Balthaſar manum contra ſe ſcribentem conſpexit in convivio, & eadem nocte interfectus eſt à Chaldæis.*

Sick' self quaet, niemant nut.

VRijt met een luſtich hart. wat krenckt men lijf of ſinnen
Door al te grooten brant? 't Pertrijs * wert vet van minnen:
† Een vogelken dat ſick onthout ontrent den Nyl,
Eet ſat, en niet te min bedient de Crocodyl.
Wel wat een ſot beſtaen! dat door een heet verlanghen
Sick yemant voor de deur van zijn vriendin gaet hangen.
Stroyt ghy daer bloemkens veur: en, ſoekj' uw's lijfs gerijf,
Behout een kloeck verſtant, en blyft geſont van lijf.

* La Perdris s'engraiſſit a couvrir la femelle. Plutarch.
† Van dit Voghelken Trochilos genaemt, ſiet Plin. lib. 8, cap. 5.

Sibi nequam, cui bonus?

STultè aliquis nimio languet miſerabilis igne,
Stultè aliquis tigno flebile pendet onus.
Sit tibi cura tui, dum te concedis amicæ;
Quid lacus, aut laqueus, quid tibi mucro ſubit?
*Se quoque curat * avis, tibi dum, Crocodile, miniſtrat;*
Et perdix, veneris munere, pinguis abit.
Et curare cutem potes, & ſervire puellæ:
Quod nimis, ut paßim, ſic in amore nocet.

* De Trochilo ſive avium rege, Crocodilo dẽtes ſcalpente & ſe ſaginante conſule Plin. lib. 8, cap. 25.

Sois ſerviteur, ſans creve cœur.

VEux eſtre ſage amant? va t'en de telle ſorte
Que rien, que tout plaiſir ton ame n'en rapporte:
Va ſuy le Roitelet, lequel eſt ſi habil,
Qu'il ſe repaiſt, alors qu'il ſert au Crocodil.

Lucret. lib. 4.

NEc Veneris fructu caret is, qui vitat amorem;
Sed potius quæ ſunt, ſine pœna, commoda ſumit:
Nam certè, puta eſt ſanis magis inde voluptas, Quam miſeris.

Ovid. lib. 1 de Remed. Amor. ad Cupidinem.

ET puer es, nec te, quidquam niſi ludere oportet.
Lude, decent annos mollia regna tuos.
Cur aliquis rigido fodiat ſua pectora ferro?
Invidiam cædis pacis amator habes.

Onder vrientschaps schijn, besorght hy 't zijn.

ALs 't Conincxken met vlijt ontrent de Nylsche stranden,
Bedient den Crocodil, en peutert hem sijn tanden,
Wat meendy dat het soeckt des Crocodils ghemack?
Neen, 't heeft wat anders voor; het vult sijn eyghen sack.
Veel roopter hoogh en luyt, *Diane van Ephesen*,
Maer, soo ghy 't wel doorsiet, het sal wat anders wesen.
Neemt hier op u ghemerck: die slockt ghelijck een struys,
En sorght niet voor 't ghemeen, maer voor sijn eygen huys.

Publica prætexuntur, privata curantur.

ÆGypti cum pinguis ager, tibi bellua Nili,
Nilus & ipse pater prandia bina dedit,
Regulus ut dentes curet tibi, guttura lustrat;
Scilicet: at saturo ventre recedit avis.
Fana licet jactet Demetrius alta Dianæ, *
Nil nisi privatas pectore versat opes.
Res agis ipse tuas, bone vir, dum publica tractas,
Idque patet, redeas cum gravis ære domum.

* Actor. 19, 35.

A la court du roy, chacun pour soy.

RObin faict grand devoir, tout pour la republique,
Ainsi le dit-il, mais remarquez sa practique,
Vous trouverez en fin qu'il est un vray Trochil,
Lequel s'est engraissé servāt au Crocodil.

P*Ræstat tales, inquit Tacitus, reipublicæ adhibere, qui pares negotiis, neque supra sunt: hebetiores enim, quam acutiores, ut plurimum, melius rempub. administrare, multis creditum est. (Thucyd. lib. 3.) Ob rationes inter alias, quia multiplici cautione (si malâ fide eos agere contingat) nimisque callidè artes suas tegant, &, specioso reipublicæ prætextu, suas res agant; adeò ut vel emunctissimæ naris homines aut fallaciam non discernant, aut impedire non possint. De talibus Guicciardinus*, chi da il consiglio, *inquit*, se non è molto fidele, per ogni piccolo suo commodo, per ogni leggier occasione, drizza spesso il consiglio a quel fine, che piu gli torna a proposito, o di che piu si compiaci. *Dic, quæso, Trochilum dentes Crocodili sedulo, ut videtur, curantem, ventri suo consulere quis non credat? ingenui autem isti, & paulum modo supra vulgus, stratagemata hujusmodi vel omnino non tentant, ingenio suo diffisi, vel non tam cautè, quin facilè detegantur. Bona hic ergo Tiberiana cautio, ille nec eminentes virtutes sectabatur, & rursus vitia oderat, ab optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat, inquit Tacitus.*

'T Is best, seydt Tacitus, de soodanige in dienste vanden Lande te gebruycken, die wel mans ghenoech sijn om haer saecken te verrichten, evenwel nochtans niet al te grooten overvliegers: want ghelijck Thucydides meynt, ronde gesellen, die maer eenen derm en hebben (ghelijck men seydt) en die recht uyt, zijn immers soo dienstich totte beleydinge van s' Landts saken, als de spitsvinnige hayr-clyvaers. Die reden daer van is, onder andere, dat dese scherp-vogels, alsse qualijck willen, al te veel kromme sprongen ter handt hebben, om haer loos en boos voornemen voor de oogen vande Gemeente te bewimpelen, als wetende so behendelijck haer eyghen voordeelē metten deckmantel van 't gemeene te bekleeden, dat selfs de sneechste van allen niet en konnē mercken waer't vast is. Daer, in tegendeel van dien, dese effene en eenvoudige verstanden gemeenlijck ofte geen slimme streeken en derven aenrechten, ofte wel sulcx bestaende, werden lichtelijck achterhaelt, en betrapt. So is dan best het ghevoelen van Tiberius, die en hielt niet van uytmuytende deuchden, hatende oock soodanighe gebreecken: vreesende vande beste eygen gevaer, vande quaetste gemeene schade.

Men vindt veel fijn-geslepen gasten,
Soo afghericht om toe te tasten,
Dat al hun doen schijnt voor 't Ghemeen,
En siet! 't is maer voor hun alleen.

Daer wandelen vele, wiens God den buyck is, de welcke aerts ghesint zijn. Philip. 3, 19.

WAnneer den Crocodil ſijn hollen muyl doet open,
Den Trochilus die komt terſtont daer inghekropen;
En t'wijl het yſlijck beeſt van ſatheyt riſpt en braeckt,
Het voghelken, met angſt, ſijn tanden ſchoone maeckt,
Al om een weynich aes: waer't niet een ſoeter leven,
Te nutten ſlechter ſpijs, en vry door 't wout te ſweven?
Den menſch ſtelt lijf en ziel tot 's duyvels vuyl ghebruyck,
En dat (ô ſchand!) alleen tot dienſte van den buyck.

O Prodiga rerum luxuries!

DVm ſatur, ad fulvas Nili Crocodilus arenas,
Turpiter eructans littora vaſta quatit,
Regulus, ore trahens hærentes dentibus eſcas,
Relliquias pretium vile laboris habet.
Nonne foret melius nulli ſervire tyranno?
Perque nemus victu liberiore frui?
Turpe miniſterium ſatanæ præſtamus, & orbi:
Vah pudeat! ſolus præmia venter habet.

Les eaux deſrobées sõt douces, & le pain prins en cachette eſt plaiſant. Prov. 9, 17.

AS tu donc, pauvre oiſeau, la bouche ſi friande,
Que tu vas t'hazarder, pour ſi peu de viande,
Proſtituaut ton corps au monſtre ſi hideux?
Qui ſert aux appetits, ô qu'il eſt malheureux.

SI quoties cibum ſumimus, non voluptatis potiùs, quam valetudinis negotium ageremus, atque ibi deſineret cupiditas, ubi finitur neceſſitas; ſanè nec patrimoniorum exitium culina, nec animorum pernicies foret gula. Avem aliquam (vah dementiam!) millies paſcimus, ut ſemel ab ea paſcamur; quod verò æterni alimenti occaſionem liberaliſſimè nobis offert, vix potu frigidæ dignamur. Terram, ac mare ſcrutamur, ut cibis exquiſitis corpus ſaginemus; ut animæ benè ſit, vix aliquis ſeipſum inſpicit. Ecquid homine magis indignum, quàm ventrem, & quæ ventri vicina ſunt, tanquam pro Deo habere? Sapientia in ſicco habitat, inquit ille, non in paludibus, ac lacunis. Fundi nimio humore diffluentes nil ferè præter bufones, ranas ac hydros generare ſolent, utpotè frugibus ferendis inutiles. Venter mero æſtuans, inquit Hieronymus, deſpumat in libidinem. Abſtinentiam, ut corpori bonam, laudat Medicus; ut ingenio, Philoſophus; ut animæ, Theologus; Si omnibus & ſingulis benè velimus, ipſa colenda eſt.

INdien den menſche, terwylen dat hy beſich is met eten en drincken, niet meer ſijn luſten, als den nootdruft, en ſochte in te volgen ende dat de begeerlijckheyt altijts ophielt met den hongher; voorwaer hy en ſonde niet beſchadicht werden, noch door de keucken in ſijn goet, noch door de gulſicheyt in ſijn gemoet. Wat een dwaesheyt! men ſpijſt een vogel duyſentmael, al om eens van de ſelve ghespijſt te werden: ende aen het geene, dat ons voor eeuwich ſoude connen ſpijſen, en weetmen nauwelijcx een koude ſop water te wille. Men doorſnuffelt lant en zee om het lichaem met alderley leckernien vet en dick te maken, en middeler tijt en neemtmen nau eens de pyne ſijn eyghen ſelfs recht te onderſoecken, op dat de ziele haer rechte bekomſte hadde. Sekerlijck hy betoont hem der zielen onwaerdich te zijn, die meer ſoeckt ſijn lichaem, als haer op te kouſteren. Wat voechter doch een menſche minder als den buyck, ende 't ghene den buyck naebuerich is, als voor een Godt te achten? De wijsheydt (ſeyter een wijs man) woont in't drooge, niet in poelen of moraſſen. Al te vochtighe landen, brenghen niet als puyten en padden voort, als onbequaem zijnde tot goede vruchten. Den buyck opwallende van overdadicheyt, werpt niet uyt als ſchuym van onkuyſcheydt. Den Medecijn leert ſparigheyt goedt te zijn voor het lichaem: de Wijſgierighe voer het verſtandt, de Leeraer der Godtheyt voor de ziele. Willen wy alle ende yder vande voorſchreven dinghen goet doen, laet ons met maten ſparich zijn.

LVDITE, SED CASTE.



MORALE.

Perſ. Satyr. 5.

PElliculam veterem retines, & fronte politus,
Abſtruſo rapidam geſtas ſub pectore vulpem.

Livius.

FRaus in parvis fidem ſibi præſtruit, ut, cum operæ pretium eſt, cum mercede magna fallat.

SACRVM.

Greg. lib. 29 Moral.

PRius complexionem uniuſcujuſque Adverſarius perſpicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius triſtibus, alius timidis, alius elatis moribus exiſtit. Quo ergo adverſarius occultis facilè capiat, vicinas complexionibus deceptiones parat: & quia lætitiæ voluptas proxima eſt, lætis moribus luxuriam proponit. Et quia triſtitia in iram facilè labitur, triſtibus poculum diſcordiæ porrigit: Et quia timidi ſupplicia formidant, paventibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conſpicit, eos ad quæcunque voluerit blandis favoribus trahit.

Draeghje doecken, Wacht voor hoecken.

DEn Eghel wert een kloot, om Muyſen te betrapen,
Maeckt van ſijn muyl een hol, en blijft ſoo liggen gapen:
Wel aen dan ſpringht en ſpeelt, maer blijft in d'open lucht,
Want kruypt de muys in't hol, dan is't te laet gheſucht.
Pleecht eerbaer min, ghy jeucht, (wech linckers, wech ſluyp-ſielē,
Nacht-uylen, licht gheſpuys, en volcxken kort van hielen)
Weeſt vrolijck, datmen't ſiet: ſpeelt heus en open ſpel,
Geen hoecx of winckels ſoeckt: van daer komt ons 't ghequel.

Ludite, ſed caſte.

MVribus inſidias glomeratus echinus in orbem
Dum ſtruit, effingit, quâ locat ora, ſpecum:
Vicinas mures ſaliunt impune per herbas,
Ficta ſed excurrat ſi quis ad antra, perit.
Noſtra Venus puraſque manus, & pectus honeſtum
Exigit, & tenebras ac vada cæca fugit.
Plectitur, obſcœnis qui furta tegenda latebris
Cogitat, & cujus gaudia crimen habent.

Rire ſans mal-engin.

NVl mal ont les ſourys, & ſentent nulle peine
Ioüants au deſcouvert, & ſautants par la pleine:
Mais les voylà perdus, devenants fripons,
Au jeux il faut garder d'honeſteté les gonds.

Plaut. Trin.

Amor latebricolarum hominum corruptor.

Cic. pro Mar. Cælio.

DEtur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur. Dummodò illa in hoc generè præſcriptio moderatioque teneatur, parcat juventus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam, ne probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat.

Het kleyn verdraghen, om 't groot te bejaghen.

DEn Eghel, als een kloot, leydt kort in een ghedronghen,
Maer laet een open hol; de Muys komt aengheſpronghen,
En huppelt op en neer ontrent des Eghels lijf;
Het ſchalcke dier leydt ſtil, al waret doodt en ſtijf.
Al wat de Muys oock doet, men ſietet niet beweghen;
Maer kruypt de Muys in 't hol, dan nijptet s' eerſt ter deghen.
Een ſchalckaert lijt, en mijt; tot dat hy krijght gheloof,
En raeckt hy dan ter ſlaeghs, ſoo maeckt hy't al ten roof.

Parva patitur, ut magnis potiatur.

FIt globus, inque globi medio caput abdit echinus,
Et vafer in parvum contrahit ora ſpecum:
Tegmina mus ſpinoſa, peti ſe neſcius, ambit;
Et vagus impunem fertque refertque gradum;
At cæcas ineat latebras, &, non ſua, luſtra;
Tum demum in prædam promptus echinus erit.
Vt fallat, tunc cum pretium putat eſſe laboris,
Præſtruit in parvis fraus ſibi magna fidem.

Supporter peu, pour emporter tout.

QVant l' heriſſon les ſauts de la ſoury ſupporte,
Ce n'eſt que pour ouvrir a ſes deſſeins la porte.
Au fin renard, quitant de ſon droit quelque bout,
Iamais ne fie, car c' eſt pour ravir le tout.

A*Ppoſitè ad ævum quod vivimus, ad rem quam tractamus, dixiſſe mihi viſus eſt Guicciardinus,* Niuno piu facilimente inganna gli altri, che chi è ſolito, & ha fama, de non gli ingannare. *Nemo, inquit, facilius fallit, atque ille, qui in famâ eſt non fallendi. Idem, ſed aliter, Cicero, Totius injuſtitiæ nulla capitalior, quàm eorum, qui, cum maximè fallunt, id agunt, ut boni videantur. Scorpius, ſi manu tractes, ludere pauliſper videtur, at mox obliqua caudâ ferit. Qui dolos à dolis incipit, ſimplex veterator eſt. Fallacioribus ſolenne eſt bonæ fidei actus aliquot præmittere, mox lædere. Qui aucupantur, aut venantur, facilius fallunt aves, aut feras, ſi aliud agentes, hoc eſt, iter facientes, aut agros colentes id faciant. In capiendis hominibus, idem eſt. Multis, inquit Cicero, ſimulationum involucris tegitur, & velis quibuſdam obducitur mens hominis fraudulenti, frons, oculi, vultus, perſæpe mentiuntur, oratio verò ſæpiſſimè. Vigor ingentibus negotiis par, eo acrior, quo ſomnum & inertiam magis oſtentat, inquit Tacitus. Cave, cave Vulpiones iſtos.*

NIemant (ſeyt Guicciard.) bedriechter lichtelijcker een ander, als den genen die den naem heeft, van niet te bedriegen. De Schorpioenen by yemandt ghehandelt werdende, ſchijnen eerſt wat te ſpelen, maer terſtont daer [illegible] geven ſy een doodelijcken ſteeck. Die ſijn bedroch met bedroch begint, en is in verre nae den ſlimſten bedriegher niet. Andere, die hier op meer afgeveerdicht en geſlepen zijn, ſenden eenige handelinghen van goede trouwe als voren uyt, en ſpelen daer nae eerſt haer perſonagie. Vogelaers ende Iagers vangen dan beſt en meeſt, wanneerſe, als maer ſlechteljick voorby gaende, oft eenich landtſwerck ſchynende te doen, 't ghedierte onverhoets op het lijf vallen. In't verſtricken van menſchen, iſt al het ſelve. De meeſte ſchalcken trachten eerſt te wege te brenghen, door eenigen ſchijn van trouwicheyt, datmen hun gheloof gheve, en dan eens haer open ſiende, ende haren ſlach waernemende, taſten in't vet tot aen de kneukels toe. In't korte, hoe een bedriegher voor min bedriechelijck wert aengheſien, hoemen door hem meer bedroghen wert.

Is eenich menſch voor goedt vermaert,
Die midd'ler tijt is quaet van aert,
Den ſulcken door ſijn ſlimmen gheeſt,
Bedrieght de werelt aldermeeſt;
Want op een lecker, diemen kent,
Heeft yder een het oogh ghewent,
Maer daer is niemant die hem wacht
Voor een die deughdſaem wert gheacht.

Weeſt

Weest nuchteren, waeckt; want de Duyvel gaet om u, soeckende wie hy verslinde. 1 Pet. 5, 8.

WAnneer den Eghel wil het velt van muysen ruymen,
Dan wert hy als een kloot, en leydt soo op sijn luymen,
In't middel van den bol vertoont hy als een kuyl,
Een muysen-hol ghelijck, maer binnen schuylt sijn muyl.
Het muysken, nae sijn aert, heeft vreught in duyster holen:
Dit weet (soo 't schijnt) dit dier, en doet de muys soo dolen.
Den duyvel gaet verspien eens yders lieve sondt,
En lockt den mensch daer deur tot in der hellen grondt.

Objecta movent.

FIt globus, insidias muri dum tendit Echinus;
Et jacet immoto corpore fusus humi,
Os latet in medio, quod dum putat esse cavernam
Musculus, ad socios non rediturus, init.
Cum vitium, quod quisque colit, rex calleat Orci;
Illius objectu pectora nostra trahit.
Lurco cibi capitur, vinosus imagine Bacchi;
Virginis aspectu mota libido furit.

Ie crains qu'ainsi que le Serpent à seduit Eve par sa ruse, semblablement en quelque sorte vos pensées ne soyent corrompues. 2 Cor. 11, 3.

LE Satan est trompeur, tout d'une mesme ruse,
Dont les souris aux champs le Herisson abuse:
Il sçait bien quel peché chacun caresse au cœur,
Par là il nous assaut. O! garde le malheur.

INternas animi cogitationes diabolum non videre, certi sumus, inquit Augustinus; secreta enim cordis ille tantum dijudicat, ad quem dicitur; Tu solus nosti corda filiorum hominum: *Eum tamen ex indiciis signisque exterioribus naturales hominum inclinationes probè callere, satis perspicuum est; idque vel ex eo facilè colligitur, quod tam artificiosè laqueos pro cujusque ingenio norit disponere. Non eodem astu omne genus piscium aggreditur piscator, sed pro palato cujusque escam præparat. Non uno modo avem fallit auceps, sed has fistula, illas laqueis, alias visco. Generis humani adversarius uniuscujusque mores, & cui vitio propinqui sint, intuetur (ut verè Ambrosius) ac talia homini objicit, ad quæ facilius cognoscit inclinari mentem; ut blandis ac lætis moribus luxuriam, vanam gloriam, & similia; asperis mentibus iram, superbiam ac crudelitatem proponit. Quid agimus, ut hosti tam callido ac calido resistamus? Certè cum nobis sit colluctatio adversus principes, potestates, adversus spiritualia nequitiæ, adversus spiritualia nequitiæ, adversus arma diaboli, quid restat nisi ut induamus armaturam Dei, Ex consilio Apostoli Eph. 6, 11.*

WY zijn des seker (seyt Augustinus) dat den duyvel de innerlijcke gedachten des menschen geensins en weet: want de gheheymenissen des harten, zijn dien alleenlijck bekent, tot welcken gheseydt is; Ghy alleene kent de ghedachten der menschen kinderen. Dat nochtans aen onsen viant de natuerlijcke beweginghe van yder mensche, door het uytterlijck gebaer, bekent is, can selfs daer uyt afgenomen werden, dat hy so doortraptelijck sijn laghen weet aen te leggen, naer eens yders innerlijckste ghenegentheden. De Visscher en vanght niet alderley visschen met eenderley aes. Den Voghelaer weet schier elcken voghel met een sonderlinge grepe te verrassen. 'T gaet mede so met onsen viandt. Den Duyvel (seydt Ambrosius) weet na te spooren tot wat sonde yder van ons meest genegen is, ende daer nae leyt hy sijn lagen aen. Den blymoedighen sal hy ghemeenlijck comen bespringen met vleeschelijcke lusten, ydelen eersucht, ofte diergelijcke sonden. De ghene die harder van aert zijn, met gramschap, hoochmoet, ofte wreetheydt. Wat raedt? sekerlijck nademael wy te doene hebben teghens Overste, teghens Machten, teghens geestelijcke Boosheden: in't korte, teghens de wapenen des duyvels, wat isser beter te doen, als aen te doen de wapenen Godes?

Nae ons sinnen zijn gheneghen,
Komt den Duyvel ons beweghen;
Ionck gheselschap vol van bloet,
Brenght hy wellust in't ghemoet:
Droeve herten komt hy quellen
Met wanhoop, en vrees' der hellen:
Zydy gram, hy dringt u voort
Tot een dootslagh, of een moort.

ODIT AMOR MEDICVM.



MORALE.

Virg.

NEscia mens hominum fati sortisque futuræ:
Et servare modum rebus sublata secundis.

Terent. Heauton.

Nam in metu esse hunc, illi est utile.

SACRVM.

Gregor. in Moral.

SAncti viri cum sibi suppetere prospera hujus mundi conspiciunt, pavidâ suspicione turbantur: timent enim, ne hic laborum suorum fructus recipiant: nec timent, quod divina justitia latens in iis vulnus aspiciat, & exterioribus os vulneribus curans, ab intimis repellat.

Die bluſt mijn vlam, Dien word' ick gram.

WAnneer den Smit met nat ſijn yſer gaet beſproeyen,
En leſchende den brant, verdrijſt het vierich gloeyen;
Het ſnerſt, en roockt, en kiſt, 't is vreemt wat het bedrijſt,
Het ſchijnt, of dat het ſucht, of dattet hem bekijſt.
Den minnaer klaeght van brant, nochtans wil hy niet weſen
Ghetoghen uyt het vier, maer vreeſt te zijn gheneſen:
Al waert dat yemant kond hem nemen af de min,
Hy, blijd' in ſijn verdriet, en heeſt des ghenen ſin.

Odit amor medicum.

FErrea maſſa rubens, furvis educta caminis,
Quam faber in tepidam forcipe mergit aquam,
Sibilat, & totas implet ſtridoribus ædes;
Hoc indignari, vel gemuiſſe voces.
Omnis amans rapidis uri ſibi pectora flammis
Et gemit, & Dominæ ſæpe recantat idem:
Hunc aliquis ſanare velit, ſubit ira: quid hoc eſt?
Infœlix medicam reſpuit æger opem.

Qui guerit l'Amant luy faict tourment.

LE fer du mareſchal, quand on le veut eſteindre
En le plongeant en l'eau, s'en va gronder & plaindre.
Offrir à l'amoureux ſanté, eſt tout en vain;
Car il ſe plaiſt au mal, & ne veut eſtre ſain.

Plutarch.

Q*Vi dentibus laborant protinus medicum adeunt, malum exponunt, qui febre tenentur eundem accerſunt, at phrenetici* (inter quos & amantes jure quis recenſeat:) *medicum nec accerſunt, nec admittunt.*

Ovid.

Hei mihi quod nullis amor eſt medicabilis herbis!

't Zijn stercke beenen, die weelde draghen.

ALs 't yser leyt, en gloeyt, in't midden van de kolen,
Bevochten van de vlam, en onder 't vier verholen;
Dan buycht men't soo men wil: maer soo ghy't lest in't nat,
Stracx heeftet, met ghewin, sijn hardicheyt hervat.
Hoe dwee is ons't ghemoet als druck en pijn ons pranghen!
Neemt God sijn roede wech, wy gaen ons oude ganghen:
De weelde leyt ons heen tot onsen eersten staet,
Des menschen ziel is wel, als't hem niet wel en gaet.

Superba fœlicitas.

SVnt humiles animi rebus plerumque sub arctis,
Et rigidos mores fata sinistra fugant:
Res ut læta redit, mens ebria surgit in altum:
Optima sors homini pessima corda facit.
Anne vides? chalybis mitescit in igne metallum,
Dum fornax rapidis follibus acta gemit:
At faber hunc tollatque foco, mergatque sub undas;
Major erit subitò, quam fuit ante, rigor.

L'office & la somme, monstrent quel est l'homme.

LE fer est doux au feu, mais hors de la fournaise
S'endurcit derechef. Quant l'homme est en desaise,
Le voilà tout mollet; mais retrouvant son heur,
Tu le verras soudain tout esle-vé de cœur.

QVi necessitate magis, quàm voluntate ad vitæ temperantiam accedunt, quoties nihil est quod prohibeat, relabuntur ad ingenium (ait Halicar.) eaque genuina humanæ naturæ descriptio est: nam sanè bona opera, ait Agathocles, ita demum necessitate cogente degustamus, quamdiu metus premit; & contrà, ex sententia Iosephi, solet insolentia ferè crescere rebus quietis. Vidimus pueros, dum sævit tempestas, sub arbores confugere, ibique quietè sese continere; serenitate verò subsecuta aufugientes, ramos arborum per lasciviam avellere: ita & nobis rebus afflictis ad Deum perfugium est, vitia devovemus, vitæ sanctimoniam præferimus: at vixdum afflictio desævit, lascivimus ingrati in Deum, imo & injuriosi, verissimumque fit illud Poetæ,

Raræ fumant felicibus aræ.

DE gene die meer door noot, als door wille een matich leven ter handt trecken, so haest den dwangh wech is, gaen weder den ouden karre-pat in, (seyt Halicar.) sulcx is de rechte afbeeldinghe van den aert der menschen: want, ghelijck Agathocles seydt, wy doen so langhe wel, als wy in ancxt zijn: en in tegendeel van dien soo de saecken weder beginnen wel te gaen, terstont weyckt de dertelheyt weder uyt. De kinderen, terwylen het onweer raest, loopen onder de boomen schuylen, ende houden hun daer in stillicheydt: maer so haest als't moy-weder werdt, scheurense de tacken vande boomen af, en loopen daer heenen. Den mensch plach in teghenspoet sijn toevlucht tot God te nemen, 't hooft te laten hanghen, als een biese, maer soo haest als't hem beter gaet, het hooft inde windt te stecken, ende als vooren sijn oude gangen te gaen. 'T is midtsdien waer 't ghene den Poët seydt:

Soo lang den mensch is fray en kloeck,
Soo leydt den Gods-dienst in den hoeck;
Maer alsmen valt in tegenspoet,
Dan heeftmen God als by de voet.

Ist dat ghylieden de kastydinge verdraecht, God sal u als kinderen aengaen, maer ist dat ghylieden sonder castydinge zijt, so zijt ghy dan bastaerden ende niet kinderen. Hebr. 12, 8.

ALs 't yser leyt in't vier 't en maeckt dan gheen gheruchten,
Maer soo ghy lescht den brandt dan suldy't hooren suchten.
Gods volck bedroeft, in vreucht, en vrolijck, in geklach;
Belacht des werelts druck; beschreyt des werelts lach.
Een hert, dat eertijts was geduldich in bedroeven,
Treurt, nu 't sich van 't gheluck voelt troetelen en toeven,
En ducht; oft hier sijn deel kreegh, als een werelts gast,
Dies isset met de vreucht des werelts niet gepast.

In lætis gemit.

INgemit, in tepidis ferrum dum mergitur undis,
In flamma, rapido dum calet igne, silet.
Mens pia divinas, sine murmure, sustinet iras,
Quodque gemat, cœli si cadat æstus, habet.
Ergo dolens, suspecta mihi mea gaudia, dicit;
Quid? mea, sancte Parens, portio mundus erit?
Absit; & hîc potius fremat orbis, & Orcus, & æther;
Dum mihi des alio gaudia vera loco.

Ià ne m'advienne que je me glorifie sinon en la croix de nostre Seigneur Iesus Christ, par lequel le monde m'est crucifié, & moy au monde. Gal. 6, 14.

LE genereux acier est coy en la fournaise,
Mais, s'il est mis en l'eau, lamente de son aise;
Le noble esprit Chrestien gay en adversité
Gemit, comme en suspens, sur sa prosperité.

SUspecta est fidelibus, nec immeritò, hujus sæculi fœlicitas: didicerunt enim Deum ita nobiscum plerumque agere, ut cũ ægris Medici; ii, malo jam inveterato ac incurabili, ad exitium ægrotos vergere dum considerant, omnia iisdem, in quæ appetitus rapitur, dari permittunt; Aliis contrà, quibus jam melioris valetudinis spes affulgere cœpit, succos amaros propinant, anxiâ victus ratione coërcent, imò & (morbo interdum id exigente) urunt, ac secant. Deus quos servatos vult, hos strictè habet, reliquis ut lasciviant, permittit. Pueris inter sese depugnantibus, si alterum à superveniente aliquo plagis excipi, alterum impunem dimitti videmus, castigantem vapulantis patrem esse, optimâ illatione concludimus. Quem Dominus diligit, (inquit Sapiens) hunc corripit ac castigat, & quasi pater in filio complacet sibi. Prov. 3, 12.

'TGeluck en verspoet deses werelts wert niet sonder redenen verdacht ghehouden by de Godtsalighe: want ten is hun niet onbekent dat Godt de Heere met ons gemeenlijck alsoo placht te handelen, als de Medecijnen mette siecken doen, de welcke, oordeelende de sieckte ongeneselijck, en siende dat het met den siecken wel haest mochte gedaen zijn, latẽ opentlijcken toe dat men den selven al te eten ende te drinckẽ geve daer hy eenichsins treck ofte lust toe heeft: aen andere daerentegens, aen welcker gesondheyt sy nu meynen wat ghewonnẽ te hebbẽ, geven sy bittere en walgelijcke drancken in, schrijven hun scherpe eetregels voor, jae vliemense en schroyense somwylen, als de sieckte sulcx vereyscht. God plachse t' onder te houden die hy behoudẽ wil, d'andere laet hy int wilde buyten den bocht springen. Soo wanneerder kinderen onderlinghe pluckhayren, indien wy sien datter yemand vande omstaenders eenen jongen uytkipt, ende den selven berispt, ofte met slaghen kastijt, sonder sick den anderen aen te trecken, wy oordeelen terstont met seer goet besluyt, dat den genen die slaet den Vader, die geslagen werdt, des selfs sone moet wesen. Wie den Heere lief heeft (seydt Salomon,) die straft hy, ende heeft een welbehaghen aen hem, als een vader aen sijnen sone. Prov. 3, 12.

AFFLVIT INCAVTIS.



MORALE.

Iuvenal. Sat.6.

NVnc patimur longæ pacis mala, *sævior armis*
Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.

Seneca Agam.

Victor timere quid potest? quod non timet.

Baud.Differt.de Induc.

N*Ulli facilius opprimuntur, quam qui nihil timent,*
Et imparati sunt ad resistendum.

SACRVM.

Matth.13.

C*Um autem dormirent homines, venit inimicus, & superseminavit zizania in medio tritici.*

Hieron.in Serm.

A*Liquid operis facito,ut te diabolus inveniat occupatum, non enim facile capitur à diabolo,qui bono vacat exercitio.*

1 Iean.5,18.

N*Ous sçavons que quiconque est né de Dieu, ne peche point : mais qui est engendré de Dieu, se contre-garde soy mesme, & le malin ne le touche point.*

Een ledich mensch, Is Venus wensch.

DE Spinne kop en sal de slanghe niet ghenaecken,
Als sy die besich siet, of neerstich vint in't waken:
Maer soo de slang' haer eens, door ledicheyt, gheeft bloot,
De Spinne valter op, de Slanghe komt in noot.
Die schouwen wil de min, of van haer sijn ghenesen,
Dient, sonder yet te doen, tot gheener tijt te wesen.
Dat kleyn vergiftich dier, dat dertel Venus wicht,
Noemt ledicheyt te zijn een wet-steen sijner schicht.

Affluit incautis.

DVm prædas agit anguis, & ardua saxa pererrat,
Ambulat innocuas, tutus ab hoste, vias:
Hunc improviso perstringit aranea telo,
Cum jacet, in molli gramine, fusus humi.
Lascivas abigunt tractata negotia flammas,
Quis videt intentos rebus amore trahi?
Cum vacat, & molli colit otia pectus in umbrâ,
Tum patet, occulto tum subit igne Venus.

Vn cœur oisif, d'Amour captif.

L'Araigne ne peut oncq attrapper la couleuvre,
Lors, quant elle est au bois empesché de quelque œuvre,
Le coup mortel, helas! luy vient en reposant,
Rien, que le cœur oisif, le fol amour surprend.

Chrysost.
Definitio amoris hæc est, animæ vacantis passio.

Laert. lib. 6.
DIogenes dixit amorem otiosorum esse negotium, quod hic affectus potissimum occupet otio deditos: ita fit ut dum otio vacant, in rem negotiosissimam incidant.

Ovidius.
QVæritur Ægistus qua re sit factus adulter,
In promptu causa est, desidiosus erat.

Die

Die niet ontſiet, wort haeſt te niet.

WIe ſou de kleyne Spin doch eenich leet aenbringhen?
Wat ſoud' de groote ſlang' door haer vergif niet dwingen?
De Spinkop velt nochtans de Slangh wel doot daer heen;
Ghy vraecht, hoe dat gheſchiet: aenhoort doch eens de reen.
De Slang leydt inde Son en luyert, op den acker,
Niet paſſend' op de Spin: de Spinne kloeck en wacker
Treft met haer ſtrael het breyn van't ſorgheloofe beeſt.
Vreeſt, vriendẽ, voor een menſch, die niet een mẽſch en vreeſt.

Periculum venit, cum contemnitur.

IMbelli noceat cui mollis araneus ictu?
Et quis non rigido tactus ab angue cadat?
Huic tamẽ incumbens victrix dominatur arachne,
Et vastum tenui perforat enſe caput.
Vnde fit, ut coluber parvo cadat ictus ab hoſte?
Languebat ſerpens, & vigil hoſtis erat.
Quàm facile eſt ſtruere inſidias nil tale timenti!
Eſt, quod ei metuas, cui metus omnis abeſt.

Crains ton ennemy, bien que petit.

L'Araigne, bien que ſoit foible & petite beſte,
Rompt neantmoins par fois au grand ſerpent la teſte,
Qui ne redoute rien, eſt aiſement attaint,
Crains pour un tel, Amy, qui rien jamais ne craint.

MAjores interdum copiæ ſternuntur à minoribus, potentiores à debilioribus, ait Halicar. nihil eſt tam firmum, cui periculum non ſit, etiam ab invalido: & leo ipſe aliquando minimarum aviũ ſit pabulum, inquit Curtius. Vis rationem? ſecuritas, tam in publicis quam privatis, certiſſimum calamitatis initium eſt: ſolutè viventes undique patent, & oportuni injuriæ multas occaſiones præbent inſidiantibus, ait Philoſophus. Sæpe etenim & contemptus hoſtis cruentum certamen edidit, & inclyti populi regeſque, perlevi momento, victi ſunt, ait Livius. Inimicum ſanè quamvis humilem, docti eſt metuere, ex conſilio Senecæ. Metus quippe prudentiam docet; quique inſidias timet, haud facilè in eas impingit. Timor ſecuritatis dux, periculorum præſumptio: metuendo quippe ſapiens vitat malum. In ipſâ igitur ſecuritate animus ad difficilia ſeſe præparet, ut contra injuriam fortunæ inter beneficia firmetur. Timidi matrem non flere vetus adagium eſt.

MEnichmael werden groote heyr-krachten van kleyne, machtighe, van ſwacke gheſlaghen; ſeydt Halicarnas. Niet en iſſer ſo vaſt, dat gheen ghevaer en lijdt, oock van het ſwacke. De Leeu wert oock ſelfs wel tot aes van het kleynſte ghevoghelte. Wildy hier van de reden weten? Sorgheloosheyt, ſoo in ghemeene, als eyghen ſaecken, is en ſeker beginſel van onheyl. Die ſonder achterdencken leven, ſtaen als open, en zijn onderhevich om ghehoint te werden. Verachte vyanden hebben menichmael een bloedighen ſlach veroorſaeckt, en machtighe Vorſten en volckeren haeſtelijck t' onderghebracht, ſeydt Livius. En hierom is een vyandt (hoe gheringhe hy oock zy) altijdt te duchten. Vreeſe leert wijſheydt, en die voor laghen beducht is, wert ſelden betrapt. Achterdencken leydt tot gheruſticheydt, onvoorſichtighen hoochmoet tot ghevare: al ſorghende ontgaet den wijſen het quaet: Latet ons daerom houden met ons oudt ſpreeck-woordt: Die niet en ſorcht, en heeft gheen eere.

Waeckt

Waeckt ende bidt; op dat ghy niet en komt in versoeckinghe. Matth. 26,4

SOo haest de gladde Slangh, tot ledicheyt gheneghen,
Leyt sorgheloos daer heen, in 't koele gras gheseghen,
Valt haer de Spin op't lijf, en eer sy't wert ghewaer,
Soo is haer 't breyn ghequetst, soo is de Spin van daer.
O schadelijck vergif, uyt ledicheyt gheboren!
Door dy heeft menich Helt sijn eer en glants verloren.
Draeght sorghe dat gheen tijt in luyheyt u ontsnapt,
Dat u de helsche Spin niet ledich en betrapt.

Quid dormitis? surgite & orate, ne intretis in tentationem.

FRonde super viridi, radiis tepefactus Eois,
Otia dum serpens desidiosus agit,
Ex alto tenui se librat aranea filo,
Et colubrum parva cuspide fundit humi.
Otia virus habent, & habet sors læta venenum;
Delitiis vitiis mentis aperta via est.
Sperne voluptatum illecebras, puer, otia sperne,
Hoste sub aërio ni cecidisse velis.

D'oisivité, tout peché.

ASsaillir le serpent l'araigne oncques n'ose,
Sinon quant au bois, laschement il se repose.
Nul n'est plus aisement du tentateur surpris,
Qu'un tel, qui a les sens d'oisivité saisis.

VItii aut virtutis, animus, domus est, inquit Philo: vel, ut Bernardus, cor hominis, sicut molendinum, volvitur velociter, &, quidquid imponitur, molit; si autem nihil imponitur, sejpsum consumit. Omnia otio deteriora sunt. Lapis non revolutus obducitur musco. Ferrum, nisi utaris, rubigine consumitur; aqua, nisi moveatur, vitium capit; vestis seposita tinearum fit habitaculum: otiosa mens, vitiorum domicilium. Transivi, inquit Sapiens Proverb. 24, 30, agrum hominis pigri, & ecce! totum repleverant urticæ, & maceria lapidum destructa erat. Otiosas viduas notavit Apostolus, 1 Timoth. 5, ut verbosas, & loquentes quæ non oportet. Quid plura? Otium nugarum mater est, noverca virtutum, ait Bernardus. Nihilque in totâ vitâ adeò bonæ menti adversum, quam nihil agere. Apage mihi igitur cum istac peste. Semper aliquid honestæ rei agamus, ne aut Deus, cum nos invisit, aut Diabolus ubi nos tentat, oscitantes & vacuos nos inveniat.

HEt ghemoet des menschen (seydt Philo) is een woonplaetse ofte vande deucht, ofte van ontucht: ofte (gelijck Bernardus seydt) des menschen herte is een Molen, het draeyt ghestadelijck omme, ende maelt al watter wert inghebracht, maer indien ment ledich laet, soo verteeret sick selven. Door stilstandt vererghen alle dinghen. Een steen, so hy niet dickwils omghewentelt en werdt, is seer haest overloopen van mos en ruychte: Als het yser rust, soo roest het. Stilstaende wateren werden haest stinckende. Opgesloten kleederen krielen van motten ende schieters. Een ydel ghemoet is een herberghe van sonden. Een ledich mensche, des duyvels oorkussen. Ick ginck, seydt den Wijseman, voorby den acker der luyen, en siet! daer waren enckel netelen op, ende hy stont vol distelen, ende den muyr was nederghevallen. Prover. 24, 30. De ledighe Weduwen beschuldicht den Apostel als klapachtich, ende spreeckende dat niet en betaemt, 1 Tim. 5. Int corte, ledicheydt is een moeder van beuselingen, een stijfmoeder van deuchden. Laet ons dan sorghe dragen, dat, en Godt, als hy ons komt besoecken, en den Duyvel, als hy ons komt quellen, ons besich moghen vinden, met eerlijcke oeffeninghen.

Die voor quaet hem mijden wil,
Magh noch ledich zijn, noch stil;
Want ghemeenlijck ons ghemoet
Doet dan quaet, alst niet en doet.

POST TRISTIA DVLCOR.

So



MORALE.

L. 24. ff. de ll.

INcivile est nisi totâ lege perspectâ, una aliquâ particula ejus proposita, judicare vel respondere.

C. Majores de Baptism.

Non debet separari cauda à capite.

SACRVM.

Actor. 2, 37. & seq.

HIs auditis, compuncti sunt corde & dixerunt Petro & reliquis Apostolis; quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos, pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque in nomine Iesu Christi in remißionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti.

Lijden, al-eer verblijden.

ICk ſprack leſt met mijn Lief, terwijl ſy ſat en naeyde,
Ick ſteld' haer voor mijn ſmert, hoort doch, hoe ſy my pa...
Let eens, op't geen ick doe, (ſprack ſy) merckt hoe't al gaet,
Eerſt maeckt de naeld' een gat, dat ſtopt daer na den draet.
Die, mits hem treft de wond', ſtracx ſijn gheweer laet vallen,
En roept om bus en ſalf, dient niet aen Venus wallen.
De min heeft wat ghemeens met Mars, al is hy ſtuer.
Niet ſoets en heeft yet ſoets, dan na voorgande ſuer.

Poſt triſtia dulcor.

ASſideo teneræ nuper dum junctus Amicæ,
Dumque ſuper noſtro vulnere multa queror;
Riſit & , ô duri nimium tener hoſpes Amoris,
Ni patiatur amans, non potietur, ait.
Hoc doctum te reddat opus (ſua lintea monſtrat)
Ecce! ſubit filo cuſpis acuta prior.
Qui gemit, & primo ſub vulnere projicit arma,
Crede mihi, Veneri miles ineptus erit.

Apres tourment, contentement.

VN jour je me plaignois eſtant aupres ma belle
De mon penible amour, je la nommois cruelle:
Tay toy (ce me dict-on) le linge ne ſe joint,
Si preallablement on ne le bleſſe point.

Ovidius.

ET tamen eſt artis triſtiſſima janua noſtræ,
Et labor eſt unus tempora prima pati.

Mich. Montagn. des Eſſais lib. 3, cap. 5.

QVi n'a la jouïſſance qu'en la jouïſſance, qui ne gaigne que du haud poinct, qui n'ayme la chaſſe qu'en la priſe, il ne luy appartient ſe meſler a l'eſcole d'Amour. le plaiſir n'eſt plaiſir ſans amertume.

Oordelt

Oordelt niet, of 't eynde siet.

o daer een plompaert quaem, en sagh dees nette dieren
Met konstich naelde-werck het linnen doeck vercieren,
Hy souder stracx in slaen zijn zouteloosen beck,
En roepen overluyt; ghewis de Meyt is geck.
Want meynt, nadien hy maer alleen siet op het steken,
Niet op den draet die volght, dat zy den doeck wil breken.
Elck die van schamper jock zijn saken wil bevrien,
Een half-voltrocken werck laet aen gheen gecken sien.

Ex fine judicium.

Mille foraminibus dum lintea virgo decorat,
Filaque distinctis inserit ordinibus;
Rusticus ista videns, vah stulta puellula! clamat,
Candida ferratâ lintea perdis acu.
Vulnus ut infligat tetricâ cum fronte notaris,
Vulneris auxilium, rustice, nonne vides?
Materiam fatuo risus dedit ille popello,
Qui, cui summa manus deficit, edit opus.

Ne reprens, ce que n'entens.

Lors quant Margot piquoit le drap de son esguille,
Damætas luy cria, que tu es sotte fille,
D'ainsi gaster le drap! car il ne sçait que c'est.
Ne monstre pas au fol un œuvre my-par-faict.

In omni re, judicandi, ac consulendi principium est, nosse id, de quo consilium institutum est, aut totâ viâ aberrare necessum est, ait Plato. Multa enim quotidie incidunt in vitam mortalium, quæ, si obiter tantùm inspiciatur, & prout primâ fronte in oculos incurrunt, facilè quisvis damnaturus est; & contra penitius eadem consideranti, ac scopum agentis intuenti, bona ac justa videbuntur. Finis omnia discriminat. Ecce! supplicia quantum à sævitiâ abeunt? sanguis enim ubertim effunditur. Tributa ab avaritiâ? pecunia avidè congeritur. Censura à rigore? frænum & modus invitis imponitur. Ab omnibus igitur, cum Lactantio, humanitatis jure postulamus, ut non prius damnent, quàm universa cognoverint; igitur, ut ait ille, in omni re.

Iudicium suspende, scopus dum notus agentis.

Van alle raetslagen, diemen voorneemt, is het begintsel, recht te verstaen de sakẽ waer overmen gesint is raet te pleghen, seyt Plato; of anderſins moetmen noodelijck gans en al mis tasten. Daer vallen dagelicx in dit leven veel dinghen voor, de welcke van buyten af, en als in het voor-bygaen alleen bemerckt zijnde, verwerpelick schijnen, maer nader ondertast, ende het oogmerck van den genen diese beleyt, wel beseft wesende, werden goet en loffelick bevondẽ. Wat verschilt doch straffe van wreetheyt? nadienmen in beyde bloedt vergiet. Wat schattinge van gierichеyt? nadienmen in beyde gelt vergaert. Wat bestraffinge van hardicheyt? nadienmẽ door beyde de wederspannighe een ghebit inden muyl werpt. Sekerlijck het eynde ontdeckt het onderscheyt van alle dingen. Wy vereyschen daerom van alle menschen, met Lactantio, nae het recht der menschelijcheyt, dat niemãt yet en verwerpe voor hy het selve ten vollen heeft leeren kennen.

De

De droefheydt die nae Godt is, werckt vreese ter salicheyt. 2 Cor. 7, 10.

HEt schijnt dat een die naeyt het linnen doeck wil breken,
Maer maeckt de naeld' een gat, den draet vervult de steken;
Des naeldes scherpe punt ('t is waer) en maeckt gheen naet,
Maer opent evenwel den deurganck van den draet.
Den schrick in ons ghemoet, het beven onser sinnen,
Al is't den gheest niet selfs, het geeft daer van 't beginnen,
En opent ons den wegh die ons daer henen leyt:
Vrees wederbaert ons niet, maer 't hart daer toe bereyt.

Si non parat, saltem præparat.

Lintea non conjungit acus, dum lintea pungit,
Sed via, quæ tandem lintea jungat, erit.
Nam simul ac subjecta chalybs per carbasa transit,
Mox comitem medicum vulneris auctor habet.
Anxietas, quæ mente latet, quæ pectora turbat,
Non est, quod nobis corda renata facit:
Ille tamen sternitque viam, reseratque scatebras;
Principium timor est, Spiritus implet opus.

Vous avez esté contristez selon Dieu.
2 Corint. 7, 10.

LOrs que la docte main, le drap rompu va poindre,
Ce n'est pas proprement ce que le drap faict joindre,
Mais pour la voye ouvrir. Nos tremblements & pœurs
N'est pas l'Esprit, mais pour nous preparer les cœurs.

TRemor ac horror conscientiæ, in initio quidem conversionis, idoneus est ad hoc, ut animus verè humilietur, sibique summoperè displiceat; ut ita homo in viâ Domini à timore incipiat, & ad fortitudinem perveniat, inquit Greg. At verò cum ille, quem ligat servitus timoris, ignoret gratiam libertatis; non hic subsistendum est. Cum audis, quod Dominus tuus dulcis sit, ait Vir pius, fac, ut eum diligas: cum audis, quod rectus sit, attende, ut timeas; ut amore, & timore Dei legem ejus custodias. Noveris te, ut Deum timeas: noveris Deum, ut æquè ipsum diligas; in altero initiaris ad sapientiam, in altero consummaris: quia initium salutis timor Domini, & plenitudo legis est charitas. Quemadmodum, ex notitiâ tui, venit in te timor Dei: atque ex Dei notitiâ, Dei itidem amor: sic è contrario, ex ignorantiâ tui, superbia; ex Dei ignorantiâ venit desperatio. Bernard. sup. Cant.

VErslaghentheyt des ghemoets is wel dienstich in 't begin vande bekeeringhe, ten eynde den mensche sick recht vernedere, en sick selven gantsch mishage: op dat hy also des Heeren wech beginnende met vreese, allencxkens in sterckheyt mach toenemen. Ondertusschen nochtans, naedemael den genen, die met de slavernije van de vreese ghebonden is; niet en can smaken de ghenade der vryheyt: So en moetet by de onse daer by njet ghelaten werden. Als ghy hoort (seyter een Godsalich man) dat Godt goedich en bermhertich is, maeckt dat ghy dien goeden Godt lief hebt: als ghy hoort dat Godt rechtveerdich is, siet dat ghy sijn gerechticheyt vreest: op dat ghy alsoo door vreese ende liefde te samen, naer sijne insettinghe moecht wandelen. Kent u selven, op dat ghy Godt moecht vreesen: kent Godt, op dat ghy hem moecht lief hebben: in het eene is het begintsel, in het andere de volcomentheydt der wijsheydt. 'T begintsel der salicheydt is vreese: de vervullinge des wets is liefde. Ghelijck uyt kennisse uwes selfs vreese Godes voort komt: so, in tegendeel van dien, uyt onwetenheyt uwes selfs, comt hoochmoet, ende uyt onkennisse van Godt, wanhope:

Al is de vrees' een goet begin,
Men dienter niet te blijven in,
Maer altijt voort en voort te gaen:
Tot wy vast inde liefde staen.

RES IMMODERATA, CVPIDO EST.



MORALE.

Martial. lib. 12 Epig.

HAbet Africanus millies; & tamen captat, Fortuna multis nimis dat, nulli satis.

Sen. Lib. 1, Epist. 2.

QVid refert quantum illi in area, quantum in horreis jaceat? si alieno inhiet, si non quæsita, sed quærenda computet: non enim qui parum habet, sed qu' plus petit, pauper est.

Gregor. in Moral.

Ars magna est, satiari.

SACRVM.

Iohan. 4, 14.

OMnis qui bibet ex aquâ hac, iterum sitiet, qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.

Psalm. 16, 11.

Satietas gaudiorum in conspectu Dei.

Altijt na meer.

VEerste wensch was 't sien, de tweede was 't ghenaken,
De derd' het spreken aen, de vierde was het raken:
Doen 't geven van een kus, wat noch? ten naesten keer
Een kus van haer t' ontfaen: en noch wout ghy wel meer.
Een minnaer by sijn lief, een jagher in de velden,
Een coopman by sijn waer, in crijgh de dapper helden,
Gaen altijt voort en voort, niet een op winst en slaept.
Al crijght den hont een stuck, hy stracx na 't ander gaept.

Res immoderata, cupido est.

PRima quidem fuerat dominam tibi cura videndi,
Altera, mox lateri jungere posse latus:
Istud & illud habes, sed & hoc, tibi lenis amica
Blanditias molles, aptaque verba dedit.
Oscula nunc poscis, det & oscula: nonne petetur
Mox illibatæ virginitatis honos?
Et vorat, & properans ruit in nova frusta molossus,
Quodque petat, cupidus semper amator habet.

Le chien, le Ieu, l'Amour, le feu, Ne se content oncq de peu.

QV'on donne au chien du pain, qu'on donne du fourmage;
Il gloute, sans mascher, & veut ja d'avantage.
Quel grand' faveur que faict la dame à son amant,
Rien ne luy suffit oncq, il va tousjours avant.

Sen. 19 Epist.

QValem dicimus seriem causarum esse ex quibus nectitur fatum; Talem dicimus cupiditatem, altera ex fine alterius nectitur.

Claud.

AT sibi cuncta petens nunquam saturanda Cupido;
Quæ, velut immanes reserat dum bellua rictus,
Expleri pascique nequit: nunc flagrat amore,
Nunc gaudet, nunc mæsta dolet, rursusque resurgens
Exoritur, cæsaque redit pollentius hydrâ.

Staech na wat nieus.

WErpt aen den Hont een ſtuck, hy ſal't terſtont op-rapen,
En ſlocken 't in ſijn lijf, en naer een ander gapen:
Hy proeft niet eens hoe 't ſmaect, ten glijt maer door ſijn keel,
Hy loert altijt na meer, al komter noch ſoo veel.
Vreck, onverſaed'lijck hart, wat goets doen u dijn ſchatten,
Midts ghy ſtaech beſich zijt om nae wat nieus te vatten?
Elck die na vers ghewin gheduerich ſnackt en haeckt,
Van dat ghewonnen is, niet ſoets met al en ſmaeckt.

Ad nova ſemper hians.

IEjuno dominus cerealia fruſta moloſſo
Objicit, hic avido devorat ore cibum;
Et ſtat hians, aliamque oculos intendit in offam,
Semper & acceptis uberiora petit.
Nos molimur idem; nam ſi cui numine dextro
Eveniant nummi, prædia, cenſus, agri,
Omnia conduntur, petitur nova præda: futuri
Sic deſiderio prodiga vita perit.

Pluſieurs ont trop, nul n'a aſſez.

QVel bien peut avenir a la chiche avarice?
Tout, n'eſt pour aſſouvir, mais pour nourrir le vice.
Iette au chien affamé, ſoit tant friant morceau,
Il gloute ſans maſcher, & cerche de nouveau.

E*St ſapientiæ magnitudiniſque animi, ait Cicero, quid amiſeris obliviſci; quid recuperaveris cogitare. In utroque contrariũ plerumque faciunt homines; parta enim ſine voluptate ferè demittunt; amiſſa autem veris & ſpirantibus lachrimis deplorant. Pueri, luſoria plurima iis licet dederis, ſi unũ atque alterum modo auferas, reliquis omnibus, per iram ac indignationem abjectis, plorant. Idem plerisque hominum ſolet accidere; vel unum aliquod diſpendium magna commoda injucunda ac inſipida ſolet reddere. Mobilis ac inquieta eſt mens hominis, nunquam ſe tenet, ait Seneca. Optat libertatem ſervus, civitatem libertus, civis divitias, dives nobilitatem, nobilis regnum, rex in Deorum numerum referri vult, tonare propemodum ac fulminare cupiens: adeò ejus, quod ſemel tranſierit modum, nullus eſt terminus, ait Epictetus. Optimè Hebræus ſapiens, juſtus ſumit cibum, & replet animam ſuam; venter autem impiorum inſatiabilis.*

'TIs wijsheyt en grootmoedicheyt (ſeyt Cicero) watmen verlooren heeft te vergeten, wat men ghewonnen heeft te ghedencken. Den gierigaert doet in beyde reghel-recht het tegendeel; want verlieſt hy maer een kleyn deel van 't gene hy alreede gewonnen heeft, hy ſchreyt tranẽ met tuyten; niet onghelijck in ſijn doen met de kinderen, aen de welcke ſchoon men veel poppe-goet ende ſpeel-dinghen heeft ghegeven, indienmen maer yet wes haer af en neemt, ſy ſtellen 't op een kryten, en werpen 't al daer henen. Indien daerentegens den gierigaert ſtaech in winſte is, noch iſt al niet. Want ghelijck een hondt met een open kele ontfangt het broot datmen hem toewerpt, en 't ſelve terſtont, geheel en ſonder ſmaeck, inſlickt, en nae het nieuwe loert; inſghelijcx al wat hem 't geluck toeſent, ſluyt hy knap in ſijn koffers, wachtende al weer op het toekomende. Elendighe menſchen! de rechtveerdige (ſeydt Salomon Prov. 13,25) eet dat ſijn ziele ſat wert, maer der godlooſen buyck heeft nimmermeer ghenoech. 'Tis konſte verſaet te werden.

Buyten Godt gheen versadinghe.

SChoon yemandt aen een Dog werpt veel en groote sticken,
Hy sal die, metter haest oock ongheknaut, inslicken,
En gapen naer wat nieus, hoe veel oock datter quaem:
Want niet, dan dat hy niet en heeft, is aenghenaem.
Dewijl des menschen hert hier nerghens in can rusten,
Maer soeckt altijt wat nieus, en tracht na versche lusten:
Laet dit ons zijn een peyl, en teycken gans ghewis,
Dat ware lust en rust hier niet te vinden is.

Improbis nulla est satietas.

DVm data frusta vorat, nondũ bene mansa, molossus;
In nova, semper hians, & nova frusta ruit.
Cum nunquam præsens homini ferat hora quietem,
Nec satis id, quod adest, pectora nostra juvet;
Cum desiderio semper gemat ægra futuri,
Atque aliud nobis mens, aliudque petat;
Hic patrium non esse solum, sedesque beatas,
Discite: sunt alio gaudia vera loco.

Le sepulchre & le gouffre ne sont jamais rassasiez, aussi ne sont jamais les yeux des hommes. Prov.27,20.

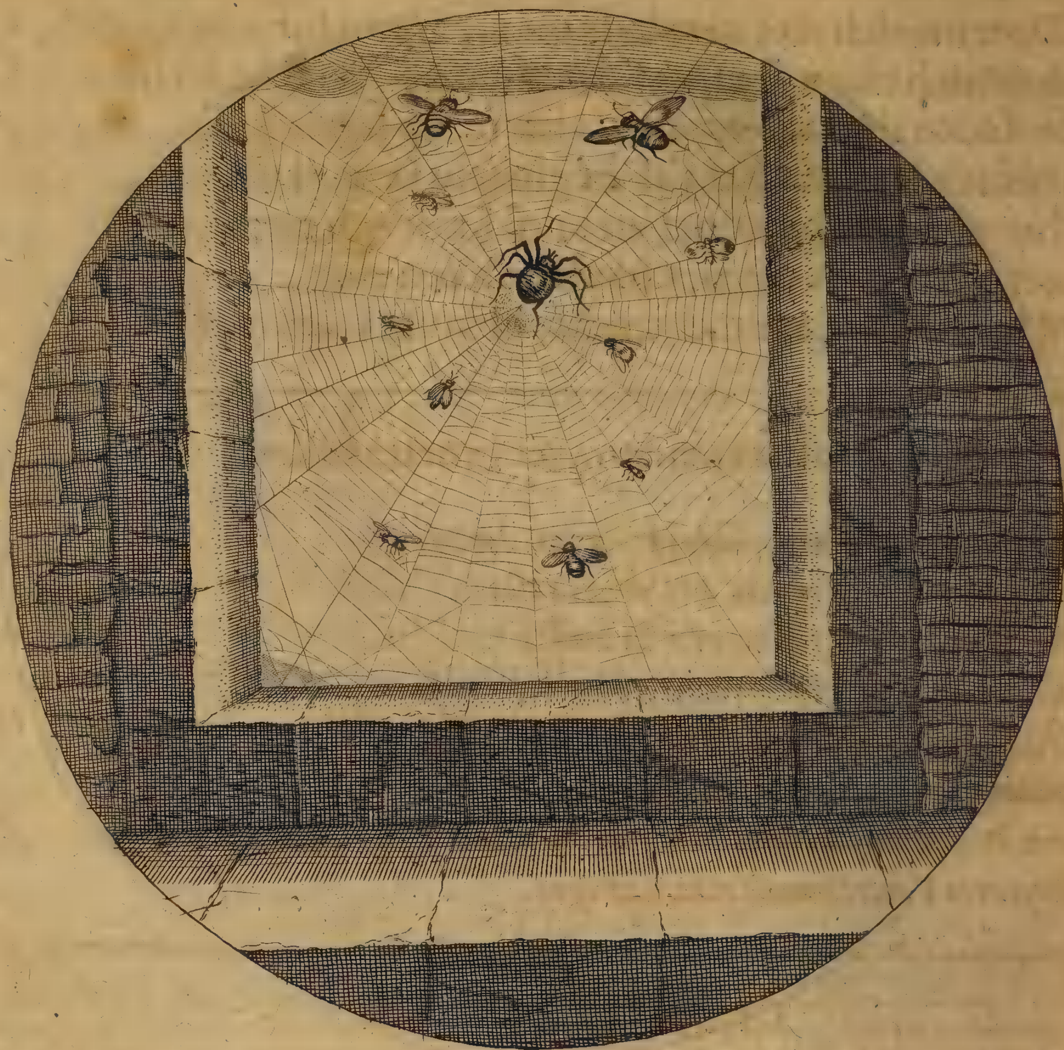
PVis que le cœur humain au chien est tãt semblable
Que nostre esprit tousjours demeure insatiable;
Faisons conclusion, que ce qu'à l'homme faut,
N'est en ce monde icy, mais est logé plus haut.

NEmini mortalium, divina providentia, tam exactæ fœlicitatis gaudia unquam obtigère, ut non aliquid relictum ei esset, quod gemeret. Hic censu cum exuberet, obscuro loco natum se queritur; ille, majorum stemmate clarus, domesticæ rei tenuitatem detestatus, mallet latere; iste nobilitate opibusque conspicuus, cœlibem se queritur; alius amans & amatus conjugioque fœlix, orbitatem deflet. Est, cui fœcundæ uxoris gaudia, aut filiorum luxus, aut filiarum petulantia obnubilat. Denique, quocunque te vertas, ubique, quod cum status tui conditione rixeris, affatim invenies. Quid externa loquor? hoc ipsum corpusculum tuum excute, semper in eo querulum aliquid, & quod te offendat, obvium erit. Quid mirum? homines qui in alieno habitant, semper de aliqua domicilii parte conqueruntur; idque ea de causa, quod domum istam conductitiam, pro arbitrio, instaurare non possint. Idem nobiscum est; nam cum de aliquo identidem membro querulus animus nobiscum expostulat, inquilinos esse, & supellectilem, non loco, ex quo brevi sit emigrandum, sed domicilio perpetuo (quod & frugi paterfamilias hîc solet) aptandam esse sedulo monet.

GEen mensche ter werelr werter, door Godes beschickinghe, tot so volmaeckten geluck oyt verheven, of hem en wert altijt yet wat ghelaten, 't welck hem quelt. Den desen, rijck zijnde van goederen, beclaecht dat hy van slechte ouders geboren is: den geenen, wel van goeden huyse, maer arm zijnde, hadde liever ergens in den doncker van een slecht gheslachte te schuylen: Den derden, rijck en edel zijnde, sucht, om dat hy eenich en onghetrout is: Den vierden geluckelijck gehout wesende, treurt alleen door gebreck van Kinderen: Men vinter, welcker blyschap over haer kindersalige vrouwen wert ingebonden, of door de slampamperie van hun sonen, of door de geylicheyt ende vuylicheyt van hare dochters. In't korte, werwaerts datmen sick went, men sal aller weghen stoffe vinden, om sich over sijne gheleghentheyt te misnoegen. Is't vreemt? Luyden die in ghehuerde huysen woonen, claghen altijt van dit of gint deel haerder wooninghe, om redenen dat sy in de selve niet mogen maken en breken, gelijckmen in eygen doet. 't Is met ons al het selve, 't een of 't ander lidt is staech ontstelt, tot een vast teycken dat wy hier maer huerlingen en zijn. 't Welck alsoo wesende, laet ons dan van soodanighen huysraedt ons selven versorghen; niet die nu in dit huerhuys, maer die hier naermaels in in ons eygen en eeuwighe wooninghe ons sal te passe comen, ghelijch sulcx (oock hier in dese tijdelijcke dingen) het werck is van een sorchvuldich Vader des huysgesins.

Noyt heeftet yemant hier soo klaer,
Of 't hapert noch al hier of daer.

NON INTRANDVM, AVT PENETRANDVM.



MORALE.

Senec. Agamem.

Corpora morbis
Majora patent,
Et dum in pastus
Armenta vagos
Vilia currunt,
Placet in vulnus
Maxima cervix.
Modicis rebus
Longius ævum est.

Senec. de Tranq.

Qvi multa agit, sæpe fortunæ potestatem sui facit. cogendæ in arctum res sunt, ut tela in vanum cadant. Angustanda sunt patrimonia nostra, ut minus ad injurias fortunæ simus expositi. Magna ornamenta pandentibus multa ingruant necesse est.

SACRVM.

Augusft. Hom. 3.

Diabolus non invalesceret contra nos, nisi vires ex vitiis nostris præberemus, & locum ei dominandi nobis peccato faceremus, unde nolite locum dare diabolo.

Die 't spel niet kan, Die blijfter van.

T Is Venus warre-net, de web die ghy siet hanghen,
Daer menich dier in valt, maer niemant blijft ghevangen,
Als eenich cleyn ghespuys, dat moet noch cracht en heeft,
De sulcke zijn't alleen die Venus raech beweeft.
Een rustich hart can licht al dit ghespin verbreken,
Die hoogh is van ghemoet en blijft soo leegh niet steken.
Laet u in Venus net niet binden als een mug,
Off breeckter deur met cracht, of keert met kunst te rug.

Non intrandum, aut penetrandum.

H Oc, quod rete vides, teneri sit carcer Amoris,
Quæ sedet in medio, sit Cytherea tibi:
Aspicis, ut culices, insectaque vilia, muscæ
Iactentur patulis præda retenta plagis:
Posteritas crabro acris equi per stamina transit,
Et laquei vespa concutiente ruunt.
Rumpit & abrumpit casses cordatus Amoris;
Degeneres Veneris molle retardat opus.

Ou passe, ou l' Amour chasse.

R Ien que le sot amant, sans force, sans courage,
Demeure garotté en ce debil cordage,
Que Venus à filé: le brave esprit y vaut,
Ou jamais y entrer, ou penetrer y faut.

Ovid. de Art. 1.

H Oc unum moneo, si quid modò creditur arti,
Aut nunquam tentes, aut perfice.

Mich. Montagn. des Essais Lib. 3, Cap. 5.

Le vice est de n' en pas sortir; non pas d'y entrer.

Te wijde net, is ſtaech ontſet.

WAnneer de Spin in't ront ſpreyt uyt haer brooſe netten,
En gaet haer vliech-getou ganſch wijt en breet uytſetten,
Hier ſwiert een Horſel in, daer vliecht een vogel deur,
En elders valt een ſteen, en maeckt noch grooter ſcheur;
Daer is ſtaegh dit of dat ghebroken of ghereten,
En midd'ler-tijdt ontgaen de vlieghen deur de ſpleten,
Al die van ongheval en druck wil ſijn bevrijt,
Die matighe ſijn net, en ſpanne't niet te wijt.

In vulnus majora patent.

DVm laxos gracili pede tendit aranea caſſes,
Et nimium latè futile pandit opus;
Aut laqueos tecto lapſi rupêre lapilli,
Aut citò præteriens retia ſindit avis:
Et modò crabro plagis, modò turbidus ingruit auſter,
Sic aliquâ ſemper parte lacuna patet.
Armamenta ſuæ nimium qui pandere ſortis
Aggreditur, ſemper quo feriatur habet.

Qui trop embraſſe, mal eſtraint.

L'Araigne largement va ſes filets eſtendre,
Mais voila dechirez ſes lacqs, au lieu de prendre.
Qui, haut en ſes deſſeins, ſes rets trop a ouvert,
En s' ouvrant au malheur, au lieu de gain il perd.

FOrtunam, velut tunicam, magis concinnam proba, quam longam, ait Apul. Magni quippe animi eſt magna contemnere, ac mediocria malle, quàm nimia, ait Seneca; illa enim utilia vitaliaque ſunt, hæc, eo quò ſuperfluunt, nocent. Segetem nimia ſternit ubertas. Rami pomorum onere franguntur, & ad maturitatem non pervenit nimia fœcunditas. Idem animis humanis evenit; eos quippe immoderata fœlicitas rumpit, quâ non tantùm in aliorum injuriam, ſed etiam in ſuam vertuntur: fitque iis, quod exiguis ſtatuis ſolet, quibus imperiti artifices magnas baſes ſubdiderunt, ex quibus magis conſpicua redditur earum exiguitas. Puſillo ſanè animo munus amplum, aut opes ingentes additæ, magis imperitiam, animique fatuitatem produnt. Stultus gubernator eſt, qui totos adeò ſinus explicuit, ut, ſi tempeſtas ingruat, expedite armamenta contrahere non poſſit.

VAn Rijcdommen (ſeyt Apulejus) moetmen oordelen als van kleederen, ende voor beter houden, die ons recht wel paſſen, als die te groot zijnde, ons wijt en ſloffiſch om 't lijf hanghen. 't Betaemt een groot gemoet (ſeyt Seneca) groote dinghen te verſmaden, ende liever te verkieſen dat middelmatich is, als dat te veel is: 't eerſte is handtſaem en nut, het andere is onſchickelijck door ſijn groote. Door te gulſighen veylheydt werdt het groen koren legherich, ende en kan niet rypen. Door ghewichte van vruchten ſcheuren de boomen. 'T gaet even ſoo mette ghemoederen der menſchen: onmatighen voorſpoet is oorſaecke van haer qualijck-varen, ſulcx dat zy niet alleenlijck aen haer ſelven, maer oock aen andere hinderlijck werden, niet onghelijck zijnde de beelden, die den eenen ofte den anderen onverſtandighen Ambachtſman op een al te grooten voet gheſtelt heeft, waer door haer kleynte des te meer uytmunt. 'T is ſeker dat kleyne verſtanden tot groote Ampten ghevoordert, dies te meer haer onverſtandt aenden dach brenghen. 'T is een ſlecht Schipper die 't ſeyl in voorwindt ſoo ſeer uyt gheviert heeft, dat hy 't ſelve, als het noodt doet, niet een reefjen en kan inſwichten.

Dat sy vande banden des duyvels ontgaende, ontwaecken tot sijnen wille.
2 *Timoth.* 2, 26.

'T Is 's weerelts warre-net dit rondt, dat ghy siet hangen,
Daer weynich breken deur, en veel in zijn ghevangen.
Den aerdtschen mensche wert met 's werelts lust beweeft;
Niet anders dan de Mug in 't web der spinnen kleeft.
De Wesp (een moedich dier:) weet door het net te breken.
Die 's hemels glans bemindt, en blijft in d'eerd niet steken.
De weerelt slacht de spin; als zy ons heeft verwert,
En met haer raeg beset; dan bijt zy ons in't hert.

Pervia virtuti, sed vilibus invia.

Est similis nostro, quem texit araneus, orbis;
Plurimaque humanæ conditionis habet:
Hic nocturna culex, obscœnaque musca pependit,
Vtraque ridendo compede nexa pedes.
Posteritas crabro acris equi, virtutis avitæ
Conscius, incursu debile solvit opus.
Carpite iter cœli, quibus est cœlestis origo,
Hæc plaga nil præter vilia monstra tenet.

Il sera happé par les cordes de son peché. Prov. 5, 25.

Le monde & ses filets nous font icy la guerre,
Il faut monter au ciel sans s'arrester en terre:
Arriere lacqs mondains; jamais divin esprit
Plein d'animosité ta foible rets ne prit.

Vitam hominis Christiani transitum esse, ipsumque perpetuum viatorem videri, divini verbi elogia diserte pronuntiant. Non habemus hic locum permanentem, sed alium exspectamus, inquit Apostolus. Transire igitur virtutis, hærere alibi ignaviæ est. Gaudet motu animus Christianus, &, in hoc, cœlum sibi cognatum imitatur. In partibus Scythiæ homines quosdam nusquam domicilium figere, plaustro se suaque identidem transferre memoriæ proditum est. Id vere Christianum decet: dolium hoc nostrum, Diogenis more, identidem volutandum est, sistendum raro, figendum nunquam, & nusquam. finge mihi aliquem è regione longinquâ ad patriam properantem, in cauponam aliquam lepidam ac facetam incidisse, quæ benignè eum habeat, ac lautè excipiat; hunc eo loci si, tanquam ad Sirenum scopulos, hærentem cernamus, nunquid excordem ac insipidum jure dicemus? ita sanè: vir fugiens quippe, ut est in Proverbio, non moratur strepitum lyræ. Idem de nobis censeamus. Nec illecebris ac lenociniis suis mundus hospes, aut Caro caupona nos impediant, quo minus in veram illam ac cœlestem patriam, velis equisque properemus. Annue, summe Deus.

Dat het leven van een Christen mensche is als een deurganck, den mensche selfs als een reysende man, werdt ons in Godes woort duydelijck geleert. Wy en hebben hier geen blyvende stede, maer wy verwachten een andere, seyt den Apostel. 't Is dan dapperheyt op dese wech staech aen te tredē: 't is onachtsaemheyt ergens te blyven leuteren. Het Christelijck gemoet heeft lust in beweginge, oock selfs in dat eenige overeenkomste met den hemel hebbende. Men hout, dat in Scythia menschen zijn, die nerghens een vaste woonplaetse stellende, gestaech huys en huysraet op een wagen herwaerts en derrewaerts omme-voren. Yet sulcx betæmt voor al een Christelijck gemoet, yder dient sijn vat (op de wijse van Diogenes) gestadelijck om en t'om te tobbelen, selden te setten, nimmermeer te vesten. Neemt datter yemant, uyt verre Landen, naer sijn Vaderlant reysende t'eeniger tijdt onder wegequame ter herberge, daer hy by den Weert wel en vriendelijc getoeft werde, ingevalle hy door sodanich onthael verlockt wesende, sijn reyse ginck staken, ende bleef ter selver plaetse lunderende, soude een yegelijck daer uyt niet oordelen, dattet den sulcken licht ter plaetsen (somen seyt) daermen de Ossen bolt? ontwijffelicken ja. Laet ons vry dencken dat wy zijn in dusdanighe ghestaltenisse. De werelt is ons (soo het schijnt) een geneuchelijcken Weert, ons vleesche een vriendelijcke Weerdinne: laet ons sorge dragen, dat wy, zijnde op de reyse naer ons ware Vaderlandt, door de aenlockinge van d'een en d'andere, in onsen goeden wech niet vertraecht en werden.

AMICA AMANTI ANIMA.



MORALE.

Lucret.

VT bibere in ſomnis ſitiens cũ quærit, & humor
Nõ datur, ardorẽ in mẽbris qui ſtinguere poſſit,
Tum laticum ſimulacra petit, fruſtraque laborat.

APud Senecã virgo veſtalis, quia hunc verſiculum ſcripſiſſet, Fœlices nuptæ ! moriar, niſi nubere dulce eſt: *inceſti poſtulatur : & in eam ſic dicitur.* Fœlices nuptæ, *cupientis eſt.* Moriar niſi, *affirmantis.* Dulce eſt, *quam expreſſa vox ! quam ex intis viſceribus emiſſa ! Inceſta eſt, etiam ſine ſtupro, quæ ſtuprum cupit.*

SACRVM.

Greg. lib. 26 Moral.

QVi tentationum procellas cum difficultate tolerat, conjugii portum petat: melius enim eſt nubere, quam uri.

Proverb. 5, 2.

POurquoy, mon fils, ſerois-tu tranſporté de l'amour de l'eſtrangere, & embraſſerois-tu le ſein de la foraine ?

V gunst, mijn leven.

GHy broet een hinnen ey, en krijght daer van een kiecken,
En segt, ô seldsaem dinck! dat doot was, roert sijn wiecken.
Dunckt u dit wonder zijn? lief, doet my sulcke gunst,
Ghy sult van stonden aen vernemen meerder kunst.
't Gedenckt my, doen ghy laest maer eenmael op my lachte,
Wat gheeft daer joegh en sloegh mijn aders, mijn ghedachte.
Ick ben, siet daer! een block, een bloet die niet en kan,
Maer went u gunst tot my, siet daer! ick werd' een man.

Amica amanti anima.

QVa † foves gremio, tener hinc tibi prodit alumnus,
Quid! teneros, inquis, id potuisse sinus?
Idne stupes, mea lux? res hæc tibi mira videtur
Phylli? videbis idem, me quoque conde sinu.
Mens sine mente jacet, gremio latus abde, resurget:
Si foveas, moveor: ni faveas, morior;
Vt foveas faveasque precor: pulloque mihique
Vita fovendo venit, vita favendo manet.

† Rationes physicas, vide apud Card. lib. 2 de subtil. ubi & Liviam Augustam ova suo calore fovisse, & pullos exclusisse memorat.

Ta faveur, ma vigeur.

NE pense pas ce traict tant merveilleux, m'amye,
Que ta faveur à mis un rude amas en vie;
Et que tu vois produit, d'un œuf, un beau poulet,
Car me traictant ainsi, tu verras mesme effect.

Philip. Beroal.

QVod in navigio gubernator, quod in civitate magistratus, quod in mundo sol, hoc inter mortales amor est; navigium sine gubernatore labascit, civitas sine magistratu periclitatur, mundus sine sole tenebricosus efficitur; & mortalium vita sine amore vitalis non est. Tolle ex hominibus amorem, solem è mundo sustulisse videberis.

Wt de reden, kent de zeden.

V Dochter, ſoo ghy ſeght, neemt dickwils haer genuchte
In eyers uyt te broen, en ſeydt dan, voor een kluchte,
Siet vader, dit's mijn kindt, hier ben ick moeder van:
Ghy vraeght wat dit beduyt; u dochter wil een man.
Let vry wel op dat *broen*, denckt op dat *moeder noemen*,
Het een' is enckel hitt', het ander is verbloemen
Van, ick en weet wat, luſt. Wel, hout u dochter uyt,
Of ſeker 't wert een vrou, oock eerſe wert de bruyt.

Ex ſignis futura.

O Va fovet volucrum, teneriſque inſerta papillis
Lydia bombycum ſemina parva gerit:
Hinc veniunt fœtus, hinc ſe vocat illa parentem,
Hei mihi! ludendo nomina vera petit:
Re cupit eſſe parens, quæ matris imagine gaudet.
Si ſapis, ô pater, hæc ſigna reconde ſinu:
Quin age, quemque voles habeat tua nata maritum;
Quem noles, generum vel dabit illa tibi.

Par les meurs cognoit-on les humeurs.

M Argot ayant au ſein couvé un œuf, fretille,
En mere ſe nommant. Iean marie ta fille,
Vn gendre, qui te plaiſt, bien toſt te faut choiſir;
Ou ta Margot prendra mary à ſon plaiſir.

P Atri, anne nupturiat filia, ſecum deliberanti, teſtimoniis longè petitis neutiquam opus eſt; oculi, ſupercilia, vultus denique totus, ſermo quidam tacitus mentis eſt, ait Cicero, *&, ut Poeta,*

Ex tacito vultu ſcire futura licet.

Poſthumia, virgo Veſtalis, de inceſtu cauſam dixit, ob ſuſpicionem elegantioris cultus, ingeniumque liberius, quàm virginem deceret. Vt Livius & Plutarch. teſtantur. Ex vultu, ex cultu, ex inceſſu, imò & ſermone, qui ſæpe incautis excidit, præjudicialem de moribus totaque vitâ quæſtionem Veteres inſtituiſſe, ſatis patet: Loquere, inquiebat Socrates ad puerum, ut te videam; ſpeculum enim animi, ſermo eſt. Concludam, cum Hieronymo: pro ſigno, inquit, interioris hominis ſunt verba erumpentia; libidinoſum, qui ſua vitia callidè celat, interdum turpis ſermo demonſtrat. Vultu & oculis diſſimulari non poteſt conſcientia, dum luxurioſa ac laſciva mens elucet in facie, & ſecreta cordis, motu corporis ac geſtibus indicat. Plura de indiciis filiæ ad nuptias properantis, vide in quinto ac ſexto Emblemate Libelli noſtri de Officio Virginis in caſt. amor.

E En vader willende onderſoecken of zijn dochter het hooft nae't houwen begint te hangen, en behoeft de bewijſredenen van ſulcx by ſtoelen en bancken (ſoomen ſeyt) niet te gaen ſoecken, hy en hoeft maer te letten of den doeck na de vryer begint te ſtaen, dat is, hy en dient maer acht te nemen op haer manieren van doen. De oogen, woorden, ende het weſen ſelfs zijn als geduerige boden, en ſtilſwygende getuygen des herten, ſeyt Cicero.

Wt het trecken van de mont
Kent men dickwils 's herten grondt.

Ovidius. Poſthumia, een van de Nonnen vande Goddinne Veſta, is van oneere verdacht en beticht gewerden, alleenlijck om haer gheeſtige kleedinghe wille, en overmits ſy wat vrymoediger van gelaet was, als ſodanigen maecht wel betaemde. Eenige vande oude hebben uyt yemands uyterlijck gelaet, en inſonderheyt uyt ſijn woorden, over des ſelfs gheheele leven wel derven vonnis ſtrijcken. Spreeckt, ſeyde Socrates tot den Iongeling, op datmen ſien mach wat ghy voor een zijt. 'S menſchen reden is een ſpiegel ſijns harten. Siet hier van het vijfde en ſeſte Sinnebeeldt in onſe Maechde-plicht.

Beter ghemant, als ghebrandt. 1 Corinth. 7,9.

GHy broet Sy-wormen uyt, en eyers van u Hinnen
In uwen wermen ſchoot (wat mooghdy doch beginnen?)
Noch hebdy ſoo veel op met dat ghy hebt ghebroet,
Dat ghy van 't Hinnen-jonck u moeder noemen doet.
Ey, ketelt u doch niet met dees ghemaeckte grillen;
't Is beter metter daedt des jonckheydts brandt te ſtillen,
Door huwelijckſchen plicht. Els 't waer u minder ſchant
In 't opebaer ghetrout, als heymelijck ghebrandt.

Præſtat nubere, quam uri.

ET fovet, & calidis pullos educit ab ovis
Phyllis, &, en! matris jam mihi nomen, ait.
Phylli quid hoc ſibi vult, animum tibi prurit imago?
Ah! cui ficta placent nomina, vera juvant.
Ova foves gremio, veros imitantia partus,
Æſtuat in tacito dum tibi flamma ſinu.
Improba nube viro: faciat pejora neceſſe eſt,
Si qua ſub inviſa virginitate gemit.

Ta ſource ſoit benite & te resjouy de la femme de ta jeuneſſe. Prov. 5,18.

IL vaut bien mieux le corps
lier par mariage,
Que ſe bruſler le cœur d'une
impudique rage.
Que te ſoüilles-tu donc par
plaiſirs contrefaicts?
Veu que peus ſans peché a-
voir les vrays effects.

NOn tantum melius eſſe pronuntiat Apoſtolus nubere, quàm ſcorti ſocietate ſe polluere; verùm etiam melius eſſe aſſerit nubere, quam uri. Ne ergo blandiatur ſibi, qui fœmineâ venere non utitur, quum intrinſecus libidine ardeat. Pudicitiam enim eſſe, conjunctam cum caſtitate corporis, animi puritatem, rectè notatur ex Paul. 1 *Corinth.* 7, 34. *Idque reſpiciens, Virginem carne, ſed non mente, præmium nullum manere dixit Iſidorus. Hinc cum donum Continentiæ plerumque non niſi ad tempus à Deo homini conferatur, tamdiu à nuptiis abſtinere aliquis poterit, quamdiu ad ſervandum cœlibatum idoneum ſeſe ſenſerit: at ſimulatque domandæ libidini vires deficere ſibi comperiet, conjugii neceſſitatem à Deo ſibi impoſitam planè intelligat. Et, ne tanquam caſtitati adverſum, id genus vitæ quis damnare audeat, audiat D. Chryſoſtomum. Primus, inquit ille, caſtitatis gradus, Virginitas immaculata; ſecundus Conjugii fides fideliter ſervata. Eſt ergo, vel teſte Chryſoſtomo (qui alioqui nuptiis favere vix ſolet) conjugum caſtus amor ſpecies quædam Virginitatis.*

DEn Apoſtel en verklaert niet alleenlijck dattet beter is te trouwen, als in hoererie ſick te verloopen: maer ſelfs dattet beter is ſick ten houwelijcke te begeven, als te branden. Niemant dan ketele hem ſelven, als of hy wat goets dede, die ſick van het geſelſchap der vrouwen onthout, indien hy middeler tijt inwendighlijck van vuyle luſten brant. Maechdelijcke reynicheyt is een 'tſamenvoeginge vande ſuyverheyt des gemoets met een onbevleckt lichaem, gelijck klaerlijck af te meten is uyte plaetſe Pauli 1 Cor. 7,34. Te welcken inſiene, ſeyt Iſidor. ſeer wel, dat een maecht in den vleeſche, ende niet indē gemoede, geen belooninge te verwachten en heeft. Maer alſo kennelijck is dat de gave van onthoudinge veeltijts alleenlijck voor een tijdt den menſche by Gode wert toegelaten: Soo iſſet geoorloft, ſick ſo lange vanden huwelijcken ſtaet te onthouden, ter tijt toe, datmen gewaer wert dat ons de krachten onbreken om het vleeſch te konnen betoomen, doch tot ſulcx ons onmachtich gevoelende, mogen wy vryelijcken wel dencken dat ons duydelijck van Godes wege wert belaſt, dat wy ons ſouden ten houwelijcke begeven. Doch op dat niemant deſe maniere van leven, als tegens de ſuyverheyt ſtrijdende, en verwerpe, dat hy leſe ende hoore den Outvader Chryſoſtomum. Den hoochſten trap (ſeyt hy) van ſuyverheyt, is reynen ende onbeſmetten maechdom: den tweeden, den huwelijcken ſtaet, als den ſelven tuſſchen man en vrouwe eerlijck beleeft wert. Soo is dan het huwelijck (ſelfs nae het ſeggen van Chryſoſtomus, die nochtans over al ten beſten van het huwelijck niet en gevoelt) als een tweede ſoorte van maechdelijcke reynicheyt.

FVRENTEM QVID DELVBRA IVVANT?



MORALE.

Horat.

NAturam expellas furca, tamen usque recurret,
Et mala perrumpet furtim vestigia victrix.

Menand.

Natura omnibus doctrinis imperat.

SACRVM.

Iob 8, 20.

GAudium hypocritæ ad instar puncti: si ascenderit usque ad cœlum, quasi sterquilinium in fine perditur, & qui eum viderant, dicent, ubi est?

Matth. 6,33.

CErchez premierement le regne de Dieu & sa justice, & toutes ces choses vous seront baillées par dessus.

In't wijs' in't mal, 't Lief gaet voor al.

EEn minnaer ginck ter kerck om God (ſoo 't ſcheen) te danckẽ,
Om dat hy was verloſt van Venus looſe rancken,
Daer koomt hem in't ghemoet een lodderlijcke meyt,
Ach! d'oorſaeck van ſijn vier, (ſiet wat een innicheyt
Een Venus-Iancker heeft) mits ſy maer op hem lachte,
Sijn yver, ſijn ghebedt, 't ginck al uyt ſijn gedachte.
Den Aep vergeet de maet en ſijn gheſchickt ghebaer,
Als hy, ſijn ouden wenſch, de noten wert gewaer.

. . . . . . Furentem
Quid delubra juvant?

IAne, Deo grates actum cum nuper abires,
Laxa forent paphio quod tua colla jugo,
Forte Tryphœna tibi medio venit obvia templo,
Dumque venit, dulci riſus ab ore fluit.
Da veniam pietas, Dominæ ſuccumbimus, inquis,
Relligionis amor, victus Amore, jacet.
Non aliter geſtu ſaltare parata decoro,
Fertur in objectas ſimia ſtulta nuces.

Voila de mes devotions.

RObin guery d'amour, à Dieu va rendre grace,
La veüe de ſon feu ce bon deſſein efface,
Le ſinge va quiter le bal, pour peu de noix.
L'amour montant au cœur, devotion n'a poix.

Sen. Hippol.
. . . . *Amor per Cœlum volat,*
Regnumque tantum minimus in ſuperos habet.

Ovid. de Rem. lib. 2.
FOrte aderam juveni, dominam lectica tenebat,
Horrebant ſævis omnia verba minis;
Iamque vadaturus, lectica prodeat, inquit,
Prodierat; viſa conjuge mutus erat;
Et manus, & manibus duplices cecidere tabellæ,
Fertur in amplexus, atque ita, vincis, ait.

Al ſetm' een puyt hoogh op een ſtoel,
Sy ſpringt al weder nae de poel.

TErwijl den aep recht op, bykans met menſchen ſchreden,
Ginck op de maet van't ſpel heel deftich henen treden,
Wierp yemandt by gheval wat noten in den hoop,
Den Aep, met dat hy't ſiet, tijd' haeſtlijck op de loop,
En oft den meeſter ſpeet, en oft hem heeft verdroten,
De Sim loopt vanden dans, en grabbelt naer de noten.
Wat batet of men ſchoon vuyl volcxken brengt ter eer?
De Simme blijft een Sim, en gaet haer ouden keer.

Semper in antiquum ſordida corda ruunt.

SImius è ſilvis mediam perductus in urbem,
Ad cytharam choreas ducere doctus erat.
Iamque ſalit, comiteſque ſimul, ſpectante popello,
In medios ſparſæ cum cecidêre nuces:
Ille videns quod amat, fruſtra indignante magiſtro,
In ſua vota ruit, deſtruitque chorum.
Nequidquam viles animæ tolluntur in altum.
Simia, quidquid agas, ſimia ſemper erit.

Au vilain, honneur en vain.

LE ſinge au lieu d'aller au bal,
& la cadence,
Courir apres des noix ſe vilement avance.
Fay grand, tant que voudras,
un gueux ou vil cocquin.
Il panchera tousjours à ſon
vieil chemin.

II, quibus de adminiſtris Principi eligendis diligens tractatus eſt, inter cætera, bonos bonis prognatos, honeſtaque familiâ oriundos præcipuè aſſumendos inculcant. Fortes quippe fortibus creari, melioreſque melioribus propagari, ſecundum naturam putant; Animi vilis in viro principe indicium eſſe, viles ſibi adhibere, inclamant. Magnos libertos certiſſimum non magni principis argumentum eſſe, confidenter pronuntiat Plinius. Quid ita? quia fortuna, ut inquit ille, non mutat genus, & difficile omnino inſitam homini naturam honoribus ſuperare. Erepent, imò erumpent haud dubie etiam in mediis ſæpe ſplendoribus agnatæ aut innatæ ſordes, & identidem aliquâ parte ſeſe exercet plebeja humilitas. Aſellum, licet exuviis leonis beſtiam hinc inde diligenter obducas, nunquam tam exactè velabis, quin alibi identidem emergent infames auriculæ.

DIe haer werck maken vande Princen voor te ſchrijven, wat voor Dienaers de ſelve ontrent haer behooren te gebruycken, meynen, datmen niet dan goede, en van de goede gekomen, daer toe behoort te voorderen: oordeelende dattet natuerlijck is, datter vrome van vrome herkomen; en dattet een teycken is van een leech ende onvorſtelijck gemoet, ſlecht en geringh volcxken ontrent ſick te lijden. Ten moet geen grootmoedich Prince weſen, die een hoop vry-ghelaten Slaven groot maeckt (ſeydt Plinius.) En waerom dat? groote ſtaten en veranderen niemants geſlachte; den ingeboren aert en wert nimmermeer door eer-Ampten wech genomen, de vilſicheydt ſal altijdt hier of daer, ſelfs dickwils alſſer meeſt eer te kavelen ſal zijn, erghens uytpuylen, ende haer laten ſien; want ſchoon ghy een Ezel met een Leeuwenhuyt wel ter keure om end' om pooght te bedecken, hoe behendelijck ghy dat oock ſult meynen te doen, ſoo ſalder noch evenwel hier of daer een Ezels oore uyt kijcken.

Dewijle de Satan verandert wort in een Enghel des lichts, so en is't dan gheen wonder dat sijne dienaers verandert worden, als dienaers der gherechticheyt. der welcker eynde sal wesen nae haer wercken, 2 Corinth. 11, 14.

DEn Aep, naer's menschen wijs, gaet mettet hooft verheven,
En past wel op de maet, van't spel hem voorgheschreven:
Maer als hy daer ontrent eens Noten wert ghewaer,
Laet sijn begonnen werck, laet spel en meester daer,
En loopt de Noten nae met alle vier de pooten.
Daer gaeter veel te kerck, als Godes huysghenooten,
Die, soo daer hoop ontstaet van eenich kleyn ghewin,
Den Godsdienst en de kerck stracx setten uyt den sin.

O curvæ in terras animæ!

DVm salit ad numeros, erectaque corpora tollit
Simius, hunc aliquis jam negat esse feram.
Forte nuces alius medium projecit in agmen,
Vidit, & in prædam bestia stulta ruit,
Nil hominis retinens. Quibus, assuetudine tantum,
Futilis in vano perstrepit ore fides,
His, modici dum spes affulgeat ulla lucelli,
Excidit, heu! fluxæ relligionis amor.

Que nul ne soit paillard ou profane comme Esau, qui pour une viande vendit son droict d'ainesse. Hebr. 12, 16.

LE singe va au bal, portant en haut la teste,
Mais, pour cueillir des noix, se va courber en beste.
Qui leur devotions ne font que pour le train,
Les quitent, aussi tost qu'ils ont espoir de gain.

ATalantam, magnæ pernicitatis virginem, in medio cursus certamine, magno conatu ad metam properãtem, aurei mali jactu remoratam fuisse ab Hippomene, tradunt Poetæ: Eodem ferè calliditatis genere miseros non rarò mortales supplantat vafer ac versipellis humani generis adversarius, quoties aliquem accinctum jam, ac ad vitæ melioris metam properantem alibi conspicit; Protinus enim, objecto aliquo malo Aureo, id est, oblato sive divitiarum splendore, sive honorum gloriâ, sive alio illecebrarum genere curvas in terram animas de fœlici statu deturbat, & ad vetera ac absoleta retrahit. Tigridis impetum, uno fœtuum objecto, frangit venator, & belluam ad antrum, unde prodierat, remittit: idem nobis non raro usu venit. Sæpe rerum fluxarum abdicationem, cœlestium amorem, ac desiderium animo concipimus; at vix sacer iste furor in cursu est, cum ilico, nescio quid, quod animo nostro blandiatur, nobis objicit Diabolus, quo veluti nobis ipsis erepti; in antiquum relabimur. Caveamus, & meminerimus, benè incipere egregium, bene desinere regium esse.

DE Poëtẽ verhalen ons, dat Hippomenes de snelle Atalanta, hem nu by naest voorby gheloopen zijnde, met het uytwerpen van eenen gulden appel, soo heeft weten te verlocken, dat sy haren loop stremmende, om dien op te grijpen, eyntelijck in de loopbane is verwonnen ghebleven. Dierghelijcken treck wert ons menichmael gespeelt van onsen erf-vyant den Duyvel; want so wanneer hy gewaer wert datter yemant sick heeft opgheschort, ofte sijne voeten opgheheven, om te trachten na de Mate van een beter leven: soo weet hy terstont ons eenighen gulden appel van eere, rijckdom, of dierghelijcke lockaes voor te stellen, om ons daer mede uyt den rechten wech te trecken, en alsoo in ons goedt voornemen te vertraghen. De Iaghers hebben een ghewoonte (alsse jonghe Tyghers uyt haer holen gherooft hebben, ende van de oude in groote snelheydt werden naeghevolgt, ontsiende den rasenden yver van't vinnighe gedierte) dat sy een vande selve jongen laten vallen: het welcke het beest vindende neemt het op, laet af van haer nae te jagen, en draechtet weder in den nest; en middeler tijdt ontcomen de jaghers met de reste. Even soo gaetet met ons toe: 't schijnt somwylen dat wy zijn uytghegaen om met vierigher herten te loopen den wech onser salicheyt, maer soo ons middeler tijdt yet, den vleesche aengenaem, by onsen vyant wert voorgeworpen, wy nement op ende en jagen niet voorder, maer kruypen wederom als in onse oude holen. Hier voor staet te wachten, ende staech in ghedachtenisse te houden, dattet eerlijck is wel te beginnen, maer heerlijck wel te eyndighen.

QVID NON SENTIT AMOR!



MORALE.

Bernard. in Cant. Serm. 49.

GAudendum in bono alieno magno, magis quam in proprio parvo. Id cum agendum sit, quàm procul à livore debeat recedere æquus animus, facile quivis colliget.

SACRVM.

Bernard, ſuper Cant.

IEſus, mel in ore, melos in aure, jubilus in corde.

Gregor in Moral.

IVbilatio dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abſcondi poteſt, nec ſermonibus aperiri, & tamen quibuſdam modis proditur. Illud eſt verum ac ſummum gaudium, quod non de creatura, ſed de creatore concipitur, quod cum acceperis, nemo tollet à te.

Al wat mint, wonder versint.

ICk was met Roosemont onlangs gaen wand'len buyten,
Men hadd' tot ons vermaeck aldaer ghebracht twee luyten.
Ick stelde dees op die, en leyd' een stroo op d'een,
So haest den thoon geleeck het stroo dat spranck daer heen †.
Siet, Roosemont, aldus roert ghy my sonder raecken,
En treckt my sonder hant: eer ghy my cont ghenaecken
So werd ick u gewaer. Die Venus eens crijght vast,
Merckt, dat hy niet en siet: voelt, dat hy niet en tast.

† Waer door dese beweginghe veroorsaeckt wert, leest by Cardanum in't 8 boeck de subtilit.

Quid non sentit amor!

DVm jacet in mutâ positum testudine stramen
Saltat, ut æqualem dat lyra pulsa sonum †;
Chorda manu non tacta tremit, non mota movetur:
Quid mirum? quod amat, sentit adesse sibi.
Te video, mea Lux, nec te mea lumina cernunt:
Audio te, loquitur cum tua lingua nihil:
Sentio te, nec me tua dextera contigit: i nunc
Et cordi, quod amat, numen inesse nega.

† Hujus rei rationem acutè declarat Cardan. lib. 8 de subtil.

Ceux qui s'entreayement, s'entre entendent.

REmarque en ton esprit l'estrange sympathie
Des chordes de ces luths, & puis va t'en, m'Amie,
Pour contempler par là des deux amants le cœur
Symbolisants tousjours en un esgal humeur.

Plat. lib. 6 de leg.

Vetus verbum est, Similitudinem amoris auctorem esse.

Cypr. Tract. de sponf. cap. 7.

EXperientia notum est arcanam quandam & occultam inter homines esse naturarum affinitatem aut odium; vel naturæ quadam occultâ vi, vel astrorum influentia, vel, &c. Vnde fit, ut aliquis ab altero toto pectore abhorreat, in alterum vero propensus sit, nec rogatus causam dicere posset, cur hunc amet, illum oderit, juxta illud Catulli, Non amo te Volusi, nec possum dicere quare, hoc tantum possum dicere, non amo te.

Bly metten blyden.

EEn welgheſtelde Luyt, wert als met vreucht, bewoghen,
Wanneer een ander ſnaer ſo hooch wert opghetoghen,
Als hare ſnaren zijn. Wert yemandt, ſoo als ghy,
Verciert met goet of eer; Weeſt met u naeſten bly:
En, ſijdy recht van aert, wilt tot u wel ghenoeghen,
Wanneer 't is tijt en ſtont, behulpſaem handen voeghen;
Oock dickwils dees of die, van ſelfs u dienſt aenbiet.
Fy blyſchap! die ontſtaet uyt ander lien verdriet.

Gaudendum cum gaudentibus.

APta chelys tremulo teſtatur gaudia motu,
Vt ſociæ ſimilem ſentit ineſſe ſonum.
Barbarus eſt, ſi quis mortalia corda flagellat,
Alterius læta conditione, dolor.
Diſce tuas lachrimas lachrimis miſcere ſodalis,
Quiſquis es, alterius gaudia diſce ſequi;
Nec ſatis hoc, ſed ſponte juva, ſed provehe cœpta,
Et facilem placidis vultibus adde manum.

Au jour de feſte, ne fay la beſte.

TV verras resjouir du luth la chanterelle,
Lors quant un autre luth en ſon s'accorde à elle.
Soyez joyeux au cœur, preſtez la bonne main
A la commodité & joye du prochain.

NIhil magis inhumanum eſt, quàm ex malo alterius boni aliquid ſibi augurari, & nunquam, niſi ex luctu alieno gaudium ſentire. Nihil magis æquum, quàm hominem gaudere ſi benè agi cum homine videat: nihil magis humanum, quàm iniquis hominum caſibus homines ingemiſcere. Vtque ſiniſtrarum partium ictus redundant in dexteram, ita nos civium noſtrorum commodis & incommodis oportet affici. Congratulandum eſt, inquit Libavius, amicis, cum præclarè cum ipſis agitur; contrà condoleſcendum eſt, ſi dolore afficiantur: nam quibus infortunia civium voluptati ſunt, non intelligunt fortunæ caſus omnibus communes eſſe.

O miſeros! quorum dolor eſt, aliena voluptas:
O miſeros! inquam, quibus
Riſus abeſt, niſi quem viſi movere dolores.

DAer en is niet min mẽſchelijck, als uyt eens anders quaet yet goets te verhoopen, en uyt eens anders droefheydt, blytſchap te ſcheppẽ. Daer en is niet heuſcher, als verblijdt te zijn in eens anders blyſchap, niet beleefder, als dat een menſche ſick verheughe, wanneer het een ander menſche wel gaet: niet menſchelijcker, als het ſuchten vanden menſche, als het een ander menſche teghenloopt. Want ghelijck een ſlach inde ſlincker zyde ontfangen, oock de rechter zyde des lichaems ontſet. Soo behooren wy beweecht te zijn, met den voorſpoet of tegenſpoet van ons even mẽſche. En dat ſoo verre (ghelijck Bernard. ſeydt ſuper Cant.) dat wy ons meer behooren te verblijden, als onſen naeſten een groot, dan als ons ſelfs een kleyn voordeel aenkomt. Het welck naedemael betracht moet werden, hoe verre een redelijck ghemoet van haet en nijt moet afwijcken, kan yder een, uyt 't gunt voorſz. is, lichtelijcken af nemen.

Ach! hoe ellendich is den man,
Die nimmer vrolijck weſen kan;
Dan als een ander is beducht,
Of in benautheyt leydt en ſucht,
Ach! hoe ellendich is den menſch,
Die als een ander krijcht ſijn wenſch,
Van ſpijt ſijns herten bloedt verteert.
O Heer! dees plaeg' doch van ons weert.

Ghy doet my kondt den wech ten leven, voor u is vreuchde de volheyt, ende lieffelijck wesen tot uwer rechter handt eeuwichlijck. Psalm. 16, 11.

MEn siet de snaer van selfs, en niet gheraeckt, beweghen ;
Om dat een soete lucht ontrent haer komt ghesegen ,
Een lucht, die op haer past , verholen en bedeckt ,
Die van een ander plaets onsienlijck tot haer treckt.
Een heymelijck verstant, door een verborghen ader ,
Heeft in der vromen hert ons aller herten Vader ;
O wonderbare vreucht ! al is de mondt als stom ,
'T hert juycht van enckel lust, en niemant weet waerom.

Intacta movetur.

CHorda manu non tacta salit, non mota susurrat,
Vt chelys æqualem sentit adesse sonum.
Quanta piis tacitam pertentant gaudia mentem ,
Cum Deus, occulto numine, pectus agit !
Non videt assessor, non hos notat assecla motus ,
At pia mens intus sentit adesse Deum.
Mortales oculi mortalia gaudia cernunt ,
Quæ Deus instillat gaudia nemo videt.

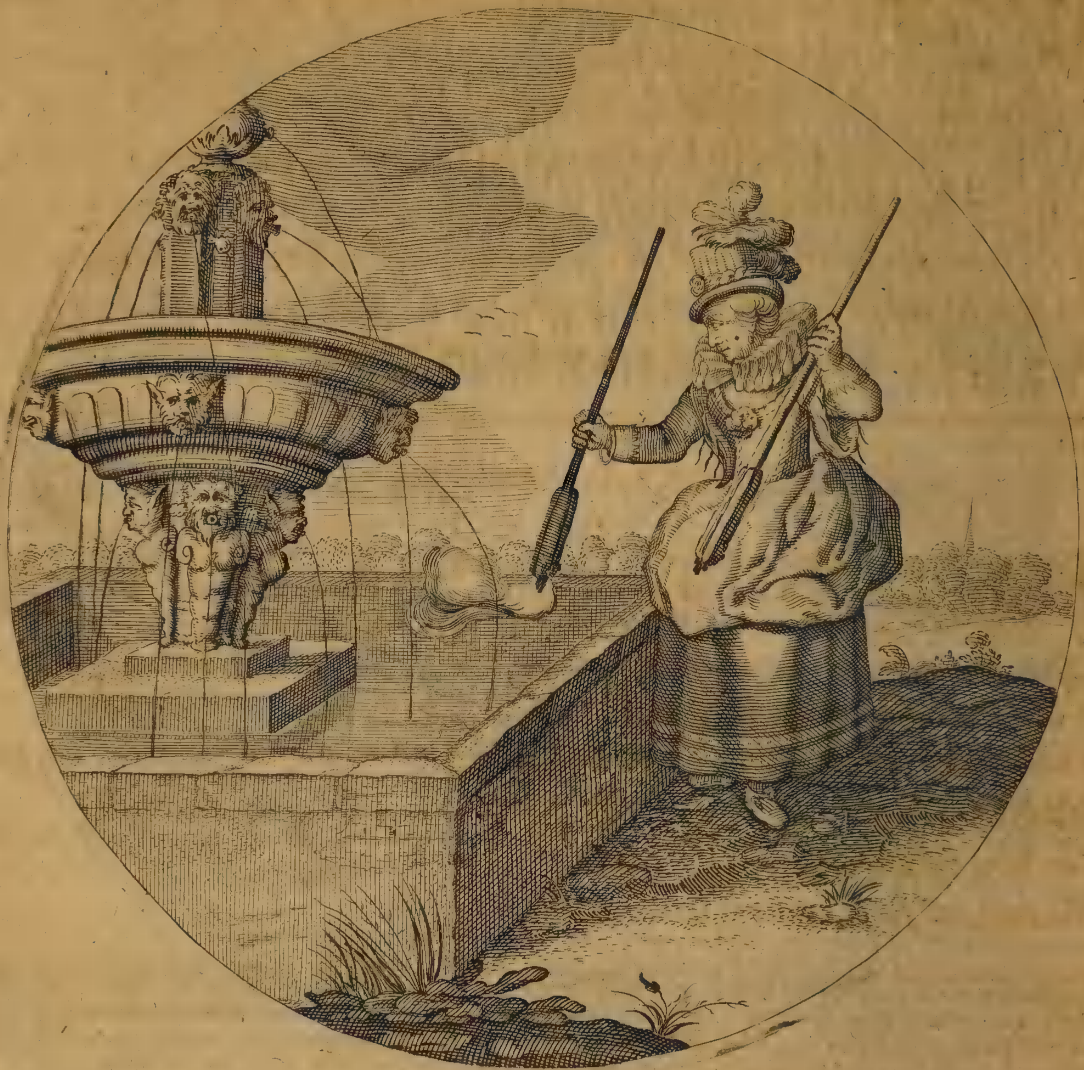
Nous avons un poids eternel d'une gloire excellemment excellente, quand nous ne regardons pas aux choses visibles, ains aux invisibles. 2 Cor.4, 17.

HEureux esprit fidel ! qui mesme en ceste vie ,
Avec Dieu tout mouvant a grande sympathie,
On oit un luth sonner qui toutesfois est coy ,
Le juste sent plaisir, & nul ne sçait pourquoy.

VEra gaudia ut ex rebus corporeis non proveniunt, ita nec oculis corporeis conspici possunt. Animus incorporeus non nisi cognato sibi gaudio, id est, incorporali, afficitur ; reliqua, cujuscunque generis oblectamenta , corticem tantum , id est, corpus , contingunt ; ad interiores vero animi sensus nunquam penetrant. At pax illa conscientiæ, vitæ æternæ prænuntia , occulto numine mentibus infusa , ineffabili atque incredibili dulcedine tacitum pectus perfundit. Nihil Deo clausum , interest animis nostris , ac mediis cogitationibus intervenit. Amen, Amen, dico vobis (inquit Servator Iohan.5, 24) qui audit verbum meum, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, *id est, ut Paulus interpretatur; pacem conscientiæ, ac gaudium in Spiritu sancto , vera futuræ beatitudinis præludia. Tanta enim fit alacritas animi (inquit Cass.) quanta fuerit consideratio rei , est enim mensura lætitiæ secundum magnitudinem nuntii.*

GElijck de ware vreucht niet en spruyt uyt lichamelijcke oorsaken, soo en can oock de selve met de lichamelijcke oogen niet werden aenghesien. Het onlichamelijck ghemoet en werdt door gheen ander blyschap vervrolijckt , als door de sulcke , die ghelijckmaticheyt heeft met haren aert, dat is, die in gheen lichamelijcke dinghen en bestaet. Alle de vermakelijckheden deses levens en gaen niet dieper als in de schorse , dat is , en raken maer het lichaem, ende en dringhen noyt in het binnenste onser zielen : Maer die lieffelijcke vrede des gemoets , een voorbode der eeuwiger geluckfalicheyt , heymelijcken door Godes geest in onse herten uytghestort zijnde , vervult ons den gantschen boesem onser zielen met onuytsprekelijcke soeticheyt. Voor Gode en is niet ghesloten, hy woont in onse herten, en sweeft midden onder onse innerste gedachten. Voorwaer (seyt de Heer Christus Iohan. 5, 24) die mijn woort hoort , en gelooft den ghenen die my gesonden heeft , die heeft het eeuwighe leven , dat is, (ghelijck den Apostel Paulus 't selve uytleyt) vrede des ghemoets , en blijtschap in den heylighen Geest , ghewisse voorteyckenen vande toecomende geluckfalicheyt. De Godsalighe ghevoelen midtsdien oock in dit leven onbegrypelijcke vermakelijckheyet , want de blijtschap die in de ghedachten is, heeft haer groote, naer de ghelijckmaticheyt van de sake diemen bedenckt.

AMOR, TELA PENELOPES.



MORALE.

Senec. Agamem.

Vra pudorque
Fugiunt aulas,
Sequitur triſtis
Sanguinolentâ
Bellona manu;
Quæque ſemper
Vrit Erynnis,
Tumidas ſemper
Comitata domos,
Quas in plana
Quælibet hora
Tulit ex alto.

Salluſt. Iugurt.

Regum voluntates ut vehementes, ſic mobiles ſunt, ſæpe ſibi ipſis adverſæ.

Pierr. Matth. lib. 2 Nart.

IL faut à la court, comme en pais d'ennemy avoir l'œil par tout, tourner la teſte à tout [redacted] *qui ſe remue, jamais* [redacted] *y eſt ſans batement de cœur.*

SACRVM.

Gregor. 14 Moral.

Hoſtis noſter, quanto magis nos ſibi rebellare conſpicit, tanto amplius expugnare contendit: Eos autem pulſare negligit, quos quiete ſe poſſidere ſentit.

Maken en breken, zijn liefdes treken.

WY leſen van een beeck, daer d' Oude veel van ſchrijven,
Die 't vlammen van een toorts gewoon was af te drijven,
En ſoo dan yemant weer de toorts in't water ſtack,
Al brandende terſtont hy die tot hemwaerts track.
Dit zijn, ô Rooſemont, dit zijn u eyghen ſtreken,
Ghy dempt en temt mijn vier, wanneer ick ben ontſteken,
En weckt mijn brant weer op, als ick u ſchijn te kout:
'T is doen, en weer ontdoen, dat minnaers beſich hout.

Amor, tela Penelopes.

FLumine cum Dodona tuo fax viva rigatur,
Stridet, &, à gelido victa liquore, perit:
Fer, puer, huc ſine luce facem, mirabitur hoſpes
E medio flammas proſiliiſſe lacu.
Mira cano, ſed Amica modo me tractat eodem;
Hanc ego vim graji fontis habere putem:
Illa movens calidoque gelu, gelidoque calorem,
Me cupiente fugit, me fugiente cupit.

Alterner faict aymer.

QVant je ſuis eſchauffé, tu refroidis mon ame,
Quant je ſuis refroidi, renaiſtre fais ma flame,
Donnant un contre-poix à l'un & l'autre humeur:
D'une immortelle mort ainſi, helas! je meurs.

Dan. Heynſ. Lib. 4, Eleg. 11.

BAſia poſcebam pauciſſima, Roſſa negavit;
Nil petii, vultus junxit Amica ſuos.
Scilicet hæc voto gens eſt contraria noſtro,
Sit pacata magis, protinus ibit amor.

Terent. Eun.

Vbi velis nolunt, ubi nolis, volunt ultro.

In's Princen hoff, wort goudt tot stoff,
En stoff tot gout , wee ! die'r op bout.

DOdon' u seltsaem nat door, ick en weet wat, streken
Kan blussen uyt dat brant; dat niet en brant, ontsteken.
Segt doch eens, mijn Vernuft, en helpt ons uytten droom,
Leert watter voor een leer ontstaet, uyt desen stroom.
Dees Coninckliјcke † beeck beelt af de vreemde rancken,
Die veeltijts, soomen siet, in Princen hoven wancken:
Hier maecktmen glans van damp, een Ioncker van een guyt:
En, die eerst schoone blonck, die gaet sijn keersjen uyt.

† Ick spreke alſo, overmidts dese beeck Iupiter den Koninck der Goden (so de Poeten schryven) toegheeygent was.

Fons Dodonæ, aula.

MIra tuis (ita fama canit) Dodona scatebris
Prosiliit grajo lympha sacrata Iovi.
Hæc solet accensos extinguere fontibus ignes,
Nec minus extinctas igne ciere faces.
Regis habet genium, Regi sacra lympha deorum,
Dodonæ procerum limina fonte madent.
Clara tenebrosis, illustribus aula tenebras
Mutat, & alternas gaudet habere vices.

A la court du Roy, grand desarroy.

VEux tu sçavoir, Amy, que c'est
l'eau de Dodone?
C'est ce que font couler les Princes de leur throne.
Le roturier vilain splendide tost
devient,
L'illustre cependant son lustre
ne retient.

POlybius aulicos assimiles dixit calculis abacorum, qui & secundum voluntatem calculatoris modo obulum æneum, modo talentum valent: cum plerumque, ut videmus, superiores calculi, si latius sese extendant, ilico in inferiorem locum redacti, nullo ferè sint numero. Gaudent plerique principum summos imos, imos summos reddere, & solo nutu quoslibet aut miseros, aut beatos efficere. Tota sanè aulica hæc comitia affectus dirigit, & fato quodam, ait Tacitus, ac sorte nascendi, ut cætera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos est, & sæpe unius causæ diversi, imò contrarii eventus. Alexander piratam, quod liberius in eum dixisset, à consiliis sibi esse voluit. Ramirus Hispaniarum rex undecim viros nobiles, eadem ferè de causa, gladio percuti jussit, addito elogio; No sabe la volpeja, con quien trobeja. *Passus ergo hîc lubricus, & ad lapsum pronus. quid remedii? nullum aliud nisi Veterani istius,* injurias ferre, gratias agere.

DE Hovelinghen werden van Polybio vergheleken met rekenpenningen, die naer de wille vanden Rekenaer, somtijdts ponden, somtijts penninghen, somtijts maer mijten en doen, en veeltijts als de hoochste leg-penninghen by hem wat te breet uytgheleyt zijn, soo kort hy die weder op, en leydtse in een leeger plaetse neder. Voorwaer gheheel dese hoofsche verheffinge hanght gantsch en al aen den inval vande Princen. Want door seker heymelijck geluck, oft ongheluck valt derselver genegentheyt op dese, en hun onwille op de gene, en menichmael uyt een en de selve oorsake rysen verscheyden jae strydige, werckingen. Alexander maeckte een Zeeroover tot sijn Raetsheer, om dat hy vry uyt, en leppich genoech op hem gesproken hadde. Ramirus daer en tegen dede, om gelijcke oorsake, elf Edelluyden van de beste des landts, de kop afhouwen, een quinck-slach daer by voeghende: *'t Vosje en weet niet met wie het speelt*, seyde hy. 'T is dan op dese padt gantsch slibberich om gaen, gantsch sorchlijck om te vallen. Wat raedt hier teghens? Geen andere, als die vanden ouden Hovelinck, den welcken ghevraecht zijnde by wat middel hy tot een selsaem ding (te weten tot ouderdom) te hove ghekomen was, gaf voor antwoorde: *met onghelijck te lijden, en danckbebt toe te segghen.*

Den Duyvel quelt de Geloovige, helpt de Goddeloose. 2 Cor. 2,7. Exo. 7,8.

MEn vondt wel eer een beeck (is't waer dat d' oude ſchrijven)
Wiens droevich nat den glans der tortſen konſt verdrijven,
Wiens ſtroom ter ſelver ſtont (door, ick en weet wat, kracht)
Een uytgebluſchte keers als in het leven bracht.
Dit was een afgods beeck, een rechten ſtroom der hellen;
Den duyvel weet ons noch op deſen voet te quellen,
Want een geloovich hert hy met de wet verbluſt,
En ſtelt het werelts kint in Chriſti bloet geruſt.

Sic rerum invertitur ordo.

FAx lymphis Dodona tuis immerſa necatur
Quæ micat igne; nitet, quæ ſine luce fuit:
Fons ſacer iſte Deo, ſic priſtina credidit ætas,
At Deus hic ſtygii rex Acherontis erat.
Patrat idem cum fonte ſuo regnator Averni,
Ordinis inverſi gaudet & ille dolis:
Nempe pios rigidæ percellit acumine legis,
Blanditurque malis ſanguine, Chriſte, tuo.

Que Satan ne gaigne le deſſus, car nous n'ignorons point ſes machinations.
2 Corinth. 2, 11.

DOdone, par ton eau, la meſche toſt s'enflame,
Et le flambeau bruſlant pert auſſi toſt ſon ame.
Le Satan met les bons en doubte, par la loy,
Blandiſſant les meſchans par une vaine foy.

INter plurimas Diaboli fraudes ac aſtutias, non infimum locum ea obtinere mihi videtur, quâ verum lumen, id eſt, fiduciam piorum in Deum rigori legis, tanquam aquæ immerſam, extinguere ſatagit; & contra facem emortuam, id eſt, impiorum conſcientiam igne, ex aquis petito, id eſt, præpoſterâ ac perverſa Fide, ſtudet accendere. Sed de his Emblema. In multis aliis adeò magna eſt vicinitas, ac ſimilitudo veri ac falſi, ut facillimè, vel naturali hominum corruptione, vel machinatione diaboli, alterum loco alterius obtrudi nobis poſſit. Ex multis exemplis unum habe, ſed quotidianum. Tametſi malum nihil aliud ſit, quam defectus boni, perſuadet tamen ſibi unuſquisque ſe viri boni nomen impleviſſe, ſi malum fortè vitaverit, id eſt, ſi nec ſicarius, nec fur, nec fœnerator, dici poſſit; cum ſanè multo altius, ut bonus quis dici poſſit, enitendum ſit: amandum quippe eſt, dandum eſt, adjuvandum eſt. Virtutem enim non defectum, ſed opus eſſe; non in otio aut quiete, ſed in ipſa actione conſiſtere, nec ſatis eſſe malo abſtinuiſſe, at bonum inſuper faciendum eſſe, in Chriſti ſchola indies docemur. Securis, clamat Baptiſta, arbori appoſita eſt; qui fructus bonos, &c.

ONder ander liſtige aenſlagen des duyvels, en is geenſins de minſte, dat hy het ware licht der gheloovighe ('t welck is haer vaſt vertrouwen op Gode, in Chriſto Ieſu) in de ſtrengicheyt des Wets, als in een doodelijck water, ſoeckt te verſmoren: gelijck hy daer en tegen den dooden en uytgebluſten fackel (dat is de afgebrande gewiſſe der goddêloſen) met een vier uyt het water genomen, dat is, met een verkeert en averechts geloove, poocht te ontſteken. Doch hier van werdt int Sinnebeelt ghesproken. In veel andere ſaken is ſodanigen grooten nabuericheydt des goets ende quaets, des waerheyts ende der leughen, dat lichtelijck, ofte door den bedorven aert der menſchen, ofte door de liſticheyt des duyvels, het eene voor het andere ons inde hant kan geſteken werdẽ. Van veel exempelen iſſer dit eene. Hoe wel het quaet niet anders en is, als gebreck of dervinghe van goet, nochtans laet een yegelijck ſich voorſtaen, den naem van een goet man verdient te hebben, ſoo hy ſick maer van het quaet en onthout: dat is, ſoo hy miſſchien geen moordenaer, geen dief, geen woekenaer bevonden en wert, daer nochtans, om een goet man te weſen, al vry vorder ghegaen moet zijn. Men moet niet alleenlijck nae laten de gebrekẽ voren vermelt, maer in plaetſe vande ſelve lief hebben, gheven, en helpen. Want de deucht geen gebreck, maer een werck te zijn, niet in ledicheyt, maer in arbeyt ende werckinge te beſtaen, wert ons inde ſchole Chriſti dagelijcx geleert. De byle, roept Iohannes den Dooper, is aen den boom geſtelt, en die geen goede vruchten en draecht ſal uytgheroeyt werden.

IAM PLENIS NVBILIS ANNIS.



MORALE.

Macrob. 1 Satur.cap.15.

PRimus dies, inquit, nuptiarum, reverentiæ datur, postridie autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet.

Beust.de Matr.cap.66.

MAritus potest de jure uxorem suam, quæ sit alibi quàm in domo sua, vindicare, & ad hoc officium judicis implorare.

Le Proverbe François dit :

Nid tissu & achevé,
Oiseau perdu & envolé.

SACRVM.

Ephes. 5, 28. & seq.

VIri debent diligere uxores suas, ut corpora sua, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.

Van twee een, Van eene twee.

KE laet, ô oude Stam, u taxken met my paren;
Het sal (stelt u gherust) by my veel beter varen
Als aen u dorren tronck. Siet! 't helt doch na mijn schoot,
En 't heeft van u voortaen noch pap, noch sap, van nood'.
Ey lieve scheyter aff, wat schroomjet noch te waghen?
Al schijnt u spruytjen teer, het sal haest vruchten dragen.
'T gaet wel: mijn lief en ick zijn nu in als ghemeen,
Om weer te werden twee, zijn wy geworden een.

Iam plenis nubilis annis.

HVnc precor, ô longo venerabilis Arbor ab ævo,
Corpore da ramum tollere posse tuo:
Cernis, ut inclinans caput in mea vota feratur,
Vtque meo jaceat sarcina grata sinu.
Me duce, mox poterit teneros producere fœtus,
Me duce, nil succis indiget illa tuis.
Vicimus, ô mea Lux, fuimus duo, jam sumus unum;
Quodque unum nunc est, mox duo rursus erit.

Mariez moy bien tost, mariez.

VIeil Troncq ô laisse à moy ta jeune branche suivre,
Elle aymera plustost doresnavant à vivre
Dejoincte de ton corps; n'en aye plus de soing,
Il luy faut vn mary, d'vn pere n'a besoing.

Horat. 1, Car. 13.

FOelices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula; nec malis
Divulsa querimoniis
Supremâ citius solvit Amor die.

Heefts' een man, ſoo ſcheyter van.

ICk heb, door ſoete min, mijn lief tot my getogen ,
Ick voeghde my tot haer, ſy quam tot my geboghen :
Dies zijn wy twee nu een , en daer en ſchort niet meer
Als van den ouden boom te ſcheyden metter eer.
Dees teere ſpruyt heeft ſelfs om wegh te zijn verlangen ,
Nu ſwangher, van de vrucht uyt mijnen ſchoot ontfangen.
Ké laet ô oude ſtam ('t is tijdt) laet ons nu ſcheên,
Ick mercket, jonck en oudt en dient niet lang by een.

Vxor in mariti domicilium tranſeat.

CIngat iô myrtus, tegat ô ! mea tempora laurus ,
En ! cubat in noſtro dulcis Amica ſinu :
Illa meo tandem cum pectore pectora junxit ,
Eque meo gremio pignus amoris habet.
Aſpice ! quæ caris comes uſque parentibus hæſit ,
Iam patriâ mecum vellet abire domo :
Da veniam genitrix ; alii placuêre penates,
Non bene cum ſenibus læta juventa manet.

Ieunes gens, à leur deſpens.

VOicy ! ces deux ſont un ;
dont ceſte jeune branche,
Desja du troncq vieil voudroit
bien eſtre franche,
Gens d'aage ſont chagrins,
le jeune cœur gaillard,
Il faut à chacun d'eux laiſſer
leur cas à part.

TAmetſi & nuptialis ſeſtivitas intervenerit , & factum ſit, quod novæ nuptæ fieri ſolet, aliquid nihilominus deeſſe ſibi novi conjuges putant , quamdiu è laribus paternis in domum ſponſi nova nupta deducta non ſit , ibique , quod Veteres dicebant , dominium inceperit : Mulierem enim , niſi domo patris exiverit , in mariti poteſtatem non venire multis creditum eſt ; idque apud plurimas nationes ita obſervari , teſtatur Cypræus tractat. de ſponſ. cap. 5. Cum vero plerumque juveniles blanditias recens conjugatorum ægrè ferant moroſi ſenes , non mirum eſt , ſi ad plenam matrimonii quaſi poſſeſſionem maritus novus aſpirêt , & uxorem (ipſa minimè repugnante) à parentibus vindicet , inque domicilium ſuum transferat. Cui ſi fortè repugnent , ut fieri ſolet , novæ nuptæ parentes ; lepidè pro ſeſe hunc juris textum inducet : Arbor eruta, & in alio fundo poſita , ubi coaluit , agro cedit : nam credibile eſt , alio terræ alimento, aliam factam. l. ſed ſi meis tabulis. verſ. arbor. ff. de adquir. rer. domin.

OF al ſchoon de bruyloft-feeſt gehouden is , en dat de Bruyt haer morghen-gave ontfangen heeft, evenwel nochtans ſo ſchijnt het, als of de Nieu-gehoude yet wes noch ontbraecke, ſoo lange de Bruydt van haer Ouders niet geſcheyden, en in des Bruydegoms huyshoudinge niet over gegaen is. Want, ghelijck den quellicken ouderdom der Ionge-luyden ſoeticheden en ſotticheden niet wel en kan verdragen ; ſoo en iſt niet vreemt dat de Gelieveren haer hof liever op haer eygen handt ſoecken te houden. Veel wyſe luyden oordelen ſulcx, uyt goede huyſelijcke bedenckingen, oock verre het beſte te zijn, op dat de ſelve in het huwelijck getreden zijnde, vanden beginne aen, de handt aenden ploech ſouden leeren ſlaen , en poot aen (ſomen ſeydt) ſouden leeren ſpelen. Siet van dit Macrob. 1 Satur. cap. 15.

Soo u dochter deſe daghen ,
Is geworden yemandts vrou ,
Wilt niet te ſeer beklaghen,
Soo ſwagher komt ghewagen ,
Dat hy wel verhuyſen wou.
Laet de Nieu-ghehoude teeren ,
Op haer eyghen koſt, en dis ;
Dat is doch al haer begeeren ;
En ſy ſullen raſſcher leeren
Wat den aert van 't huw'lijck is.

Hierom ſal de menſche vader ende moeder verlaten ende den wijve aenhangen, ende die twee ſullen een vleeſch weſen. Matth. 19, 7.

TEer Spruytjen, jeughdich hout, ghy zijt nu af-getogen
Van dijnen ouden tronck, ghy hebt nu ſap geſogen
Wt deſe jonge ſtam, dies valtet u niet ſwaer,
Dat ghy dijn eygen boom moet laten blijven daer.
Die met den ſoeten bant van Echte zijt om-vangen,
'Ten is voor u gheen tijt, om ouders aen te hangen;
V maegſchap en gheſlacht, vint ghy nu al in een,
Ghy zyt een huys, een ryck, een weerelt met u tween.

Natam rapis, ô hymenæe, parenti.

RAmulus adjuncta dum ducit ab arbore ſuccos,
Iam procul à trunco vellet abeſſe ſuo.
Ex animo caros deponere diſce parentes,
Quæ ſocio recubas juncta puella viro:
Non oculis genitor, non matris oberret imago,
Solaque legitimi ſit tibi cura thori:
Nomina tot tibi cara dabit cumulata maritus,
Hic pater, hic genitrix, hic tibi frater erit.

Eſcoute fille & conſidere: encline ton oreille & oublie ton peuple & la maiſon de ton pere. Pſeaum 45, 11.

VA t'en, gentil rameau, prens
congé de ta mere;
Pour ſuivre ton mary; va fay
luy bonne chere
Tant du corps que du cœur.
Quant on eſt marié.
Laiſſer là ſes parents n'eſt
pas impieté.

NEc inſulſa; nec prorſus inutilis eſt obſervatio, quam quidam deſumunt ex modo excuſandi quo (Luc. 14, 16.) utuntur ii, qui ad cœnam vocati, ad diem dictum venire detrectant. Primus eorum, rationes abſentiæ allegans, Villam, inquit, emi, in iſtius ego poſſeſſionem mittendus jam nunc abeo, utque apud herum tuum eo nomine me excuſes, precor. Alter, Iuga boum quinque (inquit) empta ſunt mihi, periculum de iis facturus decedo, id ne Dominus tuus ægrè ferat, meis verbis rogabis. Tertius confidentius perorans, & non excuſatione (ut videtur) ſed juſtâ defenſione niſus, Vxorem, inquit, duxi, eâque de cauſa non poſſum venire. *Actum matrimonii tantum privilegii habere innuens, ut vel ſolâ facti allegatione ſatis ſuperque purgatum ſe exſtimet. Magna ſanè matrimonii efficacia eſt, in quo conjuges, vel Deo autore, parentibus ſeſe mutuò præponunt. Graphicè apud Homerum Hector,*

Haud equidem dubito quin concidet Ilion ingens,
Et Priamus, Priamique ruet gens armipotentis;
Sed mihi nec populi, nec caræ cura parentis,
Nec Priami regis tantū præcordia rodit,
Quam me cura tui, conjux cariſſima, vexat.

Eſt ſanè intimum amicitiæ genus, caſtus Thorus.

'TIs een leerſame, en gheen onvermakelijcke bedenckinghe, die eenige nemen uyt de gelijckeniſſe van 't Avontmael, van Chriſto vermelt Luc. 14, 16. al waer, ſoo wanneer de knechten uytgingen om de genoode te roepen, den eerſten brengende reden by van niet te konnen komen, ſeydt een acker gekocht te hebben, ende dien te moeten gaen beſichtighen: den tweeden verklaert kooper bedegen te zyn van vijf jock oſſen, en de ſelve te moeten gaen beproeven: voegende beyde een bede by hare redenen, ſeggende, Ick bidde u doet mijn onſchult. Den derden, ſprekende met een grover ſtemme, en vry wat ſtouter, ſeyt ront uyt, Ick hebbe een wijf getrout, en daerom en kan ick niet komen. Als vaſt houdende dat een wijf te trouwen een ſake is van ſoodanigen voorrecht, datmen om der ſelve wille, ſonder tegenſeggen, ſeer wel vermach alle andere ſaken aen d'een zyde te ſtellen. Voorwaer als wy ſien dat Godt beveelt een teere maghet beyde vader en moeder te verlaten, ende eenen vremden man aen te hangen, moetmen niet bekennen dat hy 't ſelve voor alderley vrientſchappen ſtelt? Ick ſal, met verlof vande leſer, hier by voegen 't gene Hector hier van by Homerum ſpreeckt.

Ick weet dat Troyen haeſt en ras
Niet zijn en ſal als gruys en as;
Ick weet oock dat mijn Vader ſal
Haeſt komen tot een droeven val;
En dat mijn Broeders lieff en weert
Verſlinden ſal des vyants ſweert.
Maer noch mijn Vader, noch ſijn ſchat,
Noch ghy, ô Troyen! ſchoone ſtadt,
Perſt my ſoo hart aen mijn ghemoet,
Als ghy, mijn weerde Huyſvrou doet.

NESCIT HABERE MODVM.



MORALE.

Boët.de Conſ.lib.2.

QVis tam compoſitæ fœlicitatis, ut non aliquâ ex parte cum ſtatus ſui qualitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorũ, ut quæ vel nunquam perpetua ſubſiſtat.

Seneca Trag. 4.

Quod non poteſt, vult eſſe, qui nimium poteſt.

Hort. Od. 24 Lib. 3.

. . . . . Scilicet improbæ
Creſcunt divitiæ, tamen
Curtæ, neſcio quid, ſemper abeſt rei.

SACRVM.

Hieron. ad Demetr.

SAnctæ vitæ ratio proceſſu gaudet, & creſcit: ceſſatione torpeſcit & deficit: Quotidianis & recentibus incrementis inſtauranda mens eſt, & vivendi hoc iter non de tranſacto, ſed de reliquo metiendum.

Van

Van groot tot grooter.

MEn mach wel rechte min den * Crocodil toe-passen ;
Dit dier is altijt groot, en nimmermeer vol-wassen ,
't Neemt toe van dagh tot dagh, en wert noch meerder stuck ,
Selfs als de bleecke doot sit scherlings op sijn ruck.
Ick dacht, al lang geleen, hoe kan ick stercker minnen ?
De liefde steld' haer voet noch dieper in mijn sinnen ,
En noch al storts' in my staegh meer en meer haer soch :
Ick ben op 't hooghst altijt, en altijt klim ick noch.

* Van het gestadich wassen des Crocodils ende des selfs groote, Siet Plin. lib. 8, cap. 25.

Nescit habere modum.

CRescit in immensum phariis † crocodilus in arvis ,
Inque dies Nili major ab amne redit.
Augendi metas non huic dedit ægra senectus,
Morsque vel ipsa paret vulnera, crescit adhuc.
Tu genuina mei, crocodile, furoris imago,
Augetur nostro pectore semper amor.
Frigida mors calidos olim mirabitur ignes ,
Cum gelida tanget fervida corda manu.

† Crocodilum crescere quamdiu vivat, & excrescere ad longitudinem duodeviginti cubitorum , & alia vide apud Plin. lib. 8, cap. 25.

Bien que grand , tousjours croissant.

LE crocodil si long temps que sa vie dure,
Sent de l' accroissement tousjours en sa stature ,
Il n'est touché au vif des traicts du vray amour ,
A qui l'affection ne croist de jour en jour.

Ovid. 10 Metam.

Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.

Sen. Oct. Act. 1.

Amor perennis conjugis castæ manet.

Auson.

VXor vivamus, quod viximus, & teneamus
Nomina quæ primo sumpsimus in thalamo ;
Næve sit ulla dies, ut commutemur in ævo.
Quin tibi sim juvenis, tuque puella mihi. &c.

Noyt groot ghenoech.

DEn Crocodil (hoe wel maer uyt een ey ghekomen)
Waſt tot een grauſaem beeſt,en doet de menſchen ſchromen,
Rooft, ſlockt ter zee, te landt, en wert geſtadich groot,
Tot dat den ſlocker ingeſlockt wert van de doot.
Dit is den rechten aert van gierich, en eergierich;
Den deſen haeckt nae ſtaet, den dien is altijt vierich
Naer gelt en goedt, tot dat hem treft de laetſte pijn:
Hoe yemant grooter is, hoe hy wil grooter zijn.

Non modus augendi.

CVm, crocodile, tibi præcordia vaſta replevit
Præda petita ſolo, præda petita ſalo;
Creſcis, & exiguo quamvis progreſſus ab ovo,
Exſuperat cubitos bis tua forma novem;
Incrementa tibi non ſiſtit anhela ſenectus,
Finis & augendi vix tibi funus erit.
Ambitioſe tibi, tibi convenit iſtud Avare;
Scilicet augendi neſcit uterque modum.

Chiche jamais riche.

LE corps du Crocodil, bien que la mort le preſſe,
De devenir plus grand, de jour en jour ne ceſſe,
Qui ont l'ambition ou l'avarice au cœur,
Ne trouveront jamais un accomply bon-heur.

QVi naturæ arcana ſcrutati ſunt, Aſinas per omnem vitam gignere tradiderunt, nec unquam provectæ adeo ætatis fieri, quin partui partum identidem accumulent. de homine ambitioſo ſimile quid dici poſſe, nemini, cui id vitii innotuit, obſcurum eſt. Adepti aliquid inexperti boni (ait Thucyd.) ſemper, propter præſentem ex inopinato proſperitatem, plura ſperantes, majora concupiſcunt. Notantur hanc ob cauſam plerique principum, quod nimis effusè, & celerius quam par eſt, honores, in eos quibus favent, conferant, quos non niſi carptim ac paulatim depromere, magis conſultum eſt: idque duplici ratione: primò, ne merces totius diei ſummo manè, vel circa meridiem exſoluta, reliquum lucis, non juſto labore, ſed ignaviâ, conſumendi occaſionem præbeat. Secundò, ne quis exquiſitis honoribus tempeſtivius decoratus, identidem ad altiora enitens (prout mores ſunt ambitionis) tandem majora, quam par eſt, audeat, & res novas moliatur. Corrumpuntur enim homines magnitudine bonorum, nec cujuslibet eſt, in rebus tam prolixis, magnam fortunam concoquere, inquit Dio.

DE gene die de geheymeniſſen der natueren onderſocht hebben, ſchryven dat d'Eſelinnen (hoe oudt zy oock zijn mogen) altijdt noch jongen voortbrengen. (En vraechter noch yemant van waer al de Ezels komen?) Van eergierige menſchen yet ſulcx gheſeyt te konnen werden, weten al de gene, die den aert van dit gebreck bekent is. Elc (ſeyt Thucid.) die eenich onverwacht geluck aenkomt, is gheneghen altijt nae meer te trachten. Hierom verloopen hun veel Princen, mits de ſelve ghemeenlijck te grooten weerdicheden al te ſchielijck, en veel te vroegh, aen haer Troetelkinderē toevoegen: de welcke veel beter allenxkens en met tuſſchen-val van tyde dienden uytgegeven. Om verſcheyden redenen; ende dat eerſtelick; op dat den loon des geheelen daechs des morgens vroech betaelt zijndè, het overige vanden dach in luyernie niet deurgebracht en ſoude worden. Ten tweeden, op dat niemant te vroech al te hooge geſet zijnde, en altijt (naer de wijſe vande eergierighe) verder willende gaen, eyndelijck niet hoogher dan't betaemlijck is, en ſoude opſtygen, en nieuwicheden ter hant trecken. De menſchen (ſeydt Dion) werden veeltijts door te grooten eere diemen hun aen doet, buyten de palen van hun ſchuldigen plicht wech-gheruckt, want voorwaer ten is alle mans werck niet, grooten voorſpoot en uytmuntende eerampten te konnen verdouwen.

Laet ons wel doende, niet vertraghen. Galat. 6, 9.

MEn siet den Crocodil, soo langh hy leeft, noch wassen;
Dit dient een Christen-mensch sich selven toe te passen,
En staegh in sijn beroep een hoogher stap te gaen,
Nu't een gebreck, en dan het ander te verslaen.
Volght niet Hiskiæ son, die wert te rugg' ghetogen,
Wegh son van Iosua, die bleef staen onbewoghen,
Maer volght naer Davids son, en zijt gestadigh vlugg',
Die niet en vint, verliest, die stil-staet, gaet te rugg'.

Nullum virtuti solstitium.

CRescis, & extremis vel jam, Crocodile, sub annis,
Majus adhuc Nili tollis ab amne caput.
Incrementa decent Christum, tam longa, professos,
Nescius augmenti vir bonus esse nequit.
Nuniades sistat, retrotrahat Hiskia Phœbum,
Dux solymi Vatis sol tibi solus eat:
Ille, velut sponsus thalamo redit, altaque lustrat
Sidera. virtutem non decet ulla quies.

En oubliant les choses qui sont en derriere, & m'avançant aux choses qui sont en devant, je tire vers le but. Philip. 1, 13.

NOn Iosué ton soleil, non ton soleil Hiskie,
Mais David ton soleil, soit guide de ma vie.
Le corps du Crocodil, & du Chrestien l'esprit,
S'augmente, si long temps, que l'un & l'autre vit.

NEc oscitatio, nec torpor, sed cura diligens, atque actio continua hominem Christianum decent. Cæli proprium est, animique ad cælestia properantis, moveri semper, ac progredi. Inque id nisi summâ nitatur opum vi mens pia, facilè impetuoso decursu humanæ corruptionis abripietur:

Ac veluti si quis adverso flumine lembum
Qui subigit remis, si brachia forte remisit,
Ecce! illum in præceps prono rapit alveus amne.

Nec utique verè bonus est, qui indies, ut melior fiat, operā nō dat. Sæpe nos nobis examinandi sumus, sæpe conscientia velut interroganda est, ecquid profecerimus, ecquid iracundiæ, avaritiæ, ac reliquis vitiis decesserit, ecquid virtutibus accesserit, nisi enim in illis decrementum; in hisce accrementum percipimus, vero divini Spiritus æstro percitos nos esse certi esse non possumus. Sanè apud viros pios magnum fluxæ fidei indicium esse solet, non proficere. Quid de externis hisce, deque status nostri conditione futurum sit, haud quidem scimus; nec id quidem multum curandum est: animæ sanè ut indies adjiciam aliquid, in animo nobis, & in votis est. Lumen ad hoc nobis infunde, ô Numen.

GEen ledicheyt, maer een gestadighe besicheyt, is het ghene dat eyghentlijck een Christen mensche betaemt. 't Is den hemel, en alle die ten hemel-waerts hun spoeden, gantsch eygen, haer geduerlijc te bewegen: want indien sulcx niet met alle ernst en werdt betracht (nadien wy inde verdorventheyt der werelt wonen) so sullen wy lichtelijck, door de cracht der selve, als door het aendringen van een nederloopende riviere, werden wech gheruckt.

Die tegens stroom sijn schuytjen roeyt,
Dient nimmermeer te zijn vermoeyt,
Want, rust hy maer een cleyne tijdt,
Hy is terstont sijn voordeel quijt:
Midts t'wijl sijn riemen liggen stil,
Hy swiert, al waer het water wil;
En wert soo, door den snellen val,
Ghedreven teghens leegher wal.

Hy en is niet recht goet, die van dage tot dage niet en tracht om beter te werden. Wy dienen onse eygen ziele menichmael te vragen, wat sy, sedert eenigen tijt herwaerts, gevoelt heeft in Godsalicheydt ghevoordert te hebben, watse op de giericheydt, korselheydt, en andere onse gebreken verneemt gewonnen te hebben. Want ten zy sake wy in't quade eenige afbreuke, in't goede eenigen aenwas, van tijde tot tijde, gewaer werden, laet ons vryelijck dencken, dat wy de ware cracht des Gheestes noch niet recht en hebben. Wat ons in het uytwendighe sal ghewerden, is ons onbekent: Maer wat het inwendighe belangt, wy hebben, door Gods genade, vaste hope tot het selve van tijde tot tijde wat goeds te sullen toe brengen. De Heere, die den wille geeft, geve oock het volbrengen.

EX MORTE LEVAMEN.



MORALE.

Horat. lib. 2, Od. 14.

Absumet hæres cæcuba dignior,
Servata centum clavibus, & mero
Tinget pavimentum superbo,
Pontificum potiore cœnis.

Idem.

Sed quia perpetuus nulli datur usus, & hæres
Hæredē alterius, velut unda supervenit undā,
Quid vici prosunt, quidve horrea, quidve calabris
Saltibus adjecti lucani?

SACRVM.

Proverb. 15.

Secura mens quasi juge convivium.

Plato Tim. cap. 13.

Laetitia pura in solis animæ bonis invenitur, ideo sapiens in se gaudet, non in iis, quæ circa se sunt.

Hebr. 13, 5.

Que vos mœurs soyent sans avarice, estans contens de ce que vous avez presentement.

Een oud man in't jonck meyskens ſchoot,
Ey waer hy doot!

EEn ſneech meysken ginck eens trouwen,
Met een ouwen loomen knecht,
Die 't vry al wat hadd'te ſlecht:
Ick en kond' my niet onthouwen
Van te vraghen hoe het quam,
Datſe deſen grimmaer nam:
Men vint ſchrijvers die daer meenen
(Dit voor antwoort ick ontfinck
Van dit fijn gheſlepen dinck:)
Datmen van eens ezels beenen,
Als hy maer in d'aerd en raeċt,
Wel de beſte fluyten maeċt.
Oock heb ick (dunċt my) gheleſen
Van een dier ('t hiet Schorpioen)
't Welck als't leeft niet goedts kan doen,
Maer doot zijnde kan't gheneſen.
Ick terſtont verliet de meyt,
Sy hadd' my ghenoegh gheſeyt.

Ex morte levamen.

NVper, ubi pelago muris Flißinga reſiſtit,
Decrepito fuerat nupta puella ſeni:
Cur vetulo ſociaris hero, lepidißima? dixi;
Hæc, ut erat promptâ garrulitate loquax,
Hoc mihi reſponſum dedit: oßibus, inquit aſelli
Cum jacet exangui corpore preſſus humo,
Tibia jucundo componitur optima cantu.
Deſierat; nec me quærere plura juvat.

Ioye & ſupport, apres la mort.

VN jour je demandois à une allegre dame,
Pourquoy qu'un gros vieillart tenoit ſon corps & ame,
Ne ſçais-tu, me dit-on, que quant un aſne eſt mort
De ſes os decharnez fort bonne fluſte ſort?

Cypræ. de Iur. Connubior. cap. 9.

NVptias impares (ita nuncupant juriſtæ matrimonium ſenis decrepiti & floridæ virginis L. ſi major C. de Legit. Hæred.) præter alia multa incommoda inducere votum captandæ mortis, tragicus exitus non raro docuit, hinc nuptiæ Sophoclis & Alcippes hujuſmodi dicteriis exagitatæ leguntur;

Noctua ut in tumulis, ſuper utque cadavera Bubo,
Talis apud Sophoclem noſtra puella ſedet.

Spaert,

Spaert, manneken, ſpaert,
Datter een ander wel af vaert.

SOo lang' den Ezel leeft, wert hem den rugh' verſleten,
Door daghelijckſchen laſt: wat diſtels is ſijn eten:
Maer ſteeckt hy eens de moort, ſijn been wert tot een fluyt,
Dat levendich was ſtom, maeckt, nae ſijn doot, gheluyt.
Als Vaertjen heeft gheſpaert, het Soontjen komt ten leſten,
Dat ſchinckt, dat drinckt, dat klinckt, dat geeftet al ten beſten,
Dat ſingt, dat ſprinckt, dat vingt, dat voghelt, jaecht en viſt,
Ontydelijck verſpaert, onnuttelijck verquiſt.

Avarum excipit prodigus.

DVm tibi vita manet, miſerandæ ſortis aſelle,
Non intermiſſo membra labore gemunt:
Interea tribulis & amarâ veſceris herbâ,
Vixque datur gelido fonte levare ſitim:
Sed morere, infœlix, mox tibia feſta ſonabit,
Et tua paſtor ovans ducet ad oſſa choros.
Quærat avarus opes, jam prodigus imminet hæres,
Qui malè congeſtas dilapidabit opes.

De pere gardien, fils garde-rien.

TEs jambes, par travail, te craquent, pauvre beſte,
Et peu apres ta mort ſerviront à la feſte,
Des fluſtes & haut bois. D'un pere eſpargneur,
Sort ordinairement un fils trop gaſpilleur.

ALutarium piſcem cœnum fodere memorant, Sargum autem piſcem, qui eum ſequitur, excitatum pabulum devorare. vix aliter in vita humana ſeſe res habere notatum eſt: homines nimirum attentos ad rem, qui cœnum fodiendo, id eſt, viliſſimis quibuſque ac laborioſiſſimis miniſteriis indies operam dare ſolent, Sargos ſequi, id eſt, liberos vel hæredes plerumque habere ignavos ac prodigos, qui opes, multo cum ſudore vix unciatim collectas, celerrimè diglutiant, nec raro in unius ſcorti marſupium effundant, atque ita (ut Sen. verbis utar) quidquid longa ſeries multis laboribus, multa Dei indulgentia ſtruxit, id unus dies ſpargit, ac diſſipat,

Longique perit labor irritus anni.

Benè igitur Sapiens Eccl. 2, 18. Deteſtatus ſum, inquit, omnem induſtriã meam, qua ſub ſole ſtudioſiſſimè laboravi, habiturus hæredem poſt me, quem ignoro utrum ſapiens an ſtultus futurus ſit. Eſtne quidquam tam vanum? concludens, Nonne melius eſt, ait, comedere & bibere, & oſtendere animæ ſuæ bona de laboribus ſuis? hoc etenim de manu Dei eſt.

DEn Seem-viſch is ghewoon het ſlick om te wroeten, maer den viſch Sargus (die hem veeltijts volgt) iſſer knap by, en ſlockt het aes, dat een ander opghejaecht en bearbeyt heeft, gierichlijck in't lijf. Het ghevalt veeltijts ſoo onder den menſchen, dat [illegible] een ſlick-wroetende Seem-viſch, dat is, nae een deunen en wreckigen ſpaerder, die uyt vuylheyt ſijn goet te ſamen heeft geraept, volcht een verteerende Sargus, dat is, een quiſtigen opſnapper, die het verſpaerde goedt, onnuttelijck door de billen ſlaet, en dicwils t'eender reyſe in den ſchoot van een hoere of haer dochter uytſtort, al wat met moeyte en commer in veel jaren by den anderen is verſamelt. Den Wijſeman heeft dan wel gheſeyt, Eccleſ. 2, 18. *My verdroot alle mijns arbeyts, die ick onder de ſonne hadde, dat ick dien eenen menſche laten moeſte, die* [illegible] *my zijn ſoude, en wie weet of hy wijs of dul zijn ſal?* Eyndelijck beſluyt hy, ſegghende: *iſſet dan een menſch niet beter dat hy ete en drincke, en dat hy ſijn ziele wel doe van ſijnen arbeyt? ja ſulcx ſech ick dat van Godes handt komt.*

Eenen goeden moet is een dagelijcx wel leven. Prov. 15, 16.

DEn harder maeckt een fluyt van Ezels slecht ghebeente,
En treckt daer door tot vreught geheel des wouts ghemeente.
Wat is van cost of const ? wat ver-ghesochte vreught ?
Cost, die niet veel en cost, een billijck hart verheught.
Wat stelt ghy Luyt of Veel om blyschap op te wecken ?
Stelt, vrient, en stilt u hart : druck sal u vreught verstrecken :
Een wel ghestelt ghemoet vint over al sijn lust,
In alle dinck is vreught, als 't hart maer is gherust.

Æquus animus commendat omnia.

OSsibus ex Asini fit tibia, silva remugit;
Exultat saturas dux gregis inter oves.
Ecquid opus lituis ? sibi mens est æqua levamen,
Gaudia de placido pectore sponte fluunt :
Sit casa parva domus, sit fictilis olla supellex,
Hic etiam sapiens, quo sibi plaudat habet.
Aula gemit, cytharâ licet aureus instet Iophas,
Caula fremit plausu, dum, Melibæe, canis.

La pieté, avec contentement d'esprit un grand gain. 1 Tim. 6, 6.

TA flute, gay Berger, n' est que des os des bestes,
Si resiouit pourtant vos gens aux jours de festes,
O grand don du Seigneur tranquillité d'esprit !
Le cœur estant en paix un peu nous resjouit.

TRia ferè hominum genera nundinas frequentare compertum est, Emptores, Venditores, Spectatores: Duo priores emendis vendendisque mercibus toto nundinarum tempore occupatissimi, anxiè discrutiantur. Tertium demum genus bene ac jucundè agit, &, nisi oculis cuncta delibans, voluptatem ex omnibus, ex nullo molestias domum refert. Nundinarum, id est, Mundi, sive rerum externarum tantum spectatores Philosophos esse, vult Pithagoras; Christianos, viri boni. Habere opes ac possidere, at non ab eisdem haberi aut possideri, verè sapientis est : id verò unicuique nostrum continuò eveniet, si non ad ambitionem, sed ad necessitatem omnia habeamus. Arridet etiam hîc Democriti dictum, Ille fœlicem dicebat eum, qui cum exiguis pecuniis hilaris esset, infœlicem, cum qui inter magnas opes tristaretur. Quid si totum orbem terrarum possideamus, ecquid commoditatis ex tantâ rerum congerie habituri sumus, præterquam ex iis, quæ utendo nostra facimus? de reliquis nihil habituri præter solum aspectum. Atqui voluptatem, quæ ex visu est, æquè de alienis, atque te tuis capere nihil vetat. Qui ad naturam vivit, nunquam pauper; qui ad vota, nunquam dives est.

DAer zijn veeltijdts drie soorten van menschen die de Iaermarten besoecken, te weten, Coopers, Vercoopers, en Gapers. De twee eerste zijn den gantschen tijdt des Iaermarts door, elck in't sijne, sorchvuldelijcken besich: De derde soorte isser best aen, want, niet als metter ooghe alles overloopende, draecht van alle dinghen eenighe vermaeckelijckheyt, van geen eenige quellinge ofte stoorenisse na huys. Pithagoras treckt dit tot de Wijsgierige van sijnen tijdt, en noemt die, Begapers vande Iaermarten, dat is, bloote beschouwers vande wereltsche dingen. Andere Godsalige mannen eyghenen sulcx, met beter recht, nu de rechte gheloovigen toe. Goederen te besitten, ende vande selve niet beseten te werden, is een werck van Godsalighe wijsheyt. En tot sulcx ware wel te comen, indien wy, niet op giericheydt ende eergiericheydt, maer op nootdruft alleene het ooghe sloeghen. Cost en cleederen hebbende, vernoecht u daer mede, seydt den Apostel. Neemt dat gantsch de werelt ons eyghen ware, wat ghemack of ghenut sal ons uyt sulcken onghemeten hoop goederen ghewerden, anders als 't ghene dat wy door het ghebruyck eyghentlijck het onse maken? van al de reste en hebben wy niet meer als alleenlijck het gesichte, ende 't selve is gheoorloft, so wel van eens anders goedt te nemen, als van u eyghen. Wat valter te segghen? die nae de natuere leeft, is noyt arm, die nae de begheerlijckheydt, nimmermeer rijcke.

DISSIDET, QVOD IMPAR EST.



MORALE.

Horat.

ODerunt hilarem triſtes, triſtemque jocoſi;
Sedatum celeres, agilem gnarumque remiſſi.

SACRVM.

Iob. 15, 21.

SOnitus terroris ſemper in auribus impii; & cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur, circumſpectans undique gladium.

Iob. 18, 11.

CIrcumquaque perturbant impium terrores, & disjiciunt eum ad pedes ejus.

Proverb. 28, 17.

L'Homme faiſant tort au ſang d'une perſonne fuira juſques en la foſſe ſans qu'aucun le retienne.

Verſchey-

Verscheyden aert, dient niet ghepaert.

DEn Aep, dat koddich dier, is yders eens vermaecken,
De Schilt-pad niemants vreucht als doot daer henen leyt:
Hierom is't dat de Sim de Pad niet wil ghenaken,
'Tis tegenheyt van aert, dat dees twee dieren scheyt.
Lief, die soo gheestich zijt, en laet u doch niet paren
Met Floor dien tammen gast, die't volck u gheven wilt:
Mach ick u lief niet zyn, soo wilt u noch wat sparen
Voor een, die van u gheest, min als ick doe, verschilt.

Diffidet, quod impar est.

CVm tardâ nequeat testudine simia jungi,
Simia jucunda mobilitate potens;
Simia delitiæ silvarum, hominumque voluptas,
Cernit ut invisum reptile tota tremit.
Tu peponem, mea Vita, tui faciasne potentem
Nulla cui toto pectore mica salis?
Corpora, quis furor est, conjungere mortua vivis?
Anne tyrannorum vis scelerata redit?

Le sombre & tard, Ne duit au gaillard.

LE singe dans le bois, incessamment gaillarde,
Ne joindra jamais à la tortue tarde,
Par tout où la nature à definié son lien,
Fay tout ce que pourras, aussi n'y feras rien.

EXtat apud Sax. Grammat. lib, 1 *Insignis VLVILDAE Danorum regis filiæ de impari matrimonio querela, quam meritò hic adscribo. O miseram me! cujus nobilitatem dispar nexus obtenebrat! O infelicem, cujus stemmati rustica jugatur humilitas! O infaustam matris sobolem, cujus mundiciem immundicia ruralis attrectat, dignitatem indignitas vulgaris inclinat, ingenuitatem conditio maritalis extenuat, &c. QVAM quidem querelam exitus tragicus subsecutus est, prout latius idem auctor prosequitur.*

Licht en swaer en dient gheen paer.

DEn Aep, die niet en dient als om de geck te ſcheren,
Gaet met een teghen-aert, de Schilt-pad van hem weren;
En ſchout dat ſedich dier, dat ſtaech blijft in ſijn huys,
Om dattet niet en loopt, als ander wilt gheſpuys.
Een maecht eerbaer en ſtil, bevalt gheen wulpſche gilde,
'T en is, gheen geeſtich dier (ſeyt hy) ſoo ick wel wilde:
Maer hoort, ghy Venus wicht, en vry dees les onthout,
Die ſoetſt zijn om te vry'n, en dienen niet ghetrout.

Apud leves gravitas vitium eſt.

Simia ſaltatrix, & quæ ſolet uſque vagari,
Non ſecus ac peſtem te, domiporta, fugit.
Laſcivi juvenes mores odêre modeſtos,
Caſtaque veſanus reſpuit ora puer:
Si qua puella loquax minus eſt, ea torva vocatur;
Et pudor, heu! nomen ruſticitatis habet.
Stulte puer; petulans, audax, vaga, garrula virgo,
Sit licet apta foro, non erit apta thoro.

Grave & leger ne loge enſemble,
Chacun requiert, qui luy reſſemble.

TV as en grand' horreur les mœurs de la tortue,
Le ſinge eſt à ton gré, qui joue par la rue;
Mais dames, mon amy, trop douces en amour,
En cas de marier ne trouvent pas leur tour.

ADoleſcentes, ut hodie ſunt mores, animum ad nuptias applicare occipientes, nihil ferè minus in puellis, quas ejus rei cauſa adeunt, requirere ſolent, quàm ea, quæ in convictu uſui futura ſunt. Plerumque enim præ cæteris placere ſolet, ſi qua aut ſcitè canere, aut feſtive garrire, aut denique bellè ſe comere noverit. Nec mirum; cum enim fervore ætatis laſciviant & ipſi juvenes, in habentibus ſymbolum, ut ait ille, facilior fit tranſitus: Et tamen juvenilia iſta omnia, poſt annum unum atque alterum, cum liberi alendi, aliaque onera matrimonii ſuſtinenda ſunt, ſtatim evaneſcere, ac prorſus diverſa, imo & contraria,! non ſine moleſtia ac diſpendio rei familiaris, addiſcenda eſſe, docet uſus. Quanto melius, mi Adoleſcens, oculos animumque dirigeres in virginem modeſtam, ac rei domeſticæ, melius quam ſaltandi peritam? quæ licet hoc tempore fortaſſis juvenilibus affectibus non tam arrideat, atque una aliqua alterius iſtius generis, ſanè tu brevi aliter cenſeas. Eos, qui in alias terras iter inſtituunt, veſtem non pro more regionis, in qua ſunt, ſed in quam abeunt, conficere nunquid vides? fac idem, & Vale.

DE domme Ionckheydt, haer ten houwelijck ſtellende (nae dat nu den loop des werelts is) en vereyſcht ſchier niet min inde dochters, die ſylieden ten dien eynde bewandelen, als het ghene dat hun inde huyshoudinghe meeſt van noode is; alſoo dat veeltijts die beſt ſinghen en ſpringhen, ſpelen en quelen, toyen en ployen kan, meeſt van allen wert aenghehaelt, ſonder op het vorder eenichſins te letten. Vylen vliegen met Vylen, ſeyt ons ſpreecwoordt: ſy ſelfs door hitte vande jeucht ydel en licht zijnde, vergapen haer lichtelijk aen de ghene die hun hier in aldernaeſt by comen. En even wel nochtans ſo haeſt de opvoedinge der kinderen, ende andere laſten des houwelijcx hun op den hals vallen, raeck gemeenlijck de Clave-cimbel, en al dat ghetever aen d'een zijde: en al watmen meeſt gheacht heeft comt minſt te paſſe. Waret niet beter, o ſoete Ieucht, deſe dinghen in wat naerder bedencking te nemen? en hier in te doen, gelijck een voorſichtich man die een reyſe nae vreemde landen aenvangt, die ſyne kleedinghe niet en maeckt nae de maniere van 't landt daer hy nu is, maer van 't ghene daer hy haeſt meynt te comen? Letter op:

Die een meysjen, om haer ſinghen,
Om haer ſpringhen, heeft ghetrout;
't Zijn voor eerſt wel moye dinghen,
Maer als Noot begint te dringhen,
Is de liefde haeſt verkout.

Den Goddelosen vliet, en niemant en jaeght hem. Prov. 28.

DE Schilt-pad doet den Aep (ô wonder !) voor haer vluchten,
En hoe de Sim meer loopt, hoe ſy meer ſchijnt te duchten
Te werden achter-haelt van een ſo tragen dier,
Dies s'al om-ſiende vliet, ontſiende vlam noch vier.
Een menſch, bewuſt van quaet, leeft in geſtadich beven,
Hy ſucht, hy krucht, hy ducht, hy vlucht, oock niet ghedreven;
Door 't ruyſſchen van een blat verſchiet ſijns hartſen bloet,
Verdrietich is den ſtant eens goddeloos gemoet.

Qui vanos pavet metus, veros fatetur.

PReſſa ſuæ ſub mole domus teſtudo laborat,
Pulvereamque gravi corpore verrit humum:
Vt videt hãc, fugit, oſque tremẽs poſt terga reflectit
Simia, nec tutam ſe putat eſſe fugâ.
Ad ſonitum culicis, motæque ad arundinis umbram,
Impius, & nullo terga premente, fugit:
Conſcia mens ſceleris formidine tota liqueſcit,
Tunc quoque, cum pavidi cauſa timoris abeſt.

Le pecheur a tousjours peur.

COmbiẽ que ta maiſon Tortue fort te preſſe,
Le Singe neantmoins te fuit, en grand viſteſſe,
Craingant d'eſtre attrappé.
tousjours le bliſtre fuit,
Et nul luy veut du mal, & nul ne le pourſuit.

VEre malam conſcientiam matrem formidinis eſſe, dixit Chryſoſt. Horrorem enim individuũ impietatis comitem eſſe, teſtantur ii, qui indies cõſcientiæ latebras quærunt, nec inveniunt. Pœnam ſemper ante oculos ſibi verſari putant, qui peccaverunt, inquit ille. Hinc fit, ut omnia horreat improbus, etiam minime timenda, imo & amplectenda; Deum, quod inimicum ſibi; Diabolum, quod lictorem; ſemetipſum, quod accuſatorẽ ſciat, ac ſentiat. Viro bono contra nihil terribile eſt; non Deus, nemo qui magis juvare velit; non Diabolus, nemo qui minus nocere poſſit; nõ conſcientia, omnia ibi tranquilla: Horrificum tonitru parentis ſui vocem benevolam, metuendum fulmen divinæ majeſtatis radios, mortẽ, in vitã meliorẽ tranſitũ, Dei judiciũ, finem pugnæ ac ærumnarum appellat: Denique

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinæ.

Quicunque verè animoſus eſſe deſiderat, mentem ut habeat flagitiis purgatam, etiam atque etiam curet.

EEn quade conſcientie (ſeyter een Outvader) is een moeder van vreeſe. 't Is gewiſſelijck alſoo; want waer een ſondich gemoet is, daer is t'elckẽ, in alle voorvallende ſaken, een bevende hart, ende een verſmachte ziel. Den Goddeloofen ſchrickt voor alle dingen, ſelfs oock voor de gene die niet te vreeſen en zijn. Hy ontſet hem van God, want hy is hem vyant, van den duyvel, want 't is ſijn pyniger, van ſijn eygen herte, want 't is ſijn beſchuldiger. Den rechtveerdigen daerentegen (gelijck den Wijſe-man ſeyt) is vrymoedich als een jonck leeu, ſittert ofte beeft voor niemãt: niet voor God, wanter niemant en is die hem meer wilt helpen: niet voor den duyvel, wanter niemant en is die hem min kan beſchadigen: niet voor ſijn eyghen gewiſſe, want daer is ruſte. Den vervaerlijckẽ donder, noemt hy de ſtemme ſijnes hemelſchen Vaders: den ſchrickelijcken blixem, de ſtralen van des ſelfs grootachtſaemheyt: de doot, een doorganck tot een beter levẽ. Gods oordeel, een eynde van ſtrijt en ellendicheyt: en, om kort te ſeggen,

Al viel de werelt gantſch en gaer,
Den vromen ſchrickt voor geen gevaer.

Wilder dan ymandt onvertſaecht, ende goets moets weſen, die reynige zijn herte van dodelijcke wercken.

ANIMOS NIL DIRIMIT.



MORALE.

Tertullianus.

Conſcientia poteſt adumbrari, quia non eſt Deus, extingui non poteſt, quia à Deo eſt.

Seneca Epiſt. 96.

Quid prodeſt recondere ſe, & oculos hominum auresque vitare? bona conſcientia turbam advocat, mala autem & in ſolitudine anxia eſt.

SACRVM.

Tertullian. ad Martyr.

Etſi corpus includitur, etſi caro detinetur in carcere, omnia ſpiritui patent. Vagare ſpiritu, ſpaciare ſpiritu, non ſtadia opaca, non porticus longas proponas tibi, ſed illam viam quæ ad Deum ducit. Quoties eam deambulaveris, toties in carcere non eris. Nihil crus ſentit in nervo, quum animus in cœlo eſt. Totum hominem animus circumfert, &, quo vult, transfert.

Men

Men leeft, daermen lieft.

AL ſcheyt ons nu en dan, zee, berghen, boſſen, dalen,
Die ſcheyding' even-wel en deylt ons niet van een;
V hart woont, Lief, by my, mijn gheeſt komt by u dwalen,
De liefd' en den magneet is deſe kracht ghemeen:
Want of den zeyl-ſteen ſchoon van 't yſer wert verſcheyden,
En of een tuſſchen-ſchot verdeylt dit lieve paer,
Noch laet den ſteen niet af 't beminde ſtael te leyden:
Waer Rooſemonde reyſt, daer reyſt mijn hert met haer.

Animos nil dirimit.

TActus ut eſt magnete chalybs (licet aßis utrumque
Separet) ad lapidis vertitur ora ſui.
Vt ſemel affricuit mihi blanda venena Cupido,
Totus ab occulto glutine, Phylli, trahor:
Non mare, non montes, non intervalla locorum,
Corpore ſejungunt pectora noſtra tuo:
Semper amans peregre eſt. Mea corda per omnia tecum,
Teque abeunte, abeunt: teque manente, manent.

Amye, ame a l'Amant.

QVant de l'aymant l'acier à pris la vive force,
Il eſt touſjours tiré par ceſte douce amorce.
Depuis que c'eſt frotté mon cœur à ton amour,
Par tout que vais, Margot, me guides alentour.

Lucret. Lib. 4.

NAm ſi abſit, quod ames, præſto ſimulacra tamen ſunt
Illius, & nomen dulce obverſatur ad aures.

Virg. 4 Æneid. de Didone & Ænea loquens.

. . . . . *Illum abſens abſentem auditque videtque.*

Eraſm. Apoph. Lib. 5.

CAto Amantis animum dicebat in alieno corpore vivere, id quod hodie quoque celebratur. Animam illic potiorem eſſe ubi amat, quam ubi animat.

Hoe datmen't deckt, het wert verweckt.

ALs 't ſtael eens heeft gevat des zeylſteens wonder krachten,
Het roert dan (want het ſchijnt op deſen ſteen te wachten)
Naer datmen roert den ſteen; dees kracht oock niet en flout,
Al ſteltmen tuſſchen beyd' een ſchot van eycken hout.
Wat pooght ghy u Gheweet in't duyſter te verſteken?
Sy is, ô menſch, zy is, met Godes handt beſtreken.
Daer is gheen ſchuylen aen; 't is hier van dat ghy drilt,
Oock, als ghy zijt alleen, oock, als ghy niet en wilt.

Amota movetur.

VT tactus magnete fuit (licet aſſis utrumque
Separet) in gyrum flectitur uſque chalybs.
Nec Deus eſt, fateor, nec habet mens conſcia numen,
Huic tamen æthereæ portio mentis ineſt.
Hanc aliquis cæcas pro tempore condat in umbras,
Qui penitus poſſit tollere, nullus erit.
Pectora noſtra chalybs, divina potentia magnes;
Stare loco neſcit mens, agitante Deo.

Cacher ne ſert.

L'Aymant eſt Dieu, l'acier de nous la conſcience
Laquelle n'eſt pas Dieu, mais du ciel la ſemence:
Empeſche qui voudra ſon cours pour quelque temps,
Dieu la tire au travers de tous empeſchemens.

QVid hoc monſtri eſt? ſcit nocens facinus in ſolitudine, ſemotis arbitris, in ſolum aliquem à ſe commiſſum: ſcit cadaver hominis à ſe occiſi alta terra obrutum: ſcit animum multis ſimulationum involucris ab oculis humanis remotum; & ecce! tremit tamen, angitur, palleſcit; & conſcientia mentem anxiam vaſtat. Vnde hoc? à Deo, inquam, à Deo eſt, cui peculiare, obſtacula removere, mentem movere. Egregiè Imperator in l. ult. C. ad Iul. Majeſt. ex quo ſceleratiſſimum quis conſilium cœpit, exinde quodammodo ſua mente punitus eſt.

Continuò templum, ac violati numinis aras,
Et, quod præcipuis mentem ſudoribus urget,
Te videt in ſomnis. . . . . .

Mala conſcientia tuta eſt aliquando, ſecura nunquam, ait Seneca. Intereſt, imò ineſt, non actionibus modo hominum, ſed & animis Deus; &, ut numiſma impreſſam habet principis imaginem; ita homo Dei: eaque, ſi uſpiam, certè in conſcientiis hominum, quàm maximè elucet.

En animum ac mentem! cum quâ
Dî nocte loquuntur.

ISt niet gantſch vreemt ende ſeltſaem, dat een miſdadigen, wetende dat ſijn rabauwerie erghens in een boſch ofte op een heye, ende mitſdien buyten de oogen van alle menſchen, by hem is begaen gheweeſt; wetende dat het lichaem by hem vermoort, wel diepe onder de aerde is geſet; wetende dat hy ſijn gedachten in een beſloten boeſem draecht, Dat hy (ſeg' ick) evenwel t'elcken op alle voorvallen ſittert en beeft, en by naeſt op het ruyſchen van elck bladt het innerſte van ſijn gemoet voelt ommeroeren, en grondelijck bewegen? Van waer komt dit? ontwyfelijck van niemandt, als vande handt Godes ſelfs. aen de welcke eygen is door allerley beletſelen henen te dringen, ende het binnenſte des menſchelijcken gemoets rontſomme te keeren, en krachtelijck te beroeren. So haeſt (ſeyt den Keyſer Iuſtinianus) yemandt voorghenomen heeft een ſchelm-ſtuck aen te rechten, ſo haeſt heeft hy alreede, in ſijn eygen ghemoet, ſijn ſtraffe beginnen te draghen.

Wie daer heeft een quaet ghemoet,
Slaept hy, waeckt hy, wat hy doet;
't Quade ſeyt, by hem begaen,
Komt geſtadich voor hem ſtaen.

Een quaet-doender (ſeyt Seneca) kan ſomwylen wel vry ſijn, maer nimmermeer vrymoedich. God is by ende aen den handel ende herten der menſchen, en gelijck der Princen gedaente gedruckt is op het gelt, ſoo Godes beelt in 's menſchen ghemoet.

Wanneer een menſch alleen vertreckt,
Of op ſijn bedd' leyt uytgheſtreckt,
Dan wort hy dickwils ſeer bevreeſt,
Want God ſpreeckt dan met ſijnen geeſt.

Die uyt Godt geboren is en doet gheen sonde, want sijn zaet blijft in hem.
1 Ioan. 3, 9.

WAnneer den Zeyl-steen eens aen 't yser is gewreven,
Men vint de kracht des steens soo vast daer aen te kleven,
Dat, al is tusschen hun gestelt een eycken bert,
Het yser niet-te-min rondsom getogen wert.
Als Godt door sijnen Geest ons hart komt als bestrijcken,
Wie kan dat Godd'lijck zaet uyt ons gemoet doen wijcken?
Laet woeden duyvel, vleesch; geen tusschen-muer, geen schot,
Gheen aertsche macht, en scheydt der vromen ziel van Godt.

Omnia spiritui pervia.

VT semel impertit chalybi sua munera Magnes,
Cum Magnete suo, se movet usque chalybs:
Haud objecta moram faciunt huic ligna metallo,
Ne sese lapidis vertat ad ora sui.
Cum semel est imbuta Deo gens cœlitus acta,
Inque suâ Christi symbola mente gerit,
Se, licet opponat vasto cacodæmon hiatu,
Se sacrata, Deo corda movente, movent.

Qui nous separera de la dilection de Christ? Rom. 8, 34.

LE fer touché d'Aymant se tourne avec sa pierre
Bien que soit loing de là, bien que prison l'enserre.
Qui est marqué de Dieu, & porte au cœur la foy,
Ne quite la vertu, par peyne ny esmoy.

ANima (licet corporis ergastulis inclusa, licet vario tempestatum æstu, in hoc mundi Euripo, indies circumacta) nunquam tanto mortalitatis torpore obruitur, quin in eam irrepat nonnunquam, imò irrumpat æternæ fœlicitatis aliquis radius. Anima sanè Dei imagine insignita, similitudo quædam est, & imago æternitatis, sempiterna quippe illa, & nunquam desitura cœli gaudia, etiam in fragili hoc corpusculo prælibare nos posse, imò & debere, clara divini verbi elogia evincunt. Quicunque enim æternæ fœlicitatis præmia desiderat, huic primus ejus gradus etiam hic calcandus est; eque peccati sordibus ad animi puritatem, vitæ renovationem, reconciliationem cum Deo, ac conscientiæ pacem etiam in hac vita transeundum est. Quicunque enim habet partem (ut Iohan. Apoc. 20, 6.) in resurrectione primâ, in hoc secunda mors non habet potestatem. Hoc ipso die, inquit Christus ad Sachæum, salus huic domui contigit. Fœlicem te Sachæe! cui Salvator præsens præsenti veridico ore salutem asseruit. Fœlices omnes! quorum spiritibus Spiritus Christi idem dictat.

DE ziele, al hoe wel inde kercker deses lichaems besloten, alhoe wel door menichvuldige bekommeringhe, indẽ drayboom deses werelts, dagelijcx herwaerts en derwaerts gedreven, wert evenwel niet belet, nu en dan, in sich te gevoelen als een staelken vande eewige gelucksalicheyt. Een gemoet verheerlijckt met den beelde Godes, is als een afbeelt ende gelijckenisse vander euwicheyt. De begintselen vande eeuwige welstant, oock in desen broosen lichame, gevoelt te mogen, jae te moetẽ werden, wert ons inden woorde Gods genoechsaem aengewesen: een yegelijck die de selve hier naemaels wenscht te smaken, moet daer van den eersten trap betreden, selfs hier in desen leven, rysende uyt de verdorventheyt der sonde, tot de vernieuwinge des levens in ware heylicheyt ende gerechticheyt, versoeninge met God, door Iesum Christum, en vrede met sijne gewisse. Die deel heeft (seyt Ioannes Apoc. 20, 6.) in de eerste opstandinge, in desen heeft de tweede doot geen macht. Heden (seyt Christus tot Sachæum) is salicheyt geworden desen huyse. Geluckige Sachæe! aen wien de mont der waerheyt, selfs met den monde, salicheydt heeft verkondicht, geluckich zijnse, die nu door Christi Gheest dese getuygenisse aen haren gheest zijn gevoelende.

IN RECESSV NIHIL.



MORALE.

Plaut. Pœnul.

Quod malè partum, malè disperit.

Le Proverbe François dict.

BIen acquis par mauvais mestier,
Ne va point au tiers heritier.

SACRVM.

1 Sam. 16, 8.

HOmo spectat quod est ob oculos, Iehova spectat quod est in animo.

August. de Past.

TEmerariis judiciis plena sunt omnia, de quo desperamus subitò convertitur, & fit optimus; de quo multum præsumpseramus; deficit & fit pessimus, nec timor noster certus est, nec amor.

Proverb. 51, 30.

LA grace trompe, & la beauté s'esvanouit, mais la femme qui craint l'Eternel sera celle qui sera louée.

Niet dan voor't oogh.

GHy ſegt, mijn lief is ſchoon, maer 't is te veel gepreſen;
S'is lãck, en blanck (ick kent) maer 't feylt haer aen dẽ geeſt.
Floor, ſchoonheyt is vry meer als het uytwendich weſen,
t' Wel leven dienter by, en daer op ſie ick meeſt.
V lief, na mijn verſtant, is als de Piramijden,
Int ooge wel ſoo wat, doch al maer enckel ſchijn.
Int kieſen van een lief ſet ick dit al beſijden,
Die maer is ſchoon van huyt, en ſal mijn lief niet zijn.

In oſtio formoſa, in receſſu nihil.

INſulſa eſt, quia tota patet, Rodopeïa moles;
Atriaque interior nulla receſſus habet,
Hanc ego formoſæ nego nomina vera mereri,
Purpureis tantum ſi qua ſit apta genis;
Plura peto: depoſco ſalem geniique lepores,
Hac mihi præcipuè dote puella placet.
Vnica quicquid habet frons perſpicit hora, recentes
Ingenioſa dabit ſemper amica jocos.

Belle cage, ſans oiſeau.

LE corps de Iaquelin n'eſt qu'une Piramide,
A l'œil galant aſſez, mais de ſçavoir tout vuide:
Statue bien que d'or, jamais mon cœur ne prit,
Rien je n'eſtime beau, où n'eſt un bel eſprit.

Lucret.

NAm divinitus interdum, Veneriſque ſagittis,
Deteriore fit, ut formâ muliercula ametur;
Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis,
Morigeriſque modis, & mundo corpore culta,
Vt facilè inſueſcat vir ſecum ducere vitam.

Dan. Heynſ.

PLus aliquid formâ eſt, plus eſt oculiſque geniſque;
Plus aliquid toto corpore, quidquid amo.

Soo 't quam, soo 't voer.

ALs Rodope, wel eer Æsopi med'-slavinne,
Had gelt en goet by een geraept, door geyle minne,
Ginck doen en pyramid' oprechten groot en hoogh,
Een kostelijck gebou, maer niet, als voor het oogh:
't Quam al van 't ydel oogh, 't oogh haddet al gegeven;
't Oogh nam het weder al, 't oogh heftet al verdreven;
Dat qualijck is vergaert, vergaet meest sonder vrucht:
Soo, als den rijckdom komt, soo tijd' hy op de vlucht.

Malè partum malè dilabitur.

Corpore cum Rodope, grajis invisa puellis,
Turpiter immensas accumulasset opes;
Quid tandem? è quæstu fit pyramis, ardua moles,
Alta cui vastus sidera lambit apex.
Sola viatori sed quæ modo lumina pascat,
Nec recreat positis corpora lassa thoris.
Per scelus immensas quid opes cumulasse juvabit?
Turpiter è manibus res malè parta fluit.

De meschant gain, thresor est vain.

L'Insensé bastiment d'un haute pyramide
A Rodope en fin rendoit la bourse vuide,
Laquelle avoit remply [redacted] deshoneste gain;
Le bien en vanité conquis, se pert en vain.

VTaër, qui summo manè præcociter absorbet nebulam, ferè ingentem pluviam à prandio solet emittere; ita is qui celeriter [redacted] *fecit, ac levi brachio lucrum, præsertim injustum, corrasit,*

Nunquam divitias nigrantibus inferet antris,
Nec tenebris damnabit opes. . . .
At contra:
Præceps illa manus fluvios superabit iberos
Aurea dona vomens. . . .

Certissima enim videtur illa juris regula, unumquodque ut colligatum est, ita dissolvi. Idque vel in publicis, & rebus principum locum sibi vindicare, tradunt pragmatici. Nulla quæsita scelere potentia diuturna est, inquit Curtius. Nec quisquam imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit, addit Tacitus. nec abludit Machiavelli illud, Le cose, che si acquestano con l'oro, non si sanno diffendere con ferro.

GElijck de lucht wanneerse smorgens vroech de mist in haest intreckt, veeltijts op den dach grooten regen placht uyt te geven: alsoo mede yemandt, die eenich onrechtveerdich gewin als in haest heeft ingeslockt, plach het selve veeltijdts onnuttelijck door de vingheren te druypen, en tot geen deech te gedyen. 'Tis een sekeren regel inde rechten, dat alle dingen ontbonden werden op de wijse ghelijckse t' samen gheraept zijn. En dese opmerckinge soo in 's lants als in huys saken veeltijts plaetse te hebben, leert d' ervarentheyt. Geen macht door schelmerie verkregen kan lange dueren, seyt Curtius. Een rijck by yemant door oneerlijcke rancken bekomen, en wert noyt by den selven eerlijck bedient, seyt Tacitus. Het slaet hier op dat Machiavel seyt; Het gene yemant met gout verkrijcht, en is met yser niet wel te beschermen.

Oor-

Oordeelt niet naer het aensien. Iohan. 7, 24.

ALs yemant komt ghereyst, en siet de Pyramijden
Opsteygend' inde lucht, als met den hemel strijden;
Hy meynt, van verr', het zy eens grooten Conincx hof,
Maer als hy't wel besiet, dan woonter niet dan stof.
Hoe dickmael slaet hy mis, die oordeelt naer het wesen!
Der menschen hart en is in't voorhooft niet te lesen.
Siet! Galba wert doen eerst des rijcx onweert gheacht,
Als hy gheklommen was tot keyserlijcke macht.

Fronti nulla fides.

PYramis, excelso dum vertice sidera pulsat,
Spectanti saxo versicolore placet;
Quam procul attonito dum conspicit ore viator,
Exteriora videns, interiora probat;
Vt tamen accessit, quæritque ubi nocte quiescat,
Nil præter cineres hic habitare videt.
Ah quoties homines extrinseca fallit imago!
Dignus eras regno, rex nisi Galba fores.

Tel semble sage en apparence, qui fol est en quinte essence.

QVi voit la Pyramid' en l'air bien haut s'estendre,
Pour un chasteau tout plein de chambres la va prendre,
Mais crie tost apres, ô bastiment trompeur!
Nul ne se fie au front, pour bien juger du cœur.

LEge Moïsaicâ prohibitum fuisse legimus vestem, promiscuè ex lana linoque contextam, induere: per lanam simplicitatem; per linum malitiam ii, qui allegoricè ista hujusmodi interpretantur, intelligi volunt; vestis quippè quæ ex lana linoque contexitur, linum interius celat, lanam exterius demonstrat. Vestem ergo ex lino & lana gestare, dicitur is, qui intrinsecus cautelas malitiæ operit, foris simplicitatem, veluti ovinam, ostendit. Apage mihi cum istuc hominum fæce. Quisquis, inquit August. videri appetit, quod non est, Hypocrita est: Simulat enim Iustum, nec exhibet; ostenditque in imagine, quod non habet in veritate. Quid agis miser? odit te mundus, quod pium credat, odit te Deus, quod impium sciat. atque ita utrique odiosus, in neutro tibi præsidium est. Vna nihilominus animi ac oris discrepantia Deo grata est, si vultus nimirum sit humilis; si animus in cælum ac meditationes divinas sit elatus.

WY lesen, nae de wet Moyses, verboden gheweest te zijn een cleet te dragen, t'samen vermenghelt met lijnen en wolle. De gene die dusdanighe saken tot ghelijckenissen ende leerstucken gewoon zijn te trecken, meynen dat door de wolle, eenvoudicheydt, door het lijnen, arghelisticheyt moet verstaen werden. Want (segghense) een laken, geweven van lijnen en wolle, heeft het lijnen van binnen, ende verthoont de wolle van buyten: In voeghen dat den sulcken mach geseyt werden een kleet te draghen van lijnẽ en wolle, die uytwendich schijnt onnoosel als een Schaep, zijnde middeler tijt inwendich vol bedriechelijcke rancken. Wech met dien aert van menschen. Elck die wil schynen dat hy niet en is, (seydt Augustinus) is een beveynsde. want hy ghelaet hem rechtvaerdich, als hy verre van daer is, verthoonende een ghedaente, niet gemeens hebbende mette daet. Wat maeckt sulcken mensche? De werelt die haet hem, om datse meynt dat hy Godtsalich is. Godt haet hem, om dat hy weet, dat hy't niet en is: zijnde dan hatich voor beyde, en vint hy hulpe noch troost, by d'een noch d'ander: daer is evenwel noch eene soorte van verscheydentheyt tusschen ghelaet en gemoet Gode aengenaem, te weten, als het ghelaet nederich is, het ghemoet verheven en opgetogen in Goddelijcke beschouwinghe.

NEMO DOLENS PATET LIBIDINI.



MORALE.

Lucan.

Nulla fides unquam miseros elegit amicos.

Plutarch.

MVscæ in popinis non manent, si desit nidor: & vulgares divitum amici non perseverant, si non sit utilitas.

SACRVM.

Auguſt. de Natur. & Grat.

VBi sunt, qui ambiebant currum potestatis? Vbi insuperabiles imperatores? ubi sunt, qui conventus disponebant & festa? ubi equorum splendidi nutritores? ubi nunc vestes & ornamenta peregrina? ubi jocus & lætitiæ? ubi exercituum duces? ubi Satrapæ & Tyranni? Nonne omnes pulvis & favilla? Nonne in paucis versibus eorum vitæ patet memoria? Memento itaque Naturæ, ne extollaris.

't Beswaert ghemoet gheen min en voet.

ALs 't huys neyght totten val, dan ruymen al de muysen,
Als 's menschen lichaem sterft, verloopen vloon en luysen;
De Spinkop, als 't ghebou staet om daer heen te slaen,
Packt ras haer netten op, en kiest de ruyme baen.
Een lichaem vol verdriets, vol armoed', en ellende,
En wert niet aengherandt van Venus dertel bende,
Daer't vet is brant haer toorts: door weelde, gelt, en goet,
Wert Venus lust verweckt, en liefdes vier ghevoet.

Cedit Amor miseris.

NOn petit exanimi de carne pediculus escam,
Morsibus haud vexat corpus inane pulex.
Et fugiunt mures, & aranea contrahit orbem,
Si qua ruinoso culmine tecta labant.
Flebilibus lasciva casis Cytherea recedit,
Effugit è mœsto lubrica flamma thoro.
Stulte Cupido jaces, ubi cor dolor anxius urit:
Ni valeant homines, stulte Cupido jaces.

Ou n'est liesse, Amour n'y presse.

L'Araigne va fuiant de maison ruineuse,
Les pous de l'homme mort. Lors quant l'ame est piteuse,
Venus n'a nul pouvoir: au corps desfaict & las.
Le feu & jeu d'Amour ne s'y addressent pas.

Ovid.

Non habet unde suum paupertas pascat Amorem.

Sen. Oct.

VIs magna mentis, blandus atque animi calor
Amor est, juventa gignitur, luxu, otio,
Nutritur inter læta fortunæ bona,
Quem si fovere atque alere desistas, cadit;
Brevique vires perdit extinctus suas.

Condy

Condy niet gheven, soo hebdy geen neven.

ALs ons de huyt van vet, van bloedt de aders swellen,
Dan komen Luys en Vloo 't ghesonde lijf versellen;
Maer als het lichaem sterft, oft wel in kranckheyt sucht,
Al dat ghefelschap tijdt in haesten op de vlucht.
Veel maeghschap vindy wel en vrienden als met hoopen,
Soo lang' als het gheluck en kanssen met u loopen,
Maer laet van teghenspoet eens hooren het ghedruys;
Dan is de vriendschap uyt, dan isser niemandt t'huys.

Viri infortunati procul amici.

DVm distenta cutis pinguedine, sanguine vena,
Sunt comites homini vermis, & atra pulex:
At simulac lentum mors congelat ægra cruorem,
Neuter adest; nec enim, quo foveatur, habet.
Blandus adulator nitido comes hæret amico,
Lenis honoratam dum vehit aura ratem:
Hunc videas, piceis cum sors tonat atra procellis,
In medio socium deseruisse mari.

Aux pauvres gens, amis ni parents.

LEs pous s'en vont de nous,
prevoyants la ruine
De nostre corps; helas! nos
gens font pauvre mine,
Quant le malheur nous prēd,
& delaissent nostre huis:
Les malheureux par tout ne
trouvent point d'amis.

MVres ruinam domus naturali quodam instinctu prænoscere, moxque solum vertere re ipsa Melampum comperisse, &, ipsorum beneficio, salvum abiisse, memoriæ proditum est. Cujus rei fides sit penes auctores. Nobis satis est, similitudine à muribus desumpta, vulgarium amicitias lectori hic depictas exhibuisse, quas haud dubiè, cum spe quæstus ac emolumenti factæ sint, utilitas commutata dissolvit, ut ait Arist. Facile ait idem, amicitia ob utilitatem comparata dirimitur, nam utile non idem permanet, sed aliud alias efficitur: At ea ne nomine amicitiæ quidem digna est, detrahit enim amicitiæ Majestatem suam, qui illam parat ad bonos casus, ait Seneca: nam sinceræ fidei amici præcipuè in adversis rebus dignoscuntur, in quibus quidquid præstatur, totum à constanti benevolentia proficiscitur, ait Val. Max. Divitiæ, inquit Salomon Proverb. cap. 19, 4. addunt amicos plurimos, à paupere autem & hi, quos habet, separantur.

DAt de muysen, door seker heymelijck ingheven vande nature, den val vande huysen, daer sy in zijn, conne[illegible]ewaer werden, verhalen de schryvers eenen Melampum metter daet bevonden te hebben; want sieck te bedde liggende, en siende de muysen met groote hoopen verhuysen, wiert daer door beweecht mede pack ende sack te maken, ende van daer te vertrecken, ontgaende also den val, die hem anderssins, so't scheen, soude getroffen hebben. Watter van zy, des gedragen wy ons totte waerheyt, genoech sijnde dat wy by de ghelijckenisse vande muysen, die wanckelbare en vervallige huysen myden, afbeelden de vrientschappen van den ghemeenen hoop des werelts, de welck op hope van voordeel begonnen wesende, terstont als 't anders gaet, ghewoon zijn op te houwen. Goedt maeckt veel vrienden, seydt Salomon. Proverb. 19, vers. 4. Maer den armen wort van sijne vrienden verlaten. Doch de sulcke en zijn den naem van vrienden niet weerdich: want (ghelijck Seneca segt) hy doet de weerdicheyt van de vrientschap te kort, die de selve maer in voorspoet en ghebruyckt.

Wy en hebben niet inde werelt ghebracht, 't is openbaer dat wy dar niet en connen uytdraghen. 1 Timoth. 6, 7.

ALs 't lijf helt naer der aerd', en totten val ons huysen,
De Luys verlaet ons vleesch, ons wooninghe de Muysen:
Vint haer de Spin te zijn vast aen een swacke muer,
Sy stracx verhanght haer net aen 't huys van haer ghebuer.
Als ons de doot seydt op het huer-huys van dit leven,
Al wat ons eerst hinck aen, dat gaet ons dan begeven;
Daer leyt dan, siet! den mensch alleen bang' en bedroeft,
Des werelts troost vergaet, als 't hart meest troost behoeft,

Mortalibus morientes destituimur.

FIla ruinosis abrumpit aranea tignis,
Omnis ab exanimi corpore vermis abit.
Nos miseros! homini quidquid, dum vivit, adhæret,
Hoc hominem, simulac mors venit atra, fugit.
Cessat honos, abeunt, qui te coluere, sodales;
Cumque tuo finem funere munus habet:
Omnia morte ruunt: cum res opis indiga nostra est,
Hei mihi! tum vastus nil opis Orbis habet.

Comme il est sorty du ventre de sa mere il s'en retournera nud, s'en allant comme il est venu, & n'emportera rien de son travail, auquel il a employe ses mains. Eccles. 5, 15.

TOus les souris s'en vont, quand l'edifice tombe,
Les pous nous vont quiter, quand on nous met en tombe,
He! monde ton soulas s'envole, &n'est que vent;
Quant nous, plus que jamais, faut du soulagement.

DIstinguit amicos extremitas. Sæculi gaudia ac terrena fælicitas, eodẽ quo Medici modo, ægrum, quum extrema patitur, ac mediâ morte jam natat, deserunt; quum tamen majori, quàm unquam solatii subsidio, in isto temporis articulo, misero sit opus. Ecquid igitur futilibus istis adhæremus, aut inhæremus? ad Christum nobis perfugium sit, ille & cum dolor uret in lectulo, & cũ mors sæviet in agone, & cum putredo ingruet in sepulchro, & cum justitia Dei exercebitur in judicio, suis haud dubiè affuturus est. Exclamemus igitur confidenter cũ regio Vate, Ps. 73, 25. Te cum habeã, nil equidem moror cœlum, & terram; tametsi enim corpus ac animus deficiat mihi, ac liquescat; tu nihilominus semper solatium ac portio mea, mi Deus.

DEs menschen uyterste onderscheydt des selfs vrienden. Tijdelijcke vreuchden ende 't gheluck deses werelts handelen met ons, ghelijck de Medecijnen met de siecken doen, die de selve, alsse beginnen te zielbraecken, daer laten, ende gaen huns weechs: daer nochtans den armen mensche, in die ghestaltenisse, de meeste hulpe en troost van noode heeft. Het welcke also zijnde, wat gaet ons dan aen, om in dese nietighe dinghen so gantsch besichlijcken te worden? Laet ons tot den Heere Christum ons toevlucht nemen, en aen hem onsen tijt besteden: hy, en als de pijne ons treffen sal op ons bedde, en als de doodt over ons woeden sal in onse verscheydinge, en als de verrottinge ons overvallen sal in het graf, en als Godes gramschap opbrandẽ sal in het oordeel, hy (seggh' ick) sal de sijne over al, en t'aller stont, by wesen, ende de ghewisse handt bieden. Laet ons dan vrymoedelijck uytroepen met David in den Ps. 73, 25. Wanneer ick slechts u hebbe, so en vraghe ick niet nae hemel en aerde: wanneer my oock lijf en ziele versmachtede, so zijt ghy doch, God, alle tijt mijns herten troost, ende mijn deel.

AMOR ELEGANTIÆ PATER.



MORALE.

Claud.

Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum.

Senec.

Fortuna nimis quem fovet, ſtultum facit.

SACRVM.

2 Corinth. 5, 17.

SI quis ſit in Chriſto, nova ſit creatura, vetera tranſierunt, ecce! nova facta ſunt omnia.

Epheſ. 4, 22.

DEſpouillez le viil homme, quant à la converſation precedente, & ſoyez renouvellés en l' eſprit, reveſtus du nouvel homme.

Lieven

Lieven doet leven.

ICk lagh als doot in't graf, ick was als ſonder leven,
Eer my u Soon en Son, ô Venus, hadd' ghenaeckt:
Sijn vleughels gaf u Soon, u Son gaf my het leven;
Dies ben ick van een romp, een levent dier ghemaeckt.
Ick, die maer was een ſlouf, ben gheeſtich op-gheſtreken,
Ick, die in't duyſter lagh, vliegh ſtaegh ontrent het licht,
Ick, die croop, als een worm, hoe ben ick op-gheſteken?
Siet! wat al wonders doet een lodderlijck gheſicht.

Amor elegantiæ pater.

TRuncus iners æruca jacet, vivumque cadaver:
Vt tamen hanc Phœbi calfacit igne jubar,
Apparet niveæ mox papilionis imago,
Et cœli, volucris jam nova, carpit iter.
Barbarus excolitur, facies nitet altera rerum,
Vt gelidum flammis cor tepefecit Amor.
Ergo dioneæ pectus rude trade magiſtræ,
Et fieri ſi vis ingenioſus, ama.

Cœur ſans flame, Corps ſans Ame.

I'Eſtois un troncq n'ayant ny mouvement, ny vie,
Me voilà! tout gaillart, par les yeux de m'Amie.
Petit fils de Venus, ton feu m'a faict joly,
Iamais du vray amant le cœur n'eſt endormy.

Phœdrus apud Platon.

NEc ullus adeò ignavus eſt, quem amor [redacted] inflammet ad virtutem, divinumque reddat; ut par viro fortiſsimo evadat; nam quod Homerus vim furoremque à Deo quibuſdam heroibus inſpiratum, ait, hoc amor amantibus efficit.

Philip. Beroal.

VEnuſtè Plautinus ſenex Amorem Deum mundiciantem appellat; eumque nitidis coloribus ait antecellere. Da mihi hominem incultum, ab amore cultiſsimus efficietur; da ruſticanum, ab amore fiet ingenioſus: denique ſegnities omnis, ſomnus lethargicus, marcor ſquallor, incuria, ex amoris contubernio eliminatur,

Memini me legere lepidam deſcriptionem amantis Dominæ ſuæ propinquantis, quam ex Gallico quodam Auctore hic adſcribere viſum.

CEluy, dit-il, qui voit de loing venir celle qu'il ayme, il redreſſe le collet de ſa chemiſe, agence le bonnet ſur la teſte, retrouſſe ſes mouſtaches. redreſſe ſon manteau ſur les eſpaules, ſe leve ſur la pointe de ſes pieds, monſtre [redacted] viſage joyeux, & ſemble qu'il ſe renouvelle du tout, pour ſe rendre agreable aux yeux de ſa Dame.

Komt niet tot yet, 't is elcx verdriet.

SOo haest de Risp heeft afgheleydt haer swarte vellen,
Vlieght door gheheel het huys, en gaet de menschen quellen,
Komt ongenoot te gast, en om de lichten swerft,
Gaet nestelen in't bont, en menich kleet bederft.
Als eenich slecht ghesel tot eeren wert verheven,
Stracx steect hy't hooft om hoogh: elck dient voor hem te beven,
En denckt niet wie hy was; maer steyghert inde lucht,
En die van kleyn wert groot, maeckt sich te seer geducht.

Stultitiam patiuntur opes.

QVæ nigris æruca diu fuit obsita pannis,
Ecce! novæ formam papilionis habet:
Qui prandebat olus vili modò vermis in horto,
Atria nunc regum per laqueata volat;
Infestatque dapes, funaliaque ipsa lacessit,
Inque togis procerum sordida blatta cubat.
Ex humili fortuna jocans quem tollit in altum;
Omnibus elata fronte molestus abit.

Il n'est orgueil, que de pauvre enrichy.

CE papillon estant n'a guere un ver de terre
Aux vestemens royaux se maintenant enserre.
Iamais ne trouverez un si facheux humeur,
Que d'un petit galant monté en grand honneur.

DE Bucephalo Alexandri Magni equo memoriæ proditum est, tum, cum nudus esset, equisonem, nihil reluctando, admittere solitum; regiis verò phalaris ornatum, neminem, nisi Regem ipsum, ferre voluisse, in reliquos sæviisse. eodem modo plurimos hominum affici, prudentiores notant. Plerumque videas fœlicitatis ac moderationis dividuum contubernium esse, ait Valer. Difficilius est reperire virum, qui bona pulchrè ferat, quàm qui mala: illa enim luxuriam & impotentiam multis, hæc verò moderationem adferunt, ait Xenophon. pauci, qui multum vini ferant, pauciores, qui dulci fortuna ebrii, non labantur. Magnæ fœlicitatis est, inquit Curtius, à fœlicitate non vinci. Da mihi circumspectum virum, tamen inter multa obsequia fortunæ, non satis cauta mortalitas. Novi ego duos, quorum alter mendicum in famulum, alter ancillam in uxorem sibi assumpserat, ut memoria scilicet beneficii magis obsequentes experiretur: falsus est. Ille, quod proprium mendicorum est, ventre curato, nihil curabat; illa, protinus fit fœtâ truculentior ursâ, at miser ille dum

Ancillam voluit ducere, duxit heram.

EEn landt (seyt Salomon Prov. 30, 21.) wert driederley onrustich, ende het vierde en can't niet verdraghen: een knceht wanneer hy Coninck wert, een Sot wanneer hy broodts te sat wert, &c. Een boose vrouwe wanneer die ten Echte ghenomen wert, een dienstmaecht wanneer die haer vrouwen erfghenaem wert. Men schrijft van Bucephalo, het Peert van Alexander de Groote, dat het, als't slecht en ongheciert uyt den stal quam, de stalknechten toeliet op hem te climmen: maer als het selve met het Conincxlijck cieraet kostelijck omhanghen was, en mochter niemant ontrent comen, als den Coninck selfs. Dusdanich is den aert by naest van alle menschen: arm zijnde, zijn sy kleyn in haer oogen, maer soo haest sy wat beter vermoghen, werden sy als onverdraechelijck, ende sy willen haer slechte vrienden niet kennen. Ick hebbe wel eer twee luyden ghekent, den eenen nam eenen Bedelaer van de strate, ende stelde hem over sijn saken: den anderen troude sijn Meyssen, beyde om gewilligen ende nederigen dienst van hun te trecken. Wat wasset? den Bedelaer synen buyck besorcht hebbende, liet voorts fiolen sorgen, ende so haest hem de kruymen begosten te steken, speelde dapperlijck de beest. Het Meyssen des nachts de vrouwe zijnde, en wilde voor al des daeghs het jonghwijf niet wesen: sy steldet so aen, dat den goeden man sijn hooft kloude.

Soo yemandt brengt een Sloir ter eer,
Sy speelt de Iuffvrou al te seer.

Soo qualijck connen gheluck en maticheydt te samen woonen.

Siet!

Siet! ick maecket al nieu. Openb. 21, 5.

EEn romp, gheen dier ghelijck, een maeckſel ſonder weſen,
Is aen het hoogh ghebou des hemels nu gereſen,
Met vleugels wit verciert, en ſiet van boven of,
Hoe dat den aertſchen menſch hier leyt en wroet in 't ſtof.
Siet wat verandering! die Chriſti naem wil draghen,
Moet ſijn verdorven aert gheheel en al verjagen,
En werden ſoo vernieut, herſchapen, en herbout,
Dat hy van d' eerſte romp of ramp gantſch niet en hout.

Ecce! nova omnia.

TRuncus iners Æruca fuit, nunc alba volucris
Ambroſium cœli carpere gaudet iter:
Antea vermis erat, mutatio quanta, videtis;
Corporis antiqui portio nulla manet.
Veſtis, opes, habitus, convivia, fœdera, mores,
Lingua, ſodalitium, gaudia, luctus, Amor;
Omnia ſunt mutanda viris, quibus entheus ardor,
Terrenæ decet hos fæcis habere nihil.

Soyez nouvelle creature. 2 Cor. 5.

CE papillon n'avoit jadis fa-
çon de beſte,
Mais monſtre maintenant des
aiſles, pieds, & teſte,
Comme animal formé, dreſ-
ſant ſon vol en haut.
Te changer, ô Chreſtien, de
tout en tout il faut.

VIri pii, dum hominis Chriſtiani excellentiam deſcribunt, non hominem tantum à beſtia differre aſſerunt, quantum homo ſpiritualis à carnali. Id ſi verum eſt, quid mirum ſi Scriptura, & ejusdem Adminiſtri indies tantopere nos admoneant, ut hominem iſtum veterem, totum & integrum, cum omnibus attributis, ac qualitatibus exuamus? Projicite à vobis omnes prævaricationes veſtras (inquit Ezech. cap. 18, 33.) & facite vobis cor novum & ſpiritum novum. Serpentes, cum ſenectutem exuunt, cutem integram deglubere, memoriæ proditum eſt, adeo ut exuvias viator conſpiciens, integrum ſeſe ſerpentem videre exiſtimet; idem ſanè in noſtri renovatione exigit Deus. Difficile ac durum id eſſe, quis non fateatur? At ſanè regnum cœlorum vim patitur (ait Salvator) & violenti rapiunt iſtud. Tria tantummodo veſtimentorũ genera ſunt piis, aut in veſte nigra iis lugendum, aut in rubra perſecutio toleranda, aut in nivea triumphus agendus. Nihil referre putemus, cujus coloris ſint veſtes, quas hic gerimus, dummodo tandẽ veſte nivea conſpicui, in æternũ cũ Chriſto gaudeamus, Annue Summe Deus.

EEnighe Godſalige mannen, beſchryvende de ſonderlinge uytnementheyt van een recht Chriſten, verklaren datter niet ſoo grooten onderſcheyt en is tuſſchen een beeſt ende een menſche, alſſer is tuſſchen onſen verdorven aert, en een recht Chriſtelijck ende vernieut gemoet. Het welcke alſoo zijnde, ſoo en iſſet niet te verwonderen dat wy dagelijcx ſoo ernſtelijck werden aenghemaent, door de ghene die ons Godes woordt uytdeelen, om dien ouden menſche, met ſijnen gheheelen aert en eygenſchappen, gantſch en al te verleggen. Doet van u alle overtredinghe (ſeydt den Propheet Ezechiel cap. 18, 33.) daer ghy mede overtreden hebt, maeckt u een nieu herte, ende eenen nieuwen gheeſt. Men houdt dat de Slangen, nu verout zijnde, haer huyt gheheel ende al uyttrecken, in voeghen dat een reyſende man het verworpen vel in ſijnen wech ſiende liggen, niet beter en weet, of hy en ſiet een gheheele Slanghe. In ghelijcker voeghen diende onſe oude huyt gantſch ende al afghestroopt, ende de vernieuwinghe in al ons doen en laten ingevoert te zijn. Dat het ſelve gantſch beſwaerlijck is, weten wy alle: maer het rijcke der hemelen wert inghenomen by de gheweldige. 't Is met de ware Chriſtgeloovige alſo geſtelt, datſe ofte rouwe moeten dragen, in een ſwart kleet: ofte vervolginghe lijden in een root kleet: ofte verheerlijckt ſtaen in een wit kleet. Wat leydter aen hoedanich ons kleet hier zy, als ons maer hier naermals mach ghewerden die witte kleedinghe, duerende inder eeuwicheyt? Daer toe ons helpe den eeuwigen ende eenigen Godt, door ſijnen lieven Sone Ieſum Chriſtum in eeuwicheyt gepreſen, Amen.

Op 't selve Beelt, een anderen Sin.

Die onder der aerden ligghen en slapen, sullen opwaken. Dan. 12, 2.

ALs ons beschynen sal dien grooten dagh des Heeren,
Den boosen vol van straf, den goeden vol van eeren,
Den vromen, die nu leydt in't graf doodt uytgestreckt,
Sal van sijn diepen slaep dan werden opgeweckt;
Hy die maer was een worm in dit ellendich leven,
Sal werden van der aerd' ten hemel opgheheven,
Een wit kleet sonder vleck hem die daer henen lagh,
Sal werden aenghedaen. Wel koomt ghewenschten dagh.

Æternitas.

CVm suprema dies rutilo grassabitur igni,
Perque solum sparget fulmina, perque salum;
Protinus erumpet gelido pia turba sepulchro,
Et tolletur humo, quod modò vermis erat:
Hic, cui squallor iners, cui pallor in ore sedebat,
Veste micans niveâ conspiciendus erit.
Alma dies optanda bonis, metuenda profanis,
O ades, & parvum suscipe Christe gregem.

Dans ma chair je verray mon Dieu. Iob 19, 25.

BIen que je sois enclos en ceste sepulture,
Vn jour m'esveillera; car ceste mort ne dure:
Vn jour m'eslevera en haut de ces bas lieux,
Des aisles me donnant, pour m'envoler aux cieux.

ÆTERNVS NON ERIT SOPOR.

Iohan. 5, 28.

NOlite mirari hoc, quia venit hora, in quâ omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, qui autem mala, in resurrectionem judicii.

August. in Sach.

REsurgent Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate, sine ulla corruptione, in quibus quanta facilitas, quanta fœlicitas erit!

Schonæus ex D. Hieronymo.

SEu vigilo intentus studiis, seu dormio; semper
Iudicis æterni nostras tuba personat aures.

Cupido wech-geloopen, ende verloren.

Meest uyt Moschi *Grieckſche Ghedichten.*

DE Soon van Venus, 't ſlim ghedrocht,
Was laetſt-mael op de loop gherocht:
Hy was ghegaen, men wiſt niet waer,
Sijn Moeder was in groot ghevaer:
Maer offe droeve was, off gram,
Den Lecker niet weerom en quam.
Dies dede ſy den kleynen Guyt,
Door 't heele landt dus roepen uyt.

Indiender yemandt is, goe lien,
Die Venus ſoon hier heeft gheſien,
Den vinder ſal ſtracx zijn gheloont,
Soo haeſt als hy hem heeft ghetoont,
Een kus ſal hy ontfaen terſtont
Van Venus lieffelijcken mont:
Maer die hem ſiet, en met een vat,
Dies loon ſal meerder zijn dan dat.
Doch, op dat ghy hem kennen ſoudt,
Dit is ſijn weſen, dat onthoudt.

Hy is een kleyn, maer welich, dier;
Sijn verwe treckt ſoo wat op't vier,
Sijn ooghen glimmen, als een keers,
Daer mede lonckt hy over dweers:
Van buyten bly, binn' iſt verdriet,
Hy ſpreeckt wel ſchoon, maer meentet niet.
Is ſacht van huyt, van harten fel,
Al lacht hy ſoet, 'twert katte-ſpel.
Sijn gheeſt is vol bedrochs geplant,
Van liegen heeft hy goet verſtant,
Hy jockt wel ſoet'lijck, ſo het ſchijnt,
Maer al op't leſt met druck verdwijnt.
Al koomt hy tot u naeckt en bloot,
Hy draecht vergift in ſijnen ſchoot,
Al ſchijnt ſijn ſchicht te zyn vergult,
Sy ſnyt als ſtael: ſijn haer dat krult,
En elck die dit gheſpuys aenveert,
Die krijght oock krullen in ſyn ſteert.
Het draegt twee vleugels als eē ſwaen,
En nimmermeer kant ſtille ſtaen,
Het flickert hier, eñ dan weer daer,
En koppelt menich drollich paer.
Een koker vol van pijlen hangt
Op ſynen rug', daer uyt hy langt
Veel ſchichtē van verſcheydē kracht,
Daer mede maeckt hy ſich gheacht:
Een yeder ſchier hy ſteeckt of ſchiet,
Ia ſpaert ſijn eygen moeder niet,
En maecktet dickwils wel ſoo bont,
Dat hy ſyn eygen hart doorwont.

Vint ghy dan ergens ſulcken ſlach,
So brengt hem haeſtich voor dē dach:
Wil hy niet gaen, ſoo ſlater op,
Al iſſet kleyn, 't is hart van kop;
En ſchoon het ſchreyt, ſulcx niet en acht,
Voor al ſiet toe wanneer hy lacht,
En als hy u een kuſjen biet,
Dan wacht u meeſt, en van hem vliet,
Sijn mont daer hy me kuſſen ſou,
Is vol vergifts, en vol berou.
Soo hy u noemt ſyn neef, of nicht,
En ſeyt, ick ſchenck u deſe ſchicht,
Ick ſie toch wel, ghy zijt mijn vrient,
Ghy hebt dit, en noch meer, verdient:
Van hem yet wes te nemen ſchroomt,
't Is al bedrogh dat van hem koomt,
Syn gavē zyn geen vrientſchaps pant,
Maer om te branden hart en hant.

HARDERS-LIET.

PHyllis met haer met-ghesellen,
Was ghekomen hier int lant,
Daerse niet veel schorr' en vant:
Sy quam van de Vlaemsche stellen,
Daermẽ daeglijcx damt en dijckt,
Daermen roept, Schaep-herders (wijkct:
Daermen water maeckt tot landen,
Daer den ploeg weer haelt sijn haer
Dat hy hadd' ghelaten daer:
Daermẽ d'aerd' met menschẽ handẽ,
(Ist *Neptunus* leet of spijt)
Van des zee's gewelt bevrijt.

Phyllis hadd' haer vee gedreven
Tusschen *Armuy* en der *Veer*,
Daer sloeg sy haer eerst-mael neer,
Thyrsis, hare ziel en leven,
Was by *Domburgh* neer gestelt
In dat dorre zandich velt.

Phyllis vroegh op in den morghen,
Als de son noch niet te straf
Eerst den dauw' ginck licken af,
Quamen voor haer oude sorghen;
Sy viel in een diep ghepeys,
En dacht op haer Zeeusche reys.

Niet dat *Zeelant* haer mishaeghde,
Zeelant dacht haer vol ghenucht,
Wt wat ander quam haer sucht:
't Meeste was, dat sy beklaechde,
Dat sy Thirsim niet en sagh,
Die by haer te weyden plagh.

Sy dreef op het gors haer schapen,
Van *Armuyden* niet seer wijt,
Datmen hiet ten *Halven-crijt*,
Daer began haer druck t' ontslapen,
Dies sy wat ter zijden af
Haer tot klaghen dus begaf.

Siltich Schor ten *Halven-crijte*,
Tot u doe ick dit beklagh;
Zouter wort ghy dagh aen dagh:
Ick en kan't de zee niet wijte,
Want 't en is niet van de vloet,
't Komt van mijn bedruct gemoet.

G'lijck de melck, int eerst van meye,
Wt een vollen elder spuyt,
Of den dauw' druipt van het kruyt,
Soo mijn tranen, als ick schreye
Om u, *Thyrsi* fraeye knecht,
Rollen heen tot op de weght.

Dies wert bitter-zout het schorre,
Want de zilte van de zee
Is noch wel gewilt van 't vee.
Maer of ick schoon drijv' of porre,
Dat besproeyt is van mijn traen,
Daer en lickt geen schaepken aen.

Hoe gheluckich waert ghy rammen,
Doen als Thyrsis by ons was,
En by my lagh in het gras?
Als hy springen ded' de lammen,
Door het spelen op een riet,
Door het singhen van een liet.

Met ghesangh ginck hy verhalen
Al de vrysters van het wout,
Al haer vryen, al haer kout:
Maer altijt (ten mocht niet falen)
Phyllis was des liets besluyt,
't Quam altijt op Phyllis uyt.

Als wy in dit eylant quamen,
Doen was ons dit gors te kleen;
Och! doe moestet zijn ghescheen:
Dies wy elck ons kudde namen,
Thyrsis was geheel t'onvre,
Thyrsis wist niet wat hy dee.

Doen-

Doenter nu ginck op een ſcheyden,
Wat een druck viel over my!
Thyrſis trock my wat ter zy,
Daer ſtont hy en ick en ſchreyden,
Thyrſis niet een woort en ſprack,
't Scheen dat Thyrſi 't harte brack.

Maer, och-arm, ten langhen leſten
Gaf hy my ſijn koude hant,
Dit 's (ſeyd' hy) mijn liefdes pant;
Phylli neemt het doch ten beſten,
Dat ick niet meer ſpreken kan,
't Schijnt dat ick nu ben geen man.

Mits heeft my een rinck ghegeven,
Met gheſchrey en ſuchten ſwaer,
Net gevlochten van peertſ-haer,
Daer ſtont *Thyrſis* op geſchreven,
En daer was een hart ghemaeckt,
Met een pijl, wel diep, gheraeckt.

Maer my docht dẽ geeſt t'ontſincken,
Als hy ſeyde, nu vaert wel,
Phylli, peyſt om mijn ghequel:
Ick ſal weder om u dincken.
Aen mijn hant een pers hy gaf,
Daer en moght gheen kuſjen af.

Thyrſi, ghy zijt nu vertrocken
Wel een maent dry ofte vier,
En ghy koomt niet eens tot hier,
Zijn u ſchapen, zijn u bocken,
Zijn u koeyen al u vreucht,
Datjer niet eens af en meught?

't Is gheen bleeten van u ſchapen,
't Is gheen loeyen van u koen,
't Zijn al and're diet my doen,
And're zijnt die u begapen:
't Is die dertel Amaril
Daer je me zijt op den dril.

Denckj' hoe ick dit koom te weten?
Lieve, peyſt dat een die mint
Dit, en noch al meer, verſint:
Al ben ick wat verr' gheſeten,
Domburghs leſte peerde-mart
Wees my aen mijn bitter ſmart.

Weſend' inde mart ghekomen
Dwalend', ick en weet niet waer,
Vraechd' ick naer dy, hier en daer;
Niemant, 't ſcheen, had' dy vernomen:
Mits ſoo ſach ick *Snel* u hondt,
Daer hy voor een deure ſtondt.

Snel quam my geloopen teghen,
Snel die quiſpelde ſijn ſteert,
Snel die ſpranck ſteeds vander eert:
Maer, als ick omkeeck ter deghen,
Doen waſt dat ick Thyrſim ſach,
Daer hy in een venſter lach.

Hy was daer vry niet alleene;
Vlogghe meyſjens, twee off dry,
Sweeſden hem ontrent ſijn ſy:
Onder and're waſſer eene,
Opgeſet (hoe-wel niet moy)
Soo wat na den ſteetſchen toy.

Dat moet Amaryllis weſen,
Dacht ick, en het was oock waer;
Want Pol Faes, die ſoete vaer,
Hadſe my wel eer ghepreſen,
Datſe was ſoo hups en knap
In het ſetten van haer kap.

Thyrſis hadd' ſoo veel te quicken
Met ſijn Lief, het was een ſchant,
Dan kuſt' hy haer kleet, haer hant,
Wonder waſſer te beſchicken,
Elcken kus dee my ſoo wee,
Als den hagel 't jonghe vee.

Hy was ſoo verblint int mallen,
Dat hy my niet eens en ſagh;
Mits quam Faes uyt ſijn gelagh,
Komt laet ons hier med' in vallen,
Seyde Faes, en track my in,
Doch het was wel na mijn ſin.

Men ginck daer een dans int ronde,
Onder eenen rooſen krans,
Thyrſis was niet aen den dans,
Maer hy ſtont vaſt mont aen monde
Met de dertel Amaril,
Die't (ſoo t'ſcheẽ) wel was haer wil.

Pan, met al u Boſch-geſellen;
Als ick ſagh dit ſot gelaet,
'k Wiſt mijn leven gheenen raet,
'k Wiſt niet hoe mijn aenſicht ſtellen,
'tScheen,ick ginck als in mijn doot,
'k Wiert nu bleyck,dan weder root.

Als nu 't volck ſick ginck verſtroyen,
Doen waſt eerſt dat hy my ſagh,
Phylli, ſeyd' hy, goeden dagh,
En began te flicke-floyen,
Maer ſijn groete quam ſoo blau,
Dat ſijn antwoort was een grau.

Thyrſis acht' het niet een mijte,
Sagh oock naer my niet meer om:
Maer kreeg daer een fleuyt en bom,
En hief op, als my te ſpijte,
Een nieu deuntje van de min,
Dat hem doen lagh in de ſin.

Amarillis was verſtorven,
Soo het ſcheen,in ſijnen mont,
Sijn geſicht ſtaegh op haer ſtont:
Och! nu ben ick doch bedorven,
Dacht ick, nu ben icker of,
Mits ſoo droop ick naer den hof.

Hoe kont ghy dit in u vinden
Dat ghy Phyllis dus vergeet,
Dat ghy Phyllis dus vertreet,
Thyrſi? lichter dan de winden,
Lichter dan een dorre blat,
Dat de wint van onder vat.

Is dan nu al u begeeren
Tot dit jonge geyle dier?
Tot dit nieu ontſteken vier?
Hebb' ick dy niet hooren ſweeren,
Doenje noch in Vlaend'ren waert,
By Pans krommen geyten baert;

Datje noyt en ſout verkieſen
Een ſoo af-gherichten meyt,
Die ontrent de ſteden weyt,
Datje liever ſout verlieſen
Heel de kudd' op een ghety,
Dan te leven ſonder my?

Denckt doch nu eens op de reden,
Waerom datje ſulcx doen ſwoert,
't Was om dat het volck ſoo loert
Op dees meyſjens die by ſteden,
Niet beſloten vander zee,
Weyden het ghewolde vee.

Iſt niet *Domburgh*,daer het meeſte
Volck, van al dees dertel ſteen,
Heel de ſomer koomt ghereen?
't Is daer kermis, 't is daer feeſte,
Soo langh' als het waghen-rat,
Niet te diep en ſnijt in't nat.

Aen dees duynen, in dees weyen,
Is u Amaril gebroet,
En van joncx aen op-gevoet;
Daerom kanſe ſoo wel vleyen,
Dit, en meer heeft ſy geleert,
Van het volck dat daer verkeert.

Sy is vol van ſteetſche treken:
  Op een ſteets drilt haren ganck,
  Op een ſteets draeyt haren ſanck,
Op een ſteets, ſiet! kanſe ſpreken,
  Op een ſteets ſy pronckt, en ſwijgt,
  Op een ſteets ſy lonckt, en nijgt.

Maer wat ſchool-gelt moetmen tellẽ,
  Meynje, voor dees moye leer?
  Nu wat kuſjens, dan wat meer,
Al na 't luſt die fraey geſellen.
  Die met ſteetſche jongmans praet,
  Steeds yet van ſijn veeren laet.

Ick ben op 't ſchorr' opgetogen,
  Daer ſat ick alleen en keeck,
  Op een ſlou, of op een kreeck:
Noyt en waſſer maeght bedroghen,
  Op een buyte-gors, of ſtel,
  Daer noyt quam een ſteets-gheſel.

Daer de boomgaerts luſtich bloeyen,
  Derwaerts de ſpeel-wagen rien,
  Derwaerts loopen al de lien;
Daer de linden veylich groeyen,
  Daer dat ſoete mulle lant
  Rontſom ſtaet vol els geplant.

't Is te *Domburgh* in de duynen,
  Daermen wentelt in het zant;
  Daer ſoo menich dertel quant,
Achter haghen, achter thuynen,
  Doet, dat ick niet ſegghen derff,
  Dickwils op eens anders kerff.

Amaryllis, ſoo ick hoore,
  Heeft al dickwils me ghereen
  Met de Iuffers van de ſteen:
Sy ſeyt, ick en ben gheen ſloore,
  Ick en ben voor Claes noch Pier,
  Ick en was noyt 'tmellick-dier.

Sy heeft ſchotels, koppen, teylen,
  Van dat vremde blauwe goet,
  Daerſ' haer ſoete room in doet:
Dat zijn teyckens, dat zijn peylen,
  Datſ' al ander kennis hout,
  Als met herders van het wout.

Dunckt u dit te zijn klaer ſchapen?
  Mach dit al beſtaen met eer?
  Ick en loovet nimmermeer:
Vryſters die na giften gapen,
  Meyſjens die na gaven ſtaen,
  Spelen op een gladde baen.

Thyrſi wy zijn beyde Zeeuwen,
  (Al was Vlaend'ren ons vertreck
  'tWas noch onder 't Zeeuſche reck)
Laet dien ſlimmen hoop al ſchreuwẽ,
  Wy zijn rondt, en daer toe goet,
  Dats van oudts een Zeeus gemoet.

Laet ons in die rontheyt blijven,
  Rontheyt dient wel totte min,
  Beter als dien ſlimmen ſin,
Laet ons t'ſaem' ons ſchaepkens drij-
  In u Ionckheyt waerje mijn, (ven,
  Waerom ſoujet nu niet zijn?

INLEYDINGHE
tot de Leere der Seden.

Aen alle Roock-eters, Tabackblasers, Liefhebbers der ydelheyt.

WAt suychdy 't lijf vol roockx ? en vult u maech met dampen ?
Wat eetj' aen lucht en wint, en ydelheyt vol rampen ?
Aen spijs die niet en voet ? aen kost die tranen kost ?
En die, van daer sy quam, haest weder wert gelost.
Wegh wasem sonder lijf, wegh hopen, vreesen, wanen,
Wegh vreught, vol onghenucht, daer hoest, en quijl, en tranen,
En suyselingh van breyn het spel ten lesten ent.
Ké, vrient tot vaster spijs u hart voortaen ghewent.

Desinit in lachrimas.

QVid fumos, malesane, voras, fluidumque vaporem ?
Quid placet, è misero qui redit ore, cibus ?
Hoc, quod amas, dolor est ; aut empta dolore voluptas,
Testis erit, lachrimis quæ tibi mala fluit :
Testis erit tremuli vertigo molesta cerebri,
Quæque agitat calidum tussis anhela jecur.
Ergo mali fugiens deliramenta vaporis,
Pasce magis solido corpus inane cibo.

Au Iouvenceau mange-fumée, C'est à dire, *Amateur de vanitez.*

QVe fais tu, malheureux, ton corps, ton cœur est vuide,
Que manges tu brouillarts ? viande plus solide
Te duira bien mieux ; mets vanitez dehors,
Et prens, ce qui te peut nourrir & cœur, & corps.

't Beelt hier op passende, is den Tabackblaser.
Siet hier voren het twaelfde Sinne-beelt.

KINDER-

KINDER-SPEL GHEDVYT TOT SINNE-BEELDEN, ENDE *LEERE DER ZEDEN.*

PLerique cum ſtultis malè dicunt, ipſi ſibi convitium faciunt. Sen.
Si quis fatuo delectari ſe velit; non eſt ipſi longè quærendus, ſe rideat. Ex eod.

ALs ghy aenſiet dit Kinderſpel,
Ghy lachter om, en doet ſeer wel;
Maer, lieve vrient, en merckje niet
Dat ghy u ſelfs hier med' inſiet?
En datje buyten u ghedacht,
V eyghen dwaesheyt med' belacht?

AVriculas aſini quis non habet?
Nullum ingenium magnum ſine mixturâ dementiæ fuit. Sen. ex Ariſtot.

Gall. Prov.
NVl n'eſt ſi ſage,
Qui parfois ne rage.

Al ſchijntet ſpel, het is een beelt
Van al datm' in de werelt ſpeelt;
Al 's menſchen woelen, en gherel
Is jock, is geck, is kinder-ſpel.
Niet een hier opter aerd' en leeft,
Die niet ſijn kindtſche grepen heeft:
Wie kenter doch ſoo wyſen man,
Die niet gekoot heeft, nu of dan?
Nu laet uw' ooghen omme gaen,
V kinderſpel ſal oock hier ſtaen:
En om te grijpen recht den ſin,
Wel aen, ick wil u leyden in.

OMnes videmur nobis ſaperdæ. Varr.
STercus cuique ſuum bene olet.

't Kindt dat daer op een ſtockjen ſit,
Hout, ſo het meynt, 't peert by 't ghebit.
Veel meynen, door haer hooghen moet,
Sy rijden; en gaen maer te voet.

QVicquid in altum Fortuna tulit,
Ruitura levat.
Sen. Agam.

Den jonghen, die daer bobbels blaeſt,
Let eens, hoe ſeer hy ſtaet verbaeſt,
Om dat ſijn ſpel comt tot een val,
Als 't weſen ſoud' op 't beſt van al.

Fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur. Len.

Den bobbel, als die meest opswelt,
Berst dan, en valt als quijl op't velt:
Die haest'lijck klimt tot grooten staet,
Op't hooghst' hy dickwils t' ondergaet.

Pro Superi quantum mortalia pectora cæcæ Noctis habent!
Os homini sublime dedit. Ovid.

Die daer hun voeten steken op,
En staen op d' aerde metten kop,
Zijn wy, die van ons sin berooft,
In d'aerde wroeten met het hooft;
En geven aen het hoochste goet,
Schier niet, als 't hol van onsen voet.

Avarus, nisi cum moritur, nihil recte facit. Sen.

In nullum avarus bonus est, in se pessimus. Idem.

Het Koten-spel seyt oock al wat,
Indien-men 't naer behooren vat.
De Koot aen niemant vreught en gheeft,
Soo langhe-tijdt den Osse leeft;
Maer als den Os sijn leven laet,
Dan wert de Koot' een spel op straet.
Een karich mensch bewaert sijn goet,
Soo, dat het niemandt goedt en doet,
't Leyt als begraven in sijn schoot,
Maer 't gaeter anders naer sijn doot;
Want dat den spaerder groef in d' eert,
Dat wordt dan ruyterlijck verteert.

Optat ephippia bos. Horat.

De kinders die op stilten gaen,
Dees zijn de menschen vol van waen,
Die gheerne thoonden hoogher schijn
Als zy wel inder waerheyt zijn.

Cui cum paupertate benè convenit, dives est. Sen.

Animus æquus optimum ærumnæ condimentum. Plaut.

Den huysraedt van dit poppe-goedt,
Verheucht der meyskens sacht ghemoet,
Al is het best maer loot of eerd',
Sy achten 't al van grooter weerd';
Smaeckt u een Duyf als een Patrijs,
Eet ghy de grut so lief als rijs,
Streckt u een Eendt voor een Kapoen,
Wat hebdy met veel goedts te doen?

Al is't

Erit hic rerum in se remeantium orbis, quamdiu erit ipse orbis: Omnia abeunt in nascendi pereundique gyrum. Lipſ.

Al is't gheringh', 't gunt datmen heeft,
Die ſich vernoeght, in vreughde leeft.

Als't Knechjen met den knicker ſchiet,
Die liep, die blijft; die ſtont, die vliet;
Als eenich Prince, landt, of ſtadt,
Sijn tijdt van wel-ſtant heeft gehadt,
Een ander komter ſtooten aen,
En ſiet! dan iſter mee ghedaen.
Dat ſtont, verdwijnt uyt ons gheſicht,
En werdt als uyt het ſpel ghelicht:
Aldus gaet alle dinck in't ront,
Het rijſt, dat lach; het valt, dat ſtont.

Cupiditas accipiendorum, in homine ambitioſo, *oblivionem facit acceptorum.* Sen.

Let op de vliegher van papier,
Ghereſen tot den Hemel ſchier,
Die, ſoo den jonghen loſt de koordt,
Noch gaet gheduerich voort en voort.
Een die met eer-ſucht is beſmet,
Hoe hoogh dat hy oock werdt gheſet,
Hy wil noch altijt verder gaen,
Sijn hert wert noyt ghenoegh ghedaen;
Het windrich hooft klimt, draeyt, en went,
Tot dattet, 'k weet niet waer, belent.

Nam in metu eſſe hunc, illi eſt utile. Terent.

Adverſa corporis, remedia ſunt animæ.

Den top draeyt omme knap en vlugg',
Soo lang' de ſweep kleeft aen zijn rugg',
Maer nauw'en laet den gheeſſel of,
Hy leyt, ghelijck een block, in't ſtof;
Wy hebben Godt als by den voet,
Soo lang' wy zijn in tegenſpoet,
Maer als de roed' is vanden eers,
Dan hout de duyvel weer de keers.

Serviat æternum, qui parvo neſciat uti. Horat.

Al is de Muſch los vanden bant,
Sy keert weer nae de Iongens hant,
En dit al om een weynich aes;
Veel menſchen zijn ſoo dom en dwaes,

Dats'

Dats' om een ſchotel moes of kruyt,
Haer vryheyt geven als ten buyt.

IN tempore ad eam veni, quod rerum omnium eſt primum. Terent.

Het koorde ſpringen leert den vont,
Om wel te vatten tijdt en ſtont,
Soo ghy kondt ſpringhen op de maet,
Niet al te vroegh, niet al te laet,
Niet al te traegh, niet al te ſnel,
Soo zydy meeſter van het ſpel.

TEmporibus medicina valet. Ovid.

TEmpora ſic fugiunt pariter, pariterque ſequuntur,
Et nova ſunt ſemper : nam quod fuit antè, relictum eſt :
Fitque, quod haud fuerat, momentaque cuncta novantur. Ovid.

Het kindt dat mettet hoepken ſpeelt,
Verthoont als van den tijdt een beelt;
Den hoep loopt om, door nat en drooch,
Dat onder was, dat rijſt om hooch,
Dat boven was, valt weer beneen,
Soo gaen de ſnelle jaren heen.
Wanneer de Winter is gheent,
Dan komt ons aen de ſoete Lent,
Den Somer volcht, en dan den Herfſt,
Tot dat den menſch ten leſten ſterfſt.
Maer of den hoep ſchijnt wel te gaen,
Den Ionghen houdt niet op van ſlaen.
Hoe wel den tijdt ons heeft gheſet,
Noch wilmen op een ander bedt.

NEmo facilè cum fortunæ ſuæ conditione concordat, ineſt enim ſingulis, quod inexpertus exhorreat. Boet.

Wanneer ghy ſiet de jeucht, die daer
Den eenen voor, den and'ren naer,
By beurten op de bane glijt,
Dat is te ſegghen, *elck ſijn tijt*;
Den eenen komt, den and'ren gaet,
Den eenen valt, den and'ren ſtaet,
Den eenen daelt, den and'ren klimt,
Als dees verbetert, dien verſlimt.

TV ſurge, tu cade; tu impera, tu ſervi; tu occultare, tu emerge. Longævum aliquid in hac machinâ, nihil æternum. Lipſ.

Den Ionghen die daer ſpelen gaet,
En houdt een Musken by een draet,
Wanneer de Muſch te hooghe ſchiet,
Roept over-luyt, hey! hoogher niet.

ET pace & bello cunctis ſtat terminus ævi. Sil.

CErto veniunt Ordine Parcæ,

Kinder spel ghedüydet tot Sinne-beelden ende Leere der Seden.

EX NVGIS SERIA.



Nulli jusso
Cessare licet,
Nulli scriptum
Proferre diem.
Sen. Herc. Furent.

En schoon de Musch haer stelt ter weer,
Hy rucktse met den draet ter neer.
Wat wilmen vlieghen verr'en hooch,
'tIs dwaes en ydel ons ghepooch,
Al staet ons open zee en velt,
Een yder is sijn pael ghestelt,
En als ons lijntjen is ten end,
Dan is't om niet al watmen rent.

Nu 't is ghenoech, dies ick besluyt,
Treckt, Leser, selfs wat goedts hier uyt,
Soo sal niet al verloren gaen
Den tijt, die ghy hier hebt ghestaen.
Dan 't dunckt misschien u al te slecht,
Door kinders te zijn onder-recht;
Neen, neemt gheen dinghen soo verkeert,
Wt zotheyt men wel wijsheyt leert.
De Kinder-spelen zijn wel eer,
By wyse lien ghebruyckt tot leer,
En Christus selfs heeft die niet wel,*
In ernst ghebruyckt het kinderspel.

J'Oy journellement dire à des sots des mots non sots. Montagn.

Pittacus Mytilenus, ex græciæ Sapientibus unus, ad pueros, non nisi cum paribus ludere volentes, remisit juvenem quemdam de uxore ducendâ ipsum consulentem. Diog. Laert.

* Matth. 11, 16. Luc. 7, 32.

Dan op dat ick u niet belet,
Gaet uwes weeghs, en draecht wat met;
Acht niet te kindts het Kinder-spel.
Maer denckt wat hoogher, en *vaert wel.*

LVsus pueriles non omnino contemnendos esse, & pondus aliquando habere Romulus & Cyrus, in lusu à pueris reges creati, Septimius Severus judex assignatus, & alii (quos refert Muret. Var. Lect. Lib. 2, cap. 9.) luculenti testes esse poterunt. Quid plura, mi Lector? omnia humana ludicra & lubrica, nam & ipsa, ut videmus, Ludit in humanis divina potentia rebus.

Sommighe ſtichtelijcke bedenckinghen.

Æſtivæ nives, hybernæ roſæ.

VEel Elefanten buyck, met honghers noot beladen,
Kan eenen Boſch alleen met ſijn ghewas verſaden;
Een kleyne water-beeck haer brandich dorſten bluſt,
De bloemkens en het gras is 't bedde van haer ruſt:
Des werelts rijcken ſchoot, den grooten kloot der eerden,
De ſnel-gheſwinde lucht, de zee van grooter weerden,
'T wert al rondtſom doorſocht, doorloopen, en doorgrondt,
En noch en kan het niet voldoen eens menſchen mondt.
Men heeft des Somerdaeghs in ijs en ſnee behaghen,
Men wou den ſtueren vorſt wel Rooſen leeren draghen:
Is't vleeſch in overvloet, naer viſch is datmen haeckt;
En niet, dan datmen niet en can bekomen, ſmaeckt,
Het leven is den menſch niet om de ſpijs ghegeven,
Maer ſpijſe dient ghenut tot onderhout van't leven.
Wech dan verkeerde luſt: den buyck is haeſt verſaet.
Laeft,u mijn ziel, met ſpijs die nimmermeer vergaet.

Quod petis, intus habes.

MEn hoeft geen meerder *kracht* in handen, leden, ſinnen,
Als om ſijn eyghen ſelfs te konnen overwinnen;
Den menſch,wie dat hy zy, en dient gheen meerder *goet*,
Als om, met God, in ruſt te ſtellen ſijn ghemoet.
Ten waer ons niet van nood naer meerder *vreught* te jaghen,
Indien een yder kond' zijn eyghen gheeſt behaghen.
Gheen *wetenſchap* is nut. wat leertmen jaer aen jaer?
Als om ſijn eyghen ſelfs te kennen gantſch en gaer.
Wat looptmen dan ſo verr', en ſweeft met alle winden?
Al watmen buyten ſoeckt, is binnen ons te vinden:
Vriendt wildy weſen *ſterck, rijck, vrolijck*, en *gheleert*,
En ſoeckt niet hier of daer; maer u tot uwaerts keert.

Naſcentes morimur.

ONs leven is hier niet als ſieckten en kranckheden,
Verſwackend' elcke reys des lichaems brooſe leden:

Elck ſieck zijn is den menſch ghelijck een kleyne doot,
En ſtout ons vaſt al heen na Charons ſwarten boot.
Moet dan des menſchen vleeſch hier eens in 't graf bederven,
Soo laet ons metten gheeſt gheduerichlijcken ſterven,
Om wel te ſterven iſt, dat yder menſche leeft,
Om wel te leven iſt, dat 't leven ons begheeft.

Malo gaudere, malum peßimum.

EEn gruwel zijn voor God, ons ſonden en ghebreken;
Maer gruwelijcker iſt, daer in te blyven ſteken:
Noch ergher doet den menſch, die vrolick daer in leeft;
En in zijn quaden wech, een welghevallen heeft.
Maer op der ſonden padt zijn dees wel verſt ghekomen,
Die hun met vollen mondt, der booſer ſtreken roemen.
Kan ick van ſonden niet vry houden mijn ghemoet,
Om dat ick ben een menſch beſtaend' uyt vleeſch en bloedt,
Van vaſt in't quaet te ſtaen, van't ſchandelijck verblyden,
Van des te draghen roem, wil ick my immers myden.
Midts dat ick ben een menſch vernieut door Chriſti ſoen,
Du gheefſt my Godt den wil, ô gev' oock het voldoen.

Nunquam erit fœlix, quem torquebit fœlicior.

IN blyſchap wil ick niet ſoo hooghe zijn gheſeten,
Dat ick daer deur mijn Godt ſou komen te vergeten,
'k En wil oock niet ſoo verr' inlaten druck en rou,
Dat ick mijn eyghen ſelf daer door vergeten ſou.
Ick merck dat niemandt is door voorſpoet ſoo verheven,
Dat hem, naer ſijnen wenſch, hier alles wert ghegeven:
Ick ſie oock dat gheen menſch ſoo ongheluckich leeft,
Die niet ſoo dit ſoo dat tot ſijn gherief en heeft.
Wel dan, wat gaet my aen? waerom iſt dat ick wenſche
Te zijn van beter ſtaet, als is mijn even menſche?
Het beſt en hebdy niet, oock niet het quaetſte lot;
Verneught u dan, mijn hart, en danckt den milden God.

Votum.

WAt is doch *kruyt* of *spruyt*, als wy aensien de dieren,
Die krielen door de lucht, door velden en rivieren!
En wederom, wat is een domm' of stomme *beest*,
Als ons komt in den sin des menschen hooghen gheest?
Wat is den *mensch*, als wy't groot *aertrijck* gaen bemercken?
Wats 't aertrijck soo wy't oogh slaen op des hemels wercken?
Wat is den *hemel* doch, als ons ghemoet aensiet
Hem die *kruyt*, *beesten*, *mensch*, *aerd'*, *hemel*, schiep uyt niet?
Niet, om sich sellefs wil, wil ick dan eer bewijsen;
Maer alle dinck in God verwonderen en prijsen,
En God in alle dinck: ô God, stuert mijn ghedacht
Dat, buyten dy, mijn ziel voortaen gheen dinck en acht.

F I N I S.

IACOBI CATZII I. C.

M O N I T A

AMORIS VIRGINEI,

SIVE

OFFICIVM PVELLARVM

in caſtis Amoribus, Emblemate expreſſum.

MAECHDEN-PLICHT,

Ofte

AMPT DER IONCKVROVWEN,

In eerbaer liefde aenghewefen

door

SINNE-BEELDEN.



't AMSTELREDAM

By Willem Ianſz Blaeu, inde vergulde Sonnewyſer.

AEN DE
Eerbare, Achtbare, Konst-rijcke
IONCK-VROV
ANNA ROEMERS.


EN Hemel heeft ghebaert; van daer is af-ghekomen
Een Dier, een heerlijck Dier, dat wy een Mensche noemen;
Een Dier, der dieren vorst; een wonderbaer ghebou,
Wiens hooch-verheven gheest sweeft over man en vrou.
Wat roeptmen over al; Het moet, het sal, hem rouwen,
Die yet meer drucken wil in't losse brein der vrouwen,
Als slechtelick de naeld' te paren metten draet,
Of hoemen mette spil en spinrock omme-gaet?
Wat roeptmen over al, dat aen het vrou-gheslachte
Gheleertheyt veeltijts brenght verkeertheyt in't ghedachte?
Wat roeptmen over al, dat Maechden wijs en kloeck,
Bevlecken in't ghemeen den maechdelijcken doeck?
Koom, seght my doch, waerom en sal een Maecht niet vatten,
Soo wel als ghy of ick, van wetenschap de schatten?
Is dan het Manne-volck so hooch, en kloeck van aert?
Dat al de wijsheyt zit ghedooken inden baert?
Woont al des werelts gheest juyst inden gheest der mannen?
En is dit gheestich volck van gheesticheyt verbannen?
Wat maecktmen ons al wijs! ghewis, dit aerdich Dier
Heeft, ruym soo diep als wy, zijn deel in 's hemels vier.
Wie heefter oyt ghehoort, dat dwaesheyt wast door reden?
Of dat de weerde Deucht verslimt des menschens seden?
Wie heefter oyt ghehoort, dat wijsheyt brenght ten val?
Swijght stil verkeerden Hoop: ten sluyt doch niet met al.
Wel aen nu, wie ghy zijt, door-snuffelt al de Maeghden,
Die oyt den snellen loop van Pegasus na-jaeghden,
Hoe dat ghy't heft of leght, hoe veel ghy soeckt, of leest,
Geen isser oyt geleert, en geil met een geweest.
Ghy brenght my Sappho voort; maer Sappho, wiens ghedichte
Noch huyden is bekent, is niet gheweest de lichte,
Die Phaon, Venus wicht, oneerlijck heeft bemint,
Maer een, die tucht en eer, ten hooghsten hadt besint.
Dan neemt dat ghy misschien of dees' of geen mocht weten,
Die, door der mannen list, haer selven hadt vergheten,

Daer teghens wederom stell' ick een grooter schaer
Van Maechden, wel-gheleert; en niet te min eerbaer.
Wie sal ick noemen eerst? V *Theia*, wiens ghedichten
Noyt voor den hooghen sang Homeri wilden swichten,
Een Maecht nau twintich jaer als u de bleecke doot
Ginck leyden, metter haest, nae Charons swarten boot?
Sulpitia van u mach 't Vrou-gheslacht wel roemen,
Want Martialis selfs derf u wel *heylich* noemen;
Al is hy een trou-want van Venus dertel hof,
Noch uyt een vuylen mont perst reynicheyt haer lof.
Cleobuline koom, u moet men hier oock prijsen,
Cleobuli gheslacht, een van de seven wijsen,
Na dat u sijnen naem, en deucht u vader gaf,
Droecht ghy u maechdom mee, maer niet u lof, in 't graf.
Sal onder dees' u Spruyt *Pitagora* niet wesen,
Die na haers vaders doot in sijne School' quam lesen,
En staend' op sijnen stoel, ginck brenghen aenden dach
Wat Thales oyt bedacht, en Plato schryven mach?
Denckt offer nu een Maecht vol schoonheyt, deucht, en eeren,
Hier in een Hooge-school de jeucht bestont te leeren,
En deed' al-daer haer less', en met een soeten mont
Van konst, en hooghe leer ontsloot den rechten gront,
Wat zy het hooghste Goet, hoe datmen moet in-binden
De tochten des ghemoets; of wat de snelle Winden
En Sneeu, en Hagel baert; waer af het Aertrijck beeft;
Waerom de zee haer stroom, by beurten, neemt en gheeft:
Wat toe-loop souder zijn om sulcken less' te hooren?
Die stem soud' aen de jeucht vry dieper gaen in d' ooren,
Dan offer erghens saet' een Grimmert, 't hooft ghefronst,
Neus-wijs, en, so hy meynt, groot-vader vande konst,
Een Grimmert, ruych-ghebaert, die, door een hevich kryten,
Doet daveren de school, en dwinght de lucht tot splyten,
Spreeckt, even als een Prins, en hout als voor ghewis,
En dat sijn woort, een wet; sijn plack, een rijck-staf is.
De kleyne Borgery zit in ghestadich beven,
De vreese neemt haer meer, als neersticheyt kan geven.
Maer sacht wat mijn vernuft! 't is wat te verr' ghegaen,
V radt glijt buyten spoor, kiest weer de rechte baen.
Phenomone van u moet ick al me vermelden,
O vinster van 't ghedicht, bequaem tot lof der Helden!
Corinna, gheestich dier, ghy dient hier oock ghetelt,
Ghy wert in Griecxschen rijm voor Pindaro ghestelt.

Maer wat beweecht ons doch, in over-waelſche boecken,
Den wijt-vermaerden lof der Maechden op te ſoecken?
V wil ick maer alleen, tot vaſtheyt van mijn woort,
V wil ick maer alleen, u ANNA brenghen voort,
V ANNA, helder licht van al dees' ſoete ſcharen,
In welck' een eerbaer hart, en wetenſchap hun paren,
Wie ſal niet roepen uyt, die by u heeft verkeert,
Een Maecht kan eerbaer zijn, en niet te min gheleert?
Ghy wert ghenoemt, 'tis waer, de thiende vande Neghen;
Die prijs koomt u wel toe, maer noch iſt niet ter deghen;
Ghy wert ghenoemt, t'is waer, de vierde vande Dry,
't Waer elders veel ghezeyt, hier koomtet noch niet by.
Brenght al u gaven 'tſaem ghy drie-mael vier Goddinnen,
Noch ſuldy niet te veel op deſe Maghet winnen;
Want, ſiet! wat u ghetal kan hebben in't ghemeen,
Heeft Pallas uyt-gheſtort in deſe Maecht alleen.
Als ANNA ſcherſen wil, Thaleia moet haer wijcken,
Men mach haer in het ernſt met Clio vergelijcken;
Ick ſegghe meer, door haer, door haer wert voort-ghebracht,
Daer heel de Maechden-berch noyt op en heeft ghedacht.
Ionckvrou, doen ghy my laeſt, doen ghy my ginckt vermaken,
Nu met gheleerden jock, en dan met hoogher ſaken,
Wat ſoeter dach was dat! het ſcheen dat, my te ſpijt,
De Son haer reys volbracht in al te korten tijt.
Ghy ginckt tot ons ghenucht een nieu beſteck verſinnen,
Te weten, hoe een Maecht haer dragen moet in't minnen,
En waer de laeſte pael van eer en ſchaemte ſtaet,
Waer over nimmermeer een ſedich hart en gaet.
V voor-ſtel dacht my goet: hier door quam my te vooren
Dat ick dees ſelve ſtof wel eertijts had verkooren
Tot oeffening' des gheeſt; dies ginck ick na-der-hant,
En ſocht mijn out ghedicht, tot ick het weder vant:
Het lach daer in een hoeck, niet verre van't verrotten,
Begraven onder't ſtof, bevochten vande motten:
Ick nam het by der hant, verweckt als vande doot,
En nu, met u verlof, legg' ick't in uwen ſchoot.

SIet! *Anna* ſpreeckt hier meeſt, een Maghet wel ervaren,
Om alder Maechden eer in't minnen te bewaren,
Siet! *Anna* wijſt voor-by, wat tucht en eer verkleent:
En dubt niet inden naem, ghy zijter mee ghemeent.

Siet! *Phyllis* ronden kout beelt ons hier af de Dieren,
Die om des Liefdes toors nu eerſtmael komen ſwieren,
  En prijſen wel haer glans, doch kennen niet haer kracht,
  Dat ſoetlick-ſotte Volck, dat ſott'lick-ſoet Geſlacht,
Die Duyven ſonder gal, deeſ half ontloken Rooſen,
Die, naer een dellu-ſien, nu wat beſtaen te blooſen,
  Van deſe nieuwe jeucht is *Phyllis* ons een beelt,
  Als ſy met vollen mont niet, dan van trouwen, queelt.
Wel aen, *Ionckvrou*, wel aen; ontfangt u eyghen wetten,
Die ghy tot het beſtier der Maechden-rey gingt ſetten,
  En plackſe voor de deur van Venus hooch gheſticht,
  Op dat een yder Maeght magh weten haren plicht.

I. C.

LOF-

LOF-DICHT,

ter eeren vanden Hooghgheleerden

D. IACOB CATS,

op ſijn

MAECHDEN-PLICHT.

EEN *die onlangs heeft geſtreken,*
In't welſpreken,
Prijs en eer in Themis *hof,*
Heeft Apollo *nu verheven,*
En ghegeven,
Oock in't rymen grooten lof.

Hy heeft langh en veel geſtreden,
Met ſijn reden,
Voor het recht en billicheyt;
Maer nu gaet hy Phœbo *vieren,*
En vercieren
Onſe jeught met zedicheyt.

Om de Maeghden dan te ſtichten,
Ginck hy dichten
Deſe Ionghe-Dochters-plicht;
En, met koddich T'ſamen-ſpreken,
Gheeft hy ſtreken,
Daer vermaeck en leer' in licht.

D'een is jonck, en onbeſneden,
In haer ſeden,
Wat te dertel tot de min;
D'ander rijp, van deucht en jaren
Tracht te paren,
Metter Eer, en Ouders zin.

't Is onnoodich meer te ſoecken,
Geyle boecken,
Valentijn, of Amadijs;
ANNA *ſal u beter leeren,*
't Heuſch verkeeren,
Door haer deuchdſaem onderwijs.

Themis *moet haer Tael-man geven,*
Deftich leven,
Om ſijn uytſpraeck, vol ghewicht.
Phœbus *moet, met Lauren-croonen,*
Hem beloonen;
Om ſijn Geeſt, en aerdich Dicht.

AEN IONCK-VROV ANNA ROEMER VISSCHERS.

ANNA *Roem* van onſe tijden,
Boven 't Nijden:
Eer van 't prachtich *Amſterdam*,
Nu men uyt u moet gaen *viſſen*
De ghewiſſen
Van de deucht, is *Momus* gram.

L. PVETEMANS. D. M.

EER-

EER-DICHT,

Op den

MAECHDEN-PLICHT,

vanden

Hooghgheleerden HEER

IACOB CATS, I. C.

IEucht die eerst na uw's gelijcken,
Om end' om begint te kijcken,
Slechte Duyfjens, sonder gal,
Hoort wat ick u segghen sal.
Wildy dijne jonghe daghen,
End' dijn liefde niet beklaghen,
Leert in tijts wat goet en quaet,
In het minnen omme-gaet;
Leert in tijts met rijpe reden,
In Cupidoos paden treden;
Dats de kunste, dats de slach,
Daermen op betrouwen mach.
Minnaers konnen listich veynsen,
Anders spreken, anders peynsen:
In het minnen leyt ghevaer,
Yder neem zijn slaeghen waer.
Hondert Minners, vijftich gecken,
Hondert woorden, vijftich trecken,
Hier de hemel, daer de hel,
Vind' men in het Minne-spel;
Hierom moetm' in't minnen wesen,
Half vol hoop, end' half vol vresen,
Niet te heet, end' niet te kout,
Niet te blood', end' niet te stout,
Niet te veyl, end' niet te grillich,
Niet te stuurs, end' niet te willich,
Niet te wijs, end' niet te zot,
Niet te schalck, end' niet te bot:
Afgeveerdicht end' gheslepen,
Op veel trecken, end' veel greepen,
Op het locken, end' 't ghevley,
Op het lacchen, end' 't gheschrey,
Op de praetjens, op de pronckjens,
Op de ooghjens, op de lonckjens,
Op het wesen sonder schijn,
Op het suchten sonder pijn.
Die daer gaet, kan flicke-floyen,
Die daer zit, kan aerdich toyen,
Och! het minnen is soo soet,
Alsmen't wel te passe doet.
Wilj' hier van zijn onder-wesen,
Neemt dit Boeck, end' willet lesen,
Neemt dit Boeck, dat op een lijst,
Al de vremde streken wijst;
Minners volghen, minners vluchten,
Minnners hopen, minners duchten,
Minners bitter, minners soet,
Minners quaet, end' minners goet,
Minners raden, minners gissen,
Minners raken, minners missen,
Minners swackheyt, end' ghewelt,
Wert u hier voor oogh' ghestelt.
Ionghe Ieucht die van u ooghen,
Zijt verraden, end' bedroghen,
Komt te samen, maekt een dans,
Komt te samen, vlecht een krans,
Krans van Myrthen, en Laurieren,
Om het hooft van CATS te cieren,
CATS met hart en sinnen eert,
Die *met reden Minnen* leert.

IAC. LVYT. I. C.

AEN-

AEN-SPRAECKE TOT ALLE BELASTE MET MAEGHDEN-SORGHE.

O*Vders, Vooghden, Vrienden, Broeders,*
Maeghden-hoeders,
Eer-bewaerders van den Doeck,
Als ghy Dochters wilt besteden,
Soeckt u reden
Nerghens, als in desen Boeck.

Weduw'-vrouwen, eerbaer herten,
Vol van smerten,
Die nu zijn moet vrou en man,
Hebt ghy Dochters jonck van jaren,
Teere Waren,
Hier is, dat u helpen kan.

Maeghden die nu krijght behaghen,
Om te jaghen
In des liefdes jeughdich velt,
Om niet buyten's weeghs te dwalen,
Hout de palen
V in desen boeck ghestelt.

Iongh-mans die den krijgh der minnen
Wilt beginnen,
Eer ghy treedt in dit ghevecht,
Leert, hoe ghy dees teere Dieren
Dient te vieren,
Dit is t' Boeck van 't *Maegde-recht.*

Naso heeft wel in sijn leven,
Veel ghe schreven,
Hoemen mint, en wert ghevrijt;
Maer veel dinghen, die wy lesen,
Zijn mispresen,
Als onnut in onsen tijt.

Naso door sijn geyle streken,
Leert ghebreken
Daer een eerbaer hert om sucht:
Maer dit Boecxken soet in leere,
Vol van eere,
Geeft ons *wijsheyt met ghenucht.*

Dat de Maeghden wel bestieren
Haer manieren,
Is voor d'Ouders wonder soet:
Datse door een eerlick trouwen
Werden Vrouwen,
Is voor heel de weerelt goet.

Beyde dees soo groote saken
Kan hy smaken,
Die dit Boecxken vraegt om raet.
Het zy dan by alle menschen,
Die daer wenschen
Dattet wel op 't Aertrijck gaet.

I. A. F.

ELOGIVM
IN
AMORIS VIRGINEI MONITA CL. AMPLISSIMI DOCTISSIMIQVE VIRI
D. IACOBI CATZII. I. C.

ÆQuoris undisoni verrunt qui cærula tonsis,
Næ grandibus caput periclis offerunt:
Nunc etenim Hippotades, ferventis & arbiter undæ,
Aut brevia Syrtesque, aut Charybdis imminet;
Intentant præsens modo monstra natantia lethum,
Eructat absorpta ubi physeter æquora:
Quæ, nisi sollicitâ Typhis subvenerit arte,
Quassata nigris transtra mergant fluctibus.
Sunt hæc dira quidem; multò at graviore procellâ
Rates amantium impetit trux Cypria.
Litora quot conchas, tot habet fera spicla Cupido;
Totque ægra curis ossa amantis æstuant.
Quis mille illecebras nescit, quis tincta veneno
Quæ clam medullas sauciant tela intimas.
Hinc rabies animi in vitium pronissima flecti,
Ac cæcus ardor instat; haud constans sibi;
Spemque metumque inter dubii suspiria cordis,
Repulsaque illinc, dedecus, & infamia;
Mors etiam: quæ vos Pyrame & Babylonia Thisbe,
Ah triste fatum! uno ense & horâ perculit.
Sic visum Veneri: sic tabo spicula tingit
Cupido, melle & felle fœcundissimus.
Ecce autem, Phœbi magnum patris incrementum
Alto coruscam collocat pharum specu
CATZIVS, *atque cate didens fugienda petendis,*
Commonstrat aditum saxa per Caphararea.
Quare illi meritò imperium gens mollis amorum
Et ultrò positis sceptra defert fascibus;
Auxiliumque uni, ac vitam debere fatetur,
Amoris & salutat Æsculapium.

L. M. P.

I. Liræus.

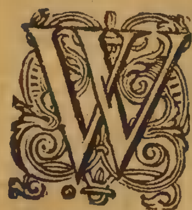
Kort Begrijp van't gene in dese T' samenspRake, over de *Maeghde-plicht*, verhandelt wert.

B*Edenckinghe op het huwelick, ende oftet geraden is te trouwen.* Sinneb. 1. 2. ende 3.
Gheen vryagie lichtveerdelijck, ende sonder voorweten van Ouders aen te vanghen. Sinneb. 4. ende 7.
Offet betamelick is voor een Ionckvrou, uyt eyghen beweginghe, haer ouders aen te porren om ten huwelick besteet te werden. Sinneb. 5.
Dattet een goet Vader des huysgesins toestaet den houbaren tijt syns dochters waer te nemen, ende tydelijck daer in te voorsien; ende of, by gebreke van dien, de dochter selfs daer in yet vermach. Sinneb. 6.
Lichtelijck ende in haeste sich te laten beweghen tot eenich huwelijck, mitsgaders sich selfs daer toe voorderen, sorghelijck voor jonghe dochters. Sinneb. 8 ende 9.
Goede huwelicsche gelegentheden niet lichtveerdelick van de hant te slaen. Sinneb. 10. ende 11.
Of, ende hoe verre een jonghe maeght haer huwelick selfs vermagh te bevoorderen, ende aen te dryven. Sinneb. 12 ende 13.
Bedenckinge, of een Vader vermagh met sijn dochter te vryen sonder opspRake, of kleynigheyt: en by wat middel sulcx geschieden kan ter minster quetsinge. Sinneb. 14 ende 15.
Aenmerckinghe, in't voorby gaen, op de hoedanicheydt van de kleedinghe van jongke dochters. Sinneb. 16 ende 17.
Weyger-konst *bevallick ende voorderlick in't stuck van vryaje, ende wat mate daer in te houden is.* Sinneb. 18, 19 ende 20.
Groote vryheyt in't vryen schadelick. Sinneb. 21.
Schoone woorden, ende hooghe beloften des vervoerden Minnaers, sonderlinghe tot ontucht hellende, voor verdacht te houden. Sinneb. 22.
Onaerdighe, ende onheuse Kackelackers hoe te bejegenen. Sinneb. 23.
Kennisse voor Liefde: *ende het ongemack van het tegendeel.* Sinneb. 24.
Offet betamelick is voor een Ionge dochter tot tijt-verdrijf yemant aen te houden, ende voor kortwijl onderlinge met Iongmans te scherssen, ende jocken. Sinneb. 25, 26, 27 ende 28.
Offet gheoorloft is voor Ionghe dochters yet te schencken aen Ionghmans, ofte yet van de selve t' ontfanghen. Sinneb. 29. 30 ende 31.
Speelsieck, ende uythuysich te zijn, sorghelick ende onbetamelick voor jonghe maechden. Sinneb. 32 ende 33.
Aenmerckinghe op 't naeu houwen van Ionckvrouwen, ende of sulcx in dese landen voorderlick is. Sinneb. 34 ende 35.
Bedenckinghe op't verkiesen van een Man. Sinneb. 36.
Offet wel over een komt een groot liefhebber van boecken, ende een goedt vrouwman te zijn. Sinneb. 37.
Gheen huwelick te gronden op kalver-liefde; ende swaricheden ontstaende uyt het tegendeel. Sinneb. 38 ende 39.
Meer op het inwendige, als uytwendige, in de verkiesinge van een man, te letten. Sinneb. 40.
Aenmerckinge, offet geraden is voor een jonghe dochter, haer tot een out Man, ofte Weduwenaer, sonderlinghe voor-kinderen hebbende, te begeven. Sinneb. 41 ende 42.
Dochters by haer ouders gheporret werdende tot eenich huwelijck, dat haer tegens staet, hoe haer te draghen. Sinneb. 43.
Ghedenckweerdighe vermaninghe aen alle nieu-gehoude Ionckvrouwen. Sinneb. 44.


FLOS, MIHI DOS.
myn Poem.
Ma Flœur,
myn bloem,
mon heur
VNA VIA EST.

WAPEN-SCHILT,

Alle Eerbare Maeghden toegheeygent.


Y leven in een tijdt, dat yeder een sijn Wapen
Weet, na sijn eyghen sin, van hier of daer te rapen:
Den desen voert een Leeuw, of Arent in sijn velt,
Den genen heeft een Stier in sijnen schildt ghestelt.
De Wapens sijn vervult met alle vreemde beesten.
Vraeght yemant waerom dat? soodanich zijn de geesten
Van dese, die den naem, en niet de daet, vereelt:
Zy dragen haren aert in Wapens afghebeelt.
Maer t' wijl aen dees en geen een Wapen wert ghegeven,
Waerom en werdter noch gheen Wapen toegheschreven
Aen u, ô 's Werelts oogh, ô Maeghdelijck gheslacht,
Die in des Minnaers hart soo edel zijt gheacht?
En isser gheen Heralt, die, nae den eysch van saken,
En na u sachten aert, een Wapen weet te maken?
Die voor een wreeden Leeuw, of voor een fellen Stier
V schick' een Schaepjen toe, of noch een soeter dier?
Neen, tot op desen dagh en heeftmen niet vernomen,
Dat yemandt, hier in't landt, of elders is ghekomen,
Die, voor Cupidoos sael, of Venus hoogh ghesicht
Heeft tot der Maeghden eer een Wapen opghericht.
Het staet dan noch te doen. Dorst ick my onderwinden
Te wesen een Heralt, of Wapens uyt te vinden,
Het beelt, dat ghy nu siet hier voor u ooghen staen,
Dat soud' ick voor een Schildt de Maeghden wijsen aen.

GHy siet een Druyven-tros, met koelen dauw behanghen,
Wiens aenghenaem ghesicht een yder doet verlanghen;
Een Tros, niet nu of dan ghegeesselt van de windt;
Niet, hier of daer, ghefoolt van eenich dertel kindt:
Een Tros, daer noyt de Sonn' heeft vinnich op ghesteken;
Maer die, bedeckt met Loof, haer stralen is ontweken;
Een Tros, aen wie noch Spreeuw, noch hart-ghebeckte Mus
Heeft in de Druyv' ghedruckt een al te diepen kus.
Een Tros, daer noyt een Worm is tusschen inghekropen,
Daer noyt een geele Bye de jeught heeft uytghesopen;
Een Tros, die noyt een Seug' met kruypen heeft gheschent,
Daer noyt een stoute Vliegh' haer beck heeft ingheprent.

Een Tros, daer noyt een Spinn' haer raegh heeft omghetoghen,
Daer noyt een vuyle Sleck haer dracht heeft opghespoghen;
Een Tros, daer noyt een Muys, daer noyt een snoode Rat,
In't duyster van de nacht, haer deel van heeft ghehadt.
Een Tros, noyt aen de muyr door wrijven afghesleten,
Noyt onder haere schors van Mieren uytghegeten;
Een Tros, die noyt so hart ghespannen heeft ghestaen,
Dat haer door groote jeught het sapjen is ontgaen.
Een Tros, door val, noch stoot gheberften noch ghereten,
Aen wien noyt kern' en is ontvallen door de spleten,
Een Tros, die noyt een Holm oneerlijck heeft bedot,
Van buyten niet gheblutst, van binnen niet verrot.
Een Tros, daer noyt een mensch met vinghers op en druckte,
Daer noyt vermeten handt een druyfken van en pluckte;
Een Tros, een gaven Tros, noch vers en onbevleckt,
Noch met sijn aerdich waes van alle kant bedeckt.

DE Kranskens, die ghy siet rondsom het Wapen sweven,
Is Ving-koort, wel te recht de Maeghden toe-ghesschreven;
Een Kruyt, van sachten aert, ghedweech en soet ter hant,
Leert, Maeghden, aen u kruyt sacht wesen van verstant.
Een kruyt, dat nimmermeer placht in de lucht te swieren;
Dat is ghaseyt, ô Maeght, weest zedich van manieren:
Een kruyt, dat altijdt kruypt, en noyt en stijght om hoogh;
Om dat soo dient te zijn der maeghden eerbaer oogh.
Een kruyt, wiens jeughdich loof geen Vorst en kan doen wijcken.
En laet geen Vorst, ô Maeght, u weerde maeghdom strijcken.
Een kruyt, dat hoemen't teelt, nochtans geen zaet en heeft,
Tot teycken dat een Maeght aen niemant yet en geeft.
Een kruyt, wiens aerdich bladt alleenlijck wast by paren,
Leert, Maeght, voor een alleen u soete jeucht bewaren.
Een kruyt, dat dickwils bloeyt, maer noyt in't zaet en schiet,
Thoont elck wel soet ghelaet, schoon Kindt, maer hoogher niet.
Een kruyt, beyd swack en recht; een kruyt bequaem te hechten
Aen't bedde van de Bruyt, om kroontjens af te vlechten,
Een kruyt, dat niet en buyght, als metter handt gheleydt,
Peynst, Maeghden, by u selfs, waer toe dit werdt ghefeydt.
Een kruyt, wel met een bloem, doch sonder reuck bevonden.
Wegh Muscus, Ambre-grijs, wech rieckend' kruyt, ghesonden
Van Pegu of Ternas, of ander vreemt ghewest,
Een Maegt die niet en rijckt, die rijckt wel alder-best.

Een

Een kruyt, dat haet de ſonn', en waſt al meeſt ter zijden,
'tIs rechte Maeghden aert het oogh van't volck te mijden.
Een kruyt, dat van ſijn ranck wel licht ſijn wortel maeckt,
Maeght ſet u voeten vaſt: u loſheydt werdt ghelaeckt.
Een kruyt, ſeer nae ghelijck, maer minder, als Laurieren,
Weeſt Vrouwen in verſtant, en Maeghden in manieren.
Een kruyt, wel vroegh ghebloeyt, maer nimmermeer bevrucht,
Een ding verblijt een Vrou, maer is der Maeghden ſucht.
Een kruyt, wel zonder zaet, allijck-wel niet verſchoven,
Maer, om ſijn aerdich blat, ghewilt in alle hoven;
Al zydy niet te rijck; ſchoon Maeght, hebt goeden moet,
Een ſeghen-rijck verſtant gaet boven gelt en goet.
Een kruyt, een recht ghewas, al wertet niet ghedwonghen,
Voor al, ſchoon Kint, voor al, wacht u voor kromme ſpronghen.
Een kruyt, een aerdick kruyt, dat in ſijn teere bloem
Stelt alle ſijnen lof, heeft alle ſijnen roem.
Wel aen, ghy brooſe Waer, teer Goetje, ſwacke Dieren,
Leert hier van uwe jeught in eerbaerheydt beſtieren,
V eertjen is u goedt, u Bloemken is u al,
Ach! 'tis met u ghedaen, ſoo dat komt tot een val.

VRaeght ghy, wat my beweeght aen Maeghden te beſteden
Een Wapen met een Druyv'? ſiet hier, in't kort mijn reden:
Al wat aen u, of my, in deſen Tros behaeght,
Dat is, of dient te zijn, ontrent een ware Maeght:
En wildy ſulcken een ſien afghebeeldt nae't leven,
Soo leeſt wat van de Druyv' hier vooren ſtaet gheſchreven;
En wordy dan ghewaer, dat alles op u paſt,
Soo ſtaen u ſaecken wel, ſo gaet u maeghdom vaſt.
Merckt dan, en overweeght eens alles in't byſonder,
Al ſpreeck ick van een Druyv', daer ſchuylt wat anders onder;
Want wat hier vooren ſtaet, ſoo't recht werdt overleydt,
Heeft alles in een Maeght een heymelijck beſcheyt.

MAer wat ſal't eynd'lijck zijn? zoud' yemandt moghen ſegghen,
Sal beyde Druyv' en Maeght dan ledich blijven legghen?
Soo niemandt is ghelooft haer vrucht te taſten aen,
Soo moeten Druyv' en Maeght in onghebruyck vergaen.
Niet ſoo: daer is een wegh, om deſe vrucht te raken,
Om, met een volle mondt, van hare vrucht te ſmaken;
Dat is, dat is den wegh, om haer te raken aen.
Siet ghy wel aen den Tros een aerdich ſteeltjen ſtaen?

Dat

Dat is den rechten wegh, en soeckt gheen ander weghen,
Soo ghy wilt gaen te werck, als eerbaer luyden pleghen:
   Dat is den rechten wegh, om dat gewenste pant,
   Te grijpen sonder vleck, te raken sonder schant.
Maer om u, die dit leest, niet langer op te houwen,
De Druyf-tack is een Maeght, haer Steeltjen is het Trouwen;
   De handt, die naer den Tros, met heusche vinghers tast,
   Is Lust tot eerbaer Min, die niemandt en verrast.
Wel aen dan, wie ghy zijt, grijpt dese weerde panden
Niet plompelijcken aen, met onghewasschen handen;
   En schoon ghy krijght u wensch, hout even-wel noch maet;
   Want, selfs de beste spijs' te veel ghegeten, schaet.
En ghy, ô teere Maeght, voelt ghy u Trosjen rijpen,
Soo latet op sijn tijdt, en by sijn steeltjen grijpen;
   En als een eerbaer handt u soete vruchten pluckt,
   Seght dan, met vollen mondt, het is my wel gheluckt.
In tijdts, met Vrienden raet, in Echten-staet te treden,
Dat is den besten voet om Maeghdom te besteden,
   Want die haer sonder smert in eerbaer liefde draeght,
   Al werdtse schoon een Vrou, soo blijftse doch een Maeght*.

*CHRYSOSTOMVS.

HEt huwelijck is een tweede soorte van Maeghdom; te weten, soo wanneer het selve eerlijck, tusschen man ende vrouwe, beleeft werdt.

INLEY-

INLEYDINGHE
Tot de t'Samen-ſpraeck tuſſchen *Anna* ende *Phyllis*, *roerende den MAEGHDEN-PLICHT.*

TErwijl dat Phyllis, *groen van jeught,*
In 't minnen ſtelt haer meeſte vreught,
Doch vol van onbedachte waen,
Miſt nu en dan de rechte baen;
Komt Anna, *rijper van verſtant,*
Haer ſaken nemen by der hant:
En, overmits ſy al voor dien
Het doen van Phyllis *had door-ſien,*
Neemt, op een tijt, haer ſlagh eens waer,
En gaet verthoonen het gevaer,
Waer in een maeght wel licht vervalt,
Die veel met jongmans jockt en malt.
Hier tegens bint dan Phyllis *in,*
Dan weder Anna *ſeyt haer ſin.*
Ick, by geval, niet verr' van daer
Aenhoord' al wat dit ſoete paer
By beurt' hier op te voorſchijn bracht;
Dies nam ick voor, in mijn ghedacht,
Door Sinne-beelden en ghedicht,
Te wyſen aen der Maeghdē-plicht,
Ghy, die dit leſen wilt met vrucht,
Beelt u geen dinghen in ter vlucht;
Al ſpreeckt oock Phyllis *met beſcheyt,*
Het is u beſt dat Anna *ſeyt.*

ARGVMENTVM.

A*NNA*, rudem juſti dum *Phyllida* ſentit amoris,
Et paphiis vacuum pectus habere dolis,
Fræna nimis laxas petulantibus, inquit, ephebis;
Eſt opus ut monitis erudiare meis.
Virginis officium caſtique Cupidinis artes
Nos amor, & brumæ ter docuêre novem.
Me duce carpe viam, ne te malus auferat error,
Dedaleâ Veneris regia fraude latet.
Talia dum memorant, alternaque carmina dicunt,
Non procul à thalami limine, dicta noto.
Phyllis amore novo, ſtimuliſque agitata juventæ,
Incipit ingenuo ſic prior ore loqui.

Ten heeft gheen aert,
Voor'tis ghepaert.

Sans mariage,
N'a courage.

PHYLLIS.

ICk ſagh dees daghen op een deck,
Twee duyfkens ſpelen beck aen beck;
Hier door ontſtont in mijnen ſin
Een ſoet bedencken op de min:
Siet! (dacht ick) hoe Gods wonder macht
Elck dierken paert in ſijn gheſlacht;
Elck voelt, en voet ſijn eygen vier,
Elck vrijt, en trout, op ſijn manier;
Geen iſſer, dat geen lief en heeft:
't Lieft al, oock ſelfs dat niet en leeft.
Den Daldel-boom vertreurt haer jeught,
Men ſieter aen noch vrucht, noch vreught,
Tot ſy ten leſten by haer vint
Haer weder-paer, dat ſy bemint,
Dan grijpt den boom eerſt als een moet,
En geeft haer vrucht in overvloet.
Dringt liefde door het quaſtich hout,
Is 't ſlijm der viſſchen niet te kout,
Zijn wilde voghels niet te ſnel,
Zijn wreede dieren niet te fel,
Om elck te paren naer hun aert,
Wat doet den menſch dan onghepaert?
Voelt leeu en beer dees ſoete pijn,
Wat ſal 't van teere maeghden zijn?

Non, niſi nupta, viget.

PHYLLIS.

DVm geminas nuper, per tecta paterna, columbas
Conſpicio dulci jungere roſtra ſono,
Palmaque forte ſubit, ſterili miſerabilis umbra,
Suſpirat ſocium dum procul eſſe marem,
Moxque vel aſpectu cari propiore mariti,
Ridet, & agricolam fertilitate beat;
Alma Venus, dixi, *moriar niſi nubere dulce eſt!*
Et loquor, & tacito pectore ſerpit amor.
Arboribus ſuus ardor ineſt, ſua flamma volucri,
Æſtuat umbroſi per juga montis aper,
Cæruleo quod amet, non deſit in æquore piſci,
Cur fugiat teneras ſola puella faces?

NON,

NON, NISI NVPTA, VIGET.

I.



Lucret.

Omne adeo genus in terris, hominumque, ferarumque,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
In furias ignemque ruunt.

Montagn.lib.3 des Essais cap.5.

Tout le movement du monde se resoult, & rend a cest' accouplage; c'est une matiere infusée pat tout, c'est un Centre, ou toutes choses regardent.

Soo haeſt ghetrout,
Soo haeſt berout.

Au jour d'huy marié,
demain marri.

A N N A.

GHy ſpreeckt hier van, 'ken weet niet hoe,
Het ſchijnt ghy zijt u maeghdom moe;
Want, naer ick aen u mercken kan,
Soo wout ghy mee wel aen de man,
Wel! meynt ghy dan dat heyl en ruſt
Iuyſt in der mannen ſlippen ruſt?
En dat gheheel het echte bed
Met rooſkens is beſtroyt, beſet?
Ghy dwaelt: ten gaeter niet ſoo breet;
Maer hoort, dit is het recht beſcheet:
Al wat des menſchen hart verwacht
Is hoogh en groot by hem gheacht,
Maer alſmen't heeft, dan iſt als niet:
Men ſocht genucht, men vint verdriet,
Dit is van outs alſoo 't ghebruyck.
Den echten ſtaet ghelijckt een Fuyck,
Indien men grijpt den rechten ſin,
Al watter uyt is, wilder in;
En watter in is, wilder uyt:
Het meyſken wenſcht te zijn de bruyt;
Een jubben, van ſijn eerſte vlucht,
Leyt om een wijf geſtaech en ſucht:
En veeltijts iſmen nau ghetrout,
VVanneermen 't hooft vvel deerlijck klout.

Infectum petitur, piget peracti.

A N N A.

ERgo maritali dare te juvat ora capiſtro?
Idque roſas, demens, & melimela putas?
Si miſeris ſupereſt mortalibus ulla voluptas,
In gremio torvi non latet illa viri.
Naſſa tori vinclis, & ſquammea turba juventæ,
Si memini, priſcis aſſimilata fuit:
Libera vimineos gens certat inire receſſus,
Capta parat toto corpore nixa fugam.
Conjugium votis nova virginis expetit ætas,
Inque torum pueri prima libido ruit:
Vix tamen illa viri gremio calet, ille puellæ,
Cum piget, & vacuos optat uterque lares.

INFE-

INFECTVM PETITVR, PIGET PERACTI.

I I.



Diog. Laërt.

SOcrates juvenes cœlibes, & nuptias ambientes, ſimiles eſſe piſcibus dicebat, qui ludunt circum naſſam & geſtiunt inire, contra qui jam incluſi ſunt, exire.

Theodec.

SImiles ſunt ſenectus & nuptiæ,
Vtramque enim conſequi deſideramus,
Poſtquam vero nacti ſumus, triſtamur.

Ongelijcke aenghesichten maken de vreught.

Le fuseau ne peut bien aller, Ou que l'on n'oit barbe parler.

PHYLLIS.

Weyt niet so breet, 't is al maer praet,
Te trouwen is den besten raet:
Wie trouter niet, wie blyfter maeght;
Die haer ten lesten niet beklaeght?
De maechdom is een lastich pack,
Dat niet en baert als onghemack.
Ick was laetst op een hoeff' genoot,
Daer Enden swommen inde sloot,
En, nae de Pachter deed' verklaer,
Soo warent wijfkens alle gaer:
Men hoorder vreucht, noch bly geschal,
Men sacher gheen gheneucht met al,
Elck dreefer stil, en treurich heen,
Maer, mits een Wertel daer verscheen,
Soo reesser stracx, door heel den poel,
Een hees ghequeeck, en bly ghewoel.
Ick sie, als vader reyst van huys,
Dat t'onsent niet en blyft, als kruys;
Mijn moeder is niet wel ghesint,
Ons keucken-meysen nayt, of spint;
Gheen roock, of reuck, komt vanden heert:
Geen huys is vrolijck sonder weert:
Dus houd' ick vast, dat aen den broeck
Hanght al de vreuchde vanden doeck.

Familia innupti manca.

PHYLLIS.

Anna, licet genus acre virûm, thalamosque lacessas,
Me tamen urit Amor, me tamen urget Hymen.
Este procul vidui morosa silentia lecti,
Non mihi virginitas, nomen inane, placet.
Tota cohors Anatum, volucris si mascula desit,
Languet, & obscuro murmure stagna secat:
Adde virile decus, facies venit altera rerum;
Totaque festivis plausibus unda sonat.
Cum peregrè pater est, friget focus; anxia mater
Luget, & ancillæ, pro dape, pensa ferunt.
Barba domus columen: me me juvat esse mariti:
Triste, cubans vacuo bella puella toro.

FAMILIA INNVPTI MANCA.

III.



Cypræ. Tract. de Sponſ. cap. 11.

VIrginitatis jugum nemini imponito, *inquit Egnatius antiquus Theologus; verè jugum, quod ne virgines Veſtales quidem, olim Romæ, ferre potuerunt, quas tamen ſolum quinquennium à nuptiis abſtinere, & ſacrum ignem cuſtodire oportebat: cujus rei Rhea Sylvia, Romuli & Remi mater, Tucia, Minutia, Oppia, Floronia, Opimia & aliæ, in hiſtoriis notæ, teſtes eſſe poſſunt.*

Montagn. Lib. des Eſſais 3. cap. 5.

I*E trouve plus aiſé de porter une cuiraſſe toute ſa vie, qu'un pucellage.*

Tot

Hout den brant,
In den bant.

Ny bassement,
Ny laschement.

A N N A.

NV sie ick klaerlijc, dat ghy haet
Ons soeten, vryen, reynen staet.
Wel aen dan, nu ghy immers wilt
Gaen treden in het groote gild',
Ten minsten eer dat ghy begint,
Met rijp ghemoet, u wel versint,
En tracht met reên te binden in
V kalver-liefd' en dertel min:
Betoomt u jeught met goet bestier,
Ghelijck de Kuyper doet sijn vyer,
Die 't selve met een yser dwingt,
Soo, dattet niet ter aerd' en sinckt;
Maer doetet branden recht en hoogh.
Ghy, doet niet op u eyghen oogh,
Maer, voor het eerst, u moeder seyt
Al wat u op het herte leyt,
Die sal u saeck met beter gront,
Dan uwen vader maken kondt;
En, ingheval ghy zijt bequaem
Om van een vrou te draghen naem,
Soo sal uw's vaders wijsen raet
Wel sorghe draghen, t' uwer baet,
Om u te vinden uyt een man,
Die 't huysghesin besorghen kan.

Da vincula flammis.

A N N A.

COnjugii si, virgo, tibi tam dira cupido,
Huc saltem placidâ non nisi mente veni.
Flamma nimis vehemens, quam fervida suscitat ætas,
Legitimi tædis non erit apta tori.
Arte faber strictisque faces moderatur habenis,
Vt magè jungendis flamma sit apta cadis.
Hujus ad exemplum, rapidos compesce furores,
Turpiter, huc illuc, ne tuus ignis eat.
Ante cave Veneris præbere clientibus aures,
Quam sit propositi conscia facta parens:
Illa patri referet, cui res erit ardua curæ,
Illius arbitrio stetque cadatque gener.

DA VINCVLA FLAMMIS.

IIII.



Cic. 1. Offic.

Homines tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet.

Cypræ. Tract. de Sponsal. cap. 3.

Tutores, id est, sive Pater, sive Avus, sive Frater, puellas antiquitus desponde-re solent, idque optimo jure & hodie receptum est; cum ob alia, tum ob sexus fragilitatem & verecundiam: unde apud Euripidem Hermione, cum eam uxorem peteret Orestes, Patris est, inquit, mea tractare sponsalia, non meum.

Men kan't verſtaen,
Oock ſonder ſlaen.

Se faict entendre,
ſans parler.

PHYLLIS.

DEes uwen raet voeght noch betaemt
(Mijns oordeels) niet der maeghden (ſchaemt.
Als yemant maer van trouwen ſpreeckt,
Een eerbaer root ons heel ontſteeckt:
Wie ſal't dan zijn, die ſeggen kan,
Knap Moer, ſiet uyt, ick wil een man?
t' Gebreck der maeghden is een ſaeck,
Die wilt verſtaen zijn ſonder ſpraeck.
Of ſchoon het Vyrwerc niet en ſlaet,
Wanner de VVyſer maer en gaet,
Men onderſcheyt, oock ſonder ſlagh,
De uyren van den gantſchen dagh:
Wanneer een maeght ſo hooge waſt,
Dat haer des moeders huycke paſt,
Of komt tot jaren dry-mael ſes,
Dit zy u, vader, voor een les,
Dat aen u dochter wat ontbreeckt,
Hoe-wel ſy niet een woort en ſpreeckt.
Denckt vry, dat haren fieren tret,
Denckt dat haer doecxken wel gheſet,
Zijn als de Wyſers van de ſmert,
Die haer van binnen ſchuylt in't hert;
Denckt vry dat aen een rijpe maeght,
Wat hapert, ſchoon ſy niet en klaeght.

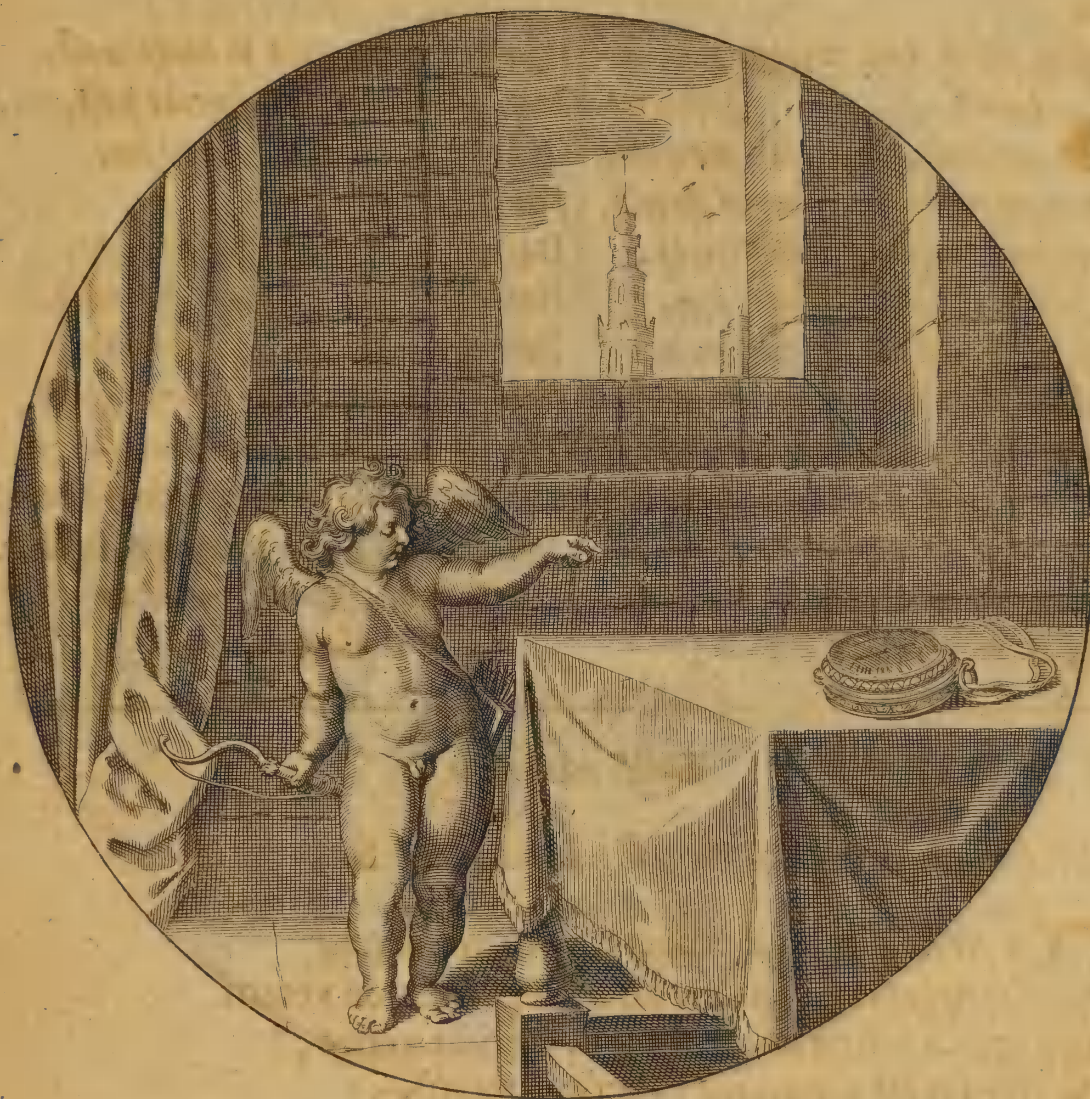
Indice non ſonitu.

PHYLLIS.

TVne velis clarâ me poſcere voce maritum?
Non faciam; pudor hoc, virginitaſque vetant.
Virgo tribus luſtris ubi tres ſuper addidit annos,*
Nonne ſat eſt? quid me dicere plura jubes?
Aſpicis Automaton, celeres quod denotat horas,
Et gracili longum dividit axe diem,
Murmura nulla ciet; ſed quid velit, indice monſtrat:
Quam decet ingenium virginis iſtud opus!
Virgo licet taceat; pro virgine nubilis ætas
Exigit, & patrem, vel ſine voce, monet:
Ora petunt, roſeæque genæ, tumidæque papillæ;
Solvitur in tacitas tota puella preces.

* Ex Ariſtot. ſententia lib. 7. Polit. Qui mulieres optime elocari putat circa ætatem annorum octodecim.

V.



Culpandus est pater, qui filiæ, tumidâ jam virginitate, de marito non prospicit, unde rectè Egnatius antiquus Theologus, matura virgo, inquit, rugas aniles ne exspectet, quæ patrem, ut viro locetur, tacitè etiam rogat: hinc bene

Claud.

Nubilis interea maturæ virginis ætas
Urgebat patrias, suspenso principe, curas.

Sy dient verplant
In ander lant.

A fille meure,
Mary de bonn' heure.

PHYLLIS.

ALs ghy dees teeckens voor siet gaen,
't Is tijt u die te trecken aen,
Ghy ouders; let dan op u stuck,
Of u ghenaeckt groot ongheluck.
Wanneer des wijngaerts jonge loot
Nu voeden kan haer eyghen schoot,
Mits datse wortels heeft soo goet
Schier als haer eyghen moeder doet,
Den hovenier, die dit vernam,
Snijt stracx de plant van d'oude stam,
En geeft haer ruymt', en meerder lant.
Och! had mijn vader dit verstant,
En dat ick op een ander bed,
Van dese plaets, mocht zijn verset!
Mijn jeugt soud', als een veylich kruyt,
Aen elcken kant sick breyden uyt.
Het dient verset, her-plant, gescheen,
Want binnē 's jaers maeckt twee vā een.
Maer na-de-mael mijn vader niet
En tracht te heelen mijn verdriet,
Soo dunckt my best, tot mijn gherief,
Dat ick my selfs verkies' een lief:
Een, die my dit laest heeft gheraen,
Seyd', 't mocht na rechten wel bestaen.

Colonia aliò ducenda.

PHYLLIS.

PAlmes humi simulac propriâ radice tenetur,
Hæc alio nobis vitis alenda loco est
Vinitor exclamat; jam jam dabit ipsa racemos,
Vt dabitur laxo luxuriare solo.
Sunt mihi quæ possunt geminos nutrire papillæ,
Quique valent partum sustinuisse sinus:
Et mea virginitas roseo testata colore *
Me jam, non matris, sed jubet esse viri.
Omnia signa mihi, quæ nubilis exigit ætas,
Sed queror officii non meminisse patrem.
Me juvat ergo rudis partes supplere parentis,
Id mihi, vel scripto jure, licere ferunt.

* Modesta allusio ad Tertulliani dictum, qui demum licitum fuisse scribit, penes Israel, Virginem nuptui tradere post contestatam sanguine virginitatem.

COLO-

COLONIA ALIO DVCENDA.

VI.



Filia quidem, quæ annum ætatis 25 excesſit, ſi ſine Patris conſenſu jungatur matrimonio, exhæredari de jure non poteſt, cum ſibi Pater imputare debeat, quod oportuno tempore filiæ de marito, ſibi de genero non proſpexerit: atqui cum Phyllis noſtra annum modo duo-devigeſimum agere ſe profeſſa ſit, ridicula eſt puellulæ ad nuptias properantis legis detortio, rebuſque ſuis applicatio.

Raet na daet
Koomt te laet.

Apres le faict
Ne vaut ſouhait.

A N N A.

HEt ſloot ſo wat, dat ghy eerſt dreeſt,
Maer dat ghy laeſt ſeyt, hangt noch kleeſt;
Dunckt u het ſeggen al te koen,
En wiljet ſonder ſegghen doen?
Ghy dwaelt: dit ſtuck is ouders werck,
En ghy nochtans, nae dat ick merck,
Wilt varen voort in minnen-praet,
Oock ſonder eens te vraghen raet.
Het gaeter beſt, daer in't begin,
Der vrienden raet en rijpen ſin
Alſulcken ſaeck wel overweeght,
Aleer-men minne ſet of pleeght;
Want naderhant te vragen raet,
Dan iſt ghemeenlick al te laet.
Aenmerckt doch eens de Walviſch-vangh,
Ontrent de Groenelantſche ſtrangh,
Dat beeſt ſijn ſtuck niet eer beſeft,
Voor't ſcherp herpoen hem heeft getreft,
Dan iſſet eerſtmael dattet vliet,
Maer al ſijn vluchten baet dan niet,
Sijn quael is dan te vaſt gheſet,
Want waer het ſwemt het voertſe met.
Siet! dus vergaet dien grooten vis,
Om dat hy eerſt niet ſchou en is.

Sera poſt vulnus cautio.

A N N A.

QVæ prohibet dixiſſe pudor, feciſſe licebit?
  Verbaque cum fugias, facta probare potes?
Nulla puella ſapit, quæ præbet amantibus aurem,
  Dum neſcit, generum quem velit eſſe parens.
Ducimur alloquio, quo nos vocat ardor amantis,
  Vtque redire juvet poſtea, nulla via eſt.
Sera fuga eſt Ceti, quem cuſpis adunca fefellit,
  Cum faciles aditus bellua ſtulta dedit.
Difficile eſt uncos removere Cupidinis hamos,
  Vt ſemel in tenero corde reſedit amor.
Ergo parens quid ames deliberet, ante calores,
  Arbitrium cœpti nullus amoris habet.

SERA POST VVLNVS CAVTIO.

VII.



Cypræ. de Sponſ.cap.6.

SI dignitatis, decori, & honeſtatis ratio habenda eſt, in nuptiis contrahendis convenientius & decentius eſt, ſi parentes filias ſuas viris deſpondeant & ſuis verbis mancipent, quam ſi ipſæ ſua oratione inverecundè ſeſe alterius poteſtati ſubjiciant.

Ovid.

SEd, quia delectat Veneris decerpere flores,
Dicimus aſsiduò, cras quoque fiet idem:
Interea tacitæ ſerpunt in viſcera flammæ,
Et mala radices altius arbor agit.

Haeſti-

Haeſtighe ſpoet
Is ſelden goet.

Tout gaſte
Qui trop haſte.

ANNA.

De trou-ſucht is een ſlim gebreck,
ten lijt noch uytſtel, noch vertrec;
Het komt ſoo't wil, het gaet ſoo't mach,
Van raet of reden gheen ghewach;
Want 't meysken, met dees koorts bevaen,
Wil met den ruyter dolen gaen.
Nochtans te licht'lick jae gheſeyt,
Wort al te ſwaerlijck nae beſchrijt.
Ghy, weeſt niet ſchootich in de min,
En ſchoon ghy wilt, hout u wat in;
Weet dat een haeſt-bereyde maeght,
Selfs aen den minnaer niet behaeght:
Want krijght hy lichtlic' dat hy ſocht,
Hy vreeſt terſtont te zijn bekocht;
Oock waer de vryſter is te vlug,
Daer gaet den minnaer licht te rug.
Een die het Spit drayt al te ras,
Went al veel eer de ſpijſ' in d' as,
Als hy't gebraet maeckt gaer en goet.
Te veel gehaeſt, en maeckt geen ſpoet.
Dus al die Venus Spit om went,
En wenſcht een goet en ſpoedich ent,
Verhaeſt u niet, dat is u beſt,
Die ſick verhaeſt; koomt alderleſt.

Serius perficit, qui nimis properat.

ANNA.

Nil properare juvat, properando fugabis amorem,
Odit amans promptas in ſua vota manus.
Non placet huic hominum generi ſine ſanguine palma,
Quodque cupit, ſubito non cupit eſſe ſuum.
Cum, domino culpante moras, cita cœna paratur,
Lixa vafer lento tunc rotat orbe veru;
Quoque minus properat, magis hoc rubet igne ferina,
Quæ celeri rapitur turbine, cruda manet.
Si qua veru doctâ verſare Cupidinis arte
Virgo velit, tardas debet habere manus.
Si properas, properare cave; mora calcar amanti eſt:
Quæ properat, Veneris dulce retardat opus.

SERIVS PERFICIT, QVI NIMIS PROPERAT.

VIII.



Ovid. 3 Fastor.

NVbere si qua velis, quamvis properabitis ambo,
Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Seneca.

MOra omnis odio est, sed facit sapientiam.

Gheboden dienſt
is onweert.

Le veneur ne prend
Ce que ſe rend.

A N N A.

EEn Vogh'laers ſtrick, en een die mint,
Zijn, na mijn oordeel, eens gheſint;
VVant ſoo een velt-hoen, of faiſant,
Komt neer-gevallen in den bant,
Als ofte't woude zijn ghevaen;
De ſtricken blyven open ſtaen:
Maer als het hoen her-treckt ſijn klau,
Soo wert het loſſe garen nau;
En ſpringt den voghel op en neer,
Dan nijpt den draet dies noch te meer;
Doch ſoo ſy weder ſtremt haer loop,
Terſtont ſoo loſt haer oock de knoop.

Dit is der minnaers rechten aert,
VVat ghy hun biet, 't is al onwaert;
Het visken vliet 't gheworpen aes,
Noyt goeden wey-man grypt den haes
Daer hy ſtil in ſijn legher ruſt,
Den arbeyt wet des jaghers luſt;
Hy vangt geen wilt, (het waer hem ſchant)
Dat hem van ſelfs koomt in de hant:
Door moeyte ſmaeckt het minnen-ſpel,
En't weyg'ren voegt de meyskens wel;
Doet van de min, vier, pijl, en pijn,
De minn' en ſal gheen minne zijn.

Quod licet, ingratum eſt.

A N N A.

AD laqueos dum ſponte venit, nil vincula ſtringunt;
Quæque capi cuperet, non capietur avis:
Sed dare terga paret, tunc denique fila coibunt;
Atque iterum quoties hæc ſtetit, illa labant.
Si qua prior petiit, dignam tulit illa repulſam:
Turpe petens mulier, turpe puella rogans.
Si qua capi gaudet, fugiat; fuga dulcis amanti eſt,
Acrius illa docet poſcere, ſi qua negat:
Pectora difficilis flagrantius urit amica,
Baſia luctanti rapta dediſſe juvat.
Grata viris magis eſt fera, cum fugit ocyor euro,
Quam proſtrata ſolo cum jacet ante canes.

QVOD

QVOD LICET, INGRATVM EST.

I X.



Petron.

Nolo, quod cupio, statim tenere,
Nec victoria mî placet parata.

Facit huc illud Senecæ.

PVdet congredi cum homine vinci parato, ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi, & scit eum sine gloria vinci, qui sine periculo vincitur.

Grijpt als't tijt is.

Qui ne faict quant il peut;
Ne faict quant il veut.

PHYLLIS.

'k EN hou doch niet van dit gesegh,
Gewis ghy wijst my van de wegh:
Hoe? wilt ghy dat ick segghe neen,
Wanneer ick jae van harten meen?
Sal onsen mont (is dat gheraen?)
Geduerich naer het weyg'ren staen?
Of magh een Ionckvrou gapen niet,
VVanneermen haer de lepel biet?
Neen, dat en was my noyt geleert;
Verkeken kans niet weer en keert:
Een die in min wenscht goeden spoet,
Moet doen gelijck het Meeutjen doet,
Die't visjen, als't sich bloot begeeft,
En op het water leyt en sweeft,
Wel happich vat, ter rechter tijt,
Al eer het visken haer ontglijt.
Met vlijt te passen op sijn stuck,
Dat is de moeder van't gheluck,
Die aen-gheboden dienst versmaet,
Wilt dickwils wel alst is te laet.
En voor een maeghet dit gheval
Is wel den meesten spijt van al;
Dies als de vinck is in het net,
Soo dienter gheenen tijt verlet.

Occasio premenda.

PHYLLIS.

ANna, quid hoc sibi vult? quænam sua gaudia demens
Abnuat? atque, animo quod petit, ore neget?
Præteritos votis frustra revocabit amores,
Dura nimis juveni si qua puella fuit.
Dum favet, & læto ridet Venus aurea vultu,
Quæ bona fert, avidâ sunt capienda manu.
Cauta Fulix, summo dum ludit in æquore piscis,
In prædam celeri dexteritate ruit;
Ista verecundis avis est imitanda puellis,
Mollia qui captat tempora, victor abit.
Fronte capillatum magno cole numen honore,
Hoc tu si fugias, te Venus ipsa fugit.

OCCA-

OCCASIO PREMENDA.

X.



Livius.

SI in occaſionis momento, cujus prætervolat oportunitas, cunctatus paullum fueris, nequicquam mox omiſſam quereris.

Procopius.

REerum humanarum momenta in occaſionis perceptione conſiſtunt, nam ſi per ignaviam quis fortunam paratam neglexerit, cum ſuâ culpâ ab eâ deſeratur, nequaquam illam, ſed ſeipſum, accuſet.

Quaem't
Ick naem't.

Tel refuſe,
Qui apres muſe.

PHYLLIS.

HOort doch, wat my komt in't ghedacht,
Ick hebb' onlanghs ghehoort de klacht,
Van een, ons wel bekende, maeght,
Niet leelijck, maer ſoo vvat bedaeght,
Die by een Roosken haer gheleeck,
En ſprack, ghelijck als ick nu ſpreeck.
Als eerſt dat jeughdich purper-root
Quam puylen uyt mijn teeren ſchoot,
Doen ſtont ick vaſt op mijnen ſteel,
Wie my genaeckte vvas te veel;
Ic ſchrabd', ic prick',ic quetſt'ick ſtack,
Een yders hant die aen my track:
Maer doen mijn jeught en glans ver-dween,
Viel ick, naeu aengeraeckt, daer heen.
Ach! die met een beleefde hant,
Tot een bemint en weerdich pant,
Voor deſen niet wou zijn gheplukt,
Word' nu met voeten onder-druct.
Ay my! die eerſtmael niet en wou,
Wat iſt dat ick nu niet en ſou?
Te weſen weyg'rich, prat, en ſteegh,
En dee noyt jeughdich meyſken deegh,
Want als den rimpel koomt in't vel,
Indien het quaem, ſy naemet wel.

Virginitatis honos virginitate perit.

PHYLLIS.

DVm Roſa flore novo, foliiſque recentibus halat,
Invida ſpinoſo cortice tecta latet;
Quin, pueri, cohibete manus: rubus aſper in illâ eſt;
Qui legit hanc tenero pollice, vulnus habet:
Mox tamen illa dabit patulo ſe flore videndam,
Et fluet, & duro ſub pede preſſa gemet.
Dulce puella procis primæ ſub flore juventæ,
Hoc demum lepidus tempore gaudet amor.
Si qua diu virgo eſt, vix virgo videtur amanti;
Quæque dies partem virginitatis habet.
Dum novus ergo vigor, præſtat dare nomen Amori,
Sæpe puella negat, quod dare vellet anus.

VIRGINITATIS HONOS VIRGINITATE PERIT.

X I.



Montagn. lib. 3, cap. 5.

L'Amour ne me semble proprement & naturellement en sa saison, qu'en l'aage voisin a l'enfance, & la beauté non plus.

Ronsard.

L'Aage non meur, mais verdelet encore;
C'est l'aage seul, qui me devore
Le cœur d'impatience atteint.

Vanck door dwanck. | Voila que prend Sans semblant.

A N N A.

GHy geeft my oorsaeck, door u reên,
Om hier wat dieper in te treên.
Nu, op dat ghy my recht verstaet,
Soo stell' ick u dit voor een maet,
Een jonckvrou voeght, na mijn bevroen,
Alleen het lijden, niet het doen,
Dus set u meeuken aen d'een zy,
Het grijpen staet gheen maghet vry,
Sy moet verwachten (al ist pijn)
Tot datse mach ghegrepen zyn.
Gheen vincke-net en komt ons toe,
Wy moeten wesen als een Vloe,
Die, schon sy is een warre-net,
Staet echter vast, en blijft gheset,
Tot dat den voghel daer in springt,
En haer tot vanghen als bedwingt.
Al isset schoon ons sin en wil,
Noch dient men sich te houden stil,
Tot dat den ghenen die ons mint,
Als met ghewelt ons overwint,
En dat der vrienden wijsen raet
Ons drijft als tot den echten-staet.
Ons net moet vanghen sonder schijn,
Den voghel moet den vogh'laer zijn.

Non nisi mota capit.

A N N A.

ALtius, ut video, maris hoc mihi marmor arandum est,
Ergo libet laxo pandere vela sinu.
Si didicisse juvat partes in amore puellæ,
Instruat hæc oculos, virgo, tabella tuos:
Rete vides, non quod manibus vafer attrahit auceps,
Sed quód avis motu deprimit ipsa suo:
Capta sit, an capiat, vix, qui videt ista, viator
Dixerit, in volucrem lina coacta ruunt.
Virginis effigies sit ut hæc in amoribus opto,
Ne cadat, impulsu quin cadat acta proci,
Pange plagas, licet hoc, sed non tamen attrahe casses,
Si sapis, hîc auceps præda sit ipsa sibi.

NON NISI MOTA CAPIT.

X I I.



Gloſſ. ad l. pen. C. de Sponſ.

M*Vltæ, inquit, puellæ propter verecundiam annuunt potius, quam loquuntur inter deſpondendum, maximè præſentibus parentibus*, ne videantur ambire ſponſum, *quod virginibus indecorum eſt. Et Baldus notat naturâ inſitum eſſe mulieribus tacere, præſertim cum de ipſarum nuptiis agitur. Et virginalis maximè verecundiæ eſſe traditur, ad mentionem nuptiarum erubeſcere, juxta illud:*

Quale coloratum Tithoni conjuge cœlum
Subrubet, aut ſponſo viſa puella novo.

Siet waer ick ſtae,
En zeylter nae.

A moy la monſtre,
A toy la rencontre.

A N N A.

TOt noch wat naerder onderricht
Van jonghe maeghden ampt en plicht,
Soo merckt het vier der Bakens aen,
Die s'nachts ontrent den oever ſtaen,
De deſe wijſen wel in zee
De ſchippers aen een goede ree,
En doen als blijcken voor ghewis
Dat daer ontrent een haven is;
Maer't ſtaet alleen de ſchippers toe,
'tZy dan van ebb', of wel van vloe,
Te trachten nae't ghewenſte lant:
Het Baken wijckt niet vande kant,
Maer geeft alleenlijck als de loos,
En laet het roeyen voor maet-roos.
Ghy mooght wel thoonen, metten ſchijn,
Dat ghy zijt Clopje noch Bagijn,
V kleet en weſen niet te ſtraf
Mach daer wel wat ghetuygen af:
Stelt u dan wel beroep'lick voort,
Maer klamt den vryer niet aen boort;
En om geen minnen oyt en peyſt,
Tot datmen u ter eeren eyſt;
Hier hebdy't hooghſte, na mijn leer,
Dat wy vermoghen metter eer.

Monſtrat, non ducit.

A N N A.

ME propiora tibi dare ſi documenta requiris,
 Hæc cape, nec caſtis plura licere puto.
Nocte Pharus vaſtum radios diſpergit in æquor,
 Vt ratibus monſtret per vada qua ſit iter.
Flamma quidem portum denuntiat eſſe propinquum,
 Nulla tamen nautis obvia flamma venit.
Nauta tuum eſt dare vela notis, mare tundere remis,
 Falleris, exſpectas dum ferat Ignis opem.
Si facies comitem te perneget eſſe Dianæ,
 Cultus & à Veſtæ clamat abeſſe focis, *
Hoc ſatis eſſe reor: vocet ignis ad oſtia puppem,
 Optatos ſtudeat nauta ſubire ſinus.

* Virgines Veſtales ſi mundiori cultu uterentur, viros, non ſacra, curare credebantur; ideoque ſacris abſtinere jubebantur: ut de Minutia Veſtali tradit Livius & alii.

MON-

MONSTRAT, NON DVCIT.

XIII.



Cypr. de casib. matrimonial. Cap. 3.

O*Mninò circumspectam, in casibus matrimonialibus, virginem esse oportet, ne aut sese obtulisse, aut pro sexus decore non satis verecundè egisse videatur, ut ne incommodum, quod Icasiæ nobili & eruditæ virgini olim contigisse legimus, ipsi eveniat: ea enim, cum Theophilo Imperatori Constantinopolitano adeò placeret, ut jam jam Malum aureum in fidei conjugiique pignus ei porrecturus videretur, ob promptius responsum rejecta, præ animi ægritudine, cœnobio se mancipavit.*

Als't qualijck wil,
Soo sit ick stil.

Quant l'oiseleur ne prend,
De rien faict semblant.

PHYLLIS.

IN dien't dan niet en magh bestaen,
Dat haer een maeght sou bieden aen,
Soo laet doch immers wesen goet,
Dat sulcx haer vader voor haer doet.
Waerom doch vrijtmen niet so wel
Met ons, als met een jongh-ghesel?
Veel hebben dit wel eer betracht,
En daer door is te weegh ghebracht
Dat Vrysters, nu bedaeght en out,
Naer eygen wensch zijn uytgehout.
Veel tamme vryers gapen niet,
Voor datmen hun de spijse biet.
Dan dit al dient wel met verstant,
Behend'lick, door een derde hant,
Besteken, en soo stil beleyt,
Dat niemant merck' het recht bescheyt:
Niet anders dan den Vogh'laer doet,
Wanneer hy sick tot vanghen spoet,
Die sit met tacken dicht beset,
En stelt een Roervinck in het net,
En hout daer op sijn oog-ghemerck,
Tot op het eynde van het werck;
En soo den vang niet wel en wil,
Hy duyckt in't loof, en swijght al stil.

Nisi præda, quiescit.

PHYLLIS.

CEdo, nocet, si virgo procis se deferat ultrò,
Tu tamen id patri nonne licere putas?
Crede mihi, tardis id calcar amantibus addit,
Sunt, quibus oblatâ virgine cœpit amor.
Sponte Duci Phrygio natam pater ipse Latinus
Obtulit, oblatam Troicus Hospes amat.
Hæc tamen, hæc aliis tractanda negotia mandet,
Si sapit, & doctâ se tegat arte pater:
Per tacitas melius geritur res ista latebras,
Aptius in multis hic movet, alter agit.
Sic ave fallit avem, rerum velut inscius, auceps,
Nec minus occulto retia fune trahit.

NISI PRÆDA, QVIESCIT.

XIV.



Apud veteres, parentes filias suas viris non petentibus ultrò detulerunt, neque se præter decorum facere existimarunt. Saul Davidi filiam obtulit, 1 Reg. c. 18. *Alcinous Vlyssi, apud Homerum; Latinus Aeneæ, apud Virgilium; Chremes Pamphilo, apud Terentium; Megacles Pisistrato, apud Herodotum, Darius Alexandro, apud Zonaram, & alii.*

Eer voorts te gaen,
Beproeft de baen.

Sans bien ſonder
N'y faut aller.

A N N A.

TE gaen uyt vryen met een maeght,
Is (na mijn dunckt) te veel ghewaeght,
Want dat ghy dit ſoo meynt te doen,
Dat niemant ſulcx en ſou bevroen,
Voorwaer, daer toe en is geen kans,
De werelt is te ſlim al-thans,
Tot kinders toe is't al door-trapt,
Hoe dat ghy't maeckt ghy wert beklapt;
En ſoo den aenſlagh koomt tot niet,
Dan ſtaetmen daer wel ſlecht en ſiet,
En d'arme vryſter wert begeckt,
Dat haer tot pijn en na-deel ſtreckt.
Ghy, die yet ſulcx wilt vangen aen,
Verneemt eerſt hoe de ſaken ſtaen,
By hem, met wie ghy dit begint,
Of hy oock tot u is gheſint;
En vindy daer gheen groote luſt,
Soo hout dan vry u hooft gheruſt.
De Vos, hier in bedacht en wijs,
En neemt geen reys' aen over 't ijs,
Of leyt voor eerſt daer op ſijn oor,
En merckt hy dan, door het ghehoor,
De ſchors van't ys te zijn te kranck,
Soo neemt hy elders ſijnen ganck.

Tentanda via eſt.

A N N A.

ARs tua cauta quidem, ſed non ſecura pericli,
Tunè putas tutos poſſe latere dolos?
Falleris, infœlix, corrupto vivimus ævo;
Fraus apud aſtutos nec latet ulla diu:
Adde quod oblatâ vix gaudeat ullus amicâ,
Quippe recurva cibis æra ſubeſſe timet.
Dum Priamus natam nuptum dare tentat Achilli,
Nil agit, & triſti fronte repulſus abit.
Nil pater hîc tentet, niſi nota ſit ante voluntas,
Illius, in tacitâ quem tibi mente petit.
Auribus explorat glacialia marmora vulpes,
Quæ niſi firma ſatis, callida ſiſtit iter.

TENTANDA VIA EST.

XV.



DArius filiam Alexandro, Priamus Achilli, Alcinous Vlyßi, dum non satis circumspectè deferunt, frustra fuerunt; nihil hic, nisi explorato, tentandum prudentiores censent.

Te vollen lamp,
Verkeert in damp.

Despence.
N'avance.

A N N A.

NAdien der maeghden dracht en kleet,
In't minnen med' heeft sijn bescheet,
Soo dunckt my goet eer wy gaen voort,
Hier van te roeren med' een woort.
Ick hou dan veel van net en kuys,
VVegh met de geen, die achter huys
Gaen slonsen vuyl en onghehult:
'ken geef nochtans geen minder schult,
Aen dese, die door rijck ghewaet,
Verwecken yeders schimp en haet.
Ghy doolt, so ghy door kost'lick gaen,
De jongmans meent te locken aen,
Des Salamanders kracht verdwijnt,
VVanneer de sonn' te helder schijnt,
Het bruyne weder maeckt hem groot,
Veel olijs is der lampen doot.
Gelooft dat liefde van al-thans,
Vergaet door al te grooten glans,
Ghelooft dat al te moyen maeght
De vryers dickwils van haer jaeght;
Ick kenner, die door kost en pracht,
Zijn in haer maeghdom als versmacht:
Dus, wie ghy zijt, gaet niet te fray,
De liefd' is kranck, de tijt is tay.

Nimio splendore fatiscit.

A N N A.

PAucula de cultu, quia pars quoque cultus amorum,
Accipe virgineis jussa tenenda choris.
Culta placent lepidis (modus hic tamen adsit) ephebis,
Mundiciis satis est si foveatur amor:
Optat amans dare dona tui potiora parentis,
Cum posito cultu virginis, uxor eris;
At tibi colla videns regalibus abdita gemmis,
Gratia quæ nostri muneris, inquit, erit?
Vidi ego, nobilior quêis vestis abegit amantes,
Territa gemmarum luce juventa fugit.
Lampadis immodico sic disperit ardor olivo,
Sic nimio languens stellio Sole jacet.

NIMIO SPLENDORE FATISCIT.

X VI.



Cicero.

ADhibenda eſt autem munditia non odioſa, neque exquiſita nimis, tantum quæ fugiat agreſtem & inhumanam negligentiam.

Cato Cenſ. apud Ammian.

CVi cultus magna cura, virtutis incuria eſt.

Eerst al te net,
Daer nae een slet.

De fille trop nette,
Femme deffaicte.

ANNA.

't IS dan, ghelijck ghy selfs wel siet,
Voor ons het meeste voordeel niet,
Het zeyl te setten in den top,
En ons te seer te proncken op.
Het manne-volck, ghelooftet vry,
Weet, immers alsoo wel als wy,
Wat onder ons al omme gaet;
Dit hoord' ick onlangs aen de praet,
Van seker out, en eerlijck man,
Als hy sijn reden dus began:
De Perse-boom, wanneer die bloeyt,
Is't schoonste dat in hoven groeyt,
Soo lang haer bloem is nieu en vers;
Maer gaet doch eens besien de Pers,
Wanneer haer bloeysel valt en speent,
Sy staet verlept, verslonst, verqueent,
En sieter uyt 'ken weet niet hoe.
Dien boompass' ick dees meyskens toe,
Die staegh, met een verweenden schijn,
Soo aerdich opghestreken zijn:
Want vrijsters altijt even net,
Soo haest ghetrout, soo haest een slet.
En soomen daegh'lijcx siet, en vint,
Die dickwils spiegelt, selden spint.

Culta nimis fit fœda situ.

ANNA.

VIr gravis, in cœnâ patri dum nuper adesset,
Protulit hæc animo dicta notata meo:
Persica cum florent, nihil est formosius illis,
Sordidius contra, flore cadente, nihil.
Fit plerumque situ, fit squallida sordibus uxor,
Excoluit formam si qua puella nimis.
Pergit, & ornandi quo tanta licentia? dixit,
Quis furor est, totos se coluisse dies?
Forma nocet miseris nimis ambitiosa puellis,
Anxia de cultu, vix erit apta thoro.
Cura cui vultus, incuria sæpe mariti est,
Quæ speculo gaudet, non amat illa colum.

CVLTA NIMIS FIT FOEDA SITV.

XVII.



Vives de Christ. Fœmin. lib. 1.

NOn ſplendebit veſtis, at nec ſordebit: non erit admirationi, ſed nec faſtidio. Mundus muliebris, nominatur earum ornatus, quo mundicies ſignificatur, non artificium, vel opulentia.

Idem eod. Loc.

IN veſtibus præcipiendum eſt, ne ſint delicatæ, aut precioſæ nimium; ſed ſine ſordibus, ſine labe. Neſcio, quemadmodum mundicies animi, corporis gaudeat mundicie.

Wt water brant. | A poinct nier C'est convier.

A N N A.

W Anneer't na mijnen sin sou gaen,
Woud' ick elck een sijn dochter raen
Soo op te trecken, dat een man
Noch veel daer aen verbet'ren kan.
En sien wy niet, wanneer een maeght
Al heeft ghehadt dat haer behaeght,
Dat dan haer man, wat hy oock geeft;
Van haer geen danck met al en heeft?
A Ls nu ten lesten koomt den tijt
Dat ghy ter eeren wert gevrijt,
Dan moeter neerstich zijn ghewacht,
Van u te thoonen al te sacht,
Of al te quistich van sijn gunst.
Geloost, dat heel der minnen kunst
Bestaet, en, als verborghen, leyt
In't weyg'rich wesen met bescheyt.
En weet ghy niet dat 't Kalck ont-steeckt,
Wanneerder natticheyt op leeckt?
Als wy zijn voor een tijt berooft
Van Phœbi strael, en gulden hooft;
Soo hy dan weer verthoont sijn schijn,
Sijn glans dunct ons veel schoonder zijn.
Bint in u gunst, de minn' vermeert,
Een die wel weygert, eyschen leert.

E frigore fervor.

A N N A.

SI tibi forte parens, ut ames, laxavit habenas;
Iamque tuo juvenis captus amore gemit;
Igne licet caleas, ne sit manifestus amanti,
Quid placida semper fronte videnda venis?
Aurea lux Phœbi, post nubila, gratior orbi est,
Dulcior à rapidis quæ strepit aura notis.
Ardor abit, flaccescit amor, torpetis amantes,
Dum nimium vobis stulta puella favet.
Viva superfusis calx fervet, & æstuat undis,
Et simili flammas excitat arte faber.
Disce negare, viget Puer aliger arte negandi,
Dura placent Veneri, vulnere crescit Amor.

E FRIGORE FERVOR.

XVIII.



Boët. 21.

GRatior eſt apium magè labor,
Si malus ora prius ſapor edat;
Gratius aſtra nitent, ubi notus
Deſinit imbriferos dare ſonos;
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roſeos agit equos.

Seneca.

MOrbum eſſe ſcias, non hilaritatem, ſemper arridere arridentibus, & ad omnium æſtimationem ipſum os quoque diducere.

Gheliefkens kyven
Doet liefde beklyven.

Des amants les noiſettes
D'amour alumettes.

A N N A.

AL rijſter nu en dan en woort,
Dat onderling' uw' min verſtoort,
Ten is geen noot, weeſt niet beſwaert,
't Is van de ſoete min den aert,
Dat, als geliefkens werden gram,
Haer dan vermeerdert liefdes vlam.
Siet! die een meeſter-ſpronc vangt aē,
Plagh eerſt wat achterwaert te gaen,
En ſtracx daer na, met meerder kracht,
Springt over delven, over gracht.
Slaet voorts u oogh op Venus kint,
VVanneer hy ſijnen boogh opwint,
Hoe dat de pees meer komt beneēn,
Hoe datſe ſnelder ſchiet daer heen.
Wat waters inde ſmis ghedaen
Doet ſtracx de vlam noch hooger gaen.
En als den wijngaert wert geſnoeyt,
Dan, meer als oyt, van vruchten vloeyt.
Door kyven, pruylen, en gheklagh,
Wert liefde ſtercker alſſe plagh.
Wel aen dan, ſonder ſchroom of vrees;
Set vry den minnaer op de pees;
En, om te proeven ſijn ghedult,
Beſtraft hem ſomijts ſonder ſchult.

In amore mendax iracundia eſt.

A N N A.

RIxa licet ſubeat, nihil eſt, mihi crede, pericli;
Mira loquor, tenero lis in amore valet.
Incedens numerat veſtigia pauca retrorſum
Hiſtrio, cum doctâ fortius arte ſalit.
Quoque magis nervum retrotrahit ipſe Cupido,
Altius hoc pueros miſſa ſagitta ferit.
Prævia pugna duces, lis prævia jungit amantes
Arctius, idque ſui Cypria Martis habet.
Adde quod & calidas incendere profuit iras,
Vt videas quanta bile tumeſcat amans.
Ira dabit juvenem patulo tibi corde videndum,
Vix aliquis mentem, cum ſubit illa, tegit.

IN AMORE MENDAX IRACVNDIA.

XIX.



Ovid.

QVæ modo pugnabant, jungunt ſua roſtra columbæ,
Quarum blanditias verbaque murmur habent.

Plaut. Amphitr.

IRæ interveniunt, rurſus redeunt in gratiam,
Verum iræ ſi fortè eveniunt hujuſmodi
Inter eos, rurſum ſi reverſum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe quam prius.

Seneca.

AMans iratus multa mentitur ſibi.
Concordia fit carior diſcordiâ.

Die

Die hart snuyt, bluſt uyt. Trop emoucher eſteint.

PHYLLIS.

GHy gaet te hart in dit gheval,
V voorſtel ſmaeckt my niet met al:
VVant wilmen deſen wegh in-gaen;
Ons rijck en ſal niet langhe ſtaen.
Wie doch, die bloet in aders draeght,
En ſou niet haeſt zijn wegh ghejaeght,
Soo ick my ſtelde naer u reên?
Eylaes! de liefde viel daer heen.
Gheen menſch en ſal my maken wijs,
Als dattet vier ontſtaet uyt ijs,
Of datter minne rijſt uyt twiſt,
Voorwaer ghy hebt u hier vergiſt.
Des liefdes rijck is ſacht en ſoet,
Het wert door vrientſchap aengevoet;
't Kleyn Venus kint is al te teer
Voor dees u al te harden leer;
't Is meeps en tangher, naeckt en bloot,
't En kan niet draghen ſulcken ſtoot;
't Is opghekoeſtert in een lant
Daer niet dan rooskens ſtaen gheplant;
't Draeght wel een toortſe 't ſoete Dier.
Maer niet van onuytbluſlijck vier.
Nijpt niet te ſeer, de keers gaet uyt,
Wanneer men die te harde ſnuyt.

Si nimis emungas, extinguitur.

PHYLLIS.

DVra nimis tua juſſa puto. Venus aurea clamat,
Mitia Mattiacas regna decere nurus.
More Sabinarum frontem caperare ſeveram,
Et niſi dura loqui ſi qua puella velit,
Illa fero teneros procul ore fugabit amantes,
Et melius duri militis uxor erit.
Molliter Idaliis recubare ſuêtus in umbris
Non didicit Veneris triſtia ferre Puer.
Adde quod & fragiles tantum gerit ille ſagittas,
Adde quod æternas non habet ille faces.
Si nimis emungas, perit ignis, & æmula Soli
Flamma tenebroſo preſſa vapore jacet.

SI NIMIS EMVNGAS, EXTINGVITVR.

X X.



Proverb. Salom. cap. 30.

QVi nimis emungit, elicit sanguinem.

Ovidius.

SEd miscenda tamen Venus est secura timori,
Ne tanti dotes *non putet esse tuas.*

'T Is niet te vree
Met d'hooghste tree.

Qui se faict brebis
le loup le mange.

A N N A.

SEt vry den minnaer sacht en soet,
So krijght hy wel van pas de voet,
Om met verlof te wesen geck,
En u te treden op den neck.
Een vryer slacht de Klimme-boon,
VVant, of om dit gewas al schoon
Lanck rijs, en hooghe staken staen,
Indienter maer kan raken aen,
't Is al ghenoegh, het veyle kruyt
Klimt langs de stock tot boven uyt,
En dan noch, op sijn eyghen plucht,
Maeckt nieuwe krullen inde lucht.

Indien-men liet een minnaer treen,
Waer klom den stouten gast niet heen?
Schoon hy verkreegh sijn volle wil,
Noch sal sijn geest niet wesen stil.
Hy gaet dan melden door het lant,
Sijn liefkens gunst, sijn eyghen schant.
Gheloofst dat hedensdaeghs de jeught
Wel seggen derft: Ten is geen vreugt
Dat yemant komt tot sijn bejagh,
Indien men 't niet vertellen magh.
Dies wacht u, eerbaer Maget, wacht
Van u te draghen al te sacht.

Quaque est via nulla, feruntur.

A N N A.

DIc age blanditias, fer basia, funde falernum,
Sparge rosas, avidis da melimela procis;
Protinus infœlix (nec enim modus ullus amanti est)
Protinus audaci sub pede pressa gemes.
Est Faba, quæ, gracili modo fas hæsisse bacillo,
Pergit in aërias ambitiosa vias:
Nec tetigisse sat est fastigia summa Faselo,
Vlteriùs gyro luxuriante ruit.
Exit in immensum temerarius ardor amantum,
Et quamvis toleres plurima, plura petunt:
Nec satis his vel totus amor. Sua furta sodali
Si narrare nefas, non placet ipsa Venus.

QVAQVE EST VIA NVLLA, FERVNTVR.

XXI.



Vives lib. 1. de Chrift. Fœm.

ILlud ne admonenda quidem Virgo, ne ridenti arrideat, quod planè non fit nisi vel ab impudicâ vel ab amenti. Ne sinat se vellicari, vel lascivius tangi, mutet locum, & abeat, si aliter vitare non possit.

Eedt van die mint,
Licht, als de wint.

Promesses d'amour par coustume,
Sont legeres comme la plume.

PHYLLIS.

V Segghen magh misschien wel eer
Gebeurt zijn, maer denckt nimmermeer,
Dat seker jongh-heer, die my vrijt,
Sulcx doen sou willen my te spijt;
Ick waer sijn ziel, sijn hart, sijn sin,
Soo ick hem dede gunst van min;
Hy my verlaten? wat een struyf.

ANNA.

MAer zijdy noch soo slechten duyf?
Hoe, lieve kint, en merckje niet,
Wanneer de wint ruyst door het riet,
Hoe dattet buygt, en stuypt, en nijght,
Ia als tot aen der aerden sijght?
Nochtans en hout den wint nau op,
Of 't steeckt weer inde lucht sijn kop.
Die vrijt is dwe, ghelijck een kint,
Maer na-der-hant ist al maer wint.
Soo langh de bye haer strael behout,
Soo vlieghtse vroylijck door het wout;
Maer als zy yemant steeckt of straelt,
Haer eerste lust en kracht die faelt.
Soo haest de bruyt is in de schuyt,
Zijn al de schoon beloften uyt;
En als het wil'ken is gheschiet,
Dan gaet de vrientschap haest te niet.

Quid juret, non curat amans.

ANNA.

HInc neque pollicitis, neque tu moveare querelis,
Nec gemitu faciat cor tibi molle puer;
Nonne vides? tremit acta noto, similisque precanti,
Dum spirat, tremulum flectit arundo caput;
At simul ac desævit hiems, assurgit in altum;
Nullaque supplicii signa prioris habet.
Crabro rosas ac mella colit, dum spicula condit,
Cum ferit, amissâ cuspide, fucus abit.
Supplicat omnis amans, & dat bona verba puellæ,
Dum negat, & calidas respuit illa preces;
At fremet, & teneræ convitia dicet amicæ,
Vt semel optatâ gaudia nocte tulit.

QVID

QVID IVRET, NON CVRAT AMANS,

XXII.



Pierre Mathieu.

H*Enry troisieme, Roy de France, fut esperduement amoureux de ma Dame de Chasteau-neuf, il y avoit quelque promesse par escrit*, mais les sermens qui se font sur des autels de plume, s'en vont au vent.

Ergo
Igne furens juvenis teneræ quod jurat amicæ,
In vento, & rapidâ scribere oportet aquâ.

Stroyt zout, Het flout.	Reſponſe ſevere Raillart faict faire.

A N N A.

DOch om dit onghemack t' ont-
gaen,
Dient ghy u dus te ſtellen aen,
Soo haeſt daer yemant met ſijn kout,
Gaet buyten ſchreef, of wert te ſtout,
Bewijſt terſtont, met ſtuer ghelaet,
Dat u ſijn doen niet aen en ſtaet:
Dien ſnooden hoop en laet niet af,
Dan alſmen vinnich is, en ſtraf.
De Sleck, dat walgelick geſpuys,
Soo ghy't laet kruypen door het huys,
Beſwaddert beyde ſteen en hout:
Maer ſtroytet vuyle dier met zout,
Het krimpt in een, en het vergaet,
En al ſijn ſlijm, als ijs, ontlaet.
Ghezoute reden met verſtant,
Betoomen dertel tong' en bant.

P H Y L L I S.

ICk weet noch al veel beter raet,
Om vry te weſen van dit quaet,
Daer van ghy vooren deed' vermaen,
Dat is, den koop haeſt toe te ſlaen.
Hoort maeghden, ſoo ghy zijt beducht
Voor oneer of voor quaet gherucht,
Voor haet en nijt, of klappery,
Neemt haeſt een man, ſoo zydy vry.*

* Apulejus. Luxuria puerilis pedicis nuptialibus alliganda eſt. Matrimonium enim tutiſſimus eſt juventutis portus, ut ait Plut.

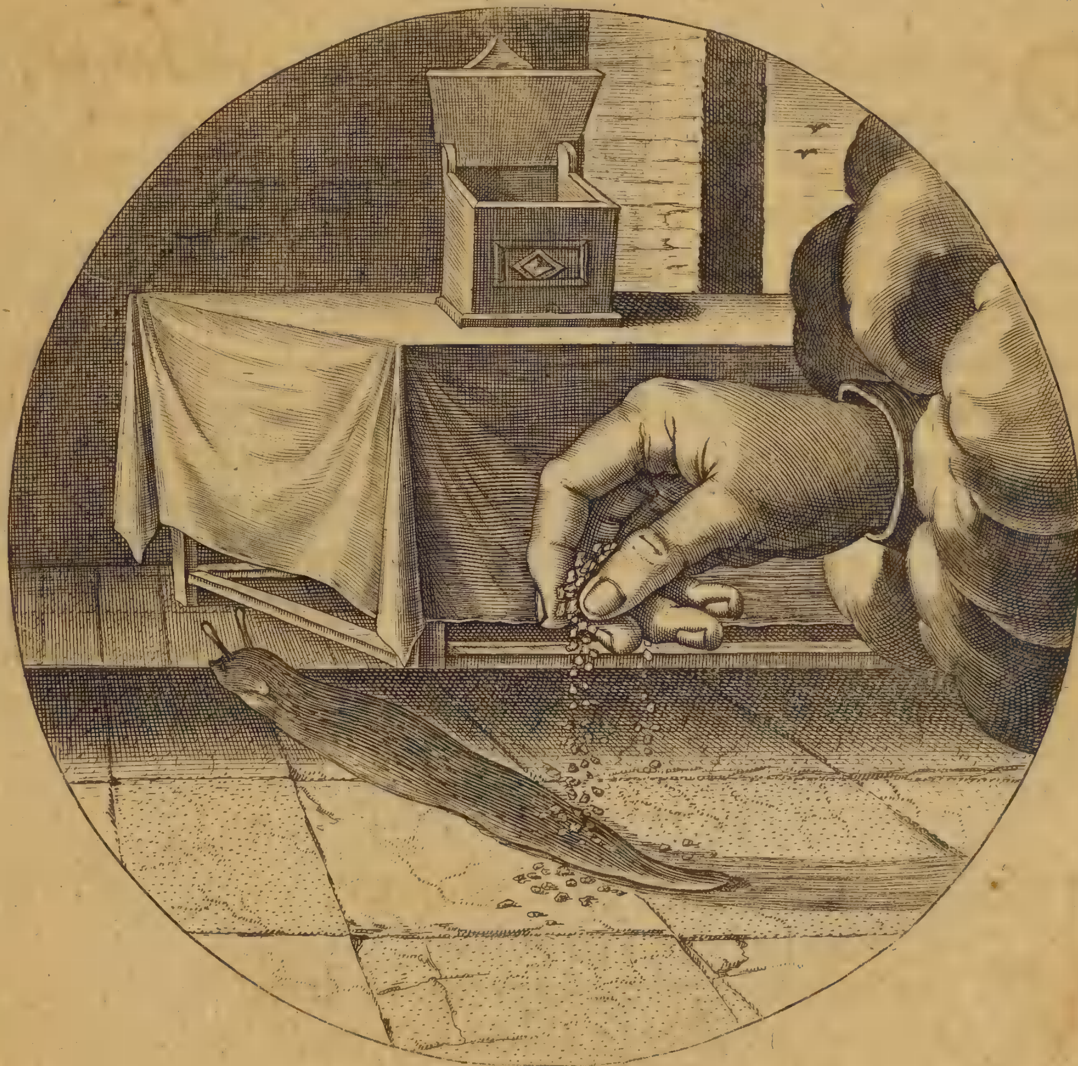
Sale tange, liqueſcit.

A N N A.

VT ſine labe fluat primi tibi temporis ætas,
Auris ad obſcœnos ſit tibi clauſa jocos.
Hi, pubes laſciva parat cum bella pudori,
Prima dionæi tela nepotis erunt.
Ergo ubi nequitias aliquis, voceſve pudendas
Auſus erit ſtulta garrulitate loqui,
(Arridere nocet) vultus oppone ſeveros,
Et matronali verba timenda ſono.
Serpere ſi patiare, notat piger atria limax,
Solvitur in liquidas qui ſale ſparſus aquas.
Voce tona, nec parce minis, dum ſcurra jocatur;
Protinus impuro deſinet ore loqui.

SALE TANGE, LIQVESCIT.

XXIII.



Plutarch. in l. quomodo ex inimic. &c.

POsthumia, quod solutior in risu esset, & liberius cum viris confabularetur, in crimen incestus vocata est, quam eo crimine innoxiam Spurius Minutius Pontifex maximus admonuit, ne sermonibus leviori-bus, quam viveret, uteretur.

Salom. Proverb. c. 15, v. 23.

VEntus Aquilo dissipat pluvias, & tristis facies linguam detrahentem.

d'On-

D'onbesochte
D'onbedochte.

Qui happe sans qu'il taste
Aisement se gaste.

A N N A.

Wilt ghy u dan tot huw'lijck spoen
Ghelijck met kousen en met schoen?
Neen, niet alsoo; maer zydy wijs,
Eer dat ghy swellicht, proeft de spijs,
Of anders 't mocht u qualijck gaen.
Merct hoemē vangt de domme Kraē;
Veel huyskens van belijmt papier
Bereyt de vogh'laer voor dit dier,
En deckt den gront met lieflick aes,
Dan koomt den vogel, ermen dwaes!
En valter in, met heel de kop,
Dies wert de spijs' haer tot een strop.
Want, mits 't papier haer kleeft om 't hooft,
Soo wortse van't ghesicht berooft,
En van het leven korts daer naer.
Aldus, siet! koomt hy in't gevaer
Die metter haest sijn dinghen doet.
Ghy dan u saken wel bevroet,
En gaet met schoenen als van loot:
De huyden-daeghsche jeught is snoot,
Doortrocken, slim, gheslepen, vals;
Dus, eer ghy mint, let wel op als,
Want een die suypt, al-eer hy proeft,
Verbrant sijn tongh, en staet bedroeft.

Fallimur ignotis.

P H Y L L I S.

IVdice me præstat tædas celerare jugales,
Conjugium statio fida pudoris erit.

A N N A.

AT patet insidiis levis & properata voluntas,
Decipitur, propero qui vorat ore cibum.
In scrobe tecta latet visco maculata papyrus,
Cum palamedæam rustice fallis avem,
Delitiæ volucrum medio jacet esca cucullo,
Quam properans rostro dum male captat avis,
Mox oculos lento premit illita carta veneno:
Ridet, & in prædam læta caterva ruit.
Fallitur, & totam fit fabula justa per urbem,
Credulus ignoto si quis amore perit.

FAL-

FALLIMVR IGNOTIS.

XXIV.



Paul. Cypræus.

ANceps in connubio via est, quarum altera ad miseriam ducit, altera ad fœlicitatem; itaque priusquam te in viam des, non minus sollicitè deliberandum est, quam Herculem in bivio constitutum fecisse legimus. Si enim semel in connubio malè ceciderit alea, non est quod arte corrigas, est enim ex iis, in quibus (quod dici solet) non est bis peccare.

Seneca.

HOnestius est, cum judicaveris, amare; quam cum amaveris, judicare.

Begonnen, is half ghewonnen :
Te ſpraeck ſtaen, is half gedaen.

Chaſteau qui parle, & fille qui eſcoute,
ſont de facile compoſition.

A N N A.

Soo ghy dan t' een'gher tijt bevint
Dat dees of gene, die u mint,
Onweerdich is te zijn u deel;
Soo ſcheyter af gants en gheheel.
En denckt niet in u dom ghemoet,
Ick mach wat hooren deſen bloet,
Het ſal doch gaen, hoe ſchoon hy fluyt,
Het een oor in, het ander uyt.
Want denckje dit, ſo lijdy laſt,
Het oor te leenen, hout dit vaſt,
Dat brenghter menich aen den bry
Die al wat ſnegher ſijn als ghy.
Wanneer een minnaer t' onswaert keert
Al wat hy aerdichs heeft gheleert,
En paert een lieffelick ghelaet
Met kuskens, jock, en ſoeten praet,
Voorwaer de ratte raeckt aen 't ſpeck.
Terwijl de Quackel roert zijn beck,
Den Quackelaer ſijn Quackel-been,
Soo raeckter eyn'tlick twee by een.
Wanneer door eenich oorlochs-treck,
Een ſlot, of ſchans koomt in gheſpreck,
Of dat een maeght aen 't hooren raeckt,
Ghewis de pays is haeſt ghemaeckt.

Habet venenum ſuum blanda oratio.

A N N A.

Si te forte nepos aliquis, non dignus amari,
Ambiat, à caſtâ ſit procul ille domo.
Nec veniat, quamvis mens eſt tibi ludere tantùm,
Sæpe vel in luſu capta puella perit.
Ingenii dum quidquid habet depromit amator,
Miſcet & alterno mollia verba ſono,
Amplexuque dato luctantia baſia carpit,
Baſia virgineis inſidioſa choris,
Corda ſubit ſenſim non intellecta Dione,
Perque ſinum tacitis paſſibus errat Amor.
Dum canit, inque vicem ſua carmina fiſtula reddit,
Non exſpectatis caſſibus hæret avis.

HABET VENENVM SVVM BLANDA ORATIO.

XXV.



Vives livre 1 de la femme Chreſt.

TV ne dois non plus donner d'audience aux attrayantes & douces paroles des amoureux, qu'a l'enchanteur; il te dira que tu es belle, gracieuſe, ingenieuſe, &c. &, peut eſtre, n'es tu rien de tout cela. Quoy plus? qu'il mourra s'il n'en a la jouyſſance: ceſt là que le mal le tient. Adviſe bien que tu ne ſoys priſe par ſes paroles.

Een kusjen is maer een af-veeghen.

Baiſer de bouche,
Au cœur ne touche.

PHYLLIS.

BEy ſachtjens wat! dit luyt te ſtraf.
Men ſeyt geen oude vryers af,
Voor datmen weet een nieuwe kans;
Dat zijn de ſtreken van althans.
Oock heeft u deunheyt niet om't lijf:
Hoe? machmen niet voor tijt-verdrijf
Een ſoete kouter drie of vier
Aenhouden, naer des Hofs manier?
En ofmen al wat ſcherſt en geckt,
Ons eer wert daer niet med' bevleckt:
En ofmen kuſt, wat iſſet dan?
Wat na-deel heeft een maeght daer van?
't Is enckel heusheyt, geen bedroch;
Al watmen geeft, dat houtmen noch.
Als 't Byeken op de bloemkens gaet,
Verſamelen ſijn honich-raet,
Het lieve-kooſt, en kuſt het kruyt,
En treckter was en honich uyt,
En evenwel, gelijckmen ſiet,
Ten ſchaet de teere bloemkens niet.
Als eenich dinck ons niet en ſchaet,
En midd'ler tijt een ander baet,
Magh dat by yemant van beſcheyt,
Met goede reden zijn ontſeyt?

Quod dedit, id retinet.

PHYLLIS.

CVr neget amplexus, & abhorreat oſcula virgo?
Non pudor his, roſei non perit oris honos.
Baſia virgineis quis credat obeſſe labellis,
Ingenuus tenero quæ tulit ore puer?
Libat Apis violas, & baſia figit acantho,
Oraque plena favis in ſua tecta refert;
Non tamen hinc violæ, non hinc marceſcit acanthus,
Vtque fuit, roſeus perſtat utrique color.
Virgo, notas juvenis quas preſſerat ore protervo,
Abluit; & facies, quæ fuit ante, redit.
Si licet oppoſito de lumine ſumere lumen,
Invida cur juveni baſia virgo neget?

QVOD DEDIT, ID RETINET.

XXVI.



Ex Græcis Epig.

QVid Satyrisce tumes? res ajunt oscula inanes.
Et facie ablutâ tolluntur & oscula sputo.

Vives livr. 1. de la fem. Chrest.

IL y a des filles, qui font gloire d'avoir des amoureux, desquels elles prenent leur passe temps, en les venant & martyrant: mais les rets qu'elles tendent, ne sont moins pour prendre elles mesmes que les hommes, auquels elles en veulent.

Eer
Is teer.

Qui la taste,
La gaste.

A N N A.

OM dat het hof yet laet, of doet,
En achtet daerom quaet, noch goet.
Voor tijt verdrijf hout niemant aen,
VVant minn' en will geen gec verstaen.
VVat aengaet dat ghy voorder secht,
Dat luyt (mijns oordeels) al te slecht.
Hoe? meyndy dat het mal gheraes
Van dees, of geen, van Pier, of Claes,
Een eerbaer maghet niet en schaet?
Ghelooftet niet, ick segg' u jae't.
Is ergens yet, of broos, of teer,
Ghewis het is der maeghden eer.

Eylaes! wy zijn soo meeps en wack,
Ghelijck een verschen Druyven-tack:
Gaet handelt eens den schoonsten tros,
Terstont sal heel dien soeten blos,
Dat aenghenaem, dat aerdich blau
Verandert zijn in duyster-grau:
Want waermen maer een vinger set,
Daer is van stonden aen een smet.
Ons eer is teer, ons verw' is fijn,
S'en mach niet veel ghehandelt zijn.
Al, die ons anders maken wijs,
Zijn loos en boos, wy broos, als ijs.

Vel tactu perit omnis honos.

A N N A.

BAsia nil teneris data posse nocere puellis,
Nil tactus cupidi blanditiasque proci,
Haud mihi quis vano persuadeat ore poeta;
Tactus, & ipsa latens basia virus habent.
Purpureos digitis, Hospes, ne tange racemos,
Tractari manibus non amat iste color.
Iste color, color iste recens, decor integer uvæ,
Intactæ genium virginitatis habet.
Sint procul amplexus, procul oscula, dulce venenum,
Ah! faciunt longas pressa labella notas.
Vtque domum rediens faciem lavet undique virgo,
Altior in tacito pectore menda latet.

VEL TACTV PERIT OMNIS HONOS.

XXVII.



Vives.

Nihil est famâ & existimatione fœminarum tenerius, aut magis injuriæ obnoxium; ut non immerito videri possit de araneæ tenui filo pendere.

Plaut. in Epi.

Non nimis potest
Pudicitiam suæ quis servare filiæ.

Eens ontſet,
Noyt weder net.

Du blaſme la trace
Iamais s'efface.

A N N A.

GHy dan, weeſt niet allee beſchaemt,
Yet wes te doen dat niet betaemt,
Maer ſchaft oock af, en achterlaet
Al wat maer ſchijn en heeft van quaet:
Want, in-gevall' eens onſen naem
Een quaede klap-mart over-quaem,
Schoon die oock wiert bevonden vals,
Eylaes! het kleeft ons aen de hals.
Wanneer de Noot een ſchelp verlieſt,
Hoe datmen ſoeckt, hoe nau men kieſt,
Hoe datme't maeckt, daer hapert wat,
Hoe datme't ſtopt, daer blijft een gat.

Een yder mach wel zijn beducht
Te komen in een quaet gherucht,
Want treft ons eens de ſchamper nijt,
Hoe datmen ſick dan wacht, of mijt,
't Is al om niet, [redacted] is ghewont
Daer van men noyt [redacted] wert gheſont.
Nu, [redacted] hier van te zijn behoet,
Soo waer het, mijns bedunckens, goet
De feylen hier te wijſen aen,
Waer door wel maeghden haer ontgaen.
Wel, Phylli, ſiet ick gae u voor,
Ghy, zydy wijs, let op het ſpoor.

Nulla reparabilis arte.

A N N A.

NOn vitium tantum, ſed quæ vitioſa videntur,
Hæc quoque, ſi ſapias, hæc quoque, Virgo, fuge:
Nec ſatis eſſe puta, quod ſis tibi conſcia recti,
Tunc quoque cum mens eſt integra, fama perit.
Saucia Nux aliquâ ſi parte putamina perdat,
Poſtea, quidquid agas, ſemper hiatus erit.
Si pereat miſeris ſemel integra fama puellis,
Lædaturve ſacer virginitatis honos;
Tu licet inde velis famæ ſarcire ruinam,
Non iterum veniet, qui fuit ante decor.
Obducas licet uſque cutem, manet uſque cicatrix;
Vtque tegas, ſemper vulnera vulnus habent.

NVLLA REPARABILIS ARTE.

XXVIII.



Ovidius.

Læsa pudicitia eſt, deperit illa ſemel.

. . . . Famam ſervare memento,
Quâ ſemel amiſſâ, poſtea nullus eris.

Dion.

PVdicæ eſt, non modo ut ne quid peccet, ſed ne ſuſpicionem quidem ullam turpem de ſe præbeat.

Een maeght die ſchenckt,
Haer eertjen krenckt.

Fille qui donne,
S'abbandonne.

A N N A.

VOor eerſt en iſt gheen maeght ghe-
raen
Of yet te gheven, of t' ontfaen,
VVant dat het gheven ons onteert,
Dit ſelfs men uyt de keucken leert.
Als 't vet al ſtil ſmelt in de Pan,
De kock verlieſt dan niet daer van,
Maer werpt de Pan wat vets in't vier,
Soo rijſter ſtracx een groot ghetier,
En door het vet dat buyten walt,
Het vier plat in de Panne valt.
Een die aen minnaers yet geeft wegh,
Die draeght hen op het vol gheſegh,
Want dit's haer ſeggen; geeftſe wat
Sy ſal oock geven meer dan dat.
Een maegt die aen een Iong-man geeft,
Laet haer al nemen watſe heeft.
Dus geeft niet wegh, het waer u val,
Want geef je wat, ſy nemen't al.
Oock iſt van outs een Vrijers-cunſt,
Haer roem te draghen van de gunſt,
Die haer d'een Iool' of d' ander biet,
Tot 's minnaers vreught, en haer ver-
driet.
Ghy, ſoo ghy hout van mijne leer,
Hout't huys u gift, ſoo houdj' u eer.

Donare, eſt perdere.

A N N A.

ERgo verecundis ſit cura, laborque puellis,
Turpia ne poſſit garrula fama loqui.
Hîc ego, quos deceat ſcopulos vitare, docebo;
Tu mea non duro dicta reconde ſinu.
Principiò tibi turpe puta, dare munus amanti,
Sit procul à caſtâ virgine larga manus.
Is cui parva dabis, credet majora daturam;
Pauca licet dones, cætera ſumet amans.
Adde quod oſtendens cuivis tua munera, dicet,
Hæc dedit ardoris pignora ferre ſui.
Ignis, ubi paulum pinguedinis ejicit olla,
Irruit, & totas depopulatur opes.

DONARE, EST PERDERE.

XXIX.



Vives lib. 1. de Chrift. Fœm.

Nihil mulier viro det; fœmina enim quæ dat, ſe dedit.

Et ratio eſſe poteſt, quod ille qui donat creditur captare velle benevolentiam ejus, cui donat; juxta illud Martialis:

Dum me captabas, mittebas munera nobis.

Des pennings reden klinckt best. | Argent Ard gent.

A N N A.

Niet wegh te schencken valt ons sacht,
Want na-de-mael ons broos geslacht
Heeft, als voor eyghen, dit ghebreck,
Dat wy wat carich zijn, en vreck;
Soo valtmen door 't ontfangen eer,
Als wel door milde zijn te seer.
Hoe menich-mael ist my een spijt,
Als ick door-lees den ouden tijt,
En vinde t'elcken vrouw' en maeght,
Door giften van haer eer ghejaeght;
't Schijnt 't is gewonnen of gheschent,
Al-waer het gout maer comt ontrent.
Het gout dringt door een stale deur,
Het Gout stelt cracht en wacht te leur;
Want schoon men 't al beset en sluyt,
Noch sluypter in dit loose cruyt.
Leght in Quick-zilver loot, of tin,
Gheen slechte stoff en raeckter in:
Peauter, yser, coper, stael,
Het blijfter buyten al-te-mael;
Alleen het gout mach binnen staen,
Dat wort met open schoot ontfaen;
Alleen het Gout, alleen het Ghelt
Is 't middel-punt daer 't al na helt.

Auro omnia pervia.

A N N A.

Nil dare sponte subit, magis accipiendo perimus;
Noster avaritiæ crimina sexus habet:
Hinc sumus imbelles, quæque omnia tela repellat,
Protinus, accepto munere, victa jacet.
Argenti natat æs ferrumque per æquora Vivi,
Sola subit niveos aurea massa sinus.
Quo nequeat penetrare chalybs, admittitur aurum;
Testis erit Danaës turris ahena mihi.
Cede chalybs, aurum de virginitate triumphat;
Hei mihi vis fulvo quanta colore latet!
Fortè pudicitiam ferro dedit una, sed auro
Innumeræ patulos exhibuêre sinus.

AVRO

AVRO OMNIA PERVIA.

XXX.



Cic. Orat. 5. in Verr.

Nihil est tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit.

Dî, pudor, alma fides, uni succumbitis auro.

Mich. Verinus.

Mvnera ne capias, uncus latet hamus in escâ,
Nulla carent visco munera, virus habent.

Een maeght die neemt,
Haer eer ontvreemt.

Qui prend,
Se vent.

ANNA.

Laet u dan gout, off diamant,
By niemant steken in de hant.
Den Oester wert niet quijt sijn vis,
Soo lang' als sy ghesloten is,
En gift noch gaven in en laet,
Maer als haer schelp eens open staet,
En dat alsdan de loose Creeft,
Als cax, yet wat haer schenct, of geeft,
Een keytjen werpend' in haer schel,
Soo rijster stracx een deerlijck spel,
Want, mits den Oester niet en magh
Haer schelp toe-sluyten alsse plagh,
Door dien de key haer dat belet,
Soo wertse deerlijck af-gheset.
'k En seydet niet dees heelen dagh,
Wat dat het gheven al vermagh.
Wanneer een meysken wat ontfangt,
'k En weet niet watter niet en wangt.
Die geeft, doet alles wat hy wil,
Die neemt, verdraegt, en swijgt al stil;
Sy roupt haer moeder niet om help,
Sy sluyt niet eens haer open schelp,
Maer laet den gever al't ghesegh,
Wat souse doen? de clem is wegh.

Amator cum dat, rapit.

ANNA.

Cura sit ergo tibi, si sit tibi cura pudoris,
A donis avidas abstinuisse manus.
Nonne vides? ut nudus Amor (sic pingitur aptè)
Nil præter pharetram, telaque pauca gerat:
Nil pretium quo condat habet. Deus odit amantes
Qui Veneris turpi munere munus emunt.
Non adamas tanti est, non gemma, nec aurea torques
Non tyriæ vestes, vilis ut esse velis.
Injectos admisit hians quia Concha lapillos,
A Cancro patulæ diripiuntur opes.
Muneris accepti mens conscia mollis amanti est,
Nullaque pro casto bella pudore gerit.

AMATOR CVM DAT, RAPIT.

XXXI.



Seneca.

BEneficium accipere, libertatem eſt vendere.

Ovid. 3. de Art.

ILla poteſt vigiles flammas extinguere Veſtæ,
Et rapere è templis Inachi ſacra tuis,
Et dare miſta viro tritis aconita cicutis,
Accepto Venerem munere ſi qua negat.

Die

Die jockt,
Die lockt.

La fille qui le jeu commence,
Eſt digne de cotte-verte en France.

A N N A.

WAt cleyns coomt my noch in't ghe-
dacht',
Daer op nochtans wel dient geacht.
Veel tacke-teylens, hant-gheſpel,
Veel terghens aen een jonck-gheſel,
Wat ſteken in ſijn cleedt, of bedt,
Dat heefter veel ghebracht in't net.
Als 't meysken werpt met groen, of nat,
Dat is gheſeyt: Coomt foolt my wat.
O 't is een ſorghelijcke vreught,
Te jocken met de dertel jeught!
'k Sagh laetſt (en 't coomt hier nu te [pas)
Een meysken door het groene gras,
Gaen plucken bloemkens hier en daer,
Daer in ſy wert een Bye ghewaer.
Het ſoete kint had ſpelens luſt,
Dies liet ſy 't beesjen niet in ruſt,
Sy greept, ſy neept, waer 't liep, off
weeck,
Tot datſ' in 't leſte creegh een ſteeck.
Doen riepſe deerlijck: Fel ghedrocht,
Een maegt, die maer wat ſpels en ſocht,
Is door u prickel ſoo ontſtelt,
Dat haer teer maeghden-vleesken ſwelt.
Door ſpel verjaechtmen wel verdriet,
Ten dient nochtans de meyskens niet.

Virgo ludendo læditur.

A N N A.

PArva videbuntur, quæ nunc dabo juſſa, puellis;
Parva quidem fateor, ſed tamen apta tibi.
Fronde levi juvenes jactoque laceſſere malo,
Conveniens caſtis moribus eſſe nego.
Flore latebat Apis (res hîc ea digna relatu eſt)
Hanc videt, & tenero pollice virgo petit;
Nec mora, nec requies: tandem ferit illa puellam:
Huic tumet infeſtâ cuſpide læſa cutis.
Virgineam quid crabro manum petis improbe? clamat,
Ludimus, & mens te lædere nulla fuit.
Dum pueros luſu laſciva puella laceſſit,
Sæpe tumor vexat corpora, ſæpe timor.

VIRGO LVDENDO LÆDITVR.

XXXII.



Virg.

M*Alo me Galatea petit, laſciva puella,*
Et fugit ad ſalices, ſed ſe cupit ante videri.

Idem.

A*Ddit ſe ſociam, timidiſque ſupervenit Aegle,*
Aegle Naiadum pulcherrima, jamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
Ille, dolum ridẽs, quo vincula nectitis, inquit.
Carmina quæ vultis cognoſcite, carmina vobis,
Huic aliud mercedis erit.

Veel op de ſtraet,
Licht op de praet.

Trop en rue,
Toſt perdue.

ANNA.

Noch voeghtet qualijck onſen ſtaet
Gheduerich drillen achter ſtraet;
Ten is een maeght oock niet gheraen
Veel in de deur of venſters ſtaen.
In maeltijt, bruyloft, ſpel of feeſt,
Altijt te zijn een van de meeſt',
Of wel na Domburgh veel ghery,
En daer te ſluypen aen d'een zy,
Al ſonder yemant van ontſicht,
My dunckt dat ſtaet al wat te licht.
Den ouden Meeſter van de min
Is in dit ſtuck van and'ren ſin,
En wilt dat ſijne Maghet ſal
Gheduerich trip'len over al;
Maer, laet hem ſeggen wat hy wil,
Het voeght een maeght te weſen ſtil.
Dus, wildy zijn van goeden lof,
So blijft in huys, hout daer u hof:
En wacht tot ghy daer wert geſocht,
Waer' meeſt geveylt, wert minſt verkocht.
Het is een ſpreeck-woort over al,
De beſte koeyen vintm' op ſtal.
En, 't Schaep dat door de Doornen gaet,
Gheſtaegh yet van ſijn wolle laet.

Raro vaga virgo pudica eſt.

ANNA.

Non ego laudârim Naſonis ubique libellos,
Ille vagos cupiat virginis eſſe pedes:
Ille Nurus Latias curvis errare theatris
Iuſſit, & in medio crura movere foro.
Iudice me, caſtas mos dedecet iſte puellas,
Iudice me; non eſt virginis iſtud opus.
Per fora turpis Amor furit, & Venus; eſte, puellæ,
Eſte domi, vobis eſt ſacer iſte locus.
Nec facilè à ſpinis innoxia vellera ſervat,
Per vepreta vago dum pede fertur ovis,
Nec facile ingenui retinet monumeuta pudoris,
Sæpe dionæo juncta puella gregi.

RARO

RARO VAGA VIRGO PVDICA EST.

XXXIII.



Greg. Nazian.

MVlierum ornamentum eſt, morum probitate & elegantia florere, domi, ut plurimum, manere; labiis, oculis, genis, vinculum injicere, pedem limine non admodùm frequenter efferre.

Vives lib. 1 de Fœm. Chriſt.

DE la fille qui ſe tient a la maiſon, perſonne ne peut rien dire, de celle qu'on voit hanter les compagnies, chacun en dict ſa ratellée, & ſont divers les propos qu'on tient d'elle, ſelon la diverſité des jugements des hommes qui la taxent.

Alſmen't ſluyt
Dan berſtet uyt.

Quant on le ſerre
Il va par terre.

P H Y L L I S.

Wie heefter doch ſo harden wet
Ons maeghden tot een dwanck gheſet?
Is't niet veel beter datmen ſiet
Wat datter hier en daer gheſchiet,
Dan datmen ſit in huys en ſuſt,
En laet verroeſten ſijn vernuft?
Hoe! ſal dan noch een houbaer maeght
Met t'huys te blyven zijn gheplaeght?
Is't niet ghenoech in ſchool gheweeſt,
De ſchoolvrou, en haer plack ghevreeſt?
Laet doch een maeght wat vrolijck zijn,
Want haer genaeckt haeſt nieuwe pijn,
De ſorgh' van't huys, den dwanck des mans,
En alle jaer een kint bykans.
Dat yemant binde ſlaef of beeſt,
Maer niet der vrouwen eelen geeſt:
Dan ofmen ſchoon al vrouwen bint,
Wat iſſet meer als enckel wint?
Wijn ſonder lucht, leydt ſtaegh en woelt,
En dickwils maer de kelder ſpoelt.
Een maeght gehouden aen een block,
Is voor de ſtal-knecht of de kock.
Het vrouwen-vleys is ſelſaem kruyt,
Want bintmen't in, ſo berſtet uyt.

Si premis, erumpit.

P H Y L L I S.

Ergone perpetuis damnata puella tenebris
Debeat æternum delituiſſe domi?
Sit ſatis imperio duræ gemuiſſe magiſtræ,
Et ferulæ molles ſuppoſuiſſe manus:
Nunc animis vigor eſt, & nos jubet urbe vagari
Mobilis, & toto qui volat orbe, Puer.
Nec ſera profuerit; Venus oſtia pandit amanti,
Cum gemit ad clauſas mœſta puella fores.
Carceris impatiens vult libera colla Cupido,
Tu quoque colla pater libera Liber amas.
Servando nova muſta, perit ſervando puella:
Mitia regna mero, virginibuſque placent.

SI PREMIS, ERVMPIT.

XXXIV.



Ovid. lib. 3. Amor. Eleg. 4.

Nec custodiri, ni velit, ulla poteſt.

M. Montagn.

LA nature, en ſes operations, ne ſoufre rien de contrainct; car ſi vous arreſtez le cours d'une riviere, elle ſe desbordera & gaſtera tout; le feu enfermé, comme on voit és mines, fera crever & peter la terre, tenez une femme ſerrée, tant que voudrez, ſi fera-elle un ſaut en rue, malgré voz dents, s'il luy en prend envie.

Soomen't dwingt, 't ontſpringt:
Soomen't perſt, het berſt.

Troupeau penible a garder,
Sont filles preſtes a marier.

PHYLLIS.

DEnckt dattet met de meyskẽs gaet,
Als met Karſtaignẽ, diemen braet,
Wanneermen die wat opens gheeft,
Dan iſſet datme'r deegh van heeft;
Men draeghtſe dan heel van den heert,
Tot op de tafel van de weert;
Maer laetſe toe, en onghesneẽn,
De keeſt berſt uyt, en ſprinckt daer heen.
En ofmen dan al deerlijck ſiet,
'tGunt datmen ſoect, en vintmen niet.
Wanneer een maget ſomtijts magh
Haer vinden by een ſoet ghelagh,
Alwaer de jeught en't jonghe bloet,
Wat waſemt uyt des herten gloet,
Sy wacht dan af, met goet ghedult,
Tot datſe wert tot vrou ghehult:
Maer ſoo wanneer een vrolijck hert,
Ghedurich opgheſloten wert,
Soo dattet moet met droeven ſin,
Des jonckheydts tochten kroppen in,
Eylaes! dat doet de maeght ſoo wee,
Datſ' altemet wel berſt in twee,
Dies hoeftſe, ſchoon ſy wert de bruyt,
Geen fijnkoord', of geen maegde-kruyt.

Difficilis ſervatu tumida virginitas.

PHYLLIS.

CAſtaneas non antè nuces torrete, puellæ,
Quam pateat tenui vulnere fiſſa cutis:
Si qua fuit, ſolido quæ cortice ſuſtinet ignem,
Diſſilit, & rauco tecta fragore quatit.
Torva verecundo quæ pectora claudit amori,
Quas Veneri pœnas, quas dabit illa ſibi!
Æſtuat, & calidam nequit exhalare juventam,
Clauditur æternum ſi qua puella domi:
Mox tamen erumpens laxis bacchatur habenis,
Pluſque retenta diu flamma fragoris habet.
Vidi ego, quod licitis erat impenetrabile flammis,
Turpiter obſcœno pectus amore rapi.

DIFFICILIS SERVATV TVMIDA VIRGINITAS.

X X X V.



Egnatius antiquus Theologus.

Periculoſa eſt poſſeſsio puellæ, & ſervatu difficilima, cui virginitatis jugum impoſitum eſt.

Id quod Tacitus de populi, idem de puellarum moribus non ineptè aliquis dixerit: Nec totam ſervitutem pati poſſunt, nec totam libertatem.

Twee even geck
Eeuwich ghebreck.

Tel foureau,
Tel cousteau.

A N N A.

DEn vrouwen-dwanck houd' ick voor quaet,
En weet dat sluyten niet en baet,
VVant is een vrou eerbaer en goet,
Het sluyten is ten overvloet;
En ist misschien een lichte schuyt,
Soo ist verlooren watmen sluyt.
Dan wy zijn in een lant (God danck)
Daer niet en is dees vrouwen dwanck.
Laet ons maer zijn niet al te vry,
Dat ons dit voor-recht blyve by.

P H Y L L I S.

MAer nademael ghy my ghebiet,
Een yder een te hooren niet,
VVie sal ick dan best trecken aen?

A N N A.

OM u in desen wel te raen,
Begeeft u tot een wijsen man,
Die u tot leytsman dienen kan:
VVant midts ghy noch zijt jonck en groen,
Is aen u vry wat veel te doen,
Dus neemt gheen slecht-hooft by der hant,
Of ghy blijft beyd' in onverstant.
VVant van een keerse sonder vlam,
Noyt ander keerse licht en nam.
En daer de naeckte zijn hun tween,
En konnen noyt malkand'ren kleen.

Cascus Cascam.

A N N A.

NOn mihi propositum est vinclis arcere puellas,
Sola vagos fuerat mens inhibere pedes.

P H Y L L I S.

At cuivis aurem dare me tua jussa vetabant
Anna, vir ergo mihi qualis habendus erit?

A N N A.

Nube gravi, mea Phylli, viro, cui mascula virtus
Mente dionæos expulit antè jocos;
Nube viro, cui dia Themis, cui ridet Apollo;
Ille tibi, vitæ per vada, pandet iter:
Nam si fortè rudi, rudis ipsa, jugêre marito,
Qui thalami subeat munia, neuter erit.
Iunge duas, utcunque voles, sine lumine tædas;
Semper erit piceâ nocte sepulta domus.

CASCVS

CASCVS CASCAM.

XXXVI.



Mart.

. . . . . *Quid dentem dente juvabit*
Rodere? . . . .

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest.

Y*L n'y a chose de quoy on doive estimer un mary a choisir, si non pour son bon esprit : le contentement de mariage consiste au devis du mary & de la femme, mais quels devis, quelles raisons, quel entretient aura un lourdaut sans sens & sans cognoissance des affaires du monde?*

Goet Boeck-man,	Bon eſtudiant,
Quaet Doeck-man.	Maigre amant.

PHYLLIS.

Swijght hier van ſtil, ghy hebt gheen kans,
'k En hou van wijs', of vvijſe mans;
Dat volck van wetenſchap en konſt
Draegt eeuwelijck het hooft gefronſt,
Als zijnde van de Zeyl-ſteens aert,
Die ſick alleen met dinghen paert
Van ſware ſtof, en groot gewicht,
Want anders niet hy op en licht.
Dat volck is met gheen ſpel ghepaſt,
Maer woude ſtaegh wel zijn belaſt
Met groote ſaken ſwaer van ſtof,
Het hooft dat hangt hun veel na't hof,
En, om aldaer te ſchijnen kloeck,
Sit eeuw'lick met de neus in't boeck;
En d'arme vrou is niet gheacht,
Maer leyt alleen den gantſchen nacht;
Of komt de man miſſchien te bedt,
Noch brengt den ſuffaert boecken met,
En maeckt ſoo van dat teere lijf
Een leſſenaer, en niet ſijn wijf.
Wat my belanght, ick wil een man,
Die niet dan ſpel en jock en kan,
En niet in't hooft en heeft met al,
Dan hoe hy my believen ſal.

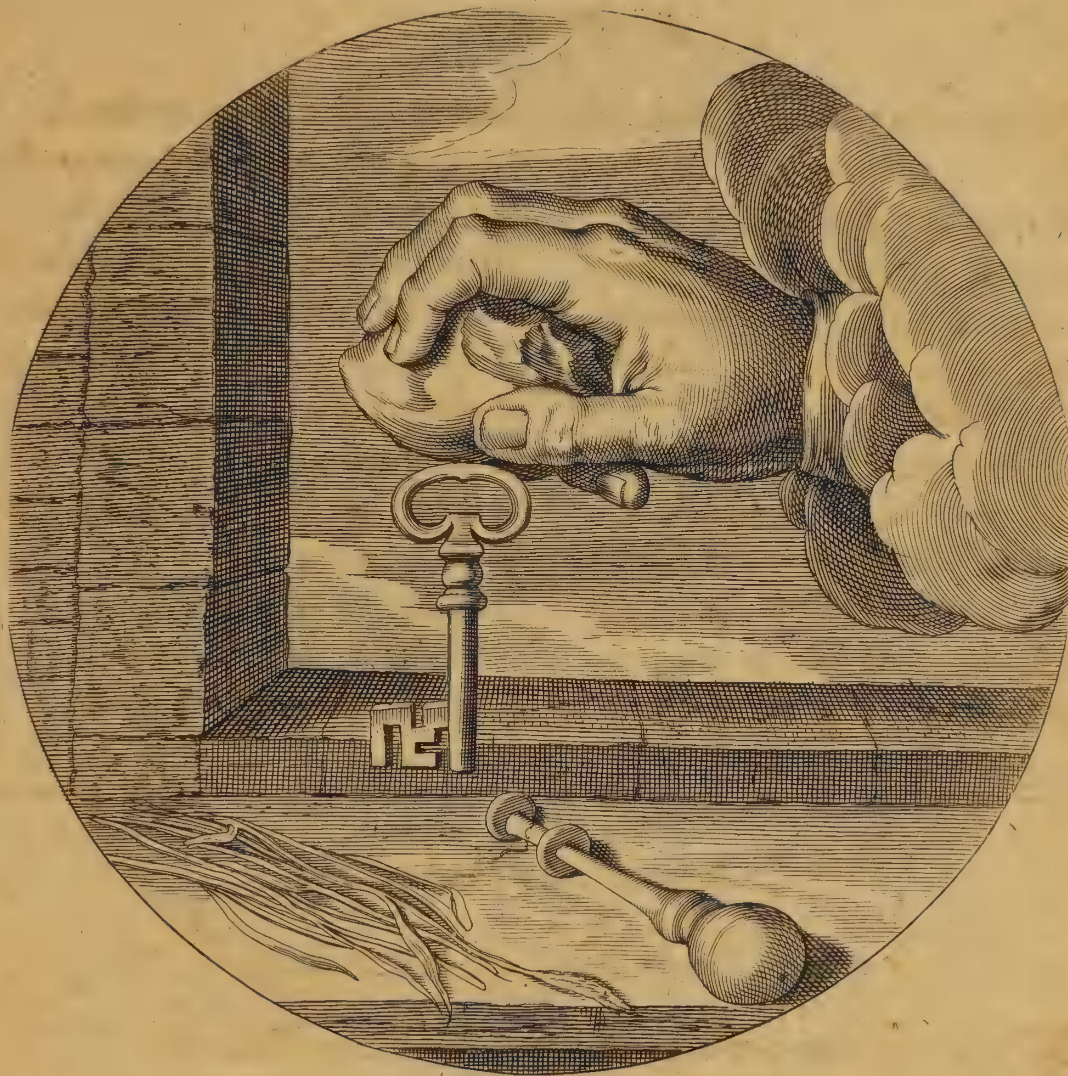
Id curat, quod pondus habet.

PHYLLIS.

TVnè ſophum torvâque aliquem de ſtirpe Catonis
In teneræ cupias virginis ire ſinus?
Tunè virum, quem luce forum, quem nocte libelli
Sollicitant, thalamo poſſe vacare putas?
Dum volet ille ſui defendere jura clientis,
Iura tori nullus, qui tueatur, erit.
Ingenium Magnetis habet Toga, pondera rerum
Attrahit, & faciles neſcit amare jocos.
Iura tori, non jura fori, mihi diſcat amator,
Non ego ſolliciti tangor amore viri.
Hunc volo, qui facilis, qui nil, niſi baſia, doctus;
Hunc volo, cui noſtro nil ſit amore prius.

ID CVRAT, QVOD PONDVS HABET.

XXXVII.



Vives lib. de Offic. Mariti cap. de discip. Fœm.

MEminerimus infirmum esse sexum illum naturâ suâ, & ut non corpore, sic neque animo posse gravia semper sustinere, ideo utendum non rarò remißionibus & refectionibus curarum, ut jocis & narrationibus eorum, quæ amicis, & vicinis contigerunt, modo absit curiositas, &c.

Montagn. lib. 3. des Essais cap. 5.

C'est trahison se marier, sans s'espouser.

Soo lang' alst moy
weer is.

Plaisir d'amour, de paille le feu,
Ne durent qu'un peu.

A N N A.

SAl dan u huw'lick zijn ghesticht
Op een aelweerdich Venus wicht,
Die niet en weet te brenghen by,
Als spel en liffe-laffery,
En die, alwaer verstant ghebreeckt,
Niet dan met schand' en schaemt en
spreeckt?
't Is ganschgemist, meynt ghy't alsoo;
De kalver-liefd' is vier van stroo,
Dat eerst wel hevich brant, en ras,
Doch wert terstont tot stof en as.
De Venus janckers, en haer spel,
Gelijcken't beelt van Memnon wel,
Dat, als de sonne daer op stont,
Een hel gheluyt gaf uyt sijn mont;
Maer, als de Sonn' haer strael vertrack,
Dan niet een enckel woort en sprack.
Soo lang men singt, en klinckt, en
queelt,
Soo lang men jockt, en pijpt, en veelt,
Soo lang men spelen rijt, en kust;
Soo lang duert's Venus-janckers lust:
Maer is de feest voor-by ghegleen,
Den blutten gaet dan druypen heen.
Mijns oordeels, ist den besten man,
Die stemmich is, en jocken kan.

Facetus amator, ridiculus maritus.

A N N A.

PEctore (quis furor est?) tu nil nisi basia volves,
Munia cum sacri sunt obeunda thori?
Fœda facesse Venus! res est veneranda Maritus:
Turpe voluptatis nomen abhorret Hymen.
Non aliquis (mihi crede) nepos, Venerisve satelles
Aptus erit castæ sceptra tenere domus.
Memnonis effigiem plerique sequuntur amantes,
Sole micante boant; hoc abeunte, silent.
Dum tuus ille Paris primo furit actus amore,
Basia mille feres, basia mille dabis;
At simulac stolidi deferbuit æstus amantis,
Protinus emeriti militis uxor eris.

FACETVS AMATOR RIDICVLVS MARITVS.

XXXVIII.



Cœl. Rhodig. lib. 28 cap. 25.

QVemadmodum ignis in paleâ vel leporinis facilè ſuccenditur pilis, atque ocyus idem reſtinguitur, contabeſcitque; niſi robuſtior materia fuerit admota: ita momento evaneſcere novorum conjugum amorem, formâ ſolum corporis conciliatum, niſi bonis præfultus, ac prudentia coâlitus, radices miſerit altius.

Vives livr. 1 de la Fem. Chreſt.

CEs amours tant eſchauffees trois ou quatre jours apres les nopçes, tournent ordinairement en riottes, & viennent quelques fois aux coups de poings, avant que le pain de nopçes eſt failli.

Wat Venus voeght, dat scheyt de klippel.

Qui se marie par amours
A bonnes nuits & mauvais jours.

A N N A.

MEn vint een visch die Cephael hiet,
Die niet soo lief, als vier en siet,
Dit weet den Vißcher, en sijn maet,
En, daerom als hy visschen gaet,
Een fackel op sijn schuyte set;
Die is hem beter als een net:
Want als de vis verneemt het licht,
Set daer op sterlings sijn ghesicht,
En voorder treckt hy sick niet aen,
Hoe dattet met hem sal vergaen,
Maer springt in't schip, eylaes! sijn graf,
Want 't loopter deerlick met hem af.

Ick hebb' van langher hant gheleert
Dat een die haer ten houw'lick keert,
Niet anders hebbend' in de sin
Als ketelingh van sotte min,
En d' een of d' ander vijse-vaes
Die schijnt te zijn in Pier, of Claes,
Brengt meestēdeel, in plaets van vreugt,
Met onminn' over hare jeught,
En raeckt alsoo in druck eer-langh;
Want, als de jonckheyt neemt haer gangh,
Wat blijfter anders als berou?
Een blyde bruyt, een droeve vrou.

Stultos dolor urget amores.

A N N A.

DVm Cephalus nimio rutilæ facis ardet amore,
Luminaque in caro lumine fixa tenet,
Non piscatores, humilis non rostra carinæ,
Non acui cultros in sua damna videt.
Dum Dominæ frontem, dum sideris instar ocellos
Respicit insano captus amore puer;
Aut humeros barbamque sui miratur amantis,
Aut levibus gaudet stulta puella jocis;
Omne latet vitium, nihil ulteriora morantur;
Solaque si liceat basia ferre, sat est.
Cum Venus insanos tentigine jungit amantes,
Separat infaustum sæva Megæra torum.

STVLTOS DOLOR VRGET AMORES.

XXXIX.



Plutarch.

VT Circe non fruebatur iis, quos verterat in ſues, aut leones: Sed Vlyſſem ſanum ultrà omnes dilexit; ita, quæ veneficiis (addo, lenociniis juvenilibus) *nactæ ſunt maritos, inſuavem plerumque cum iis vitam agunt ob dementiam.*

Montagn. lib. 3 de Eſſais cap. 4.

IE ne voys point de mariages qui faillent pluſtoſt, & ſe troublent, que ceux qui s'acheminent par beauté, & deſirs amoureux: il y faut des fondaments plus ſolides, ceſte bouillante allegreſſe n'y vaut rien.

'tInwendich blijft.	Apres la fleur Dure l'odeur.

A N N A.

Wanneer het steunsel van de min
Ghesett is, uyt een malle sin;
Op schoonheyt, of des jonckheyts glans,
Hoe haest, eylaes! verkeert die kans!
Alsulcke liefde moet vergaen,
Soo haest den ouden dagh koomt aen;
Want daer het gront-stuck sinckt, of wijckt,
Het boven-werck al med' beswijckt.
Om dese reden, wat ghy doet,
En neemt geen slechthooft om sijn goet.
In echten staet komt, t' elcker uyr,
Als-nu het soete, dan het suer,
In voorspoet dient ghehouden maet,
In droefheydt hoeftmen troost en raet:
Neemt ghy een Iubben om sijn gelt,
In beyde suldy staen verstelt;
Maer soo ghy kiest een goedt verstant,
Dat reyckt u over al de hant.
Als gelt en schoonheyt wijckt ter zy,
De wijsheyt blijft den menschen by.
Als in de Roos het purper-root,
En schoonen glans is dor, en doot,
Den soeten reuck, 't inwendich goet,
Is dan noch dat haer achten doet.

Pulchrorum etiam autumnus pulcher.

A N N A.

Ambrosium latè rosa tunc quoque spargit odorem,
Cum fluit, aut multo languida Sole jacet.
Stultus amor formæ est, labat is, veniente senecta,
Non secus ac putri sub trabe sidit opus.
Adde quod & febres minuunt, & cura decorem;
Et totidem causis cessat amare puer.
Firmius ingenium est; ipsisque nitescit ab annis,
Et causas pro se mille favoris habet.
Non tibi canities veteris vestigia flammæ
Auferet, aut rugæ finis amoris erunt,
Si jungare viro, cui mens, magis ore, refulget;
Illa vel extremos perstat ad usque dies.

PVLCHRORVM ETIAM AVTVMNVS PVLCHER.

X L.



Ovid. Trift. 3, Eleg. 7.

. . . . *Nil non mortale tenemus,*
Pectoris exceptis ingeniique bonis.

Val. Max. lib. 7.

VNicæ filiæ pater Themiſtoclem conſulebat, utrum eam pauperi, ſed ornato; an diviti, ſed parum probato, collocaret; cui is, Malo, inquit, virum pecuniâ, quam pecuniam viro indigentem.

Ionck by out,
Heet by kout.

Ieune fille au vieil,
Qu'on apreste le cercueil.

A N N A.

DOch midd'ler tijt, op dat ghy
meught
Oock vruchten trecken van u jeught,
Gheen ouden man u gheven laet,
Noch om sijn gelt, noch om sijn staet,
Een kalen kop, of grijsen baert
Dient met geen jeughdich dier gepaert.
't Is best te trouwen sijns ghelijck,
Ionc met wat joncx, en rijc met rijck:
Want soo ghy trout een ouwe jan,
Hy lijckt u vader niet u man;
Dees trou is maer van trou een schijn,
Ghy sout ghetrout een weduw' zijn;
Of koomter eens misschien een vrucht,
Als 't langh ghenoech sal zijn ghekrucht,
Eer dan het kint kan wesen groot,
Soo is den ouden vader doot:
Of krijghdy kinders soo wat meer,
Soo slaetmen twijfel aen u eer.
Schoon 't Klim den ouden boom be-
wast,
Hy isser doch niet mee ghepast; (toest,
Want t' wijl hem 't klim omhelst en
Den dorren stam staet als bedroeft,
En als de klim op't schoonste spruyt,
Dan gaet den ouden droogaert uyt.

Male juncta fatiscunt.

A N N A.

SI qua tui tibi cura, seni ne nube, puella,
Ne jaceas viduo frigida nupta thoro.
Si qua tibi veniet, veniet tibi posthuma proles;
Cuique negat cari mors genitoris opem.
Aut, si forte patri numerosior exstitit hæres,
Garrula quod de te fama loquatur habet.
Labitur interea teneri tibi flosculus ævi,
Dumque gemis, vitæ pars melioris abit.
Cur hedera annosam complexibus implicat ulmum?
Væ miseræ! perit hæc, cum magis illa viret.
Illa quidem ramos abit ambitiosa per omnes,
At siccis arbor stat miseranda comis.

MALE IVNCTA FATISCVNT.

X L I.



Vives liv. 1 de la Femm. Chreſt.

ON doit avoir reſpect a l' aage, à fin qu'il ne ſoit moindre qu'il eſt requis à un pere de famille, qui a femme & enfans à gouverner, & qu'il ne ſoit auſsi ſi grand' qu' il ne puiſſe ſuffire à gouverner, laiſſant une femme veufve chargée des petits enfans orphelins.

Kinderen, Enfans,
Hinderen. Tourmens.

ANNA.

Geen wewenaer met kinders trout,
Ten zy, ghy schamel zijt of out:
Die moeder wert, noch zijnde maeght,
Ghemeenlijck haer altijt beklaeght.
Het is een dinck gans swaer om doen,
Eens anders kinders op te voen;
Hoe groot ghy sijn mooght van gedult,
Noch heeft de stief-moer al de schult.
En of den Bruyd'gom al sijn bruyt
Yet pooght te maken vooren uyt,
Als tot vergelt van haer verdriet,
De goeden man vermagh het niet:
Want, schoon hy u wel heeft gesint,
Ghy mooght maer deelen als een kint.
Soo yemant op een jonghe stam
Een grooten tack te Inten quam,
Met half volwassen fruyt belaen,
De vrucht verdrooght, en moet vergaen,
Oock sterft de Int in korten tijt,
En't boomken wert sijn kroontjen quijt:
Dies weet ick niet, wie van de dry
Heeft 't quaetst, of 't best van sijnder zy.
Een Inte, die geen vrucht en heeft,
Al verr' de beste vruchten gheeft.

Conjugum dissidia, privigni.

ANNA.

Cedite Privigni; nunquam bene virgo noverca est:
Quid tibi cum viduo, bella puella, viro?
Donet Hymen socii communia pignora lecti,
Illa tibi pignus virginitatis erunt.
Ingentem tenerâ quid figis in arbore ramum
Inviso quem jam pondere mala gravant?
Poma caduca fluent, calathis indigna coloni,
Inque pari damno ramus & arbor erit.
Si sapis, arboribus ramum, sine prole, marita,
Poma sub autumnum sic magis apta feres.
Quin age, dum viridi turgent in cortice gemmæ,
Nil, nisi communes arbor adoptet opes.

CON-

CONIVGVM DISSIDIA, PRIVIGNI.

XLII.



Euripid. in Andro.

N*Vmquam duplicia conjugia laudavero mortalium,*
Nec binos matres habentes liberos.

Vives livr. 1. de la Fem. Chrest.

I*L y a des peres, si mal advisez, qu'ils estiment à leur fille devoir estre bon mary, un chacun qui leur semble bon gendre: & par ainsi ils ne regardent bien souvent si non aux richesses, noblesse, ou ce qu'ils estiment leur devoir estre profitable, & non les choses qui sont convenables à la fille.*

Met ſoet te ſpreken Is't hart te breken.	Tout par amour.

PHYLLIS.

DAt ghy my leert voor 't alder-
leſt,
Is, mijns bedunckens, verr' het beſt.
Nochtans ſoo wou mijn vader wel
My gheven aen een out gheſel,
Alleenlijck om ſijn ghelt, en goet,
Maer't is ganſch tegens mijn ghemoet.
VVat raet nu, liev', om dit t' ont-
gaen?

ANNA.

STelt u noch ſtuer, noch bitter aen,
VVeeſt heus van monde, zijt niet
ſtraf,
Om hem yet wes te dringhen af:
Want ſulcx te doen, is deugt, noch eer;
Oock ſoo vermagh de heusheyt meer
In deſe ſaeck, en over al,
Als eenich onbeleeft gheral.
't Eerbiedich ſpreken is u nut,
Dat is het maeghdelijck gheſchut,
Dat is den hamer, en de kracht,
Waer door een ſteenich hart verſacht.
Hoe ſtijf ghy den Pijn-appel ſtoot,
Hy hout gheſloten ſijnen ſchoot,
Nochtans ſoo ſal hy open gaen,
Soo ghy hem ſtil by't vier laet ſtaen.
Alwaer ghewelt niet op en hecht,
Dat brengt beleeftheyt wel te recht.

Vis omnis abeſto.

PHYLLIS.

IAm tua juſſa placent: auri tamen actus amore
In thalamum genitor me jubet ire ſenis.
Ecquid agam? nec enim mihi tota pecunia tanti eſt,
Vt vetuli conjunx principis eſſe velim.

ANNA.

SI pater indigno te ſubdere colla marito
Fortè velit, nullâ vox tibi lite ſonet.
Virginis arma preces: rigidum prece flecte parentem,
Non aliâ durus vincitur arte pater.
Quod truculenta nequit, frons hoc præſtabit amica,
Obſequium, non vis, pectora dura trahit.
Pinea verberibus nux inconcuſſa reſiſtit,
Illa tamen, placido victa calore, patet.

VIS OMNIS ABESTO.

XLIII.



Claud.

. . . *Peragit tranquilla potestas,*
Quod violenta nequit.

Horat. 3. Car. 4.

Vim temperatam dî quoque provehunt
In majus; îdem odêre vires
Omne nefas animo moventes.

Een is ghe-
noegh.

Vn m'eſt
aſſez.

A N N A.

ALs ghy nu in den ſtaet gaet treên,
Daerom ghy God lang hebt ge-
beên,
En, dat u vader tot u ſeyt,
Dees is van God u toe-gheleyt;
Siet hier, mijn Kint, dit is u deel:
VVel aen, ghy, voeght u dan ghe-
heel,
Om, die het is, te laten in
Tot 't middel-punt van uwen ſin.
En volght hier in den handel van
Een wel-ervaren Boomgaert-man,
Die, om ſijn Int te doen ghedien,
Ghedooght geen tacken van ter zien,
Maer watter buyten d' Inte ſpruyt,
Dat treckt hy af, en roeytet uyt.
Hy iſſer oock wel mee ghepaſt,
VVanneerder maer een Int en waſt.

Ghy med', om wel te zijn verheelt,
En laet u gunſt niet zijn verdeelt.
Dies al de jongmans, u bekent,
Gheheel uyt u ghedachten ſent.
V vrienden med' en eyghen bloet,
Oock vry wat uyter harten doet:
En weeſt oock ſelfs in dit gheval
Met uwe moeder niet te mal.
Al wat met veel eerſt was gemeen,
Behoort nu toe aen een alleen.

LEert tot des echten ſtaets be-
ſtier,
Noch dit van onſen Hovenier;
Die, als die tacken zijn ghevelt,
Al-eer hy noch ſijn Inte ſtelt,
Berooft het Boomken van ſijn top.

Ghy mee, doet wegh u eyghen
kop,
Wanneer ghy krijght een ander hooft,
En uwen boeſem dan berooft
Van alles dat ter ſyden aen,
Wt eyghen ſinnen komt ter baen.

NOch ſteeckter wat in d' Intery,
Dat niet en dient gegaen voor-
by.
Hoe wel de ſtam geeft al de jeught,
Waer door den heelen boom verheugt,
Het ſchijnt nochtans dat al de vrucht
Heeft van de Int haer ſap en ſucht;
VVant al wat datter groeyt, en waſt,
Is maer alleen aen d' Inte vaſt.

Geeft alle tijt u man de eer,
Al brengdy ſchoon miſſchien wat meer
Tot baet', en 't huw'lijcx onderſtant,
Als hy, dien ghy neemt by der hant.

Een vrouw

Een vrouwe die te ſegghen plagh,
Van my komt al den heyl'gen dagh,
Al watter ſwemt is mijne vis,
En weet niet recht wat huw'lic is.
So haeſt als't lichaem is ghemeen,
En heeft het wijf gheen goet alleen,
VVant ſiet! 't is aller volcken leer,
Soo wie een man neemt, crijgt een heer.

DVs langhe ſprack dit lieve Paer:
Doch *ANNA* wert, ſoo 'tſchene, ghewaer
Dat eenich menſch daer was ontrent;
En daer me was haer praet ten ent.

1.

Sufficit unus.

A N N A.

IAm ſumus in portu, ſolvendaque zona puellæ eſt;
Hîc quoque, de multis, pauca monenda mihi.
Inſitor agnatos exſcindit in arbore ramos,
Omnis adoptivum germen ut humor alat.
Funditùs illa vagos animo deturbet amores,
Germina legitimi ſi qua caloris amat.
Protinus ut junxit tibi tæda pudica maritum,
Vnicus ille tibi mente fovendus erit.
Non congerro vetus tua poſtmodò tecta frequentet,
Nec juvet, innuptæ qui comes ante fuit.
Anxia nec matris, nec ſit tibi cura ſororis;
Alterius ſuccos ne bibat alter amor.

2.

FAllor? an occurrunt hîc plura notanda puellis,
Quas ſocio primum fœdere junxit Hymen.
Quæ propriis quondam vergebat in aëra ramis
Planta, peregrinâ non niſi fronde viret:

Oo Vertice

Vertice truncato, jam non ſua, germina monſtrat,
Quodque ſuum non eſt, ſuſtinet arbor onus.
Arbitrio, nova Nupta, tuo deſiſte moveri;
Certa tibi vitæ norma maritus erit.
Ille dabit leges, quas non averſa ſequêris;
Si ſapis, his ſuccos pectoris adde tui.
Obſequium ſint regna tibi; parendo gubernas:
Senſibus alterius diſce, puella, regi.

3.

PLus habet Inſitio, memori quod mente recondas,
Inſere præceptis hæc quoque, Nupta, tuis.
Cedit honor ramis, ſucci tamen arbor origo eſt;
Et decus hoc, ex ſe quod dedit, alter habet.
Si fortaſſe tuo niteat domus aurea cenſu,
Arcula cum modico ſit gravis ære viri,
Pone ſupercilium, bona nec tua laudibus effer;
Inque viri lateat nomine tota domus.
Turpiter, Hæc mea ſunt, mulier furibunda reclamat,
Ah! nunquam proprias fœmina jactet opes.
Lex dominos rerum pronuntiat eſſe maritos,
Idque viri juris, quâ patet orbis, habent.

PLura locuturas ſtrepitus, quem fortè ciebam,
Terruit; Anna, prior dum capit aure ſonum,
Hîc aliquis latet error, ait, ſatis iſta, ſuperque.
Dixerat, & roſeo deſiit ore loqui.

SVFFI-

SVFFICIT VNVS.

XLIIII.



1.

Vives lib. 1. de Christ. Fœmin.

Conjugium præcipit, debere mulierem existimare, maritum sibi esse omnia, omnibusque caris nominibus unum succedere: quod sibi Hectorem esse ait, apud Homerum, probissima Andromache:

Tu mihi, tu solus pater es, materq́ue, verēda,
Tu dulcis frater, tu gratus ad omnia conjunx.

2.

Seneca.

Casta ad virum matrona parendo, imperat.

3.

Plutarch. in præcept. Matrim.

Comme en une coupe, ou il y a plus de l'eau que du vin, nous l'appellons Vin neantmoins: aussi la maison & le Bien doit tousiours estre nommé du mary, encore que la femme en ait apporté la plus grande partye.

Liet.

ONs Gespeel wil enckel trouwen,
Wat mach 'tMeysken over gaen?
Sy en kan, noch wil, verstaen,
Dattet haer wel mocht berouwen:
Neen, by haer en is geen schroom,
't Is al boter totten boom.

Wat ist doch van Venus-jancken!
Suchten, duchten, nacht en dagh,
Geen vermaeck, als met geklagh,
Hopen, vreesen, duysent rancken,
Al des liefdes pylen zijn,
Drie van vreughde, ses van pijn.

Iongmans laet u niet verblinden,
t' Is so breet niet, als men seyt.
Die sijn stuck wel over-leyt,
Sal in korten stont bevinden,
Dat noyt man soo wel en trout,
Of hy vint yet dat hem rout.

Gaedy gelt en goedt bejaghen,
Ghy, die selfs niet rijck en zijt,
Kleyne liefde, groot verwijt:
Dickwils suldy moeten dragen,
Dats' u op den necke trapt,
t' Is haer schyve dieder clapt.

Zydy rijck van ghelt en landen,
En verkiest ghy dan een Lieff,
Iuyst alleen na u gherieff;
Noch en zijn't gheen vaste banden,
Want so haest sy is u vrouw',
Springtet geckjen uytte mouw'.

Soo ghy niet en hebt ten besten,
En ghy trouter een, als ghy,
Och! dat's enckel slaverny
Van den eersten totten lesten.
Slappe beurse, weecken moet:
Wie kan winnen sonder goet?

Trouj' een Schoone, duysent vreesen
Doen u beven als een riet;
En wat plaegh en vreestmen niet?
Sieckten, Outheyt, vreemde Meesen,
Vreemde winden in u zeyl:
Schoone vrouwen, trots off geyl.

Is u Lief misimaeckt van wesen,
Soo ist t'uwent altijt nacht:
En daer toe het heel gheslacht
Kan van niemant zijn ghepresen,
't Moet doch leelick zijn, of vuyl,
Want een huben broet een uyl.

Soo u Wijf verstaet haer saken,
Boven t' spin-wiel, off den douck;
Strax soo grijptse na den brouck,
Want sy wil de meester maken:
Gaedy wat te verr' off naer,
Strax soo grijpts' u by den haer.

Hebj' een Vrou die dickwils kindert,
Isse jaer op jaer bevrucht,
Yder kint, een nieuwe sucht.
Yder Kraem u goetje mindert:
Kleyne kinders, noyt verlost:
Groote kinders, groote kost.

Is u Vrou beset in't spreken,
Strax soo neemtse't hoochste woort,
En soo coomts' u daechs aen boort;
Och! het hooft dat dunct u breken.
't Wijff dat konstich spreken kan,
Is een plaghe voor de man.

Is een wijf wel op haer koten,
Die wil dansen nachten lanck,
Trots op haeren fieren ganck,
Menich man heeft dit verdroten,
Menich man bleeff in ghequeel,
Dat sijn vrouwe liep te veel.

Is u Vrouken sacht van wesen,
Spreecktse woorden hoonich-soet,
Laffe spijs' en is niet goet,
Kost die bijt is meer ghepresen.
Soo het schaep is soet van staen,
Yder coomter suygen aen.

Wegh

Wegh met liefdes malle treken:
Watmen hoort, off watmen siet,
Oock het best, is maer verdriet.

Waertoe voeghmen twee ghebreken?
Yeder mensche, wijs of geck,
Heeft ghenough aen sijn ghebreck.

Iuvenal. Sat. 6,

NVllane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formosa, decens, dives, fœcunda, vetustos
Porticibus disponat avos, intactior omni,
Crinibus effusis bellum dirimente, Sabinâ,
Rara avis in terris nigroque simillima Cygno.

Teghenliet.

WAt mocht ons Gespeel bewegen
My het trouwen aff te raen?
Neen, 'k en kan dit niet verstaen,
Want ten komt my niet gheleghen,
Eēsaem, sonder vrucht, of vreucht,
Door te brenghen al mijn jeucht.

Lieve-koosen, soetjens quelen,
Minne-clachten vol ghenucht,
En soo menich lieven sucht,
T'samen paren, vruchten telen,
T'samen groeyen tot een stadt,
Denckt wat frayer dinck is dat!

Nu wel aen, voucht u tot trouwen
Wie daer bist een rap ghesel:
Waerom vreesdy voor ghequel?
Daer en is gheen aert van vrouwen,
Die niet haer vermaeck en heeft,
Soomen reden plaetse gheeft.

Als een Calis trout een rijcke,
t'Ian? die isser dan wel aen;
Hy mach ledich wand'len gaen,
Hier wat gapen, daer wat kijcken,
Goet verovert mette min
Is voor al een soet ghewin.

Soo daer een, uyt reyne minne,
Neemt sijns minder by der hant,
Dat gaet wel! een rustich quant
Kiest voor gelt een schoon vriendinne,
Die in vrientschap over stort,
Wats' in rijckdom quam te cort.

In-ghevall' een goet gheselle,
Die't niet al te breet en gaet,
Een verkiest naer synen staet,
Dat hy sich te vreden stelle:
Wat geeft cloeckheyt om het goet?
T'samen winnen is soo soet.

Soo sick yemant gaet verbinden,
Met een schoon en gheestich Dier,
Is dat niet een hemel schier?
Nerghens is doch yet te vinden,
Daer het ooch so soet op speelt,
Als op een schoon vrouwen beelt.

Is u Lief mismaeckt van leden,
Soo ghy maer gebruyckt verstant,
Het en is u gheen mishant,
Moog'lick isse goet van zeden,
Isset niet: de schaed' is cleen,
Sy is dan voor u alleen.

Heeft u wijff soo wat van't malle,
Rekent dat voor gheen ghebreck;
't Is gheen kermis sonder geck.
Treurt doch hierom niet met alle,
Die wat malt, hout best haer jeucht;
Vrouwen sotheyt, mannen vreucht.

Is u Vrou so out van jaren
Datse niet en kindert meer,
En bedroeft u niet te seer:
Siet! nu moechdy spelen varen.
t'Huys en laetje ghenen last;
Sonder kinders liever gast.

Is u lief niet wel ter talen,
Valt haer tonghe traech off crom,
En ontset u daer niet om;
't Sal haer aen gheen spreken falen,
Noyt en wast mans onghemack,
Dat sijn wijf te luttel sprack.

Iſſe crepel u beminde,
  Rekent dat voor gheen belet,
  Veel die pryſen dit in't bed',
't Is u by-ſlaep, niet u winde.
  Sy en loopt om prijs, noch winſt;
  Goede vrouwen loopen minſt.

Heeft u Lief ſoo quae manieren,
  Datſ' u groet met norts gedruys,
  Siet! nu leerdy binnens huys,
Ander luy ghebreken vieren.
  't Gaet u wel, dat ghy die deucht,
  Soo ghevouch'lick leeren meucht.

Liefde wetet al te voughen,
  Liefde neemtet al voor goet,
  Liefde maeckt van bitter ſoet;
Liefd' is moeder van ghenoegen,
  Liefd' is vindſter van gherief;
  Noyt en vontmen leelijck Lieff.

Bona de malis elicere ſapientis eſt.

32: q. verſ. ſi uxorem.

SI uxorem quis habeat ſterilem, ſive corpore deformem, ſive debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel ſurdam, vel ſi quid aliud, ſive morbis, doloribus, laboribuſque confectum, & quidquid (excepta fornicationis cauſa) cogitari poteſt vehementer horribile; pro ſocietate, fideque maritus ſuſtineat.

HARDERS-CLACHTE.

Aende Eerbare, Seden-rijcke, Seghen-rijcke Ionck-vrou,

CATHARINA van MVYLWIICK.

OP een ſoete Meye-nacht
Daphnis op ſijn Liefje dacht,
Al was heel de kudd' in ruſt,
Slapens hadd' hy geenen luſt,
Op de wegh was gheen gheril,
Vee en honden laghen ſtil,
En de voghels al-te-mael;
Maer alleen de Nachtegael,
's Nachts te ſinghen wel ghewent,
Sat, en fluyte daer ontrent.
  Daphnis ſagh de zilv're maen
Droevich aen den hemel ſtaen,
Hy ging dwalen, by haer licht,
Buyten alle mans ghesicht,
Tot hy vont een eenich velt,
Daer hy ſick heeft neer-gheſtelt,
Daer hy met een tranen-vloet
Wt ging ſtorten ſijn ghemoet.
  Hy began ſijn droevich werck
In't gheweſte van Grijpskerck,
An het zuyden van het Dorp,
Niet veel verder als een worp,
Daer een Hoeve ſtaet gheboort
Met haer boomgaert zuyd en noort,
En den Dool-hof in het weſt,
Daer het fruyt is alder-beſt,
Note-boomen op een ry
Staender neghen, en daer by
Is ter zyden af een kant
Dicht met dooren-haegh beplant.
  Hier ſat Daphnis, vol van min,
Vol van ongheruſten ſin,
Hier began hy ſijn beklagh,
T'wijl hem niemant hoord' of ſagh.
  Galathea, gheeſtich dier,
Oorſaeck van mijn eerſte vier,
Oorſaeck van een vaſten bant,
Die mijn hart aen u verpant,
Als ghy, met een ſoeten lach,
My komt bieden goeden dagh.



Soete meysjen, aerdich dinck ,
Soeter als een diſtel-vinck ,
Soet van ſinghen, en van praet,
Soet van weſen,en ghelaet,
Soet, maer dickwils op een uyr
Weder uytermaten ſuyr.
Somtijts macker als een lam ,
Somtijts felder als een ram ;
Somtijts ſwack , ghelijck een riet ,
Somtijts ſtijf,ghelijck een ſpriet ;
Somtijts brooſer als een glas ,
Somtijts tayer als een was ;
Somtijts ſtraf , ghelijck een ſtier,
Somtijts dwee, ghelijck een pier ;
Somtijts bitter, als een gal ,
Somtijts honich over al ;
Somtijts vriend'lick , als een rhee ,
Somtijts ſtuyr, ghelijck de zee ;
Somtijts ziltich, als de vloet ,
Somtijts weder ſuycker ſoet ;
Somtijts vrolick,ſomtijts ſtil ,
Altijts, ſo ick niet en wil ;
Eeuwich teghen my ghekant ,
Altijt naer een ander lant ;
Eeuwich teghens my gheſet ,
Altijt op een ander bedt.
Hoe geſtaegh heb ick gheſchreyt !
Sedert dat ghy hebt gheweyt
In de velden van Dijſhoeck ,
Sedert hebt ghy uwen doeck
Op een ander wijſ' gheſtelt ,
Als de vrijſters van het velt ;
Sedert draeghdy aen u huyf
Kanten, als een Kivits kuyf ,
En een wronge hart en ſtijf ,
Hangt u als een g'reel, om 't lijf :

Sedert

Sedert hebt ghy uwe kraegh
Onder-ſtut, als met een ſchraegh;
Sedert hebt ghy uwen tret
Op een ander wijſ' gheſet,
Als Lycoris rap te voet,
Of als Amarillis doet.
't Gaet nu anders als het pleegh,
Doen ick met u kennis kreegh.
Sedert ghy het hooſſche vrien,
Tot Dijſhoeck' eens hebt gheſien,
En de ſtreken van de ſtadt,
Sedert heb ick uyt ghehadt.
Sedert noemt ghy my een loer,
En een klunten, en een boer,
En een blutten, en een kluts,
Al, om dat ick juyſt mijn muts
Niet ſo Steets kan nemen of;
Al, om dat ick in het ſtof
Niet can ſchraven, g'lijck een hoen
Inde mis-put plagh te doen;
Al, om dat ick zeeus en ront
Spreke Iuffer uyte mont,
En niet drayen can mijn re'en
Als de linckers van de ſte'en.
  Maer, al ben ick plomp en ſlecht,
Immers ben ick vroom en recht,
Immers iſſer niet een maeght
Die haer over my beklaeght,
Dat ick met een ſlimmen keer,
Oyt ontfutſelt heb haer eer;
Dat ick draghe mynen roem
Van haer maeghdelijcke bloem,
Dat ick, onder ſchijn van trou,
Yemant heb ghebracht in rou:
Dat ick yemants ſwaer verdriet
Heb verandert in een liet.
  Deſe mynen vroomen aert
Was u voormaels lief en waert,
Want ghy ſeydet, dat het landt
Iuyſt vereyſcht een ront verſtandt.
Maer, och-armen! dats ghedaen,
Al u rontheyt is vergaen,
Sedert dat ghy kennis hadt
Met de quanten van de ſtadt.
  Eertijts was ick wel gheſien
Als ick u maer aen quam bien
Soo wat kleyns, eens Herders-gift,
Verſche kees van room gheſchift,
Of een geele kees-roffoel,
Of een palingh uytte poel,
Of een ſcherp-ghetande ſnoeck,
Of wat moſſels van Dijſhoeck;
Altemets een jongh faiſant,
Vruchten van ons eyghen lant,
Eyghen queeckſel, eyghen goet,
Hier in Zeelandt uyt-ghebroet.
Dan van Souburgh een Meloen,
Of van Botting' een kappoen;
Dan een wafel diep gheruyt,
Wel gheſuyckert en ghekruyt,
En met boter vet ghedroopt,
In mijn ſnuytdoeck vaſt gheknoopt,
Die te Domburgh was ghemaeckt,
't Heugt my noch, hoe datſe ſmaeckt.
  Leſt-mael greep ick een lampraes,
En daer toe een jonghen haes;
D'eene, daer hy lagh en ſliep,
D'ander, ſoo hy voor my liep
Over een begraeſde wey,
Soete beesjens allebey:
Stracx ſoo ſeyd' ick, Deſe twee
Sijn voor u, ô Galathee.
  Noch heeft yemant my gebraght
Groote karſen, vroech van draght,
Deſe werden nu gheplant
In mijn alderbeſte lant,
En, terwijl ick ſpit en delv'
Segg' ick ſoetjens in mijn ſelv',
Spaert dit boomtjen, Karſe-dief,
D'eerſte vrucht is voor mijn lief.
  Somtijts quam ick tot u tre'en
Met wat dun-ghewolde queen,
Somtijts met een aertichock,
Of een vroeghen abricock,

Als ick bracht een voghel-neſt ,
Dat beviel u alder-beſt ;
Want ghy hadt ſoo veel te doen,
Om de beesjens wel te broen ,
Datj' ontſloot u witte borſt :
Die nu (dacht ick) die eens dorſt !
Die eens mochte metter handt.
Maer waer loopt mijn los verſtant ?
Ach ! hoe klapp' ick uyt en in ?
't Schijnt, ick ben beroofť van ſin.
Maer indien ick nu begonſt
Haer te bieden mijne jonſt
Met ſoodanigh kleyn gheſchenck,
Sy (ghelijck ick vaſt'lijck denck)
Soude, met een trots ghemoet,
Alles treden metten voet.
't Is als gheenen tijt ghele'en ,
't Soete Dier was doen te vre'en,
Haer te ſpieg'len in de zee ,
Als de ſtroom lach ſtil en dwee ,
Niet gherimpelt van de wint ,
Gh'lijck men die wel ſomtijts vint.
't Gaeter nu al anders toe,
Sy is 't ſtille water moe,
En werdt alle daegh ghehult ,
In een glas rondſom vergult,
Spieghel noemt men 't inde ſtadt,
Hier van wertſe trots en prat ,
Wantſe ſiet meer alſſe plagh ,
Meer alſ' in het water ſagh :
Watſe geeſtichs by haer heeft,
Watter erghens aen haer leeft,
Wat haer wel ſtaet, weetſe vry
Immers alſoo wel als wy.
En dat helder ſtralend' licht
Van haer lodderlijck gheſicht ,
En dien lieffelijcken mondt ,
Schoonder als den morghen-ſtont ,
En dat hayrken ſacht ghekrolt,
Datter om haer voorhooft rolt,
Is haer altemael bekent,
En wel diep in 't hooft gheprent :
Dies ontſtaet in haren ſin ,
Minnaers haet, en eyghen min.
Gaet, ó weerde Galathee,
Spieghelt weder in de zee.
Die tot dit eerſt oorſaeck gaf,
Wenſch ick, tot verdiende ſtraf,
Dat ſijn Lief, van ſacht en ſoet ,
Trots en moedich werden moet ;
Datſe, naer een ſoete min',
Kryghen moet een ſtuyren ſin.
Hoe diep leydt hy my in 't hooft ,
Die my van mijn Lief berooft !
't Schijnt dat alle ſijn ghelaet ,
Eeuwigh voor mijn ooghen ſtaet.
Hy, met noch ſijn twee of drien,
Was aen t' ſtrande komen rien ;
Daer ſagh hy mijn Galathee,
Sooſe dreef het jonghe vee ;
Stracx begon de dertel quant
Haer te grypen by der hant,
Haer te ſenden in 't ghemoet,
Een beveynſden ſteedtſchen groet :
Goeden dach ſchoon Harders kint,
't Alderſchoonſte datmen vint ,
Ghy moet weſen (ſoo ick acht)
Van der Nymphen eel gheſlacht ,
Of van Pales huysgheſin,
Of wel ſelfs een Wout-Godin ,
Want u weſen en ghelaet
Treckt gheheel nae 't hemels zaet.
Meer en kond' ick hooren niet ,
Midts hy van de plaetſe ſchiet ;
En gheleyde mijn Vriendin
Nae ſijn eyghen luſt en ſin.
't Scheen ſy woud' in't eerſt niet gaen,
Maer het was terſtont ghedaen ;
Al ghelietſ' haer wat gheſtoort,
Even-wel ſoo gingſe voort :
't Scheen al watſe vocht en ſtreet,
Datſ'et maer in 't jocx en deed'.
Siet ! daer ſat ick doen en keeck,
Als een poel-ſnep, op een kreeck ,

Root van gramſchap, bleeck van nijt,
't Oogh vol tranen, 't hart vol ſpijt.
Gaedy dan? wel! gaedy he'en,
Galathea? gaedy tre'en?
Gaedy moeytjens hant aen hant,
Met dien onbeſuyſden quant,
Die ghy ganſch'lijck niet en weet
Wie hy is, of hoe hy heet?
Onbedachte Galathee,
Waerom zydy nu ſoo dwee?
Waerom valdy nu ſoo ſoet,
Voor een onbekenden bloet?
Daer ghy ſtaet, ghelijck een muyr,
Steegh en ſpytich, norts en ſtuyr,
Als een Harder, of ſijn maet,
V verſoeckt, met heus ghelaet,
Om met hem te willen gaen,
Daer de ſchoonſte linden ſtaen?
Harders Kint, indien ghy 't wiſt,
Hoe een maghet haer vergiſt,
En hoe qualijck dattet paſt,
Met ſoo afgherichten gaſt
Sick te geven op de baen,
'k Weet, ghy ſoutet niet beſtaen.
Maer of ick was droev' of bang,
Galathea ging haer gang.
Dies ſo klam ick op de kruyn
Van den alderhooghſten duyn,
Om te ſien, met harten-rou,
Dat ick wel niet ſien en wou.
Sy gingh henen nae de ſtrant
Vergheſelſchapt mette quant,
Die haer dickwils gaf een kus,
Slimmer als een kriele mus.
Hy gheleyde Galathee
Van den oever in de zee,
Dies ſoo rees den zouten ſtroom
Vry wat hoogher als den zoom
Van haer op-gheſchorte kleet.
Is dat niet een ſchoon beſcheet,
Datmen ſoo een teere maeght
Plompelijck in 't water draeght?
Datm' een vrijſter met ghewelt,
Midden in de baren ſtelt,
Tot de golfen grof en groot
Swalpen over haren ſchoot?
Tot den vreeſelijcken vloet,
Brengt een ſchrick aen haer gemoet?
Tot haer kleet is vuyl en nat?
Is dat heusheyt van de ſtadt?
Eynd'lijck als de wulpſche luſt
In het water was ghebluſt,
Ging een yder van de ſtrant,
En verkoos het drooghe lant.
'k Meynde, 't ſpel was doe ghedaen,
Maer het ging doe erſt-mael aen.
Strax wiert daer mijn weerde Pant
Om-ghetobbelt in het ſant,
En dan weder om ghewent,
't Dertel ſpel en nam gheen ent.
't Steets gheſelſchap, uytte ſte'en,
Is, al waeret buyten re'en:
Even ſoo, ghelijck een beeſt
Dat ghebonden is gheweeſt,
Wertet eens ghelaten los,
't Loopt als raſend' in het bos.
Doen en mocht ick langer niet
Staen begapen mijn verdriet,
Dies ſoo ging ick nae de kant
Van de krom-gheboogde ſtrant.
Daer began ick mijn gheklagh,
G'lijck een droeve minnaer plagh;
Daer beſchreef ick mynen ſtant,
Met een rysjen in het zant:
Eerſt, een vaſt-gheſette min,
Doen, een wanckelbaren ſin;
Dit was ick, en Galathee.
Onder-tuſſchen quam de zee,
Als ghelaten uytten toom,
Swalpen met een groven ſtroom,
Verre boven haer ghemerck,
En verpletterd' al mijn werck:
Siet! daer ging mijn ſoete min
Dryven heen ter zeewaert in.

Nydich water bitter Nat,
Segg' eens waerom doedy dat?
Waerom neemdy mette vloet,
Mede niet mijn droef ghemoet?
Maer kom, segg' my, soete Beck,
Soudy oyt wel zijn soo geck,
Datje wout dijn weerde hant
Stellen tot een eeuwich pant,
Aen een proncker trots en prat,
Aen een Ioncker van de stadt?
Neen, 'k en loovet nimmermeer
Datje dees, of geen ter eer
Laten sout een rustich quant,
Sterck van leden, kloeck ter hant,
En sout stellen u ghemoet
Op het meepse Steets ghebroet.
Ach! ten zijn maer halve mans,
Recht ghesélschap,om ten dans,
Om te kermis, of ter feest
Speel te leyden haren gheest,
Nut alleen tot dertel spel,
Sacht van handen, dun van vel,
Noyt gheoeffent, noch beproeft,
Daermen manne-kracht behoeft.
Dit papiere volcxken gaet
Loncken, proncken, achter straet,
Niet alleenlijck aen de voet,
Maer aen handen oock ghschoet,
't Schijnt sy draghen hun te koop,
Fy! van dien verwijfden hoop.
Ick heb knoesten in de hant,
Dat is sauce voor het lant,
Dat's een lantsert, dat's een helt,
Iuyst gheboren tot het velt.
Ick sou licht een stuyren ram,
Als't my maer in 't hooft en quam,
Met mijn harde vuysten slaen,
Dat hem 't hooren sou vergaen.
Ben ick bruyn? wat isset dan?
't Is de verwe van een man.
Al die woonen op het velt,
Dienen soo te sijn ghestelt.
Kiest-men niet de swarte pruym
Voor haer bloeysel, wit als schuym?
Denckt u niet het bruyne landt
Beter als het witte zandt?
Ben ick ruygh, en dick ghebaert?
Dat's een peyl van stercken aert:
Ick en ben des niet beschaemt,
Dat is rechts dat ons betaemt.
Al het ciersel, en de schat
Van den boom, dat is het blat;
Wat is frayer aen het peert,
Als sijn maen en langhe steert?
Onse schapen sijn gheacht,
Om haer woll' en ruyghe vacht.
't Velt is eerlick door het kruyt,
Mannen door een ruyghe huyt.
Ick en weet niet watje let,
Datje hart en sinnen set,
Datj' u selven laet verraen,
Door het praten, door het gaen,
Door het proncken en het tre'en
Van dees popjens van de ste'en.
Schoon men gaeter fray ghekleet,
't Isser daerom niet te breet.
Schoon men strijckter moy en net,
't Isser daerom niet te vet.
Schoon sy gaen, ghestickt, ghekant,
Aen den hals en aen de hant,
Schoon haer kraeghj' is fijn en wit,
Denckt niet datter veel op sit.
Eertijdts, en oock huyden noch,
Zijn de steden vol bedroch,
Niemandt, hoe beset of vroet,
Is daer vry van banckeroet.
Treffen sulcke slaghen dan
Dees of genen goeden man,
Die gheen stoot can weder-staen,
't Is al med' met hem ghedaen.
Watter handelt, vent, of koopt,
Is soo onder een verknoopt,
Alsser yemant breeckt te koord',
Stracx moet oock een ander voort.

Dit bejeghent nimmermeer
Yemant, die niet al te ſeer
Mette gelt-ſucht is beſmet.
Die ſijn herte niet en ſet
Op het ſorrich-vuldich goet,
Crijght, of ſpeelt gheen banckeroet.
Die in weynich ſtelt ſijn luſt,
Is ſeer weynich ongheruſt:
Maer die 't nette ſpant te breet,
Vint of hier, of daer, ſijn leet.
Die ſijn ſchaepjens 's avonts telt,
Alſſe komen uyt het velt,
En hy vint ſijn vol ghetal;
Die en vraeght dan niet met al
Wat des grooten Koopmans hooft
Van den ſoeten ſlaep berooft;
Hy en vreeſt niet, dat ſijn ſchip
Mocht verzeylen op een klip;
Dat ſijn waren, hier of daer,
Mochten komen in ghevaer;
Dat een roover, met ghewelt
Mochte nemen ſchip en gelt;
Dat ſijn ſchipper is een dief,
Datmen ſijnen Wiſſel-brief
Mochte laten onbetaelt.
Denckt! hoe een die leyt en maelt
Op dees dingen, nacht en dagh,
Wijf en kint vermaken magh.
Die in 't lant ſijn woon-plaets ſtelt,
En behoeft nau eenich gelt,
En behoeft niet, om het goet,
Te beſmetten ſijn ghemoet,
Of te hanghen in een ſchael
Eere, ziel, en al-te-mael.
Wt de vruchten van het landt
Valt hem alles in de handt,
Want des aertrijcks milden ſchoot,
Schenct hem wat hy heeft van noot
Tot ſijn cleeding', ende ſpijs,
Dat de ſtadt al ſtelt op prijs;
Waerm' in ſtadt ſijn geldt voor biet,
Gheeft het milde landt om niet.
Wilj' en hemd', of lynen kleet,
Fijn gheſponnen, wel ghereet,
Wit ghebleickt ghelijck de ſnee,
Ia! als ghy, ô Galathee,
Steeckt gheen handen in de tas,
't Komt al van ons eyghen vlas.
Wilj' een zieltjen of een keurs,
Gaet oock daerom niet te beurs,
Spreeckt alleen de ſchaepjens aen,
Die rontſom ons weyden gaen,
Hare dick ghewolde vacht
Heeft de middel en de macht,
Om ons teghen 's winters leet
Te bedecken met een kleet.
Wilj' een leetje van een lam?
Of de beyers van een ram?
Wilj' een bockjen, of een geyt,
Die noch by de moeder leyt?
Wilje 't ſwees'rick van een kalf,
Of een ſchenckel, heel of half?
Wilj' een vetten ſchapen bout,
Voor den roock, of voor het zout?
Ghy en hoeft niet eens te gaen
Daer de ſchamper Quanten ſtaen,
't Zy in vlees-kraem of in Hal,
Sent maer yemandt nae den ſtal,
Die daer ſlachtet, keelt, en vilt,
Ghy hebt alles wat je wilt.
Wilj' een quackel, of patrijs,
Of een val-duyf, uyt et rijs?
Wilj' een vette jonghe duyf,
Of een Kivit, met ſijn kuyf,
Wilj' een Snepje lang ghebeckt,
Of een Smientje dick gheſpeckt?
Of een Lijſter, of een vinck?
Of een ander lecker dinck?
Onder-werpt u gheen ghekijf
Van een leppich hoender-wijf,
Die wel graeu en leelijck ſiet,
Alſmer niet ghenoeg en biet.
Met een netjen, met een ſtrick,
Met een uylſjen, op een krick,

Met

Met een booghje, met een buys,
Mette ſpreeu-pot aen het huys,
Mette ſlagh, of voghel-lijm
Op de mishoop, in den rijm,
Met een weynich kruyt en loot,
Vangt-men vogels kleyn en groot.
Soo't u luſt, met verſchen vis
Te vercieren uwen dis;
Wat behoefdy reuck, of ſtanck,
Van een vis-wijf, of haer banck?
Hier werdt vis ghenoech ghehaelt,
Diemen, ſonder ghelt, betaelt,
Sonder ghelt, en met ghenucht
Pluckt-men hier des waters vrucht.
Karper, Braſem, Baers, en Snoeck,
Is te vanghen met een hoeck,
Wilt niet weſen mette Roe,
Neemter dan een netje toe,
Of een diep ghetande ſchaer,
Of een ſcherpen ellegaer:
Daer med' ſtictmen vetten ael,
Goede koſt voor't middagh-mael.
Als-men maer een fuyckjen ſet,
'sAvondts eermen gaet te bedd',
Schoon men ſlaept dan wel gheruſt,
's Morghens vindtmen ſynen luſt,
's Morghens trecktmen uyttet ſlick
Fyne Paling, armen dick.
Is dat niet een goedt gherief,
Datmen, by ſijn ſoete lief
Loon van trouwe min ontfangt,
T'wijl het net een visje vangt?
Wilje keeſe, groen als gras,
Keeſe geel als maeghde-was,
Die beneffens Parmeſaen
Magh op Heeren tafels ſtaen?
Wilje keeſe ſacht en dwee,
Wit als nieu-ghevallen ſnee;
Wilje keeſe jong of oudt?
Wilje boter geel als gout?
Wilje ſtremmelis, of ſaen?
Soete taerten, lecker vlaen?
Room, ghewelt met geel van ey?
Melck, gherechten veelderley?
'tWort den huyſman al beſtelt
Sonder koſten, ſonder gelt.
Laet het volckje van de ſtadt
Haer vry drincken vol en ſat,
Off in ſchralen duytſchen wijn,
Af-ghedreven van den Rijn;
Off in't hittich Spaens ghewas,
Datter ſtaet en brant in't glas;
Of in't roſſe Franſche nat,
Daer in yder, 'k weet niet wat,
Weet te menghen, daer in elck
Onſen honich, onſe melck,
In-vermeyert en verplengt;
Of (dat wel het meeſte krenckt)
In de wijnen diemen brant,
Niet dan vuylheyt, niet dan ſchant,
Of in Seck', of Malveſey.
Ick ben mette verſche wey,
Mette ſoete zeeuſche Mé,
Immers alſo wel te vré,
Als met koſtelicken wijn,
Hoeſe mach gheheeten zijn.
Wey verſoet de ſtramme borſt,
Wey verſlaet den heeten dorſt,
Door de Wey en ſal het hooft
Van verſtant noyt zijn berooft,
Noch de lever zijn verhit,
Noch oock peuckels root en wit,
Staen in't aenſicht overal,
Hier een bergh, en daer een dal.
D'onghheneſelijcke pijn
Van het quaſtich flerecijn,
En ſoo menich ſwaer ghebreck,
Nemen in gheen huys vertreck,
Daermen vint, by wijf en man,
Voor de wijn de mellick-kan.
Dan, al treft ons ſieckt' en pijn,
Gantſch het lant is medecijn:
Het gheſonde ſchapen wey,
Vers ghedroncken in de Mey,

Doet den lantman groot gherijf,
Want het jaeght hem uyttet lijf
Watter, in't gheheele jaer,
Is vergadert hier of daer.
Isser yemant, in de stadt
Van een heete coorts ghevat,
Of van ander quael ontstelt,
Stracx soo looptmen naer het velt,
Om een wortel, om een kruyt,
Dat hier aen de weghen spruyt,
Dat hier aen de dijcken wast,
En daer niemant op en past.
Noyt en werter yet so slecht
By den Apothekers knecht,
Wt het velt in stadt ghebrocht,
Of ten wert wel dier verkocht,
Eenich spruytjen uyttet zant,
Wt een hollen dellif-kant,
Wttet slick, of schorr' ghehaelt,
Wert ten dierſten daer betaelt.
't Schijnt het wert dan eerst bequaem,
Alsmen't geeft een vreemden naem,
'tSchijnt het krijgt dan eerst sijn prijs,
Alsmen dees en geen maeckt wijs
Dattet van het Mooren-lant,
Of den Barbarysche strant,
Dattet van den Indiaen
Herwaerts komt ghedreven aen:
't Dunckt de slechte luyden best,
Wat ons geeft een vreemt gheweſt.
Maer wanneer ick gae besien
Al de malle schilderien,
Al den huys-raet, al de kost,
Daer de beurs in wert ghelost,
Daer de hooghmoet van de stadt
In verquist soo grooten schat;
Dan verhef ich boven al,
Bosschen, beemden, bergh, en dal,
En der velden schoon cieraet,
Dat ons op gheen ghelt en staet.
Laet u ooghen en u sin
Van de stadt niet nemen in,
Soo ghy 't wout maer recht besiet,
't Steetsche pralen gelter niet.
Als de gerste dijnt op't velt,
Gh'lijck het water rijst en helt;
Als het bloeysel van het vlas
Toont sijn hemels blau ghewas;
Als het gheel-ghebloemde zaet
In de gulde velden staet;
En sijn reucke, machtich soet,
Ons koomt vlieghen in 't ghemoet;
En dat hier of daer een wey
Speelt, met groente, tusschen bey,
Seg, wat heeft Tapitsery,
Of het goude leer hier by?
Ick en sal u niet benien
Al de sotte pronckerien,
Daer de Iuffers van de stadt
Mede zijn soo trots en prat,
Als dit aenghenaem ghesicht
Mijn bedroefden sin verlicht.
In de stadt is menschen kunst,
In de velden Godes gunst;
Pluym-ghedierten, die daer speelt
Door de tacxkens, die daer queelt,
En, met stemmen reyn en soet,
Vwen grooten Schepper groet,
Die den lantman 'smorgens vroegh,
Schenct een deuntjen aen de ploegh;
Die, met sang, het swaer ghewicht
Van een reysend' man, verlicht;
En den minnaer, die hem quelt,
Doet verquicken in het velt.
Seg my doch, wat is de luyt?
Wat is al het vreemt ghetuyt,
Dat in steden maeckt gheklanck,
Vergheleken by den sanck,
By de soete stem en tael
Van den fieren nachtegael?
Van dat kleyn, dat aerdich dier,
Dat met kracht van soet ghetier
Komt bewysen, dat in hem
Is de woon-plaets van de stem?

Dat

Dat met deuntjens ons vereert,
Die hem nerghens zijn gheleert,
Als ontrent ſijn eyghen neſt;
Wilde ſangh is alder-beſt.
Iſt niet wonder? oock de ſangh
Heeft de ſtadt gebracht in dwangh;
Wat daer yemant doet, of laet,
Moet gheſchieden op de maet:
Alle ding, hoe los en vry,
Is gheſtelt in ſlaverny,
Ons natuyr, en vryen ſin
Is in ſteden een ſlavin.
Niemant daer ſijn hongher bluſt,
Alſt hem hongert, alſt hem luſt,
Neen, den buyck (al valtet ſuyr)
Moet daer paſſen op ſijn uyr.
D'arme ſteets-man ſit en vaſt,
Tottet klock en koſter paſt:
't Schijnt, wanneer de klocke ſlaet,
Dat de maegh dan open gaet:
En wanneer de klocke ſwijght,
Datter niemant hongher krijght.
Schoon off yemants heeten maegh
Voor de tijt wiert hol en graegh,
Oft hem leet is, oft hem ſpijt,
Hy moet wachten op ſijn tijt.
Hoe gheluckich is het lant!
Daermen t'elcken ſnijt een kant,
Daer de menſche ſijn natuyr
Niet en bint aen klock en uyr;
Daermen in de hamme ſnijt,
Daermen in de worſten bijt,
Daermen t'elcken gaet te gaſt,
Alſſet buyck en maghe paſt.
Eetm' in ſtadt int open-baer,
't Schijnt als offet ſchande waer;
Eet-men vooren in de vloer,
Yder ſchelt u voor een boer;
Eetm' een ſtickjen uytter hant,
Dat is noch al meerder ſchant.
Seg eens, watje beter weet,
Als dat yemant drinckt en eet:
Even-wel dē ſtadt beſnijt,
In het eeten, plaets en tijt.
Moetmen gaen, by nacht of dagh,
Daermen niemant ſenden magh,
Dat natuyrlick vrye werck
Heeft al med' een ſeecker perck;
Daer is (ick en weet niet wat)
Eenich vuyl beſloten gat,
Daer van onder vuylen damp
Gants den buyck vervult met ramp,
Daer de lucht gheheel onreyn,
Neemt van boven in het breyn,
Naer dees ongheſonden ſtanck
Neemt een yder ſynen ganck.
Hier en iſſet niemant ſchant,
Mis te draghen op het lant;
En wy houden voor ghemack
Datmen dit verdrietich pack,
Datmen deſen ſwaren laſt
Loſſen magh, al waer het paſt;
Sonderlinghe daer het groen
Ons bequamen dienſt kan doen:
Cruyt en bladers vol van jeught,
Doen van onder groote deught,
Beter, als na ſtadts manier,
Doet het out vermuft pampier.

ALs de ſteetſche jonghe-lien
Nu off dan uyt ſpelen rien,
Erghens naer een fray gheweſt;
Iuyſt als 't ſpel is op ſijn beſt,
En dat eenich jeughdich paer
Meynt te wand'len hier of daer,
T'wijl de Sonn' nu leegher daelt,
En niet meer ſo heet en ſtraelt,
Dan komt daer de voer-man aen
Roepen: Hey! 'tis tijt te gaen,
Eer de ſtadt haer poorten ſluyt,
Haeſtje wat; de poort-klock luyt.
Ach! des voermans hees gheſchal
Bolt den minnaer niet met al,
't Is hem ſpijt, en groot verdriet,
Dat den plompaert hem ghebiet

Af te breken ſijn ghenucht:
Maer het is om niet gheſucht,
Arme vryer! hy moet voort.
Alſmen dan komt voor de poort,
Maer een ooghen-blick te laet,
Dat de klock niet meer en gaet,
Siet! daer ſtaet-men dan verſtelt,
En men moet met louter ghelt,
Tot des Sluyters groot ghewin,
Door de poorten dringhen in:
Niemant raeckter in de ſtadt,
Als gheſchoren, en gheſchat.
Als ghy nu al binnen zijt,
Noch en zydy niet bevrijt
Van den nauwen ſteetſchen dwang;
Want een ander klock, eer lang
Komt u ſegghen, metter daet,
Datje ruymen moet de ſtraet.
Daer is't baken weer verſet,
Want den minnaer wert belet
Door de ſtraten van de ſte'en
Met ſijn Lief te moghen tre'en.
Wilt ghy even-wel noch gaen,
Soo komt daer een Schout ter baen,
Die de minnaer met ſijn lief,
Licht ſou grijpen voor een dief.
Hier ſeyt u de Schil-wacht *ſta*,
Daer de Ronde, *qui va lá*;
Elck wil weten, wie ghy zijt,
Is dat niet wel fray ghevrijt?
Siet u yemant van de wacht,
Daerje doet u minne-klacht
Aen een glas, of voor een ſcheur
Van een venſter, of een deur,
Die verhaeltet voor een klucht,
En des morghens is't gherucht
(Schoon het is u ſpijt of leet)
Door de gantſche ſtadt verſpreet.
Hoe gheluckich is het velt,
Daer gheen minnaer is ghequelt
Mette Schilt-wacht, en haer ſpien,
Groot beletſel van het vrien!

Zydy s'morghens op-gheſtaen,
Om te lande-waerts te gaen,
Erghens daer de ſaeck vereyſt;
't Is om niet, al watje peyſt,
Want hoe wel ghy vroeg daer he'en
Op u reyſe meynt te tre'en,
Soo de poort-klock niet en luyt,
Niemant kander in of uyt.
Och! daer ſtaet-men dan en ſiet,
Huyv'rich, nuchter, vol verdriet,
Vol verlanghens, ongheruſt,
Tottet eens den Koſter luſt.
Noch is in de ſtadt en klock,
Dat's te ſegghen, noch een jock,
Die, wanneerſe klipt of luyt,
Yder een doet kijcken uyt;
En dan loopt-men met ghedruys
Na de peuye van't Stadt-huys:
Daer leeſt yemant uyt een brief
Yder een ſijn ongherief,
Wet en Raet, ſeyt hy, ghebiet,
Datter niemant as en giet
Erghens op des Heeren ſtraet,
Tot de vuyl-karr' omme-gaet.
Is dat niet een nauwen dwanck,
Datmen moet dien vuylen ſtanck,
Datmen houden moet ſijn as,
Tottet vuyl-karr' comt te pas?
Maer 't is noch het meeſte quaet,
Als in ſtadt de trommel ſlaet,
Dan moet yder met gheweer
Gaen de ſtraten op en neer,
Iuyſt na dat ghebiet, en ſeyt
Een, van wie ghy wert gheleyt;
En, ſoo ghy maer eens en hit,
Niet te houden u ghelit,
Daer ſal u een vent beſtaen,
Tuſſchen hals en hooft te ſlaen
Al, daer hy beſt raken kan:
Iſt niet ſpytich, dat een man
Al ſijn huyt vol ſlaghen krijght,
En noch blijd' is dat hy ſwijght?

Als dit ſpel nu is ghedaen,
Meyndy dan te bedd' te gaen?
Neen: men moet dē gantſchen nacht
Over-brenghen op de wacht.
Schoon ghy hebt een jonghe vrou,
Die't wel liever anders wou,
Even-wel ghy moet gaen tre'en,
Dickwils met verklenmde le'en,
Op de veſten van de ſtadt:
Cruypje ſomtijts in een gat,
Daer het roockt, ghelijck een keet,
Dan gaen noch u ſaken breet.
Hier med' is hy niet ghequelt,
Die daer woont in't vrye velt.
Swaen mijn hont, en ſijn gheſlacht,
Hout voor my ſoo goeden wacht,
Dat ick ſonder ſorghen magh
Slapen, tot den lichten dagh.
Nochtans ſluyt ick maer mijn deur
Met een wortel, of een leur.
Wilje weten, wat ick maeck,
Als ick nu en dan ontwaeck?
Dickwils peynſ' ick op mijn lieff,
Noyt, off ſelden, op een dieff.
Te verhalen al 't verdriet,
Datmen in de ſteden ſiet,
Sou te lang zijn: overal
Krielt de ſtadt van ongheval.
Soo ghy timmert huys off ſchuyr,
Nevens uwen buyr-mans muyr,
Elcke kamer, yder deel
Is ghewis een nieuw krakeel;
Off u muyren ſtaen te hoogh,
Naer dat peylt u buyr-mans oogh,
Off het vallen van den drop
Leyt en maelt hem in de cop;
Off hy drijft dat u gheſticht
Komt te dichte by ſijn licht;
Niemant bouter in de ſtadt,
Off daer hapert altijt wat.
Wat een vryheyt heeft het velt!
Yder bout daer, na ſijn ghelt;
Niemant, watje maeckt of breeckt,
Iſſer, die u teghen-ſpreeckt.
Na-ghebuyrſchap is een pack
Vol van twiſt en onghemack;
Is u buerman dol of dwaes,
Ghy moet lyden het gheraes;
Slaet hy nu of dan ſijn wijf,
Ghy moet hooren het ghekijf;
Leyt ſijn hinne maer een ey,
't Huys dat dreunt u van't geſchrey,
Hout hy eenich woeſtich dier,
't Hooft dat ſplijt u van 't ghetier.
Wederom; zijt ghy te mal
De ghebuyren hooren 't al:
Zydy gram, of kijfje wat,
Stracx ſoo weet-men't door de ſtat,
Noodje nu of dan een gaſt,
Daer wert oock al op ghepaſt,
Want de geur van u ghebraet,
Wert gheroken op de ſtraet.
Iſſer dan noch erghens yet,
Datmen niet en hoort of ſiet,
Een clappeye van een meyt
Sal't niet laten ongheſeyt,
T'elckens, alſſe vroegh en laet,
Hier of daer ghebuyren gaet:
Of is 't meyſſen heus van mont,
(Datmen nochtans ſelden vont)
't Kint dat by de buyren dwaelt,
Of aldaer wert aen-ghehaelt,
Seyt, met ongheveynſt ghemoet,
Al wat Vaertj' en Moertje doet.
Wie en hoorter gheen ghekijf
Van ſijn buyr-mans ſtout jongwijf?
Om een ſtrootje, dat de meyt,
Erghens in de weghe leyt,
Om wat aſſchen, om een goot,
Die voor-by haer deure vloot,
Heetſ' u dienſtmaegt ſeug' en hoer,
En ſtelt heel de buyrt' in roer.
Heeft u buyr-man ratt' of muys
't Is een plaghe voor u huys,

Boter, keeſe, ſpeck, en graen,
Alles moet dan houden aen;
Selfs u lijnwaet, oock het beſt
Raeckt wel in een ratte-neſt;
En die 't ſijn is aff ghehaelt,
Wert met ratte-ſtront betaelt.
  Iſſer in de buyrt' een Kat,
Ganſch u hoff is maer een pat;
Waſter erghens kruyt off blom,
't Slim ghedierte looptet om,
Watje poot, en watje zaeyt,
Eer het waſt, iſt al ghemaeyt.
  Soo u buyr-man hout een hont,
Die noch maecktet veel te bont;
Iſſet dan een haſe-wint,
Dat is 't ſlimſte datmen vint.
Watter aen den viere ſtaet,
Watter op den rooſter braet,
Watter voor u wert bereyt,
(Daer en baet gheen ſneghe meyt)
Watter is van ſoeten geur,
Daer med' gaet den linckert deur:
Keert de Kock maer eens ſijn hooft,
Ganſch den heert is ſtracx berooft,
Al de potten zijn gheleeght,
Al de ſchotels zijn gheveeght.
Alsmen dan gaen eten ſal,
En men vinter niet met al,
Stracx ſo werpt-men 't arm jongwijff
Duyſent vloecken naer het lijff.
Maer tot danckbaerheyt van als,
Zijn de pryen wel ſoo vals,
Datſe laten van haer pis
Al-waer netten huys-raet is.
  Maer al wierd' ick heel den nacht
Om-ghevoert met dit ghedacht,
En dan noch een dagh daer toe,
Tot ick ware mat en moe;
Noch en ſoud' ick het ghetal
Van 't verdriet en ongheval,
Dat een ſtadt in haer beſluyt,
Niet ten vollen drucken uyt.
  Nu ick gae nae mijn gheweſt,
Maer dit ſegg' ick, voor het leſt,
Tot u weerde Galathee,
Voeſter-vrouwe van het vee,
Soo ghy u in ſtadt begheeft,
Ghy meught grouwen datje leeft;
Duyſent dinghen, dit en gint,
Moetje leeren als een kint;
Ghy moet weder ſchole gaen,
Off je 't noyt en hadde ghedaen.
  Meynj', om datje gheeſtich zijt,
Datje wel in korten tijt
Steetſche grepen leeren ſout?
Neen. Het ſteetſche volckjen hout,
Schoon men is van goet verſtant,
Dat een vrijſter uyt het lant,
Offſ' al moytjens pronct en prijckt,
Altijt na den derrinck rijckt.
  Lieve, denckt doch op de ſpijt
Van het leppich ſteets verwijt;
Volgje niet eens yders ſin,
Stracx ſal't weſen, fy boerin!
Rechte ſloire voor een ſloeff,
Erghens op een buyten-hoeff;
Labbe-ſoete van het landt,
Packt u na den dellif-kant.
  Alſſer yemant is ghepaert
Met een onghelijcken aert,
Steets met boers, en hoofs met ront,
Noyt en was daer goeden gront.
Blijft daerom, blijft in u wijck,
Bout en trout met uw's ghelijck,
Net met cuys, en mors met vuyl,
Valck met valck, en uyl met uyl.

IOnck-vrou, *ick send' u van Grijpskerck*
Een Harders-clacht, een boere-werck,
Want als wy zijn in 't boeren landt,
Soo zijn wy boeren in verstandt,
En als wy gaen door 't vrye velt,
Wert ons den gheest oock vry ghestelt.
Al schudtet Daphnis *uytte mou,*
Niet, als den Haechschen Minnaer sou,
Ey lieve! gheef den Boer verloff,
Hy can gheen streken van het hoff.
Al woont misschien een goet ghesel,
Maer in een hutt', of op een stel,
Al is hy ront, ghelijck een cloen,
Noch weet hy schoone voor te doen,
Indien de wespe van de Min
Hem leyt en prickelt in de sin.
Ghy siet dan hier een vryers aert,
Ghy siet wat t' samen dient ghepaert;
En wat niet wel en voeght by een.
Oock kondy mercken in 't ghemeen,
Dat niemant hier ter werelt leeft,
Die niet sijn onghemack en heeft;
En weder dat een billick mensch,
In kleyne dinghen vint zijn wensch.
De rest is jock, en dient wel meest
Tot cort-wijl van een droeven gheest;
Doch, onder jock, schuylt somtijts wat
Dat dienstich is te zijn ghevat.
Ick bidd' u, Ionckvrou, *voor 't besluyt,*
Coom herwaerts aen, coom noch eens uyt,
Coom ons besoecken op het lant,
Ick sal u leyden metter hant,
Waer onsen Daphnis *hem onthiel,*
Als hem dit Claegh-ghedicht ontviel.

F I N I S.





